

-51-

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ

ΒΟΥΛΗ ΜΕΝ ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΗ

ΤΗΣ ΕΝ ΜΑΣΣΑΛΙΑΙ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΟΡΑΗ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΕ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Μ. ΔΑΜΑΛΑ

Handwritten signature and scribbles

ΕΚΔΙΔΟΥ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

Μέρος Δεύτερον

Handwritten text in Greek script, likely a library or collection note.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

1886

Handwritten scribbles at the bottom right.

Ἐκ Παρισίων, 13 Ἀπριλίου 1819.

Φίλε Κοκκινάκη,

Τὴν Κυριακὴν (11 Ἀπριλ.) ἀνέγνωσα εἰς τὸν Ἑρμῆν τὰς ἐπικρίσεις τοῦ I. K. καὶ τὴν δευτέραν χθὲς ἔλαβα τὴν ἐπιστολὴν σου 31 Μαρτίου. Μ' εὐχαρίστησε καὶ ἡ ἐπιστολή, καὶ ἡ ἀκριβὴς τῶν ἐπικρίσεων τύπωσις, διὰ τὴν ὁποίαν εἶμαι ὑπόχρεως καὶ εἰς σέ καὶ εἰς τὸν συνεργάτην σου κύριον Θεόκλητον. Ὁ I. K. ἄλλην αἰτίαν δὲν ἔχει νὰ κρύπτεται παρὰ τὴν πρὸς τὸν ἐκδότην φιλίαν, καὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ ἐκδότου εὐαισθησίαν (ἴσως ὑπεραισθησίαν) εἰς τὰ τοιαῦτα. Τοὺς ὁποίους ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἐπαίνους, τοὺς ἐπλήρωσεν ἀπὸ ψυχῆς εἰλικρινοῦς ὡς χρέος ἀπαραίτητον εἰς τοὺς ὠφελιμωτάτους ἀγῶνας τοῦ ἀνδρός. Ἐλαβε παρ' ἐκείνου καὶ τὸν Θεόφραστον εἰς μέγα χαρτίον, καὶ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν τὸν πρῶτον τόμον τῆς τρίτης ἐκδόσεως τοῦ Ἑλληνογερμανικοῦ Λεξικοῦ. Ἴσως καὶ τοῦτου σᾶς στείλῃ μικρὰν ἐπικρίσιν. Λέγω ἴσως, διότι ἀμφιβάλλω ἂν τὸν συγχωρήσῃ εἰς τὸ ἐξῆς ἡ κατάστασις τῆς ὑγείας του νὰ πολλαπλασιάσῃ τοὺς κόπους του. Βασανίζεται ἀπὸ βῆχα, τοῦ ὁποίου ἡ σφοδρότης σπαράσσει τὰ λεπτὰ τοῦ πνεύμονος ἀγγεῖα, ὥστε νὰ προξενῇ ἐκ διαλειμμάτων καὶ αἰμοπτυσίαν. Μ' ὅλον τοῦτο δὲν μ' ἀφῆκεν ἀκόμη ἡ προθυμία, ὡς μ' ἀφῆκεν ἡ δύναμις.

Μ' ἐτάραξες μὲ τὰ νέα τῶν Ἐπιτρόπων ὀνόματα· διότι τὴν δεκάτην τοῦ παρόντος μηνὸς σ' ἐπεμψεν ὁ I.

Κ. τὴν ἀκολουθίαν καὶ τέλος τῶν ἐπικρίσεων εἰς ὄλον τὸν Θεόφραστον κατευθύνων αὐτὰς εἰς τὸ ὄνομα τῶν κυρίων Γαλάτῃ καὶ Λαγωνίκου. Ὑποθέτω καὶ ἐλπίζω, ὅτι ἂν καὶ παρέδωκαν εἰς ἄλλους τὴν ἐπιτροπείαν, εὐρίσκονται ὁμῶς ἔτι αὐτοῦ, καὶ θέλουν λάθειν καὶ σὲ παραδώσειν τὰς ἐπικρίσεις. Οὐαὶ εἰς τὸν Ι. Κ. ἂν χαθῶσιν· ὅτι δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ τὰς μεταγράψῃ. Μὴν ἀμελήσῃς. παρακαλῶ σε, νὰ μὲ φανερῶσῃς εὐθύς τὸ κατευδιδίον των. Εἶναι πολὺ πλειότεραι τῶν προσταλμένων· καὶ ἐλπίζω ὅτι θέλετε τὰς ἐκδώσειν μὲ τὴν αὐτὴν ταχύτητα, καὶ μὲ τὴν αὐτὴν ἀκρίθειαν.

Ὁ Πανταζῆς ἔλαβεν ἀπὸ Τεργέστην τὴν εἶδησιν τῆς δοθείσης εἰς σᾶς διαταγῆς περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκτύπων. Εἶθε νὰ τυπωθῇ καὶ ἡ διατριβὴ μὲ τὴν αὐτὴν ἀκρίθειαν!

Ἄς ἔλθωμεν εἰς τὰ σπουδαιότερα. Ἐπειδὴ μ' ἐτίμησες μὲ ΠΑΤΡΟΣ ὄνομα, ἄκουσε λοιπὸν πατρικὰς φωνάς. Τὸ ἔργον τῆς ἐφημεριδογραφίας εἶναι, φίλε, ἔργον βαρὺ καὶ δυσβάστακτον. Εἰς ὄλους ἡμᾶς τοὺς νῦν ζῶντας Γραικοὺς (χωρὶς ἐξαιρέσιν καμμίαν) εἶναι ἔτι βαρύτερον· διότι αἱ δυνάμεις μας φυσικὰ εἶναι ἀκόμη νεαραί. Διὰ τοῦτο, φίλε, ὅλη σου ἡ φροντίς πρέπει νὰ ἀποβλέπῃ τὴν αὐξήσιν τῶν δυνάμεων· καὶ τοῦτο γίνεται ὄχι τόσον διὰ τῆς συχνῆς, ὅσον διὰ τῆς προσεκτικῆς ἀναγνώσεως καὶ γνώσεως τῶν προγονικῶν μας πλουσιῶν θησαυρῶν. Σοῦ φέρω παράδειγμα τὸ «Νόμῳ καλόν, νόμῳ κακόν» τοῦ ἀνόμου τούρκου καὶ ἀνδροφόνου Κοπρολόγου. Ἄν σὲ ἤρχετο εἰς τὸν νοῦν ἡ περὶ τοῦ ἀσεβεστάτου δόγματος τούτου ἱστορία, ἂν ἐνθυμᾶσο ὅτι ὅλην του τὴν ζωὴν ὁ ἀγιώτατος Σωκράτης τὸ δόγμα τοῦτο ἐπολέμησε, δὲν

ἤθελες περιορισθῆν ἀποκρινόμενος εἰς τὸν θρασύτατον Θερσίτην εἰς μόνην τῆς λέξεως (νόμος) τὴν ἐξήγησιν, ὀρθὴν μὲν, ὄχι ὁμως ἱκανὴν εἰς τὸ προκείμενον. Διὰ ταύτην τὴν παραδρομὴν, εἰώπησεν ἔπειτα καὶ ὁ Νικόλαος Γεωργίου περὶ αὐτῆς. Μ' ὅλον τοῦτο ἡ σιωπὴ ἔγινεν εἰς καλόν, ἐπειδὴ ἔδωκε καιρὸν εἰς τὸν ἀνδροφόνον νὰ δευτερώσῃ πάλιν τὸ ἀσεβὲς δόγμα, καὶ τὸ εὐτυχέστερον νὰ τὸ ἀποδώσῃ ῥητῶς εἰς τὸν Δημόκριτον.

Πρὸς τί ταῦτα; νὰ σοῦ δείξω, φίλε, τὴν ἀνάγκην τῆς εἰδήσεως τῶν παλαιῶν. Ἀναγίνωσκε λοιπὸν συχνά, καὶ σημειῶνε τὰ ἀξιολογώτερα μέρη τῆς ἱστορίας, διὰ νὰ τὰ μεταχειρίζεσαι ἐν καιρῷ, εἰς εὐχαρίστησιν τῶν φίλων καὶ κατασχύνην τῶν ἐχθρῶν. Μὲ κακοφαίνεται πολὺ, ὅτι σιμὰ τῶν ἄλλων σου φροντίδων σὲ ἐνοχλεῖ καὶ ἡ κατάρατος μέλαινα μέριμνα περὶ τῶν πρὸς ζωὴν ἀναγκαίων. Περὶ τούτου ἔπρεπε νὰ συνομιλήσῃς μὲ τοὺς ἐπιτρόπους μας, ἂν ὄχι ἄλλο, νὰ τοὺς παραστήσῃς καὶ τὴν χρεῖαν νὰ σᾶς προξενήσῃσι πλειοτέρους συνδρομητὰς ἀπὸ τὴν πατρίδα. Εἶναι χρέος των, ἐπειδὴ εἰς ἀπὸ τοὺς ἐκδότας εἶναι Χῖος, νὰ φιλοτιμηθῶσι τὴν διαμονὴν καὶ βελτίωσιν τοῦ Λ. Ε. θέλω γράψειν κ' ἐγὼ τι περὶ τούτου πρὸς τὸν Βάμβαν.

Ἡ βελτίωσις γίνεται μάλιστα, ἐὰν προσέχετε νὰ οἰκειοποιῆσθε συνεργάτας τοιούτους, ὅποῖος εἶναι ὁ Βογορίδης καὶ ὁ Κανέλλος, καὶ νὰ μὴ δέχεσθε ἀνεξετάστους τὰς πεμπομένας διατριβάς. Ἐνθυμᾶται τῶν σχολαστικῶν τὰς φλυαρίας ὅσας ἐπερίκλειεν ὁ παλαιὸς Ἑρμῆς ἔφθασαν ἕως καὶ εἰς τὰς κομψείας τῆς ἀναστροφῆς τῶν προθέσεων, «Φιλολογίας περὶ». Μὲ τοιοῦτον γραμματικὸν ὕφος ἔπρεπε καὶ ἡ λογικὴ των νὰ ᾔηται αὐτοῦ οὐκ οὐκ

πέρι». Τὸ δίκαιον ὁμως ἀπαιτεῖ νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι εἰς ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦσαν ἄφρευκτα τὰ τοιαῦτα κακὰ· «οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων.» Σήμερον ὁμως βλέπω μ' εὐχαρίστησιν μεγάλην τῆς ψυχῆς μου, ὅτι ὀλιγοστεύουσι καθημέραν. Εἰς τοῦτο ἀποβλέπων ὁ διαλεγόμενος μὲ τὸν Παπαῦ Τρέχαν, εἶπε τὸ νὰ *ματαιοποιηθῶσιν εἰς τὸν Ἑρμῆν*. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἔπρεπε νὰ ταράξῃ οὔτε τοὺς ὄντως σπουδαίους, ἐπειδὴ δὲν εἶναι περὶ αὐτῶν ὁ λόγος, οὔτε τοὺς σχολαστικούς, ἢ παντάπασι νέους, ἐπειδὴ δὲν ὀνομάζεται κανεὶς ἀπ' αὐτούς.

Καλὸν ὅτι μέλλεις νὰ κηρύξῃς τὴν τυπογραφίαν τῆς πατριδος. Καλὸν ὅτι ἀπεδήμησε πρὸς ἐκείνους καὶ ὁ τυπογράφος. *Ἀγαθῆ εὐχῆ!* Εἰπέ τοὺς Ἐπιτρόπους (ἀφοῦ τοὺς προσφέρεις τοὺς ἀσπασμούς μου) νὰ γράψωσι πρὸς τοὺς ἐκεῖ, νὰ τυπώσωσι χωρὶς ἀναβολὴν μικρὸν τι ὅ,τι καὶ ἂν ἦναι μέρος ἢ τεμάχιον συγγραφείως τινός, χρήσιμον εἰς τὸ γυμνάσιον. Τοῦτο δύναται μὲ μεγάλην εὐκολίαν νὰ κατορθώσῃ ὁ Βαρδαλάχος. Τοῦτο σὲ λέγω, διότι πρὸς τὸ τέλος τοῦ παρόντος μηνὸς ἀναχωρεῖ ἐδῶθεν καὶ ὁ Γραικὸς τυπογράφος τῶν Κυθωνιῶν, ὠπλισμένος μὲ χαρακτῆρας, καὶ τὸ εὐτυχέστερον μὲ τὴν τέχνην ὅχι μόνον νὰ τοὺς συνθέτῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς ἐξαναχύνῃ, ὅταν τριφθῶσι. Πάλιν τὸ λέγω, δὲν τοὺς φθονῶ· ἐξεναντίας τοὺς ἐπαινῶ καὶ τοὺς μακαρίζω διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοιούτου καλοῦ. Ἀλλὰ τὸ λυποῦμαι ὡς μέγα δυστύχημα, νὰ ἐκδώσωσι τι τυπωμένον αἱ Κυθωνίαι πρὶν τῆς Χίου.

Ὁ ἄθλιος Πανταζῆς τῶρα βλέπει ὁ τυφλός, ὅτι καταρχὰς τῆς διατριβῆς ἔγραψε *Γεώργιος Νικολάου*· ἀντὶ τοῦ *Νικολάου Γεωργίου*· οὐδ' ἐνθυμᾶται, ἂν τὸ ἐδιώρθωσε κἄν εἰς τὸ ὅποιον αὐτοῦ ἔχετε ἴσον. Αὐτὸς τὸ παρέβλεψε

διὰ τὴν ἡλικίαν καὶ ἐλπίζει ὅτι δὲν θέλετε τὸ παραβλέψαι σεῖς οἱ νεώτεροι. Ἄν ὁμως συνέβη τὸ παράβλημα, πρέπει νὰ θεραπευθῆ, ἀλλ' ὄχι εἰς τῶν τυπογρ. ἀμαρτ. τὴν διόρθωσιν (errata), ἐπειδὴ κατὰ δυστυχίαν εὕρεται εἰς αὐτὴν αὐτοτάτην τῆς Διατριβῆς τὴν ἀρχήν·

— Ἀρχομένους δ' ἔργου πρόσωπον
Χρὴ θέμεν τηλαυγές —

Ἐμεινε λοιπὸν νὰ κάμετε ὡς λέγουσι Carton, ἤγουν νὰ φροντίσετε νὰ μετατυπωθῆ ὅλον τὸ φύλλον. Δύο φορές βλέπω ὅτι ἐγράφη εἰς τὸ αὐτὸ φύλλον Γεώργιος Νικολάου. Ἄν ἠκολούθησε πλειοτέρας εἰς τὸ τῆς Διατριβῆς, δὲν εἶμαι εἰς κατάστασιν τώρα νὰ τὸ ἐρευνήσω. Δὲν βλάπτει ὁμως. Τὸ πρῶτον φύλλον μόνον ἄς ἀλλαχθῆ, καὶ τὰ λοιπὰ ἄς καταχωρισθῶσιν εἰς τὸ Errata. Ἐρρωσο! Ἦρχισε νὰ ζαλίζεται ἡ ἀσθενής μου κεφαλή.

I. K.

44.

8 Μαΐου 1819.

Φίλιπτε κύριε Κοκκινάκη,

Ἡ ἐπιστολή σου μ' εὐφρανε διὰ τὰ περὶ τοῦ Βαρβάκη, καὶ μ' ἐλύπησε διὰ τὴν ἀπηνῆ ἀπόφασιν τοῦ Βαρδαλάχου· ἡ ὑγεία μου εἶναι πάντοτε εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν, ἂν καὶ ἡ αἱμοπτυσία ἔπαυσε κατὰ τὸ παρόν. Μὴν ἐλπίζης πλέον ἀνάρρωσιν· ἀλλ' εὐχουμε ἡσυχίαν διὰ

τάς ὁποίας μέλλω ἀκόμη νά περάσω ὀλίγας ἡμέρας ἐπιγῆς. Ἦσυχίαν λέγω ὄχι μόνον ἀπό τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλὰ καὶ ἀπό τοὺς φίλους, τῶν ὁποίων αἱ ἐπιστολαὶ ἄλλων ἀλλαχόθεν μὲ πνίγουσι τὸν ταλαίπωρον. Καὶ ὑπομονή, ἂν ἦσαν ὄλαι ἄξια ἀποκρίσεως, ἀλλὰ μὲ στέλλονται πολλαὶ καὶ « Περὶ ὄνου σκιᾶς », ἧ δι' ἀπλῆν περιεργίαν, διὰ νὰ μάθωσιν ἐκ τῆς ἀποκρίσεως, ἂν σώζω ἀκόμη τὰς φρένας, ἧ ἂν ἐξεμωράνθην.

Ἐσυνάθροισα τὰς ὀλίγας μου δυνάμεις, διὰ νὰ ἀποκριθῶ εἰς τὸν Βαρβακην, ἐπειδὴ ἔκρινα ἀναγκαίαν τὴν ἀπόκρισιν. Δὲν ἐξεύρω, ἂν ἕκαμα καλὰ νὰ προσθέσω εἰς αὐτὴν καὶ τὰ περὶ τῆς χρηματικῆς συνδρομῆς εἰς τὸν Λ. Ε. ἐλπίζω ὅμως, ὅτι δὲν θέλουν βλάψειν.

Χρέος ἔχω, φίλε, ἔπειδὴ ὁ λόγος περὶ βλάβης, νὰ εἶπω καὶ πρὸς σέ, καὶ πρὸς τὸν Πανοσιολογιώτατον Θεόκλητον (προσκυνῶν αὐτὸν) ποῖα εἶναι τὰ ἀληθῶς βλαπτικὰ τῆς ἐφημερίδος σας. Παρατηρῶ εἰς αὐτήν, εἰς τὰ τελευταῖα μάλιστα τετράδια, μικρὰς διατριβὰς ἀληθῶς σχολαστικὰς, καὶ τὸ χειρότερον ἀνδραποδώδεις, πεζῶς καὶ ἐμμέτρους. Δὲν μὲ λανθάνει ὅτι ἀναγκάζεσθε νὰ τὰς βάλτετε, διὰ τὸν φόβον τῶν στελλόντων αὐτάς, μὴ σᾶς γένωσιν ἐχθροί. Ἀλλά, φίλοι, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναγινωσκόντων καὶ γινωσκόντων ηὐξήθη καὶ αὐξάνεται καθημέραν εἰς τὴν Ἑλλάδα· καὶ ἂν ἀκολουθῆτε νὰ γεμίζετε τὸν Ἑρμῆν σας μὲ τὰς λογοδιαρροίας τῶν ζώντων σωματικῶς εἰς τὴν δεκάτην ἐνάτην, καὶ νοερῶς εἰς τὴν τρισκαίδεκάτην ἑκατονταετηρίδα, ὁ Ἑρμῆς σας, φίλοι, ἀποθνήσκει.

Πρέπει λοιπὸν νὰ συμβουλευθῆτε μὲ τοὺς φίλους σας αὐτοῦ, καὶ νὰ ἐπινοήσετε κανέν' εὐλογον τρόπον, χωρὶς

νά ταραξέτε τήν φιλαυτίαν οὐδενός, νά ἀποφεύγετε εἰς τὸ ἐξῆς ὅσα ἀναγκάζουν τὸν μετὰ γνώσεως ἀναγινώσκοντα νά φωνάξῃ τὸ « Δότε μοι λεκάνην ». Καί πρῶτον δὲν βλέπω τί σᾶς ὑποχρεώνει νά καταγράφετε ὀλοκλήρους τὰς γινομένας ἀπὸ τοὺς Προφέσσοντας δημηγορίας εἰς τὴν ἄνοιξιν τῶν σχολείων. Ἀπὸ τὰς ἀξιολόγους (αἱ ὅποιαί κατὰ δυστυχίαν εἶναι ἀκόμη ὀλίγαι) ἀρκεῖ μία ἢ δύο περικοπαὶ αἱ πλέον ἀξιοσημειώτοι διὰ τὸ λεκτικὸν καὶ πραγματικόν. Περί δὲ τῶν δημηγοριῶν τοῦ *** καὶ τοῦ *** ἐπαινεῖτε τὸν δημηγόρον, καὶ σιωπᾶτε τὴν δημηγορίαν, προφασιζόμενοι τὸ στενὸν τοῦ χαρτίου καὶ τοῦ καιροῦ, καθὼς κάμνουσι καὶ οἱ ἀλλογενεῖς ἐφημεριδογράφοι. Ὅταν δὲ ὁ λόγος εἶναι περὶ εἰλωτικῶν ἐγκωμίων, τοῦτο εἶναι τὸ ἐπιφαλέςτερον μέρος τοῦ ἔργου σας, διὰ τὸν κίνδυνον νά ἀπεράσετε καὶ τοὺς ἐγκωμιάζοντας, καὶ πολὺ πλέον τοὺς ἐγκωμιαζομένους· ἀλλ' ἔχει καὶ τοῦτο θεραπείαν, ἐὰν ἀφορμὴν λαμβάνοντες ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀμετρίαν τῶν ἐγκωμίων, ὑποσημειώσετε μὲ τρόπον ἐπιτήδειον, ὅτι καὶ ὁ ἐγκωμιαζόμενος αὐτὸς βδελύσσεται τὰ τοιαῦτα ἀνδραποδώδη ἐγκώμια·

Αἰνούμενοι γὰρ οἱ ἄγαθοί, τρόπον τινὰ
Μισοῦσι τοὺς αἰνοῦντας, ἐὰν αἰνώσ' ἄγαν.

Τοιουτοτρόπως καὶ τὸν εἰλωτα πανηγυριστὴν μαστίζετε, καὶ τὸν πανηγυριζόμενον ἐμποδίζετε νά φρονήσῃ « ὑπὲρ ὃ δεῖ φρονεῖν » καὶ τοῦ γένους τοὺς μὲν λογίους εὐχαριστεῖτε, τοὺς δὲ ἀλόγους φέρετε κατὰ μικρὸν εἰς αἰσθησιν λόγου· καὶ τοὺς ἀλλογενεῖς (ἐπειδὴ σᾶς ἀναγινώσκουν τώρα καὶ αὐτοὶ) διδάσκετε, ὅτι ἂν κατὰ δυστυχίαν γέμῃ ἀκόμη τὸ ταλαίπωρόν μας γένος, ἀπὸ σχολαστικούς μαστιγίας, ἤρχισαν ὁμως νά ἀναφαινῶνται εἰς

αὐτὸ καὶ ἄνδρες «μένεα πνέοντες» ἀληθινοὶ καὶ τὸ πρᾶγμα καὶ τ' ὄνομα Ἑλληνας. Ἀπὸ τοὺς ἀλλογενεῖς ὀλίγοι εἶναι (ἴσως οὐδὲ κανεὶς ἀκόμη) οἱ καταλαμβάνοντες ὅτι ἀναγκάζεσθε νὰ δίδετε χώραν εἰς τὴν ἡμερῖδα σας εἰς τοιούτων ἀρσενικῶν γραϊδίων φλυαρίας· ἀλλὰ σᾶς κρίνουν ἐπαινέτας καὶ συναινέτας τῆς ἀλλοτρίας μωρίας.

Ἐχω πολλὰ ἀκόμη περὶ τούτου, ἀλλ' αἰσθάνομαι τὴν ἀδυναμίαν μου νὰ κινήσω περαιτέρω τὸν κάλαμον. Τὸ καλὸν εἶναι, ὅτι οὐδὲ χρεῖαν μεγάλην ἔχετε τῶν συμβουλῶν μου. Τὸ πρᾶγμα χρειάζεται διόρθωσιν· συμβουλευθῆτε τοὺς αὐτοῦ φίλους σας, καὶ ἐπινοήσατε κανένα τρόπον διορθώσεως. Ὑγίαινε!

I. K.

Τὴν πρὸς τὸν Βαρβάκην δὸς εἰς τοὺς Ἐπιτρόπους, νὰ τὴν σφραγίσωσιν ἀφοῦ τὴν ἀναγνώσωσι, καὶ νὰ τὴν πέμψωσιν.

Χθὲς τὸ ἑσπέρας ἔλαβα καὶ τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς 24 Ἀπριλίου. Χαίρω, ὅτι ἐδιορθώθη ἡ τύφλα τοῦ Πανταζῆ. Χαίρω ὅτι τυπώνονται καὶ αἱ εἰς τὸν Θ. ἐπικρίσεις. Τὰς ἐπιστολάς μου καῖε.

45.

Ἐκ Παρισίων, 21 Μαΐου 1819.

Φίλε κύριε Κοκκιράκη,

Σήμερον ἀναχωρεῖ πρὸς ἐσᾶς ὁ φίλος καὶ συμπατριώτης Πανταλέων Βλαστός, εἰς τὸν ὅποσον παρέδωκα ἐξ

σώματα τοῦ τετάρτου καὶ τελευταίου τόμου τοῦ Στρά-
βωνος, διὰ νὰ σὲ τοὺς ἐγγχειρίσῃ. Ἐξ αὐτῶν ἔν εἶναι διὰ
σέ, ἔν διὰ τὸν πανοσιώτατον συνεργάτην σου κύριον Θεό-
κλητον τὸν ὁποῖον προσκυνῶν ἀπὸ μέρους μου φανέρωσέ
τον καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην μου, διὰ τὸ λαμπρὸν του δῶ-
ρον τὸ διὰ τοῦ Πικκόλου σταλθὲν εἰς ἐμέ τῆς Ἰαλωβικῆς
Χρηστομαθείας, καὶ μάλιστα ὅτι μὲ ἐτίμησε καὶ μὲ τὴν
προσφώνησιν τοῦ τρίτου τόμου. Ὅχι διὰ τὴν προσφώνη-
σιν, ἀλλὰ δι' αὐτὴν τὴν ἱερωτάτην ἀλήθειαν ὁμολογῶ
καὶ κηρύττω, ὅτι ὠφελιμώτατον διὰ τοὺς νέους μας
κόπον ἐκοπίασεν ὁ Θεόκλητος. Τὸ τρίτον τῶν σωμάτων
δὸς συνωδευμένον μὲ τοὺς φιλικοὺς ἀσπασμούς μου εἰς
τὸν κύριον Κούμαν· τὸ τέταρτον εἰς τὸν κύριον Κοπιτάρ,
καὶ τὸ πέμπτον εἰς τὸν αὐτόν, παρακαλῶν ἀπὸ μέρους
μου νὰ τὸ περάσῃ ἀσφαλῶς εἰς τὸν ἐν Βερολίῳ κλεινὸν
Οὐόλφιον. Τὸ ἕκτον φύλασσε, ἕως νὰ σὲ γράψω πῶς μέλ-
λεις νὰ τὸ οἰκονομήσῃς.

Ἔχω τὰς ἐπιστολάς σου τῆς 21 Ἀπριλίου καὶ 2
Μαΐου. Τὴν διὰ τὴν πενίαν σου λύπην ἐπαρηγόρησαν ὀλί-
γον αἱ περὶ τῆς ἐξῆς σου καταστάσεως ἐλπίδες, τὰς ὁποίας
ἐλπίζω ὅτι δὲν θέλουσιν ματαιωθῆν. Μὴ σου κόπτει λοιπὸν
τὰ ἥπατα ἢ πενία· ἀλλ' ἐπίμενε θαρραλέως εἰς τὸ ἔργον
σου. Ἐλπίζω ὅτι θέλει καρποφορήσειν τι καὶ ἡ διὰ σοῦ
σταλθεῖσα τὴν 8 Μαΐου πρὸς τὸν Βαρβάκην ἐπιστολή
μου· κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας θέλω γράψειν καὶ εἰς τὴν
Χίον, καὶ πρὸς τὸν Βάμβαν καὶ πρὸς τοὺς Ἐπιτρόπους,
ἀποκρινόμενος εἰς τὰς πρὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἐλθούσας εἰς
ἐμέ ἐπιστολάς των. Τὸ αὐτὸ θέλω πράξειν καὶ πρὸς τοὺς
ἐν Λονδίῳ συμπατριώτας μας. Ἐλάλησα πολλὰ καὶ μὲ
τὸν Βλαστόν, καὶ περὶ τῆς Ἐφημερίδος σας, καὶ ιδιαι-

τέρως περί τῆς καταστάσεώς σου. Ἄν σέ προσφέρῃ τὴν κατοικίαν του εἰς συνοίκησιν, μὴ τὸ ἀποβάλλῃς. « Πρὸς τοὺς καιροὺς πολιτεύεσθαι, καὶ τὸ παρὸν εὖ τίθεσθαι. » Τί νὰ σέ κάμῃ; καὶ τῆς ψυχῆς μου καὶ τοῦ σώματος αἱ δυνάμεις ὀλιγώθησαν, καὶ κατὰ πᾶσαν ὥραν καὶ στιγμήν ὀλιγοῦνται· ἀλλέως δυνατόν ἦτο . . . Ἄλλὰ, ὅταν αἱ δυνάμεις λείπουν, περιττὸν εἶναι ὁ,τι τις ἐπινοήσῃ καὶ εἶπῃ περὶ τῶν δυνατῶν.

Ἀνέγνωσα τὰς εἰς τὸν Θεόφραστον ἐπικρίσεις τοῦ ΙΚ, ὅστις σᾶς εὐχαριστεῖ διὰ τὸν κόπον τῆς ἐκδόσεως. Ἐπιθυμοῦμαι πολὺ νὰ σᾶς στείλῃ καὶ κρίσιν εἰς τὴν νέαν ἔκδοσιν τοῦ Λεξικοῦ· ἀλλὰ τοῦ πνεύματος ἢ προθυμίας κόπτεται ἀπὸ τῆς σαρκὸς τὴν ἀσθένειαν. Τοῦ Λεξικοῦ μάλιστα ἡ κρίσις ἔχει τινὰ περίεργα, ὄχι σφάλματα τοῦ σοφοῦ Λεξικογράφου, ἀλλ' ἀναγκαῖα ἐπακολουθήματα τῆς ἀκόμη ἀτελοῦς θεωρίας τῶν Λεξικῶν. Ἴδου κατὰ δυστυχίαν ἐμουζάλωσα καὶ τὴν ἐπιστολήν. Τοιοῦτους καρπούς φέρει τὸ σαπημένον δένδρον, τὸ ὀνομαζόμενον γῆρας· οὐτ' αἱ χεῖρές μου ἰσχύουν, οὐτ' οἱ ὀφθαλμοί· ἀλλ' « οὐ πάντα τῷ γῆρι πρόσεστι κακὰ » λέγω παρηγορούμενος μὲ τὴν Ἰοκάστην. Ἐχουν οἱ γέροντες τοῦτο καλόν, ὅτι συγκαταβαίνουν οἱ νεώτεροι καὶ συγχωροῦν εὐκόλως καὶ τὰς τύφλας καὶ τὰ μουζαλώματά των.

« Τακτικῆς μελέτης σχέδιον » ἐπιθυμοῦμαι. Ἄλλὰ τί σχέδιον εἶμαι καλὸς ἐγὼ νὰ σέ δώσω; Ἄν ἕως τώρα δὲν σε ἐσυγχώρησαν αἱ περιστάσεις νὰ μεθοδεύσῃς τὰς ἀναγνώσεις καὶ μελέτας σου, μὴν ἀπελπισθῆς διὰ τοῦτο, νέος εἶσαι, κ' ἔχεις ἀκόμη καιρὸν νὰ διορθώσῃς τὰς ἀκουσίους παρελθούσας ἀμελείας. Ἐπρεπεν ὁμως πρὸ πάντων νὰ κοπιᾷσῃς ὀλίγον εἰς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν. Μὴ τρο-

μάζης. Ἡ Λατινικὴ εἶναι ἀληθῶς διάλεκτος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, τοῦτο μόνον διαφέρεισα ἀπὸ τὴν Λατινικὴν, ὅτι ἐμακρύνθη ὀλίγον τι πλέον ἀπὸ τὴν πηγὴν τῆς. Ἐπειτα δὲν σὲ λέγω νὰ γένῃς καλὸς Λατινιστῆς· ἀρκεῖ νὰ μάθῃς τόσον, ὅσον νὰ καταλαμβάνῃς ἀπροσκόπως τὰς σημειώσεις τῶν κριτικῶν εἰς τὰς καλὰς ἐκδόσεις τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων. Ὅταν τοῦτο κατορθώσῃς, καὶ τὴν μελέτην τῆς Ἑλληνικῆς θέλεις εὐκολύνειν, καὶ τοὺς εἰς τὸν Λ. Ε. κόπους ἐλαφροτέρους καὶ ὠφελιμωτέρους καταστήσειν. Παρὰ ταῦτα χρειὰν ἔχεις νὰ μελετᾷς συχνὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν γενικῶς, καὶ τῶν παλαιῶν φιλοσόφων ἰδιαίτερως. Ἐχομεν περὶ τούτων Διογένην τὸν Λαέρτιον, καὶ ἀπὸ τοὺς νεωτέρους πολλὰ καλὰ συγγράμματα *Φιλοσοφικῆς ἱστορίας*. Οὐδὲ τὴν νέαν ἱστορίαν τὴν γενικὴν πρέπει ν' ἀμελήσῃς· Ἐφημερίδος σύνταξις χρειάζεται πολυειδεῖς γνώσεις· βλέπε μόνον νὰ βάλῃς τάξιν εἰς τὰς μελέτας σου καὶ ἐπιμονήν. Ἡ τάξις συντέμνει τοὺς κόπους, καὶ ἡ ἐπιμονὴ τοὺς κάμνει συνήθεις καὶ ἐπομένως ἐλαφροτέρους. Δὲν ἔχω δύναμιν νὰ ὑπάγω παρέκει· κατ' εὐτυχίαν οὐδὲ σὺ χρειὰν ἔχεις πλειοτέρων.

Ὑγίαινε!

ὁ φίλος ΚΟΡΑΗΣ.

Ἀναγίνωσκε κάποτε καὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν. Τοῦ Mosheim εἶναι ἡ συντομωτέρα καὶ ὀρθότερα. Μεταφράσθη ἀπὸ τὸ Λατινικὸν εἰς τὸ Γαλλικὸν εἰς τόμους ἕξ. Μὴν ἀμελεῖς μηδὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Νέας διαθήκης. Βλέπεις πόσον εὐκολα διελύθη ἀπ' αὐτὴν μόνην, ἡ περὶ τοῦ *Πόρρου Μουσῶν* τοῦ ὄντως Πόρρου τῶν Μουσῶν ἀντιλογία, ὡς καὶ ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς φιλο-

σοφίας τὸ *Νόμω καλῶν* τοῦ ἀνόμου ἀνδραπόδου. Πάλιν σὲ λέγω, τὸν χρόνον μεταχειρίζου καλὰ, εἰς τὴν τελειοποίησιν τοῦ Λογικοῦ. Ὁ Θεόφραστος ὠνόμαζε τὸν χρόνον « Πολυτελὲς ἀνάλωμα. » Καὶ ὁ περιφήμος Φραγκλῆνος ἐπαράγγελε νὰ μὴ τὸν κατατρίβωμεν εἰς τὰ μάταια, διότι εἶναι τὸ ἔνδυμα τοῦ βίου, *il faut ménager le temps ; car c'est l'étoffe de la vie.* Καὶ πάλιν ὑγιάινει !

Ἄσπασε ἐκ μέρους μου τοὺς τιμιωτάτους ἐπιτρόπους Ῥάλλην καὶ Βοῦρον, λέγων εἰς αὐτοὺς ὅτι τοὺς εὐχαριστῶ διὰ τὰ ὁποῖα ἔμβασαν τὸν Ῥώταν 1100 φρ. Τὴν τοῦ Γ. Μαξίμου πρὸς τὸν Ῥάλλην δὲν σε ἐπιστρέφω δι' οἰκονομίαν τῆς δαπάνης· ἂν θέλῃς ὁμως, φανέρωσέ το.

46.

3 Ἰουλίου 1819.

Φίλε Κοκκινάκη,

Ἔχω τὴν ἐπιστολὴν σου μηνολογημένην 29 Μαΐου. Περὶ τοῦ Βαρδαλάχου τί νὰ σὲ εἶπω δὲν ἤξεύρω. Ἐξ ἐνὸς μέρους μου κλείει τὸ στόμα τὸ « Μηδὲ δίκην δικάσῃς πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσης »· ἀπὸ τὸ ἄλλο ὁμως, αὐτὸν μὲν δὲν γνωρίζω πλὴν ἀπὸ τὴν χρηστὴν (καὶ νομιζῶ δικαίαν) περὶ αὐτοῦ φήμην, τὸν ἄλλον δὲ ἢ μετ' αὐτοῦ ἐπταετῆς συμβίωσις μὲ ἀναγκάζει νὰ τὸν πιστεύω καὶ νὰ τὸν κηρύττω « ἀληθῆ Ἰσραηλίτην, ἐν ᾧ δόλος

οὐκ ἔστι». Ὅπως ἂν ἦναι, ὁ πρῶτος ἔσφαλε κἂν εἰς τοῦτο, ὅτι πρὶν ἐμβῆ (ἢ μᾶλλον πρὶν αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ ζητήσῃ νὰ ἐμβῆ) εἰς τὸ πλοῖον, δὲν ἐσυλλογίσθη ὅλας τὰς ἐνδεχομένας τύχας τοῦ ταξειδίου, ἀλλὰ ἐκπηδᾷ ἀπὸ τὸ πλοῖον, ὅταν καὶ ὅπου δὲν συμφέρῃ εἰς τοὺς κυρίους τοῦ πλοίου· ἢ νομίζει ὅτι οἱ Χῖοι, ἂν δὲν ἐμπιστεύοντο εἰς τὰς συνθήκας του, δὲν ἤθελαν εἰς ὅλον τὸ μεταξὺ διάστημα τῆς διδασκαλίας του φροντίσειν νὰ εὐρωσιν ἄλλον τινὰ ἀντ' αὐτοῦ; Τοῦτο κἂν μὲ φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι αἰνίγμα.

Μὲ τὴν παροῦσαν συνδεμένας σὲ πέμπω διὰ νὰ τὰς καταχωρίσῃς εἰς τὸν Λ. Ε. ὀλίγας σημειώσεις εἰς τὴν τρίτην ἐκδοσιν τοῦ Σνειδεριανοῦ Λεξικοῦ. Τὸν τελευταῖον παράγραφον (σελ. 14) ἐπερικύκλωσα μὲ χρῶμα κόκκινον, ὡς χρειᾶν ἔχοντα τῆς σκέψεώς σας, ἂν πρέπη νὰ τὸν καταχωρίσετε, ὡς δυνάμενον νὰ σᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ πολλὰς σχολαστικῶν ἢ ἀνδραπόδων φλυαρίας, ἢ νὰ τὸν ἀποσκορακίσετε, διὰ τὴν ἐνδεχομένην ἐξ αὐτοῦ δυσχαρίστησιν τινῶν. Συμβουλευθήτι λοιπὸν μετὰ τοῦ σοφοῦ συνεργάτου σου (τὸν ὅποιον προσκυνῶ), καὶ κάμετε ὅ,τι κρίνετε περὶ αὐτοῦ λυσιτελέστερον. Ἀκόμη κατὰ δυστυχίαν τὸ ταλαίπωρον γένος δὲν ἐλευθερώθη ἀπὸ δύο γένη ἀνθρώπων, ἢ (ἂν ἀγαπᾶς κάλλιον) ἀνθρωπίσκων. Τὸ ἐν εἶναι οἱ σχολαστικοὶ μας ἀπλῶς, οἱ ὅποιοι ὁμοιάζουσι τοὺς σχολαστικούς τῆς δεκάτης τετάρτης ἑκατονταετηρίδος. Εἰς τὸ ἄλλο περιέχονται ὅσοι μετὰ τοῦ σχολαισμοῦ ἐγεννήθησαν καὶ *Τσελεπήδες*. Τσελεπῆς στολισμένος μὲ καλὰ γραμματικὰ εἶναι ὄχι διπλοῦν, ἀλλὰ μυριαπλοῦν κακόν.

Τὸν ἄθλιον Τουρκοκόρχορον ἐκορχορίσετε τόσον σοφδρά, ὥστε δὲν πιστεύω ὅτι θέλει πλέον γρῦξεν. Ἦτον

ὁμως εὐχῆς ἄξιον νὰ γράψῃ μετὰ τὴν ὁποῖαν ἀναγκαίως πᾶσαι ἐναντίον σας τόσῃ ὀργῇ, ἣτις ἔχει φυσικὰ νὰ τὸν κινήσῃ εἰς λογοδιάρροιαν ἱκανὴν νὰ ἀναγκάσῃ καὶ τοὺς λίθους εἰς γέλωτα.

Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀποκρινόμενος πρὸς τὰς ὁποίας εἶχα λάθειν ἀπὸ Χίου ἐπιστολὰς τῶν Ἐπιτρόπων καὶ τοῦ Βάμβα, ἐσύστησα θερμῶς τὸν Ἑρμῆν σας. Εἶθε εἰσακουσθῶ!

Εἰς τὴν ἐπιστολήν μου 15 Μαΐου σ' ἔλεγα νὰ φυλάξῃς τὸ ἔν ἀπὸ νὰ σταλθέντα διὰ τοῦ φίλου κυρίου Βλαστοῦ 6 σῶματα Στράβωνος. Τώρα δὲ παρακαλῶ σε νὰ τὸ στείλῃς δίχως ἀναβολὴν διὰ τοῦ κυρίου Κοπίταρος (τὸν ὁποῖον ἀσπάζομαι) πρὸς τὸν Σνειδέρον. Ἄς μὲ κάμῃ τὴν χάριν νὰ τὸ πέμψῃ ὅσον δυνατὸν ἐγγρήγορα, ἢ καὶ νὰ τὸν φανερώσῃ ὅτι τὸ κρατεῖ δι' αὐτὸν καὶ μέλλει νὰ τὸ πέμψῃ.

Ἔτι καὶ τοῦτο, ν' ἀπολογηθῆς ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ νὰ ζητήσῃς συγγνώμην ἀπὸ τὸν κύριον Πόπ (ἀσπασάμενος αὐτὸν) ὅτι ἐλησμόνησα νὰ στείλω τὸν χεωστούμενον εἰς αὐτὸν τέταρτον τόμον τοῦ Στράβωνος. Τὸ σφάλμα δὲν εἶναι ἰδικόν μου, ἀλλὰ τῶν ὁποίων φέρω τὸ βᾶρος 72 ἐτῶν. Διόρθωσέ το γράφων πρὸς τὸν κύριον Ῥώταν εἰς Τεργέστην νὰ σὲ πέμψῃ δύο σῶματα τοῦ δ' τόμου, νὰ δώσῃς τὸ ἔν πρὸς τὸν Πόπ, τὸν ὁποῖον ἀγαπᾶς, καὶ τὸ ἄλλο εἰς τὸν ἐκδότην τοῦ Τηλεγράφου, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐστάλθησαν κατὰ καιρὸν οἱ προλαβόντες τρεῖς τόμοι.

Τὸν κύριον Ῥάλλην ἄσπασε ἐκ μέρου μου ὡσαύτως καὶ τὸν Σοφολογιώτατον κύριον Κούμαν. Ὑγίαινε.

I. K.

21 *Ἰουλίου.*

Ἀσπάζομαι σε.

Ἔχω τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς 7 Ἰουλίου, εἰς τὴν ὁποίαν θέλω ἀποκριθῆν, ὅταν δυνηθῶ. Τὴν 3 τοῦ παρόντος σ' ἔγραφα νὰ στείλῃς διὰ τοῦ Κοπίταρος τὸ ἕκτον σῶμα τοῦ Στράβωνος πρὸς τὸν Σνειδέρον. Ἄν ὅταν λάβῃς τὴν παροῦσαν, δὲν τὸ ἔστειλες, κράτει το, ἐπειδὴ χθὲς ἔλαβα ἀπὸ τὸν Σνειδέρον γράμμα, διὰ τοῦ ὁποίου μὲ λέγει νὰ παραδώσω εἰς ἕνα τῶν ἐδῶ βιβλιοπωλῶν τὸν τέταρτον καὶ τὸν ὅποιον δὲν εἶχεν ἀκόμη λάβειν τρίτον τόμον τοῦ Στράβωνος καὶ σήμερον τοὺς παραδίδω.

Μὲ τὴν προλαβοῦσάν μου ἐπιστολὴν σ' ἔστειλα καὶ τὰς εἰς τὸ Σνειδεριανὸν Λεξικὸν ἐπικρίσεις.

Ὁ Βογορίδης καὶ Γλαράκης δὲν ἐφάνησαν ἀκόμη.

Περὶ τοῦ Καλούδη τί ἤθελες νὰ κάμω; Προφῆτης δὲν εἶμαι· ἔπειτα δὲν τὸν ἐγκωμίασα· ἀλλ' ἐξέθεσα ἱστορικῶς τὰ συμβάντα, καὶ ἴσως ἡ ἱστορία τὸν φέρῃ εἰς αἴσθησιν καὶ ἐπιθυμίαν σωφρονεστέρας διαγωγῆς.

Δὸς λοιπὸν (ἂν δὲν ἐστάλθῃ εἰς τὸν Σνειδέρον) τὸ ἕκτον ἀντίτυπον, συνωδευμένον μὲ τοὺς ἀσπασμούς μου, εἰς τὸν χρηστὸν Πόπ. Ἄσπασε τὸν κύριον Βλαστὸν καὶ τοὺς λοιποὺς συμπατριώτας ἐκ μέρους μου.

Τὰ περὶ τῆς Καλλιόπης δὲν μ' ἐκπλήττουσιν. « Οὐ συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴν. » Αὐτὴ μέλλει τῶρα νὰ κατασταθῇ τὸ κοπροδοχεῖον, εἰς τὸ ὅποιον ἔχουν νὰ

ρίπτωσι τὰ πηλά των πρώτος ὁ Τουρκαθηναῖος, καὶ μετ' αὐτὸν ὅλα τὰ σχολαστικώπουλα τῆς δεκάτης τετάρτης ἑκατονταετηρίδος. Ἄλλὰ δὲν πρέπει διὰ τοῦτο νὰ ἀποσταθῆτε εἰς τὸν κατ' αὐτῆς πόλεμον ὅλοι οἱ τῆς ἀγαθῆς μερίδος, ὄχι κινούμενοι ἀπὸ τὸ αἰσχροτάτον τῆς ἐκδικήσεως πάθος, ἀλλὰ μὲ σκοπὸν φιλέλληνα νὰ κατατροπώσετε τὰ τελευταῖα σπαράγματα τοῦ ψυχορραγοῦντος θηρίου, τοῦ σχολαῖσμοῦ, ὅστις ἔχει τὰς ρίζας του κρυμμένας εἰς αὐτὸ τὸ Βυζάντιον, καὶ ἐκεῖθεν ἀδήλως (μὴν ἀμφιβάλλης) τρέφεται καὶ ζωογονεῖται. Ὑγίαινε!

48.

22 Φεβρουαρίου.

Φίλε Κοκκιράκη,

Προχθὲς σ' ἔγραψα· χθὲς ἔλαβα τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς 10 Φεβρ. Ὁ θάνατος τοῦ Σ. μ' ἐλύπησε· ἡ περὶ τοῦ Πρωίου ἐλπίς μ' ἐπαρηγόρησε. Τοῦτο μόνον φρόντισε μετὰ τῶν αὐτοῦ συμπατριωτῶν, νὰ προδιαθέσετε τοὺς αὐτοῦ συγγενεῖς του ἐμπόρου Πρωίου, νὰ τὸν ἀναδείξωσι προστάτην τοῦ Λ. Ε. καὶ νὰ τὸν καταστήσωσι κωφόν, ἂν ὁ Ἀρχιερασίτης τολμήσῃ νὰ πέμψῃ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ θελξινόα του συγγράμματα.

Χαίρω, ὅτι οἱ Γραικοὶ σαλεύουν τὸ ἄνομον οἰκοδόμημα τῆς Ἱερᾶς μεγαλειότητος τοῦ μαρουῦ Ἰππαρίωνος· Λυ-

ποῦμαι ἐξεναντίας, ὅτι ἀφοῦ τὸ κατασείσωσι, καὶ τὸ κατεδαφίσωσι, δὲν ἔχουν ἀκόμη κεφαλὰς νὰ κτίσωσιν ἄλλο νέον εἰς τόπον τοῦ κατεδαφισμένου, ἀλλ' εἴμεθα οἱ ταλαίπωροι προωρισμένοι νὰ περάσωμεν πρῶτον ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Ῥώσων, ἕως καὶ τῶν Ἀγγλῶν.

Πρόσεχε προσοχὴν μεγάλην εἰς τὴν τυπογραφικὴν διόρθωσιν τοῦ Λ. Ε. Ὑγίαινε! Ο. Ο.

49.

Ἐκ Παρισίω, 24 Μαΐου 1820.

Φίλτατε Κύριε Κοκκινάκη.

Εὐχαριστῶ διὰ τὴν ὁποίαν μὲ ὑπόσχεσαι (2 Μαΐου) προσοχὴν εἰς τὴν διατριβὴν Ι. Κ. Χαίρω περὶ τοῦ Θεοκλήτου, ὅτι μακρύνει τὸν καιρὸν τῶν μαθημάτων. Χαρᾶς ἄξιον εἶναι καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὑπαγόντων εἰς Πίσαν χάριν γνώσεως καὶ ἐπιστήμης. Εἴθε μὴ μᾶς λυπήσῃ ὁ φυσικὸς θάνατος τοῦ ὑπεργήρου μιαροῦ τυράννου τῆς Ἠπείρου, πρὶν πάθῃ τὸν πρέποντα εἰς αὐτόν, τὸν δι' ἀγχόνης!

Τὴν ἐδῶ κλεισμένην πρὸς τὸν Φουρναράκην, ἔκρινα νὰ στείλω διὰ σοῦ, ἐπειδὴ περὶ σοῦ μάλιστα ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ μὲ γράψῃ. Στείλέ την σφραγισμένην· ἐσύμπερ' ὅμως νὰ τὴν κοινωνήσῃς πρῶτον εἰς τοὺς αὐτοῦ συμπατριώτας, ἐπειδὴ περὶ πατρίδος καὶ πρὸς βοηθήσαντα τὴν πατρίδα

γράφεται. Βλέπεις ὅτι ἀφορμὴν λαβὼν ἀπὸ τὸ *Προστακτικῶς*, τὴν ἐκέντησα ὀλίγον μὲ τὸ παράδειγμα τοῦ Βαρβάκη, διὰ μελλούσας ἄλλας ἐλπίδας, χωρὶς νὰ τολμήσω νὰ ἐκτανθῶ πολὺ. Εἶναι μὲ φαίνεται ἀδύνατον νὰ μὴν ἔμαθεν ἕως τώρα τὴν δωρεάν τοῦ Βαρβάκη· τί λέγεις; Ἄν ὑποπτεύεσθε τοιαύτην ἄγνοιαν, δὲν ἦτο κακὸν νὰ τὸν διηγηθῆς τὰ περὶ Βαρβάκη· μὲ προσοχὴν ὁμως, φίλε, νὰ μὴ φαινώμεθα ψωμοζῆται. Καὶ τοῦτο λέγω, ὅχι ὡς νομιζῶν αἰσχροὺς τὴν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ψωμοζητίαν· ἐξ ἐναντίας καὶ δισάκκιον ἤθελα μετὰ χαρᾶς βάλλειν εἰς τὸν ὦμόν μου, νὰ περιέρχωμαι ὅπου μυρισθῶ ἀργύριον, νὰ τὸ ζητῶ διὰ τὴν Ἑλλάδα, δείχνων κανὲν εἰκονισμάτιον τῆς Ἑλλάδος. Δὲν βλέπεις τοὺς ὀσιωτάτους Μοναχοὺς μας πῶς περιέρχονται φορολογοῦντες τοὺς ἡλιθίους διὰ τὰ Μοναστήριά των; Τὴν προσοχὴν παραγγέλλω διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῶν πρὸς τοὺς ὁποίους γράφομεν. Ἄνθρωποι καλῆς ψυχῆς καὶ ἄξιοι παντὸς ἐπαίνου, ἐπειδὴ ἐνεργοῦν τὸ πλεον παρὰ ὅλα τὰ ἄλλα ἀξιέπαινον ἔργον, βοηθοῦντες τὴν πατρίδα· ἄνθρωποι ὁμως χρεῖαν ἔχοντες ὀδηγίας τοιαύτης, ὅποια καὶ τὸ δισάκκιον νὰ γεμίζη, καὶ τὴν ἔμφυτον εἰς ὅλους μας φιλαυτίαν αὐτῶν νὰ μὴ πληγόνη, δίδουσα ὑποψίαν ὅτι τοὺς χειραγωγεῖς ὡς τυφλοὺς.

Τοὺς συμπατριώτας ὅλους ἄσπασε ἀπὸ μέρους μου κατ' ὄνομα, καὶ εὐχαρίστησέ τους καὶ δεῦτερον (χθὲς τοὺς εὐχαρίστησα ἀποκρινόμενος πρὸς τὸν κύριον Ῥάλην) διὰ τὴν πρόθυμον αὐτῶν συνδρομὴν εἰς τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος.

Τὸ Κύριον Βλαστὸν εὐχαρίστησε διὰ τὴν ὁποίαν μ' ἔστειλε *Λακωνικὴν πολιτείαν*, ἀλλὰ τὰ συγχαρίκια εἶχε τὰ λάβειν ἀρχήτερα ὁ Βογορίδης, ὅστις μὲ τὴν ἐκοινώ-

νησε πρώτος. *Συγχαρέκια* λέγω, ἂν καὶ δὲν εὔρηκα τι εἰς αὐτὴν πολλῆς χαρᾶς ἄξιον. Χαρὰ καὶ εὐτυχία καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς ὄλους τοὺς λοιποὺς Ἑλληνας ἤθελ' εἶσθαι, ἂν ἤρχιζαν ἀπὸ σύστασιν γυμνασίου. Πολιτεία ἥτις δὲν ἔχει βάσιν τὴν παιδείαν, εἶναι οἰκοδομὴ εἰς ἄμμον.

Ἵγίαινε!

Δὲν ἔλαβα καιρὸν ἀκόμη νὰ παραβάλω τὴν τιμὴν τοῦ Rosenmüller μὲ τῶν ἐδῶ βιβλιοπωλῶν τὰς τιμὰς. Ἄν εὔρω πολλὴν τὴν διαφορὰν, θέλω σὲ παρακαλέσειν ἴσως νὰ μοῦ τὸν προβλέψης αὐτόθεν. Ο. Ο.

50.

6 Ὀκτωβρίου, 1820

Φίλε Κοκκινάκη,

Ἔχω δύο σου γράμματα μηνολογημένα 13 καὶ 20 Σεπτεμβρίου. Ἀνέγνωσα τέλος πάντων πρώτην φοράν τώρα τὸν 11 ἀριθμὸν τοῦ Λ. Ε. ὅπου ἶδα μ' εὐχαρίστησιν καταχωρισμένην τὴν ἱατροφιλολογικὴν διατριβὴν τοῦ I. K. Εἰς τὴν ἐμπαρόδῳ ἀνάγνωσίν της ἐν μόνον σφάλμα τυπογραφικὸν ἐσημείωσα εἰς τὴν πρώτην σελίδα σημ. (1) «ὁ γεννηθεὶς εἰς ἀπὸ τὴν Κέων νῆσον». Ἐλπίζω ὅτι δὲν ἔχει ἄλλα παρ' αὐτό· τὸ ὅποσον (ἢ ἀπὸ προθ.) εἰς ἄλλους εἶναι φανερὸν τυπογραφικὸν παρόραμα, ἢ ἴσως

γεροντική παραδρομή τοῦ καλάμου· εἰς ἐμέ δὲ ἐνδέχεται
νὰ προστριφθῆ ἀπὸ τοὺς σχολαστικούς, ὡς καινοτόμημα
γλώσσης. Ἄλλὰ ταῦτα εἶναι μικρά· ἄς ἔλθωμεν εἰς τὰ
μεγάλα καὶ δεινά. Φίλος τις τῶν ἐδῶ ἔλαβεν ἀπὸ τὴν
Κωνσταντινούπολιν γράμμα μηνολογ. 25 Αὐγούστου· εἰς
τὸ ὅποῖον ἀνέγνωσα τὰ ἐξῆς ἀντιγραμμένα κατὰ λέξιν,
καὶ ἐκινδύνευσά ν' ἀποπληχθῶ ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν·

« Τὰ νεώτερα τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν διδασκάλων
» τῆς Σμύρνης εἶναι ἐλεεινά. Ἐξέυρεις, δὲν ἀμφιβάλλω,
» ὅτι ὁ Κούμας κατώρθωσε νὰ εὐγάλη πατριαρχικὰ σιγίλ-
» λια, δυνάμει τῶν ὁποίων νὰ ἀποκατασταθῶσιν οἱ Οἰ-
» κονόμοι καὶ αὐτός, ὡς πρότερον, εἰς τὸ σχολεῖον. Ἄλλ'
» ὁ ἅγιος Σμύρνης, ἀφοῦ τὰ ἔλαβεν, ἀνέβαλε τὴν ἀνά-
» γνωσίν των ἐπ' ἐκκλησίας, ἕως νὰ προδιαθέσῃ τοὺς
» συμπατριαστὰς του· καὶ οὕτως ἀναγινωσκόμενα ἀκο-
» λούθως, ὤρμησαν, τὰ ἄρπαξαν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ
» ἀναγινώσκοντος ἱερέως, τὰ κατεξέσχισαν μὲ μεγάλην
» παραχῆν εἰς τὸ μέσον τῆς ἐκκλησίας, ὑβρίζοντες ἀναι-
» σχύντως τοὺς διδασκάλους, φοβερίζοντες τοὺς ὑπερα-
» πιστὰς των, καὶ χάνοντες τοσοῦτον θόρυβον, ὥστε
» οἱ μὴ γινώσκοντες τὴν αἰτίαν, ἐξερχόμενοι τῆς ἐκκλη-
» σίας ἔτρεχον νὰ φυλαχθῶσιν εἰς τὰ ὀσπίτιά των. Πολ-
» λαὶ ἐγγαστρωμέναι γυναῖκες ἀπέβαλαν. Ἡ ἐκεῖ πλη-
» σίον ἐκκλησία τῶν Δυτικῶν φοβηθεῖσα παραίτησε τὴν
» λειτουργίαν καὶ ἐσφάλισε. Τέλος ἡ διοίκησις νομίζουσα
» τὸ πρᾶγμα ἐπανάστασιν, ὤρμησε μὲ τὰ ἄρματα, διὰ
» νὰ καθησυχάσῃ τὸν λαόν, καὶ οὕτως ἡ Σμύρνη ἐκείνην
» τὴν Κυριακὴν ἐγινε θέατρον τραγικῶν κακῶν διὰ συνερ-
» γίας τοῦ ἁγίου ποιμένος τῆς. Τοιοῦτοι εἶναι, φίλε, οἱ
» ἅγιοί μας. Ἀκολούθως περισσότερα ».

Τοιοῦτοι καὶ εἶναι, καὶ θέλουν εἶσθαι, ἕως νὰ φωτισθῇ καὶ νὰ παιδευθῇ τὸ ἔθνος, « Ἐως διδαχθῶσι πολλοί, καὶ πληθυνθῇ ἡ γνῶσις » καὶ τότε θέλουν πάθειν καὶ αὐτοί, ὅ,τι ἔπαθαν οἱ ἱερωμένοι τῶν Δυτικῶν, ἤγουν παντελῆ καταφρόνησιν. Ἐξεύρεις διὰ τί ἐτύφλωσα τοὺς ὀφθαλμούς μου νὰ ἀντιγράψω ἀπὸ πολλὰ λεπτογραμμένην ἐπιστολὴν τὴν ὀδυνηρὰν ταύτην εἰδήσιν; Ἦκουσα ὅτι ὁ Βαρβάκης ἐδιώρισε 50 χιλιάδας γροσίων διὰ τὸ σχολεῖον τῆς Σμύρνης. Ποῖον σχολεῖον; Ἐὰν διὰ τὸ παλαιόν, τὸ ταρτουφικῶς ὀνομαζόμενον *Εὐαγγελικόν*, ἔρρηξε τὰ ἀργύριά του εἰς τροφήν καὶ πληθυσμὸν σχολαστικῶν. Ἐὰν διὰ τὸ γυμνάσιον τοῦ Κούμα καὶ τῶν Οἰκονόμων (τὸ ὁποῖον μὲ φαίνεται πιθανώτερον) ἐσύμφερε νὰ ἔχη σύγκαιρα τὴν ἀσεβῆ καταστροφὴν τοῦ γυμνασίου, διὰ νὰ μὴ βάλῃ τὰ ἀργύριά του εἰς κίνδυνον νὰ πέσωσιν εἰς χεῖρας τῆς ἀσεβοῦς φατρίας, ἣτις ἀναμφιβόλως θέλει τὰ μεταχειρισθῆν εἰς τὸ ἀντευαγγελικὸν θηριοτροφεῖον. Ἦθελα γράψειν ἐγὼ κατ' εὐθείαν περὶ τούτου πρὸς τὸν Βαρβάκην, καὶ σχεδὸν ἤρχισα νὰ γράφω· ἀλλ' ἀναλογιζόμενος ἔκρινα ὅτι δὲν συμφέρει διὰ πολλὰς αἰτίας ν' ἀκουσθῇ διόλου τὸ ὄνομά μου εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Ἀπὸ τὸ ἄλλο κρίνω ἀναγκαῖον νὰ μάθῃ ὁ Βαρβάκης τὰ συμβάντα. Ὅθεν μὲ φαίνεται εὐλογον νὰ συμπαραλάβῃς ἐντάμα δύο ἢ τρεῖς τῶν αὐτοῦ συμπατριωτῶν μας, νὰ τοὺς ἀναγνώσῃς τὰ γραφόμενα, καὶ νὰ συμβουλευθῆτε, ἂν κρίνετε εὐλογον, νὰ προφθάσῃτε τὴν εἰδήσιν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἰς τὸν Βαρβάκην. Ἄν ἔστειλε τὰ ἀργύριά του, νὰ φροντίσῃ νὰ τὰ σώσῃ ἀπὸ τῶν Ταρτούφων τὰς χεῖρας, ἂν ἀκόμη δὲν τὰ ἔστειλε, νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἀποστολὴν, ἕως νὰ κατασταθῶσιν οἱ διωχθέντες διδάσκαλοι εἰς

καμμίαν ἄλλην πόλιν φρονιμωτέραν, καὶ τότε νὰ τὰ στείλῃ ἐκεῖ εἰς τοὺς φρονιμωτέρους.

Φοβοῦμαι, φίλε, μὴ ὁ Ταρτουφισμὸς δὲν περιορίζεται εἰς μόνην τὴν Σμύρνην καὶ τὸν Ἐπίσκοπόν τῆς, ἀλλ' ἐκτείνεται καὶ μέχρι τῶν ἀνωτέρων· φοβοῦμαι μὴν ἀπεφάσισαν ν' ἀφήσωσιν ὀλότελα τὴν Εὐαγγελικὴν ὁδόν, τῆς ὁποίας τὸ στενὸν τοὺς θλίβει, καὶ ἀντὶ ἱερέων τοῦ Χριστοῦ, νὰ κατασταθῶσιν ἀληθῶς ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης. Ἡ ἔλεεινὴ καὶ ἐνταυτῷ γελοία πρόσκλησις τοῦ Ἰππαρίωνος μου ἐμπνέει μάλιστα τοὺς τοιούτους φόβους. Βλέπεις ὅτι ἀπαναισχύντησαν τόσον, ὅσον καὶ νὰ ὀνομάζωσιν *Ἰερὸν τὸν* *** Καὶ ποῦ ἔμεινε πλέον τὸ «Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις;»

Ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους τῆς σχολῆς καὶ ἀπὸ τὸν Βάμβαν ἔλαβα γράμματα. Ἐχουν 476 μαθητὰς, ἐκ τῶν ὁποίων 400 ἐγχώριοι καὶ οἱ λοιποὶ 74 μὲν ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, δύο δέ, πόθεν; μάντευσε. . . ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν!!! Δὲν ἐμπόρεις νὰ φαντασθῆς πόσον τοῦτο μὲ εὐφρανε· συλλογίζεσαι τάχα διατί; διότι φίλε μου, τὸ θαῦμα τοῦτο δὲν μέλλει νὰ σταθῇ αὐτοῦ· ἔχει ὀριὰς καὶ φουῦντες. Ἡ ἐπιμιξία αὕτη θέλει συνδράμειν νὰ μᾶς διδάξῃ ταχύτερον τὴν Γραμματικὴν τῆς Ἠθικῆς, τὴν ὁποίαν ἀπέσπασεν ἀπὸ τὰς ψυχὰς μας τῶν ταλαιπώρων ὄζυγός καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ ἀδικωτάτου ἔθνους, καὶ μᾶς κατέστησεν ὅλους ἀπὸ πολὺ εἰς ὀλίγον δεσποτικούς. Ναί, θαῦμα κρίνω σωτήριοι τῶν Ἀμερικανῶν τὸν ἐρχομόν. Ἀγαπᾶς ν' ἀκούσης καὶ ἄλλο θαῦμα, ἐναντίον ὅμως τοῦ προτέρου ἔλεεινὸν καὶ ἐντροπιασμένον; Μεταξὺ τῶν 400 σπουδαστῶν πόσοι εἶναι οἱ ἱερωμένοι; Τέσσαρες! Bravo! ἱερώτατοι.

Τοῦ Φουρναράκη οἱ υἱοὶ κατευοδώθησαν, καὶ τὸ κα-

τευόδιόν των απέσπασεν ἀπὸ τὴν ψυχὴν μου ὅξυ καὶ ὀδυνηρὸν καρφίον, διότι ἐκ συμβουλῆς μου καὶ πατῆρ καὶ μήτηρ ἀπεφάσισαν νὰ ἐμπιστευθῶσι τὰ τέκνα των εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Βάμβας μ' ὄλον ὅτι εἶχεν ἀποφασίσειν νὰ ἐλευθερωθῆ εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ τὸ βάρος συντρόφων σπουδαστῶν, ἐδέχθη ὁμως ὁμοτράπεζα τὰ τέκνα τοῦ Φουρναράκη, ἐπειδὴ (λέγει) τὸν ἔγραφα « νὰ τὰ δεχθῆ ὡς τέκνα μου. »

Τὸ περὶ τοῦ Λ. Ε. μελετώμενον σὲ λέγω ἐλεύθερα, ὅτι δὲν μ' ἀρέσκει. Οὐδεὶς οὐδέποτε ἀπὸ τοὺς ἀλλογενεῖς ἐφημεριδογράφους οὐτ' ἔδωκεν οὐτε χρέος ἐνόμισε νὰ δώσῃ εἰς τοὺς συνδρομητὰς λογαριασμὸν τί λαμβάνει, καὶ ποῦ ἐξοδεύει. Τὸ μόνον χρέος εἶναι ἡ τελειοποίησις τῆς Ἐφημερίδος· καὶ τότε οἱ συνδρομηταὶ καὶ μὴ θέλοντες δίδουν τὰ ἀργύριά των, καὶ, ἂν δὲν ἦναι παντάπασιν ἠλίθιοι, συμπεραίνουν, ὅτι ἡ τελειοποίησις δὲν γίνεται χωρὶς ἀξιολόγου δαπάνης. Ἐχομεν, μὰ τὴν ἀλήθειαν! ἀκόμη πολλοὺς ἠλιθίους· ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁμως αὐξάνει καὶ ὁ ἀριθμὸς καθημέραν τῶν νουνεχῶν κριτῶν. Ἐχε λοιπὸν ὑπομονήν, « Ἔως διδαχθῶσι πολλοί, καὶ πληθυνθῆ ἡ γνῶσις » καὶ ἀσχολοῦ ὅλως διόλου εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς Ἐφημερίδος δαπανῶν εἰς αὐτὴν ἀναλόγως μὲ ὅσα λαμβάνεις. Τοῦτο μόνον εἶναι τὸ χρέος σου. Διὰ νὰ προβαίη ὁ Ἑρμῆς (καὶ προβαίνει, τὸ αἰσθανόμεθα τώρα) ἀπὸ τὸ καλὸν εἰς τὸ κάλλιον, χρειάζεσαι συμβῶθηούς, χρειάζεσαι γραφέας καὶ μεταγραφείας. Ἐπρεπε νὰ φροντίσης νὰ εὕρῃς κανένα λόγιον ὁμογενῆ, ἄνθρωπον ὁμως ἐπιστήμονα καὶ τῆς Γραμματικῆς τῆς Ἠθικῆς, νὰ τὸν κάμῃς κοινωνὸν τοῦ ἔργου. Πρόσεχε ὁμως μὴ πέσης εἰς χεῖρας κανενὸς ψυχὴν ἔχοντος Κομητᾶ ἢ Σταγειρίτου.

Δὲν εἶναι αὐτοῦ κανένας Χίος σπουδαῖος; Τοῦτο πρέπει νὰ προνοήσετε ἐπιμελῶς, νὰ μὴν ἀποξενωθῆ εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Χίων ὁ Ἑρμῆς, ἐπειδὴ τιμᾶ καὶ τοῦτο τὴν πατρίδα. Ὅταν πληρώσῃς τὸ ἀπαραίτητον χρέος τῆς τελειοποιήσεως, ὃ,τι περισσεύει εἶναι καρπὸς τῶν ιδρώτων σου. Ἄν ἦναι πλούσιος, διατί νὰ μὴν πλουτήσῃς; μηγαρὶ εἰς μόνους τῶν ἐμπόρων τοὺς ιδρώτας χρεωστεῖται ὁ πλοῦτος; Ἐδῶ πολλοὶ ἐφημεριδογράφοι ἐπλούτησαν· ἀλλὰ τιμίως, δικαίως καὶ ἀξίως, ἐπειδὴ καθόσον ἠῦξανον οἱ πόροι των, ἐξώδευαν ἀφειδῶς εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς ἐφημερίδος των, καὶ κατεφώτισαν τὸ ἔθνος των. Ἡ αὐξησις τῶν προσόδων σου θέλει καὶ κατὰ τοῦτο συνεργήσῃ εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς ἐφημερίδος. Ποῖον; τὸ νὰ σὲ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ πᾶσαν ἐπιρροὴν ἐξωτερικοῦ δεσποτισμοῦ, καὶ νὰ σὲ καταστήσῃ κριτὴν αὐτεξούσιον ποῖα ἀπὸ τὰ πεμπόμενα νὰ δέχεσαι, καὶ ποῖα νὰ ἀποβάλλῃς καὶ νὰ πέμπῃς, ὅχι εἰς Κόρακας, ἀλλ' εἰς κοράκων χειρότερον, τὸ κοπροδοχεῖον τῆς Καλλιόπης. Ἐκδικήσιν ἄλλην κατ' αὐτῆς φιλοσοφικωτέραν (καὶ τοῦτο σημαίνει δικαιοτέραν) νὰ ἐκδικηθῆς δὲν ἔχεις παρὰ νὰ συνεργῆς εἰς τὸ νὰ γεμίζῃται ἀπὸ διατριβὰς τοῦ Κοδρικᾶ, τοῦ Κομητᾶ, τοῦ Δούκα, τοῦ Ἰππαρίωνος καὶ ἄλλων τοιούτων Φωστήρων. Ὅταν τελειοποιήσῃς τὴν ἐφημερίδα σου (καὶ τοῦτο εἶναι χρέος σου ἀπαραίτητον) τότε, φίλε, ἀντὶ νὰ δώσῃς λογαριασμὸν εἰς τοὺς συνδρομητὰς τῆς εἰσόδου καὶ τῆς ἐξόδου σου, ἐμπορεῖς μὲ θάρρος νὰ κηρύξῃς πρὸς τοὺς κατηγοροῦντάς σε ὡς φιλόπλουτον, ὅτι εἶναι κύριος ἐξ αὐτῶν, ὅστις ἀγαπᾷ, νὰ παύσῃ τὴν συνδρομὴν του.

Εἶθε νὰ ἐδειχγες τὸν Κοπίταρα τὴν Ῥαψωδίαν (χωρὶς

νά ὀνομάσης ὁμως τὸν πέμψαντα) διὰ νὰ μάθης ἐξ αὐτοῦ τὸ πρακτέον! Ὡς τόσον εἶπέ με, ἂν ἐμπορῇ κἄν νὰ περάσῃ *par transit* διὰ Βουκουρέστιον καὶ Γιάσιον, ἢ ἂν συγχωρῆται ἡ εἰσοδός της εἰς Τεργέστην.

Ἐδῶ κλεισμένα σὲ πέμπω τὰ φύλλα περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Χρ. Φανέρωσέ με τὴν παραλαβὴν καὶ τὸν καιρὸν ὅταν ἔχῃς νὰ τὴν τυπώσῃς, διὰ νὰ μὴ πάθω ὅ,τι ἔπαθα μὲ τὴν προλαβοῦσαν διατριβὴν. Τὴν πεμπομένην τῶρα ἀνέγνωσα εἰς ἓνα τῶν ἐδῶ ὁμογενῶν· καὶ τὴν ἀνέγνωσα διὰ τὴν ὁποίαν εἶχα ὑποψίαν περὶ τῶν κλεισμένων εἰς κύκλον κόκκινον εἰς τὴν 4 σελίδα, μὴ ταράξῃς τοὺς καρτούφους μας. Τὸν αὐτὸν φόβον συνέλαβε καὶ αὐτός· καὶ τέλος μετὰ πολλὰς ἀμφιβολίας καὶ ἀμφιλογίας συνέβημεν ν' ἀφήσω εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ κρίσιν σου τὰ κοκκινογυρισμένα κείμενον καὶ σημείωσιν (2). Ἄν τὰ κρίνης ἀκίνδυνα, τύπωσέ τα· εἰ δὲ μὴ, πνίξε τα, γράφων μετὰ τὴν φράσιν « ὑπὲρ τῶν πολιτῶν ἱερεῖς αὐτῆς » ἀμέσως τὸ ἀκόλουθον, « ὅπως ἂν ἦναι ἐλπίζω κτλ. » Ἴσως ἀρκεῖ νὰ πνίξῃς τοῦτο μόνον τὸ μέρος τοῦ κοκκινογυρισμένου, « Οἱ ὅποιοι διότι ἐτόλμησαν τινὲς λαοπλάνοι . . . γοητείας μοναχοῦς », καὶ τότε ἐμπορεῖς νὰ φυλάξῃς καὶ τὴν σημείωσιν, ἀκαταμάχητον ὄπλον κατὰ τῶν καρτούφων, ἐπειδὴ ἐκ τῶν δύο λαλούντων ὁ εἰς εἶναι πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας ἐπίσημος, καὶ ὁ ἄλλος Αὐτοκράτωρ Χριστιανός. Ἄλλὰ τί ἴσως ἢ ἀνίσως; Πληρεξούσιον σ' ἀφίνω νὰ πράξῃς τὸ ἀκίνδυνότερον κατὰ τὴν κρίσιν σου, διὰ τοὺς καταράτους Ἰππαρίωνας. Ἄν ἔχῃς αὐτοῦ πιστὸν καὶ φρόνιμον φίλον κανένα, συμβουλεύσου τον περὶ τῆς ἀπορίας.

Ὅταν λάβω τὴν εἰς τὴν παροῦσαν ἀπόκρισιν, θέλω πάραυτα σὲ πέμψει τὴν ἐπίκρισιν τοῦ δευτέρου τόμου τοῦ

Σνειδεριανού Λεξικοῦ· ἔτοιμος ἦτο πρὸ πολλοῦ· ἐμποδίσθη δὲ καὶ αὐτή, ὡς ἡ τῶρα πεμπομένη, διὰ τὸ ἀτυχέστατον λάθος τῆς πρώτης.

Τὸν Κύριον Πανταλέοντα Βλαστὸν ἄσπασε ἀπὸ μέρος μου, καὶ παρακάλεσέ τον, ἐπειδὴ δὲν εὐκαίρησε ν' ἀποκριθῆ εἰς τὴν ἐρώτησίν μου, νὰ σὲ εἶπη ἂν ἔχη εἶδῃσιν ὅτι ἐκατευοδώθη εἰς Βουκουρέστιον ὁ παρ' ἐμοῦ πεμφθεὶς εἰς τὸν Ἠγεμόνα Στράβων.

Τοὺς αὐτοὺς ἀσπασμοὺς πρόσφερε, νὰ ζήσης! καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ὅλους συμπατριώτας. Εὐτυχεῖτε ὅλοι!

Ο. Ο.

51.

Ἐκ Παρισίων, 25 Δεκεμβρίου 1820.

Φιλε Κοκκινάκη,

Εἰς τὸ ἐξῆς θέλω ἀποκριθῆν εἰς τὴν ὁποίαν μὲ ἔδωκε χθὲς τὸ ἑσπέρας ἐπιστολήν σου (13 Δεκ.) ὁ κύρ Πίκκος. Τὴν παροῦσαν βιάζομαι νὰ σὲ γράψω διὰ νὰ προφθάσω τὴν τύπωσιν τῆς τελευταίας κρίσεως τοῦ I. K. Πρὸ τῆς λέξεως *Παιδικάριον* βάλει τὸ ἐξῆς ἄρθρον.

Παιδίον. Ἡ λέξις δὲν σημειοῦται δι' ἄλλο, πλὴν διότι ὁ Σνειδέρος φέρων μάρτυρα τὸν Στράβωνα (βιβλ. 10, τόμ. 4. σελ. 188 τῆς ἐκδ. τοῦ Γερμ.) διὰ τὸ παροιμιώδες « Τῆς μητρὸς τὸ παιδίον » συγκαταριθμεῖ ἀδίκως καὶ τὸν Κοραῆν μ' ἐκείνους, ὅσοι δὲν ἐνόησαν τὸ μέρος τοῦτο

τοῦ Στράβωνος. Ὅτι ὁμως ὁ Κοραῆς τὸ ἐνόησε καὶ τὸ ἐξήγησεν ἀπαράλλακτα, ὡς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Σνεϊδέρος, τὸ μαρτυροῦν αἱ ἑλληνικαὶ εἰς τὸν Στράβωνα σημειώσεις του (τομ. Δ' σελ. 222). Τὸ λάθος τοῦ σοφοῦ Λεξικογράφου ἐγεννήθη ἐκ τούτου, ὅτι ἀντὶ νὰ ἐξετάσῃ τὰς σημειώσεις ταύτας, ἐξέτασε τὴν Γαλλικὴν τοῦ Στράβωνος μετάφρασιν καὶ τὰς Γαλλικὰς σημειώσεις (tom. IV, pag. 100, not. 2). Ἀλλὰ τοῦ δεκάτου βιβλίου τοῦ Στράβωνος οὐτ' ἡ Γαλλικὴ μετάφρασις, οὐτ' αἱ συνοδεύουσαι αὐτὴν σημειώσεις, εἶναι τοῦ Κοραῆ· ὡς γίνεται φανερόν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ βιβλίου (tom. IV, pag. 1), ὅπου ὀνομάζεται ὁ μεταφραστὴς αὐτοῦ.

Ἐκαμνες ἴσως καλῆτερον φίλε Κοκκινάκη, νὰ προσθέσῃς τὸ ἄρθρον τοῦτο εἰς τὸ κάτω τῆς σελίδος, ὡς σημειώσιν ἰδικὴν σου, ἀλλάσσω ὅσα πρέπει νὰ ἀλλαχθῶσι, διὰ νὰ φανῇ ἰδική σου. Οἶον, εἰς τὴν ἀρχὴν. «Ἐρευνῶν τὴν λέξιν *Παιδισκάριον*, ἔρριψα κατὰ τύχην τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν λέξιν *Παιδίον*, ὅπου παρετήρησα ὅτι ὁ Λεξικογράφος συγκαταριθμεῖ τὸν Κοραῆν κ.τ.λ. . . Τοῦτο μ' ἔβαλεν εἰς περιέργειαν νὰ ἐξετάσω τὰς σημ. τοῦ Κοραῆ, εἰς τὰς ὁποίας βλέπων ὅλον τὸ ἐναντίον ἐρεύνησα τὴν Γαλλικὴν μετάφρασιν κτλ., ὅθεν ἐγεννήθη τὸ λάθος τοῦ Λεξικογράφου . . . ἡ Γαλλικὴ μετάφρασις τοῦ δεκάτου βιβλίου εἶναι τοῦ Du Theil, καὶ ὄχι τοῦ Κοραῆ κτλ.

Ὁ Ἐκδότης.

Ἐχεις τὴν ἐκδοσίν μου, ἔχεις ἐλπίζω καὶ τὴν Γαλλικὴν μετάφρασιν. Ἄρκοῦν αἱ ἀμαρτίαι αἱ ἰδικαί μου, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι ὀλίγαι· δὲν εἶναι δίκαιον νὰ ἐπιφορτίζωμαι καὶ τὰς ἀλλοτρίας. Ἄν δὲν φθάσῃ ἡ ἐπιστολή

μου εἰς τὸν καιρόν, βάλε τὸ ἄρθρον εἰς τὸ τέλος τοῦ τετραδίου, ἢ εἰς τὸ ἀκόλουθον τετράδιον, ὡς ἄρθρον λησμονημένον. Ὑγίαινε. I.K.

Χαιρέτησε ἀπὸ μέρους μου τὸν κύριον Βλαστόν, καὶ εἶπέ τον ὅτι ἔλαβα τὴν ἐπιστολὴν του 6 Δεκ. καὶ θέλω τὸν ἀποκριθῆν.

52.

Φίλιππε Κοκκινάκη,

Ὁ τελευταῖος Ἑρμῆς σου μὲ εὐφρανε, διὰ τὴν κατὰ τοῦ τυφλοῦ Θεωροῦ καταφορὰν. Τὴν πώλησιν τῶν ἀντιγράφων, ἂν καὶ αἰσχρὰν διὰ τὸ γένος, εἰς τὰς παρούσας ὁμως περιστάσεις, τὴν στοχάζομαι ὡς ἀληθινὸν τοῦ Ἑρμοῦ σου ἔρμαιον. Ἄν ἀναγκασθῶσι νὰ τὸν ἐμποδίσωσιν εἰς τὸ ἐξῆς, ἔχεις κατ' αὐτῶν τὴν ὑπεροχὴν τοῦ συμβούλου καὶ τυφλοχειραγωγοῦ· ἂν ἐπιμένωσιν τὴν μωρὰν ἀπρονοησίαν των, σὲ δίδουν τοῦ λοιποῦ καὶ μὴ θέλοντες τὴν ἐξουσίαν νὰ ἀπαιτῆς ἀπὸ τοὺς καταράτους λόγον ὡς Ἑλλήν τῆς φθορᾶς τῶν Ἑλληνικῶν κτημάτων. Τοιαύτην καὶ τοσαύτην ἡδονὴν μ' ἐπροξένησεν ὁ Ἑρμῆς σου, τοῦ ὁποίου τὸ παρατελευταῖον τετράδιον εἶχε μὲ λυπήσειν ὀλίγον, ὅτι παρέδραμες τὴν διατριβὴν τοῦ Ἀνδρεοπούλου χωρὶς καμμίαν σημείωσιν. Ὁ λόγος, φίλε μου, δὲν εἶναι περὶ τῆς κρίσεως, οὐδὲ περὶ τοῦ κρίνοντος ἢ κρινομένου· ἀλλὰ περὶ τῆς ἀκαιρίας. Νὰ κατακρίνη τις (καὶ

μέ πικρίαν ὄχι ὀλίγην) τὸν Οἶ *** εἰς καιρὸν ὅταν καταδιώκεται ἀπὸ Ταρτούφους, εἶναι τὸ αἰσχρὸν καὶ ἀνανδρὸν «Κειμένω ἐπεμβαίνειν». Ἐπειτα καὶ βλέπτει πολὺ καὶ σέ καὶ τὴν ἀγαθὴν ὅλην μερίδα τῶν φίλων καὶ συνεργῶν σου, ἐπειδὴ ἐγγχειρίζει ὄπλα νέα εἰς τοὺς Ταρτούφους, καὶ φίλους ἴσως νέους. Τίς ἔχει νὰ σέ πιστώσῃ, ὅτι οἱ τόσον πικρὰ κριθέντες δύο προφέσσουρες δὲν θέλουσι εἰς τὸ ἐξῆς δι' ἐκδίκησιν ἐνωθῆν μετὰ τὴν Καλλιόπην μετὰ τὸν Κ. μετὰ τὸν Ἴππ. καὶ μετὰ ἄλλους τοιοῦτους ἐξωλεστάτους ἀνθρωπίσκους; Τιμὴν βέβαια δὲν τοὺς προξενεῖ τοιαύτη ἐνωσις. Τῆς ἐκδικήσεως ὅμως τὸ πάθος εἶναι πάθος θεοβλαβείας. Ὅποιοι καὶ ἂν ἦναι τὰ ἦθη ἢ τὸν βίον, κρίνονται καὶ αὐτοὶ δικαίως σοφοὶ καὶ εἶναι πρᾶγμα λυπηρὸν νὰ ἐνδυναμώσωσι τοὺς πιθήκους μετὰ τὴν σοφίαν των.

Τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς 21 Ὀκτ. ἔλαβα. Τὸν Πίκκολον δὲν εἶδα ἀκόμη τὴν ὥραν ταύτην, καὶ τρέμω τὴν ὄψιν του, ὡς μέλλοντος νὰ με φαρμακεύσῃ μετὰ τὰς ὁποίας με λέγεις εἰδήσεις περὶ τοῦ Κοπροδοχείου τῶν πόρνων. Ἀπὸ τοὺς λόγους σου συμπεραίνω, ὅτι κατέταξαν εἰς τὴν μερίδα των καὶ τὸν Π.

Ἄλλα φαρμάκια τὰ περὶ τοῦ Β. Παρηγοροῦμαι ὅμως, ὡς παρηγορεῖσαι καὶ σύ, μετὰ τὴν ὑπόνοιαν ὅτι συκοφαντεῖται. Ὅτι ὁ ἐκεῖ ἀρχιερατεύων δὲν εἶναι φίλος του, τὸ γνωρίζω πρὸ πολλοῦ. Ἴσως σὺ ἀγνοεῖς ἀκόμη ὅτι καὶ ὁ Π. τὸν ἐκακολόγησε. Ἐχω βεβαίαν εἰδήσιν περὶ τούτου ἀπὸ Βυζαντινὸν φίλον, καὶ περὶ τοῦ φθόνου, ὅστις κατεσθίει τὰς ψυχὰς των διὰ τὴν προχώρησιν τοῦ Χίου γυμνασίου. Ἄν ἐδύναντο νὰ μεταφέρωσι τὰ σκάνδαλα τῆς Σμύρνης εἰς τὴν Χίον, μὴν ἀμφιβάλλῃς ὅτι δὲν ἠθελαν τὸ ἀμελήσειν. Ἐκατάλαβαν ὅτι ἡ ἐξάπλωσις τῶν φώτων

δὲν τοὺς συμφέρει κατ' οὐδένα τρόπον· δι' εὐτυχίαν ὁμως τῆς Ἑλλάδος, τὸ ἐκατάλαβαν ἀργά, ἤγουν εἰς καιρὸν ὅτε οὔτε θεοὶ οὔτε δαίμονες δύνανται πλέον νὰ ἐμποδίσωσι τὸν φωτισμὸν τοῦ γένους.

Ἐκαμε καλὰ ὁ Ῥάλλης (τὸν ὁποῖον ἀσπάζομαι) νὰ γράψῃ πρὸς τὸν Β. ἂν δὲν ἔστειλ' ἀκόμη τὴν ἐπιστολήν, παρακάλεσέ τον νὰ μὴν ἀργήσῃ νὰ τὴν στείλῃ.

« Ἄς γίνῃ ὅ,τι γίνῃ » λέγεις, καὶ δὲν ἤθελα κατακρίνειν τὴν ἀπόφασίν σου, ἂν ἤσο ἐδῶ καὶ ἐξέδιδες ἐδῶ τὸν Ἑρμῆν. Ἐδῶ καὶ σὺ καὶ ἡμεῖς ἐδυνάμεθα νὰ γράψωμεν εἰς ἄλλον τρόπον, καὶ μὲ ἄλλα νεῦρα, ὥστε νὰ μὴ γένη ἐξ αὐτοῦ παρὰ θρίαμβος· μ' ὄλον τοῦτο, μὴ σέ φοβήσῃ ὁ λόγος μου. Γράφε μόνον μὲ προσοχήν, τώρα δὲ καὶ μὲ πληροφορίαν ὅτι ἡ Ἀθλιόπη ἐστερεώθη πλέον, ἐπειδὴ εὐτύχησε νὰ βαπτίσῃ εἰς τὰ κόπριά της καὶ τοὺς ***
"Ὅθεν σπούδαζε νὰ ἔχῃ πάντοτε συνεργούς Κοδ. Κομ. Ἴππαρ. καὶ ἄλλους τοιοῦτους σοφοὺς, καὶ φεῦγε τὰς αἰτίας τῆς μ' αὐτὴν ἐνώσεως ἄλλων λογίων, οἱ ὅποιοι ἂν δὲν ἔχωσι νὰ σέ κλονήσωσι δικαίως, ἔχουν κἂν τὴν δύναμιν νὰ πλέκωσι τὰ σοφίσματά των πιθανώτερον, παρὰ τοὺς ἀθλίους συγγραφεῖς τοῦ κοπροδοχείου.

Δὲν δύνασαι λέγεις νὰ χωνεύσῃς τοὺς δεσπότας· τὴν αὐτὴν ἀπεισίαν πάσχω κ' ἐγώ, καὶ δι' αὐτὴν ἐκαταδικάσθην ν' ἀφήσω τὰ κόκκαλά μου εἰς ἀλλοτρίαν γῆν. Ἐτι νέος ὢν ἐκατάλαβα ὅτι ἡ τυραννία τῶν Τούρκων εἶναι τὸ οὐδὲν παραβαλλομένη μὲ τὴν τυραννίαν τῶν ἱερωμένων καὶ τῶν Τσελεπιδῶν μας τῶν εὐγενῶν κατὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ Παπᾶ Τρέχα· καὶ ἐπροῖδα ὅτι μένων ἐκεῖ ἔμελλα νὰ λάβω κάκιστον τέλος.

Δὲν ἐξεύρω ἂν ἔχῃς τὸν Ἡσύχιον· σοῦ εἶναι ἀναγκαῖος

και πρέπει να φροντίσης την απόκτησίν του. 'Αναγκαῖον ὡσαύτως σοῦ εἶναι καὶ τὸ Λεξικὸν τοῦ Δουκαγγίου. Κοπιάζει, φίλε, καὶ ἐνθυμοῦ πάντοτε τὸ « Τῶν πόνων ἡμῶν πωλοῦσι πάντα τ' ἀγαθὰ οἱ θεοί. »

*'Αν ἀνανεώσης τὸν κατὰ τῶν πυγμαίων πόλεμον, προοιμιάσέ τον κἄν μὲ δικαίαν ἀπολογία σου, ὅτι καταφρονήσας ἕως τώρα (χάριν εἰρήνης) τὰς φλυαρίας των, ἀναγκάζεσαι ἀπὸ τὴν ἀνυπέβλητον αὐτῶν θρασύτητα νὰ λύσης τὴν σιωπὴν, « Οὐχ ὑπάρχων, ἀλλ' ἀντιτιννόμενος. »

'Εδῶ κλεισμένην ἔχεις τὴν ἐπίκρισιν τοῦ δευτέρου τόμου τοῦ Σνειδεριανοῦ Λεξικοῦ. Παρακαλῶ σε θερμῶς νὰ τὴν τυπώσης ἀναμαρτήτως. Τὰς προσθήκας ἐσημείωσα μὲ τοὺς ἀριθμούς, διὰ νὰ τὰς βάλῃς καθεμίαν εἰς τὸν ἰδιότητος τόπον. Καιρὸν οὔτε δύναμιν δὲν εἶχα νὰ τὰ μεταγράψω εἰς καθαρὸν. Συγχώρησε τὴν ἀδυναμίαν μου. Τὸ ἄρθρον 'Οσφράδιον συμφέρει νομίζω νὰ τὸ ἀφήσης ὀλότελα, διὰ νὰ μὴ κινήσωμεν τὸν ἀνάγυρον τῶν Ταρτούφων. Καὶ ὁμῶς σὲ βεβαιῶνω, ὅτι δὲν εἶναι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἄσεμνα, ψαλλόμενα μὲ κατάνυξιν ἐπ' ἐκκλησίας, καὶ ἀκουόμενα μετ' εὐλαβείας ἀπὸ τὸν ἡλίθιον ὄχλον. Μὲ τὸν Φαναῖον 'Απόλλωνα τῶν Χίων ἤθελ' εὐλόγως παραβαλθῆν ἢ σήμερον *Φατερωμένη Παραγία*. 'Αλλ' αὐτὸ καὶ ἄλλα τοιαῦτα λείψανα τῆς εἰδωλολατρίας τῶν προγόνων μας, θέλουσιν στηλιτευθῆν ἀπὸ τοὺς μέλλοντας νὰ ζήσωσι κατὰ τὸ 1920 ἔτος. 'Ημεῖς οἱ δυστυχεῖς ζῶμεν ἀκόμη εἰς τὸ σκότος, περικυκλωμένοι ἀπὸ « Ἄνδρας αἱμάτων » Ναι, *Αἱμάτων*, μὴν ἀμφιβάλλῃς. Τὸ 'Ολοσχερὴς καὶ τὸ 'Υπόστασις θέλουσιν ἴσως κακοφανῆν εἰς τὸν Γ. ἀλλὰ τί τὸν πταίω ἐγώ; Εἶχεν εἰς χεῖράς του τὰς ἐκδόσεις μου, οὐδ' ἔπρεπε νὰ σφετερίζεται

τὰ ἀλλότρια. Καὶ δὲν εἶναι μόνα αὐτά· ἄλλα πολλὰ ἐπρόβαλεν ὡς εὐρήματα τῆς κεφαλῆς του.

Θέλω φροντίσειν περὶ τῶν ὁποίων στερεῖσαι βιβλίων τῆς ἐκδόσεώς μου. Ὅταν ἀποκριθῆς, φρόντισε σὺ νὰ μοῦ τὸ ἐνθυμίσης καὶ πάλιν, διότι δὲν εἶναι βέβαιον, ὅτι θέλουν μείνειν εἰς τὴν ταλαίπωρόν μου μνήμην. « Ἔστι γὰρ καὶ διανοίας ὡσπερ καὶ σώματος γῆρας. » Ὑγίαινε.
I. K.

53.

Ἐκ Παρισίων, 20 Φεβρουαρίου 1821.

Τιμιώτατε συμπατριῶτα,

Μεγάλην χαρὰν μ' ἐπροξένησεν τὸ ἔσον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ χρηστοῦ Βαρβάκη, περικλεισμένον εἰς τὴν ἰδικὴν σου τῆς 20 Ἰανουαρίου· μεγαλητέραν ὁμως ἢ εἶδησις ὅτι ἀνέλαβες τὴν ὑγείαν σου. Φύλασσε τὴν εἰς τὸ ἐξῆς ἀκριβῶς· χωρὶς ὑγείαν δὲν ἀξίζομεν πολὺ οὔτε δι' ἑαυτοῦς, οὔτε δι' ἄλλους. Εὐχαριστῶ σε καὶ δι' ὅσα ἔγραψες πρὸς τὸν νέον.

Τὴν 18 τοῦ παρόντος σ' ἐπεμψε διὰ τοῦ Στρασβούργου ὁ βιβλιοπώλης μου Allais, παλιόν σημειωμένον T.R. καὶ κατευθυμένον εἰς τοὺς Frères Ralli. Αὐτὸ περιέχει βιβλία τὰ ἐξῆς.

133	σώματα ἡμίδευτα τῆς Α' ράψιδας τῆς Ἰλιάδος,
250	— ραμμένα τῆς αὐτῆς,
1	πακέτον σημειωμένον Β. καὶ ἐπιγραμμένον πρὸς πρὸς τὸν κ. Βαρβάκην,
1	— σημειωμένον Ε. καὶ ἐπιγραμ. πρὸς τὸν
<hr/> 385	Κοκκινάκην μας.

Δὸς νὰ ζήσης! εἰς τὸν Κοκκινάκην τὸ πακέτον C, στείλε δὲ τὸ ἄλλο ἀσφαλῶς, συνωδευμένον μὲ τὴν ἐδῶ κλεισμένην ἐπιστολὴν (ἀφοῦ τὴν σφραγίσῃς) πρὸς τὸν Βαρβάκην, τὸ Β. Περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἀπὸ τὰ ἡμίδευτα κράτει ἔν δια σέ, δὸς ἔν τὸν κύριον Βλαστὸν καὶ τρίτον ἄλλο τὸν Ἰωάννην ἢ Νικόλαον (δὲν ἐνθυμοῦμαι καλὰ τὴν ὥραν ταύτην, ὁ Κοκκινάκης τὸν ἐξεύρει) Ἀργέντην.

Τὰ μένοντα 130 ἡμίδευτα καὶ τὰ 250 ραμμένα στείλε εἰς Βουκουρέστιον, Γιάσιον, καὶ ὅπου ἄλλου κρίνεις εὐλογον (πλὴν τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἐστάθησαν ἄλλα), διὰ νὰ πωληθῶσιν. Ἡ τιμὴ τοῦ κάθε σώματος ραμμένου τὴν ὁποίαν πληρώνουν οἱ ἐδῶ βιβλιοπῶλαι εἶναι φρ. 2,50⁰/₀ τὸ δεμένον ἀξίζει 50⁰/₀ περισσότερον. Μ' ὅλον τοῦτο ἔχεις τὴν ἐξουσίαν, νὰ κατηβάσῃς καὶ τὴν τιμὴν ἂν εὖρης δυσκολίας, μάλιστα ὅταν ὁ ἀγοράζων ἀγοράζῃ, χονδρὴν ποσότητα. Ὁ λόγος εἶναι, νὰ μοῦ τὰ μεταβάλῃς εἰς μαῖδιὰ, ὡς λέγουν οἱ χυδαῖοί μας. Ἀπὸ τὰ ραμμένα ἐμπορεῖς νὰ κρατήσῃς καὶ αὐτοῦ μερικὰ, ἀπὸ τὰ ὅποια ἐμπορεῖς νὰ δώσῃς εἰς τὸν βιβλιοπῶλῃν Schulbacher (ὁ Κοκκινάκης τὸν γνωρίζει), ἐπειδὴ ἔχει ἀπὸ τὰς προλαβούσας ράψιδας τὸ Α νομίζω καὶ τὸ Β. Ἄν τοῦ λείπουν ἀπὸ τὸ Γ. ἢ καὶ ἀπὸ τὸ Β'. ἤμπορεῖτε νὰ τὰ ζη-

τήσετε ἀπὸ τὸν ἐν Τεργέστη κύριον Πανταλεήμονα Μαυρογορδάτον. Ὑγίαινε καὶ εὐτύχει!

Εἰς τὰς προσταγὰς σου πρόθυμος, Κοραΐς.

(Πρὸς τὸν Κ. Θεόδωρον Ῥάλλην εἰς Βιέννην, εὐρεθεῖσα ἐν ταῖς πρὸς Κοκκινάκην).

54.

24 Ἰανουαρίου 1825.

Φίλε Κοκκινάκη,

Ἦξευρα τὸν ἀξιοθρήνητον θάνατον τοῦ Βλαστοῦ καὶ πρὸ τῆς ἐπιστολῆς σου, ἣτις μοῦ ἀνεθύμισε τὴν ὁποίαν ἐδοκίμασα, ὅτε τὸν ἔμαθα, ἐγκάρδιον λύπην. Κοινώνησε ἀπὸ μέρους μου εἰς τὴν κυρίαν Μαριορὴν καὶ τὴν συλλύπησίν μου διὰ τὴν ἀπροσδόκητον συμφορὰν τῆς, καὶ τὰς εὐχὰς μου νὰ ἦναι τὸ τελευταῖον τοῦτο λυπηρὸν τῆς ζωῆς τῆς.

Περὶ δὲ τῆς βιβλιοθήκης, οὔτε διὰ ζώσης φωνῆς, οὔτε διὰ γραμμῶν τοῦ μακαρίτου ἔμαθα τίποτε.

Τὸν ἔστειλα δύο τρεῖς φορές βιβλία ζητηθέντα ἀπ' αὐτόν, δὲν ἐνθυμοῦμαι ποῖα ἢ πόσα, πολλὰ ὀλίγα ὁμως, καὶ ὄχι ἀρκετὰ νὰ μορφώσωσι βιβλιοθήκην. Ἄν εἶχεν ἄλλα παρὰ ταῦτα, πιθανὸν ὅτι τὰ εἶχεν εἰς Τεργέστην, ἢ Λιβόρνον, καὶ εἰς τὴν Μασσαλίαν.

Ἄλλὰ σὺ φίλε, τί κάμνεις αὐτοῦ; Δὲν εἶναι τρόπος

νά δυσωπήσης τὴν κραταιὰν καὶ φιλόφρονον Κυβέρνη-
σιν νά σέ συγχωρήσῃ τὴν ἀποδημίαν. Σ' εὐχομαι ἀπὸ
ψυχῆς νά τὴν ἐπιτύχῃς.

Τὴν ἐπιστολὴν σου α' Ἰανουαρίου δὲν ἔλαβα πλὴν
τὴν 22 τοῦ αὐτοῦ.

ΙΓ'.

Πρὸς ΠΡΩΪΟΝ.

55.

Ἐκ Παρισίων, 19 Νοεμβρίου 1816.

Κοραῆς Πρωτῶ χαίρειν.

Μὲ λύπην ἀνέγνων ὅσα γράφεις περὶ τῶν ἀντιφιλοσό-
φων, περὶ τῶν ὁποίων εἶχον καὶ πρὸ τῆς ἐπιστολῆς σου
κάποιαν εἶδησιν· Δὲν εἶναι τῆς θρησκείας ὁ ζῆλος, ὅστις
τοὺς διεγείρει κατὰ τῆς κινήσεως τῆς γῆς, ἀλλὰ φοβοῦν-
ται μὴν ἢ περιστροφή τῆς σφαίρας συγκινήσῃ καὶ ἀνα-
τρέψῃ τὴν ὁποίαν ἀναξίως ἔλαβαν ὑπόληψιν. Χρειάζεται
φρόνησις καὶ ὑπομονὴ ἕως νά ἐλευθερώσῃ τὴν γῆν ἀπὸ
τὸ βάρος των ὅλοι τῆς παλαιᾶς ζύμης οἱ διδάσκαλοι. Οἱ
ἐπιφυόμενοι ἄλλοι μαθηταὶ των ὄφρουνασπασίδαι καὶ δια-
βατικοσυγκιμενεπιστήμονες, πιθανὸν εἶναι, ὅτι καὶ αὐ-

τῶν ὁ ἀριθμὸς θέλει ἐλαττωθῆναι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον. Μ' ὅλον τοῦτο δὲν ἦτο κακὸν νὰ ἦσθε σφιγκτὰ μετ' ἀλλήλων ἐνωμένοι, καὶ νὰ συμβουλευέσθε διὰ ζώσης φωνῆς καὶ ἐπιστολικῆς κοινολογίας καὶ σεῖς ὅλοι οἱ τῆς νέας ζύμης παιδευταὶ τοῦ ἔθνους. Συνέφερε πολὺ νὰ ἔχετε κοινωνικὸν τοῦ σωτηρίου τούτου δεσμοῦ καὶ τινα τῶν πεπαιδευμένων τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. Ὁ τοιοῦτος συνασπισμὸς καὶ σᾶς ἤθελεν ἐνθαρρύνειν καὶ ἄλλους ἐκ τῶν πλανωμένων εἰς τὰ ξένα Ἑλληνας, διὰ νὰ σαλπίζετε ἀφόβως τὸ «ὦ ἄνθρωποι ποῖ φέρεσθε ;» Εὐδαιμόνει !

ΙΖ'.

Πρὸς τὸν Κύριον Μ. ΜΗΝΑΝ.

56.

Τῇ 15 Μαΐου 1817.

Σοφὲ καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος ἄξιε διδάσκαλε τῶν Σερρῶν· παραβλέπω τοὺς ἀρθριτικούς μου πόνους διὰ νὰ ἀποκριθῶ εἰς τὴν φρόνιμόν σου ἐπιστολήν, ἣτις καὶ τοὺς ἀνεκούφισεν, ὄχι διὰ τοὺς ὁποίους μὲ δίδεις ἐπαίνους, τοὺς ὁποίους νομίζω ὡς προθυμοποιήσεις τοῦ ἔργου μου, ἀλλὰ διότι τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξω κρίνων ἀναγκαίαν τῆς Γραμματικῆς μὲ τῆς Φιλοσοφίας τὴν ἔνωσιν. Ἡ ὀρθὴ σου κρίσις αὕτη καὶ σέ, καὶ τοὺς μαθητάς σου, καὶ τὴν

πόλιν ὅλην τῶν Σερρῶν, ἣτις εὐτύχησε νὰ σ' ἔχη, θέλει
ὠφελήσῃ μὴν ἀμφιβάλλης περὶ τούτου. Ἐγὼ δὲ ἂν
εἶχα τὰ ὅποια μὲ ζητεῖς βιβλία, ἤθελα σὲ τὰ πέμψειν
δῶρον, μαρτύριον τοῦ ζήλου σου καὶ τῆς διακρίσεώς σου·
γράφω δὲ εἰς Τεργέστην πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Βασιλείου
διὰ νὰ σὲ τὰ προμηθεύσῃ.

Ἐὰν δὲν ἐξεύρης τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν, πάσχισε νὰ
τὴν μάθῃς.

Γραμματικὴν ἄλλην παρὰ τὴν τοῦ Βυτμάνου μὴ με-
ταχειρίζου εἰς τὸ σχολεῖόν σου.

ΚΟΡΑΗΣ.

III'.

Πρὸς ΠΑΝΤΟΛΕΟΝΤΑ ΒΛΑΣΤΟΝ.

57.

Παντολέοντι Βλαστῶ εἰς Ἀμστελῶδαμον.

Ἐκ Παρισίων, 13 Αὐγούστου 1818.

Φίλιπτε κύριε Βλαστέ,

Ἐλαβα τὴν δηλωτικὴν τοῦ αὐτόσε κατευοδίου σου,
γραμμὴν 25 Ἰουλίου, καὶ πρὸ ταύτης τὰς συστατικὰς

τοῦ Mendouze ὅστις μετ' ὀλίγας ἡμέρας κινεῖ διὰ Μασσαλίαν.

Δὲν μένει πιστεύω ἀμφιβολία, κατὰ τὴν ὁποίαν κάμνεις περιγραφὴν, ὅτι τὸ πάθος τοῦ ἀδελφοῦ σου εἶναι κήλη (hernie). Ἡ θεραπεία του ἦτο δυνατὴ, ὅταν εὑρίσκετο ἔτι εἰς τρυφερὰν ἡλικίαν· τῶρα δὲν μένει ἄλλο, πλὴν καλὸς ἐπίδεσμος νὰ κρατῆ καὶ νὰ ἐμποδίζῃ τὴν κήλην νὰ ἐκβαίνει ἔξω, καὶ ἀποφυγὴ ὅσον εἶναι δυνατόν σφοδρῶν κόπων. Ὅταν τὰ δύο ταῦτα φυλαχθῶσι δὲν κινδυνεύει ὁ νέος τίποτε· ἐνδεχόμενον δὲ καὶ ἡ φύσις (ὅτι γίνεταί καὶ τοῦτο), ἂν δὲν ἐξαλείψῃ τὸ πάθος, νὰ τὸ κάμῃ σχεδὸν ἀνεπαίσθητον. Περὶ δὲ τοῦ ταξειδίου, ἂν ἦτον εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐσύμφερε διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐπίδεσμου (bandage)· διότι πρέπει νὰ ᾖναι πολλὰ ἀρμόδιος εἰς τὸ πάσχον μέρος· καὶ ἡ ἀρμοδιότης καὶ ἐκλογὴ κρίνεται εὐκολώτερον παρόντος καὶ βλεπομένου τοῦ πάσχοντος σώματος. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶναι, τὸ μὲν ταξίδιον, ὡς κοπῶδες, ἐνδέχεται νὰ βλάβῃ περισσότερον παρὰ νὰ ὠφελήσῃ, ἡ δὲ ἐκλογὴ τοῦ ἐπίδεσμου γίνεται πλέον, ἐὰν ἀντὶ ἐνὸς στείλης πολλούς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἐκεῖ χειρουργὸς ἐμπορεῖ νὰ διαλέξῃ τὸν ἀρμοδιώτερον. Περὶ τούτου δύνασαι νὰ συμβουλευθῆς αὐτοῦ τὸν ἐπίσημότερον χειρουργόν, νὰ σὲ χειραγωγήσῃ, καὶ νὰ σοῦ δώσῃ τρεῖς ἢ τέσσαρας καλοὺς ἐπίδεσμούς· καθὼς ἄλλα πολλά, τοὺς ἐτελειοποίησαν σήμερον καὶ αὐτοὺς οἱ Εὐρωπαῖοι.

Αἰσθάνεσαι, φίλε Βλαστέ, (καὶ πλὴν τῶν ἡλιθίων, τίς δὲν τὸ αἰσθάνεται!) πόσον δεινὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀπαιδευσία. Ἡ ταλαίπωρος Ἑλλάς, οὔτε χειρουργοὺς ἀκόμη καλοὺς καὶ πολλούς, οὔτε ἐργαστήρια ἐπίδεσμων, οὔτε τίποτ' ἄλλο ὅσων εἶναι χρεῖα εἰς τὰς ἀσθενείας τοῦ τα-

λαιπώρου σώματος ἔχει. Ἄν σπάσωμεν, ἀνάγκη εἶναι νὰ πάσχωμεν περισσότερα ἀπὸ τοὺς σπασμένους τῆς Εὐρώπης· ἂν τυφλωθῶμεν, ἐξανάγκης μένομεν τυφλοὶ δι' ὅλου τοῦ βίου, ὅταν ἐδῶ ἀναβλέπωσι καθημέραν τυφλοὶ. Ἐχομεν ὁμως ἀντὶ τούτων μοναστήρια καὶ καλογήρους, οἱ ὅποιοι νύκτα καὶ ἡμέραν παρακαλοῦν τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς υἰείας μας. Δὲν ἀμφιβάλλω περὶ τοῦ ζήλου σου ὑπὲρ τῆς πατρίδος, καλὸν ὁμως εἶναι νὰ ἐνθυμιζώμεν συχνὰ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον τὴν πενίαν μας, διὰ νὰ εὐρωμεν τρόπον τῆς θεραπείας της. Εἶναι καθαρὰ ἀσέβεια νὰ προσμένωμεν θαύματα ἀπὸ τὸν ὅστις μᾶς ἐχάρισε τὸ μέγα θαῦμα, τὸ λογικόν, διὰ νὰ βοηθούμεθα εἰς ὅλας ἡμῶν τὰς χρείας μὲ τὴν τελειοποίησίν του.

Ὁ Mendouze πέμπει σήμερον τὰ ὑπάρχοντά του κλεισμένα εἰς κιβωτὸν πρὸς τοὺς ἐν Μασσαλίᾳ κυρίους Ἀργέντην καὶ Ῥάλλην. Ἐδῶ κλεισμένην βλέπεις τὴν ἀποληπτικὴν τῶν ὁποίων ἔδωκα εἰς αὐτὸν 500 φρ. Ἐμβασέ με τα, ἂν ἀγαπᾷς, ἐπειδὴ φοβοῦμαι μὴν ἔλθω εἰς χρείαν ἀργυρίου· τὰ δὲ προπληρωθέντα 200 μόνα πέρασε (ὡς σ' ἔλεγα) εἰς τὸν ἐν Τεργέστη κύριον Ῥώταν.

Διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ! παρηγόρησέ με, ἂν ἐξεύρης τι βέβαιον. Ὁ Κοκκινάκης μετὰ τοῦ Γλαράκη μὲ γράφει ἀπὸ τὴν Βιέννην (τὴν 24 Ἰουλίου), ὅτι οἱ ἐκδόται τοῦ Λογίου Ἐρμού ἔλαβαν ἀπὸ τὴν Ὀδησσὸν εἶδησιν, ὅτι ἐπρόσμεναν ἐκεῖ τὸν Βαρδαλάχον!!! Ἡ ἀγανάκτησίς μου εἶναι ἀνεκδιήγητος. Ἀλλὰ πῶς νὰ συμβιάσω τὴν ἀνιαρὰν ταύτην εἶδησιν μὲ τὴν ὁποίαν λαμβάνω εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν (γραμμμένην 4 Ἰουνίου) ἐπιστολὴν παρὰ τοῦ Βάμβα, εἰς τὴν ὁποίαν οὐδὲ γρὺ περὶ Βαρδαλάχου; Ἐξ ἐναντίας μὲ γράφει τερπνὰς ἐλπίδας,

καὶ μεταξύ τῶν ἄλλων, ὅτι Ἄγγλος τις (δὲν λέγει τὸνομά του) ἐπρόσφερε δῶρον εἰς τὴν βιβλιοθήκην « λαμπρὰς ἐκδόσεις διαφόρων Ἑλλήνων συγγραφέων. »

Εἰς ἀπὸ τοὺς ἐν Μασσαλίᾳ Γραικοὺς, Ἰωάννης Πυργούλης, μοῦ ἀνέγνωσεν ἐπιστολὴν ἀπὸ τὸ Βυζάντιον, λέγουσαν, ὅτι ὁ Βαρβάκης, Ψαριανός, ἀπὸ τὸ Ταγγαρόφ, ἢ Ταγγαρόκ, ἔστειλεν εἰς τὸ Βυζάντιον καράβιον φορτωμένον σῖτον, μὲ διαταγὴν νὰ πωληθῇ ὁ σῖτος, καὶ νὰ σταλθῇ ἡ τιμὴ ὅλη εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς Χίου. Δὲν μένει νομίζω ἀμφιβολία περὶ τούτου· πρέπει νὰ τὸ ἔμαθες ἔως τώρα.

Οἱ ῥηθέντες Κοκκινάκης καὶ Γλαράκης, μὲ βουλὴν τῶν Ἐπιτρόπων, ἐτοιμάζουσιν εἰς Βιένναν τὰ χρειαζόμενα τῆς τυπογραφίας ἐργαλεῖα, πλὴν τῶν χαρακτῆρων, τοὺς ὁποίους ζητοῦσιν ἀπ' ἐμέ, ὡς κομψοτέρους τῶν κατασκευαζομένων εἰς Βιένναν. Τοὺς ἐπαρήγγειλα λοιπὸν εἰς τὸν ἐπίσημον τυπογράφον Διδότον, καὶ θέλω τοὺς κατευθύνει εἰς Μασσαλίαν περὶ τὰ μέσα τοῦ ἐρχομένου Σεπτεμβρίου.

Δὲν μ' ἔμεινε δύναμις νὰ μωρολογήσω πλειότερα.

Εὐδαιμόνει!

Εἰς τὰς προσταγὰς σου ὁ
ΚΟΡΑΗΣ.

Ἐλησμόνησα νὰ σὲ εἶπω, ὅτι ἡ πώλησις τοῦ σιταρίου τοῦ Βαρβάκη ἔφερε περίπου πεντήκοντα χιλιάδας γροσίων, διὰ τὸ Γυμνάσιον.

6 Σεπτεμβρίου 1818.

Τιμώτατε συμπατριῶτα,

Τὴν 13 Αὐγούστου ἀπεκρίθην διεξοδικῶς εἰς τὴν 25 Ἰουλίου ἐπιστολὴν τῆς. Εἰς αὐτὴν ἐπερίκλεισα καὶ τὴν ἀποληπτικὴν τοῦ Mendouze διὰ τὰ ὅποια εἶχα τὸν δῶσειν φρ. 500, καθὼς καὶ πρὸ ταύτης τὴν ἔδίδα τὴν εἶδῃσιν δι' ἄλλα 200 πληρωμένα εἰς τὸν αὐτὸν δι' ἀγορὰν εἰκόνων χαλκογραφημένων. Σ' ἐπαρακάλεσα πρὸς τοῦτοις, τὰ μὲν 200 νὰ πέμψῃς διὰ λογαριασμὸν μου πρὸς τὸν ἐν Τεργέστη κύριον Ῥώταν, τὰ δὲ 500 κατ' εὐθείαν εἰς ἐμὲ ἔδῳ.

Φοβούμενος μὴ δὲν ἐσημείωσες εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ἐνδεχομένης ἀποκρίσεώς σου τὴν κατοικίαν μου, λαμβάνω τὸ θάρρος νὰ σὲ παρακαλέσω καὶ δεῦτερον νὰ φροντίσης, ἢ αὐτόθεν ἀμείσως, ἢ γράφων πρὸς τοὺς ἐν Βιέννη ἐπιτρόπους, νὰ ἐπιστρέψωσι πάλιν τὰ 700 φρ. (500 δηλαδὴ εἰς ἐμὲ καὶ 200 εἰς τὸν Ῥώταν) εἰς τὴν κιβωτὸν μου, ἢ ὅποια δὲν ὁμοιάζει κατ' οὐδένα τρόπον τὰς κιβωτοὺς τοῦ Κροῖσου. Σ' εὐχομαι τοὺς θησαυροὺς τοῦ βασιλέως τούτου, μὲ τὴν ὁποίαν ὁμως δὲν ἐγνώρισεν αὐτὸς καλὴν χρῆσιν!

Εἰς τὰς προσταγὰς σου.

Τὴν περασμένην Κυριακὴν ἀνεχώρησεν ὁ Mendouze συνωδευμένος μὲ τὸν Κατινάκην.

Τὰ ζητηθέντα βιβλία ἀπὸ τὸν κύριον Φραγκούλην

εστάλθησαν με ἄλλα βιβλία τοῦ φίλου Βάμβα. Καὶ ἐπειδὴ ἡ τιμὴ των ἐσυμποσοῦτο εἰς μόνον φρ. 26, 25/00 ἔγραψα νὰ τὰ πληρώσῃ εἰς τὸν κύριον Βάμβαν, ὅστις μ' ἐπλήρωσεν ὅλην τῆς κιβωτοῦ τὴν ἀξίαν διὰ τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ κ. Ἀργέντη.

Γράψε με, νὰ ζήσης! πῶς καὶ ποῦ νὰ κατευθύνω τὰς ὁποίας σὲ γράφω ἐπιστολάς. Καὶ πάλιν ὑγιαίνει!

De la rue Madame N° 5 derrière le Luxembourg.

59.

Ἐκ Παρισίων, 13 Σεπτεμβρίου 1818.

Τιμιώτατε Βλαστέ,

Ἀσπάζομαί σε· χθὲς τὸ ἐσπέρας μὲ ἦλθεν ἡ 7 Σεπτεμβρίου ἐπιστολή σου, μετὰ τὴν ὁποίαν σ' ἔγραψα προχθὲς (6).

Ὁ Κατινάκης ἀνεχώρησε συνοδεύων τὸν Mendouze τὴν 30 ἢ 31 Αὐγούστου, διὰ δύο αἰτίας (ὡς τὸ ἔγραφα καὶ πρὸς τὸν κύριον Κοντόσταυλον εἰς ἀπόκρισιν τῆς ἐπιστολῆς του)· τὴν πρώτην, ὅτι μὴ λαμβάνων ἀπόκρισιν μήτε ἀπὸ τὴν τιμιότητά σου, μήτ' ἀπὸ τὸν ρηθέντα Κοντόσταυλον, ἔχασε τὰς ἐλπίδας· τὴν δευτέραν, ἐπειδὴ κατὰ δυστυχίαν ἐπιστώθη ἡ ἀναχώρησις τοῦ Βαρδαλάχου, δι' ἐλπίδα, ἂν ὄχι νὰ ἀναπληρώσῃ τὸν τόπον του, νὰ ἀνακουφίσῃ καὶ πρὸς μικρὸν τοὺς ἀνυποφόρους κόπους,

ὄσους βαστάζει ὁ Βάμβας μὲ κίνδυνον ὄχι μικρὸν τῆς ἀναγκαίας εἰς τὴν πατρίδα ὑγείας καὶ σωτηρίας του.

Ἄναγκάζομαι νὰ σταθῶ ἕως ἐδῶ, διὰ νὰ ἐμβῶ εἰς τὸ λουτρόν, ἐπειδὴ ἐπέρασα κακίστην νύκτα βασανιζόμενος ἀπὸ πόνους ἀρθριτικούς. Σ' εὐχομαι μὴτ' αὐτοὺς μὴτ' ἄλλο τι ὀδυνηρὸν νὰ πάθῃς ποτέ!

60.

Παρτολιόρτι Βλαστῶ εἰς Ἀμστελὸδαμον.

Ἐκ Παρισίων, 22 Σεπτεμβρίου 1818.

Εἰς τὴν Aix-la-Chapelle! Καλὲ τί μὲ λέγεις! ὄχι βέβαια διὰ τὰ θερμὰ ὕδατα· ὄχι διὰ τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας τὴν συνέλευσιν. Ὅπως ἂν ἦναι, τὸ πρᾶγμα μ' ἐφάνη πρῶτον παράδοξον, ἔπειτα καὶ νόστιμον, ὡς Χίας περιεργείας κίνημα. Ἀγαθῆ τύχη! λοιπὸν καὶ ὕπαγε καὶ ἐπίστρεψε.

Ἐλαβα τὴν 11 καὶ 15 Σεπτεμβρίου· κ' ἐδόξασα τὸν Θεὸν ὅτι δὲν ἐχάθη ἡ τῆς 13 Αὐγούστου ἐπιστολή μου· διότι δὲν ἤμην καλὸς νὰ γράψω δευτέραν. Πνίγομαι, φίλε, ἀπὸ ἐπιστολάς, μ' ὅλον ὅτι δὲν ἀποκρίνομαι εἰς ὅλας, μὲ δυσαρέστησιν πολλάκις τῶν γραφόντων. Μὲ νομίζουν τὸν ταλαίπωρον κτισμένον «ἀπὸ δρυὸς ἢ ἀπὸ πέτρης.»

Ἐπαινεῖς τὴν Χίον, καὶ τὴν τάσσεις εἰς τὸν πρῶτον

τόπον τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων· καὶ δικαίως. Ἀλλὰ δι' αὐτὰ μάλιστα τὰ παρὰ τῆς προνοίας δοθέντα εἰς αὐτὴν προτερήματα, πρέπει νὰ ἐνθυμᾶται πάντοτε τὸ « Παντὶ ὧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ » ὡς τὸ ἔγραψα ῥητῶς πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν καὶ πρὸς τοὺς Ἐπιτρόπους τοῦ γυμνασίου. Λέγω καὶ ἀποφασίζω, πρὶν κλείσω τοὺς ὀφθαλμούς, ὅτι ἂν ἡ Χίος δὲν λάβῃ εἰς τὴν νέαν Ἑλλάδα τὸν αὐτὸν τόπον, τὸν ὅποιον εἶχαν εἰς τὴν παλαιὰν αἱ Ἀθηναίαι, θέλει καταισχύνειν ὅσας ἕως τῶρα ἔδωκε χρηστὰς ἐλπίδας. Τοιαύτην καταισχύνην ἐγὼ βέβαια δὲν θέλω δυστυχῆσειν νὰ ἴδω. Φροντίσετε λοιπὸν οἱ μέλλοντες ἀκόμη νὰ ζήσετε πολλοὺς χρόνους, μὴ σᾶς κατακαλύψῃ τοιαύτη ἀπαρηγόρητος ἐντροπή.

Λέγεις ἀκόμη περὶ βοήθειας ἀπὸ ἀλλογενεῖς· τοῦτο ἂν ἐγίνετο, ἤθελ' ἀναγκασθῆν νὰ τοὺς εὐχαριστήσω μὲ ὄλον τὸ γένος, διὰ νὰ φύγω τῆς ἀχαριστίας τὸ αἰσχρὸν ἔγκλημα. Ἀλλὰ δὲν τὸ προσμένω, οὔτε τὸ εὐχομαι. Τί νὰ σέ εἶπω ; εἶμαι ὀλίγον ὑπερήφανος εἰς τὰ τοιαῦτα. Ἄν ἦναι εὐτυχία νὰ εὕρῃ τις κανένα πρόθυμον νὰ τὸν δώσῃ χεῖρα βοήθειας, διὰ νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὴν πτωσίαν του, εὐτυχέστερον ὅμως καὶ ἀσυγκρίτως ἐνδοξότερον εἶναι νὰ ἀναπηδήσῃ αὐτὸς ὡς παλληκάριον, νὰ τινάξῃ τὴν σκόνιν, ἢ νὰ σπογγίσῃ τὸν πηλὸν ἀπὸ τὰ φορέματά του. Βλέπω τῶρα εἰς τὸ νεωστὶ δημοσιευθὲν Γ τῆς Ἰλιάδος ἀπὸ τὸν Βολισσινὸν ἐκδότην, ὅτι τῆς αὐτῆς γνώμης εἶναι καὶ ὁ Παπᾶ Τρέχας, ἢ καθὼς ὀνομάζεται τῶρα, Παπᾶ Θεῶν. Οὐδ' αὐτὸς δὲν καταδέχεται βοήθειαν ἀλλογενῶν· μόνον βιβλίῳ δῶρα συγχωρεῖ. Ἔχει δίκαιον. Λάβε λοιπὸν ἀκόμη ὀλίγην ὑπομονήν, ἕως νὰ σᾶς ἐλευθερώσῃ τοῦ Θεοῦ ἡ πρόνοια ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς γέροντας. Ἡμεῖς οἱ ξε-

μωραμένοι γέροντες γινόμεθα πολλῶν κελῶν ἐμπόδια με
τὰς ἀνοήτους προλήψεις μας.

Περὶ τοῦ Βαρδαλάχου, νὰ ἀπιστήσω εἰς ὅσα με λέγεις
δὲν τολμῶ· ἂν πιστεύσω, πρέπει νὰ συμπεράνω, ὅτι ἐπι-
ταγοῦ με γράφουν καὶ με βεβαιώνουν τὰ ἐναντία, διὰ
νὰ με πληγόνωσι τὸν ταλαίπωρον κατάκαρδα. Ἐγίνε τὸ
πρᾶγμα ἀληθινὸν αἰνίγμα· ἀλλ' αἰνίγμα τόσον πλέον
ὄχληρόν, ὅσον ἢ λύσις του προσμένεται τὴν ἐρχομένην
ἄνοιξιν. Τότε, λέγουν, μέλλει ν' ἀναχωρήσῃ. Ἐπειδὴ
λοιπὸν μᾶς δίδουν τόσην διορίαν, ἀγωνίσου, « Πρὸς τε
θεῶν μακάρων, πρὸς τε ταλαίνης πάτρης! » ἂν ἦναι ψευ-
δος, νὰ τὸ ἀποδείξῃς τοιοῦτον· ἂν ἦναι ἀληθές, νὰ τὸ
ἐμποδίσῃς με τρόπους παντοίους. Ἄλλο αἰνίγμα. Ἄνδρα,
τὸν ὅποιον ἐτίμησα καὶ τιμῶ, καὶ θέλω κρίνειν δυστυ-
χίαν μου νὰ παύσω νὰ τιμῶ, ζητοῦν νὰ με πιστώσωσιν,
ὅτι εἶναι τόσον ἐχθρὸς τοῦ γυμνασίου μας, ὥστε χωρὶς
συστολὴν ἀσχολεῖται νὰ τὸ ψέγῃ καὶ νὰ τὸ ἐξευτελίξῃ
καθημέραν. Αὐτὸν ὑποπτεύονται καὶ τῆς ἀναχωρήσεως
τοῦ Βαρδαλάχου αἷτιον!

Ἐδῶ κλεισμένην βλέπεις τὴν ὁποίαν μ' ἐζήτησες πρὸς
τὸν Capo-d'Istria ἐπιστολήν. Μὴ νομίσης κολακείαν τὸ
ὅποιον τὸν δίδω ἐπίθετον « Καύχημα τῆς Ἑλλάδος ». Ἡ
ὀλιγοχρόνιος μ' αὐτὸν συναναστροφή με τὸν ἔδειξε τοι-
οῦτον· καὶ δὲν πιστεύω ὅτι με ἠπάτησεν. Ἐγὼ φεύγω
φυσικὰ τοὺς μεγάλους· διὰ φόβον μὴ φανῶ ἀπ' ὅ,τι εἶμαι
πολὺ μικρότερος, καθὼς τὸ πάσχουσιν οἱ νάννοι, ὅταν
ἀνοήτως πλησιάζουσι τοὺς γίγαντας. Αὐτὸς ἐζήτησε νὰ
με γνωρίσῃ, καὶ μ' ἔδειξε φρονήματα ὄντως Ἑλληνικά.
Εἶθε ἀπὸ τοιαῦτα φρονήματα γεμισθῶσιν ὄλων τῶν νῦν
Γραικῶν αἱ κεφαλαί! ἀπ' αὐτὰ μόνον ἐλπίζεται ἡ σωτη-

ρία τῆς Ἑλλάδος. Ἄν κρίνης εὐλογον νὰ σφραγίσῃς τὴν ἐπιστολὴν του, σφράγισέ την.

Ὁ Βολισσιῶς ἐκδότης μ' ἐχάρισε δύο σώματα τῆς Γ. Ῥαψωδίας· μετὰ χαρᾶς ἤθελά σε πέμψει τὸ ἓν, νὰ τὸ προσφέρῃς εἰς τὸν Κόμητα (μὲ συνθήκην ὁμως πιστὴν, ἀφ' ἑαυτοῦ σου, καὶ ὄχι ἀπὸ μέρους μου)· ἀλλὰ δὲν ἤξεύρω πῶς νὰ σὲ τὸ προφθάσω. Ἄν γνωρίζῃς κἀνένα τραπεζίτην τῶν ἐδῶ, νὰ στείλῃ νὰ τὸ λάβῃ παρ' ἐμοῦ, καὶ νὰ εὔρῃ τὸν τρόπον νὰ σὲ τὸ στείλῃ ἢ αὐτοῦ, ἢ εἰς τὸ Ἀκουῖσγράνον, εἶσαι κύριος νὰ τὸ ζητήσῃς. Ἄλλὰ πάλιν σὲ λέγω καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ τὸ δώσῃς ἀφ' ἑαυτοῦ σου, διὰ νὰ μὴ νομισθῶ ἐκδότης ἐγώ· πρῶτον μὲν, διότι δὲν εἶμαι· ἔπειτα ὅτι καὶ ἂν ἦμην, δὲν ἐσύμφερε νὰ τὸ ὁμολογῶ, διὰ πολλὰς αἰτίας.

Περὶ τοῦ νέου, εἰς τὸν ὅποιον συλλογίζεσαι νὰ μεταφέρῃς τὴν χρηματικὴν βοήθειαν, χρειάζεται ὀλίγη σκέψις. Αὐτὸς ὀργανίζει νὰ τὴν προμηθευθῇ ἀπὸ τοὺς συμπατριώτας του, καὶ ἀκολούθως εἰς ἐκείνους νὰ μεταδώσῃ, ὡς ἦναι δίκαιον, τὴν ἐλπιζομένην σοφίαν του. Ἀνάβαλε λοιπὸν τὸ πρᾶγμα, ἕως νὰ ἴδωμεν ἂν ἐκατόρθωσῃ τίποτε μ' ἐκείνους. Θέλω τὸν ἐξετάσειν, καὶ ἂν χάσῃ τὰς ἐλπίδας ἀπ' ἐκείνους, δίκαιον εἶναι νὰ τὸν βοηθήσετε, μὲ συνθήκην ὁμως ἐγγραφον (καὶ ὄχι ἄλλως) νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Χίον. Ἄν δὲν τὴν δεχθῇ, δικαιότερον καὶ φρονιμώτερον εἶναι νὰ βοηθήσετε ἄλλον τινα συμπολίτην, κατὰ τὴν παροιμίαν (ἐπειδὴ παροιμίας μὲ λέγεις καὶ σύ), « Ὅταν διψᾷ ἡ αὐλὴ σου, νερόν ἐξω μὴ χύνῃς. »

Ἴσως τὸ ἐξεύρεις· ἂν ὄχι, μάθε το. Οἱ ἐπίτροποι ἀπὸ Βιέννης μ' ἔστειλαν ἀργύρια διὰ νὰ προμηθεύσω τυπογραφικούς χαρακτῆρας διὰ τὴν Χίον. Δὲν ἐμπορεῖς νὰ

φαντασθῆς πόσον ἐπαρηγόρησε τὰς πολλὰς καὶ παντοδαπὰς ἀνίας μου τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο μῆνυμα. Εἶναι δὲν ἡξεύρω πόσοι χρόνοι ἀποῦ γόζομαι περὶ τῆς τυπογραφίας, καὶ ἔλυπούμην ὅτι δὲν εἰσακούομαι. Ἄλλ' ἀφοῦ εἶδα ὅτι οἱ Κυδωνιάται ἐφρόντισαν περὶ τυπογραφίας, ἡ λύπη μου ἔγινεν ἀληθινὴ βάσανος, καὶ μ' ἐκεντουῖσεν ἀδιακόπως, ὅτι ἐμελλαν ἄλλοι πρὸ τῶν Χίων ν' ἀποκτήσωσι τυπογραφίαν. Ἀπὸ ταύτην λοιπὸν τὴν βάσανον μὲ ἠλευθέρωσαν τώρα, ἐπειδὴ πρῶτοι αὐτοὶ σὺν Θεῷ θέλουν λάβειν τυπογραφίαν. Πάλιν τὸ λέγω· εἰς τὴν νέαν Ἑλλάδα ἡ Χίος πρέπει νὰ ἔχη κατὰ πάντα τὴν πρωτοκαθεδρίαν εἰς τῶν Μουσῶν τὸ ἱερόν. Ἄν δὲν τὸ κατορθώσετε, tant pis pour vous. Ἀλλὰ τοιαύτης δυστυχίας ὅτι δὲν εἴσθε ἄξιοι, τὸ μαρτυροῦν ὅσα ἕως τώρα ἐπράξατε.

Τὰς ἐπιστολάς μου, φίλε, μὴ κοινωνῆς (νὰ ζήσης!) εἰς κἀνένα, διὰ νὰ μὴν ἐμπνεύσωμεν ζηλοτυπίαν εἰς τοὺς ἄλλους. Εἰς ὅλους τοὺς Ἑλληνας, ἀλλ' ἐξαιρέτως εἰς τοὺς Χίους, εἶναι συμφέρον ὅ,τι παραγγέλλει ὁ Παπᾶ Τρέχας, τὸ «Σιγῇ μένεα πνέοντες». Ὅ,τι μᾶθης χρηστὸν εἰς τὸ Ἀκουῖσγράνον διὰ τοὺς Γάλλους μου, πρόφθασέ μὲ το διὰ τῆς πόστας. Ὅστις ἀγαπᾷ τὸ γένος μας ἐξ ἡμῶν, ἐξανάγκης πρέπει ν' ἀγαπᾷ καὶ τούτους. Οὗτοι εἶναι σήμερον οἱ τοποτηρηταὶ τῶν προγόνων μας εἰς τὴν σοφίαν· καὶ τούτων ἡ μητρόπολις δείχνει τὰς παλαιὰς Ἀθήνας. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι ὁ παρὰ τῶν λοιπῶν φθόνος, πάθος ὄχληρὸν καὶ πολλάκις βλαβερὸν εἰς τοὺς φθονομένους· ἀλλ' ὅμως προτιμότερον νὰ φθονῆται τις παρὰ νὰ ἐλεῆται. Εἶθε ἐλευθερωθῶμεν καὶ ἡμεῖς, οἱ

πάλαι ἐπίφθονοι, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἕως τώρα ἐδοκιμάσαμεν ἔλεον !

Σ' εὐχομαι ὑγίαν, εὐτυχίαν καὶ εὐοδίαν !

61.

Παρτο.λέοντι Βλαστῶ, εἰς Ἀμστελῶδαμον.

Ἐκ Παρισίων, 26 Δεκεμβρίου 1818.

Νόστιμος εἶσαι. Νομίζεις ὅτι ἔχεις νὰ κάμης μὲ ὁμοίον σου ἄνδρα, καὶ ὄχι μὲ ἐβδομηκονταετῆ ἀρθριτικὸν γέροντα, χορεύοντα εἰς αὐτὰ τοῦ τάφου τὰ χεῖλη, ἕως ἡ ζάλη τοῦ χοροῦ νὰ τὸν ῥήξῃ μέσα.

Ἡ περὶ τῆς προφορᾶς τῆς γλώσσης φιλονεικία, εἶναι ἀληθῆς « περὶ ὄνου σκιᾶς » φιλονεικία. Τὸ γελοιότερον εἶναι, ὅτι οὔτε οἱ κατηγοροῦντές μας ὡς φθορέας τῆς προγονικῆς προφορᾶς, οὔτε οἱ ὑπεραπολογούμενοι καὶ θέλοντες νὰ μᾶς δεῖξωσι φύλακας, δὲν ἐδιώρισαν ἀκόμη ἀκριβῶς τὸ ζήτημα (*l'état de la question*). Πᾶσα γλῶσσα, ἔξω τῆς γλώσσης τῶν ἀγγέλων (τὴν ὅποιαν δὲν γνωρίζω), παλαιουμένη μεταβάλλει αὐτὴν τῆς τὴν οὐσίαν, πολλῶ μᾶλλον τὴν προφορὰν τῆς, καὶ τέλος ἀποθνήσκει, ἀφίνουσα διάδοχόν τῆς νέαν ἄλλην γλῶσσαν, πλειότερον ἢ ὀλιγώτερον ὁμοίαν τῆς καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ κατὰ τὴν προφορὰν. Διὰ νὰ μὴ ζητῶ μακρόθεν τὰ παραδείγματα, αὐτοὶ οἱ φίλοι μου Γάλλοι δὲν προφέρουσι πλέον τὴν

γλῶσσάν των, ὡς τὴν ἐπρόφεραν πρὸ ἑκατὸν πεντήκοντα ἔτων. Καὶ ἂν ἦτο δυνατὴ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, ὁ κοινὸς νοῦς μᾶς διδάσκει, ὅτι τῶν Ἑλλήνων τὴν γλῶσσαν καὶ προφορὰν τῆς γλώσσης ἡμεῖς πάλιν οἱ βαρβαρωθέντες ἀπόγονοι ἤμεθα ἱκανοὶ νὰ τὴν ἀναστήσωμεν, καὶ ὄχι οἱ σοφοὶ μὲν κατ' ἄλλα πολλά, καὶ ὁμως δειχνόντες πολλὴν ἀσοφίαν εἰς τοῦτο τὸ ζήτημα Εὐρωπαῖοι. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι, ὅτι οὐδ' αὐτοὶ ἀκόμη εἶναι σύμφωνοι εἰς τὴν ὁποίαν μᾶς διδάσκουσι προφορὰν ἄλλως προφέρουσιν οἱ Γερμανοί, ἄλλως οἱ Ἄγγλοι, καὶ ἄλλως οἱ Γάλλοι. Καὶ δὲν ἐμπορῶ ἀκόμη νὰ λησμονήσω τὸ σοφὸν παράγγελμα, τὸ ὁποῖον ἔδιδεν εἰς τὴν ἄπειρόν μου νεότητα, ὅταν διέτριβα εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον, ἕνας ἀπὸ τοὺς σοφωτέρους τῶν τότε ἐκκλησιαστικῶν, *Ἐπίστετε εὐκαίρως καὶ ἀκαίρως*. Τὸν ἠνάγκασα νὰ τὸ γράψῃ, διὰ νὰ καταλάβω ὅτι εἶναι τὸ «Ἐπίστηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως» τῆς πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου. Ἄν προφέρωμεν λοιπὸν ὡς οἱ Ὀλλανδοί, δὲν θέλομεν διὰ τοῦτο ἀθωωθῆν ἀπὸ τοὺς Γερμανούς· ἂν ὡς οὗτοι, ἔχουν ἀκόμη τί νὰ μᾶς ἐλέγξωσιν οἱ Γάλλοι· ἂν ὡς οἱ Γάλλοι, θέλουν ἔτι μᾶς διορθώσιν οἱ Ἄγγλοι. Τί συμπεραίνεται ἐκ τούτου; ὅτι ἀπὸ ὅλας ταύτας τὰς διαφόρους προφορὰς, ἡ ὀλιγώτερον μακρυσμένη ἀπὸ τὴν παλαιὰν (καὶ ἂν ὅλου τοῦ κόσμου οἱ σοφισταὶ ἰσχυρισθῶσι τὸ ἐναντίον) φυσικὰ πρέπει νὰ ἦναι τὴν ὁποίαν προφέρουν ὁ Βλαστός καὶ ὁ Κοραῆς. Καὶ τοῦτο ἤρχισαν νὰ τὸ καταλαμβάνωσι καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι· οὐδὲ θέλει περάσειν πολὺς καιρὸς ἕως νὰ στείλωσιν εἰς κόρακας τὰς «περὶ ὄνου σκιαῆς» φιλονεικίας καὶ νὰ προφέρωσιν (ἦσο βέβαιος) «Εὐκαίρως καὶ ἀκαίρως» καὶ ὄχι *Ἐουκαίρως καὶ ἀκαίρως*, τὸ ὁποῖον

προφέρων δύνασαι νὰ διώξης λεγεῶνα δαιμόνων, χωρὶς νὰ κάμῃς τὸν σταυρὸν σου.

Τῆς χημείας τὰ πρῶτα ἔργα φαίνονται ἀμυδρῶς κατὰ τὴν πρώτην ἑκατονταετηρίδα ἀπὸ Χριστοῦ, ἤγουν 450 ἔτη τοῦλάχιστον μετὰ τὸν Ἴπποκράτην.

Ὁ Φειδίας καὶ ὁ Πολύκλειτος δὲν εἶχαν χρεῖαν ἀνατομίας, ἐπειδὴ ἔβλεπαν καθ' ἡμέραν ὀλογύμνους τοὺς νέους εἰς τὰς παλαιστρας, ὅπου ἡ γυμνασία τῆς πάλης ἤρκει νὰ δείξῃ τοὺς ὁποίους φυσικὰ λαμβάνουν διαφόρους καὶ ποικίλους σχηματισμοὺς τὰ μέλη τοῦ σώματος ἀπὸ τὴν βίαιον κίνησιν. Πρῶτος ὁ Ἡρόφιλος ἀνέτεμεν ἀνθρώπινα σώματα, 130 σχεδὸν ἔτη μετὰ τὸν Ἴπποκράτην. Βλέπεις εὐλογημένε, πόσον μουζαλωμένας ἐπιστολάς ἀναγκάζεις τὴν τρέμουσαν μου χεῖρα νὰ γράφω.

Ἀπὸ τὰ μέχρι τοῦδε γραμμένα ἑκατάλαβες ὅτι ἔλαβα ἄλλας σου τὰς ἐπιστολάς, τὴν . . . Σεπτεμβρίου λέγω, τὴν 27 Ὀκτωβρίου, καὶ τὴν τελευταίαν 17 τοῦ παρόντος. Ἴδα πόσον ἀγῶνα ἠγωνίσθης καὶ πόσῃ ἀμηχανίαν ἔδοκίμασες εἰς τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ δυνατοῦ. *Ce n'est point ma faute.* Ἡθελὲς τα κ' ἔπαθές τα. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι δίκαιον νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι μ' ἐφάνη φιλογενής· ἀλλ' ἢ παρ' αὐτοῦ ἐλπίζομένη διὰ τὴν Χίαν μας σχολὴν βοήθεια εἶναι ἀνέλπιστος, ἐπειδὴ αὐτὸς οἰκειοτέραν βοήθειαν ἀφορμὴν ἔχει τὴν οἰκείαν τοῦ πατρίδα· παρεκτός, εἴαν ἢ πατρίς του, κατὰ τὴν ὁποίαν ἕως τώρα ἔδειξεν ἀπολίθωσιν, οὐδ' ἀπὸ τὸν ὁμογενῆ τῆς ἐξεύρει νὰ ὠφεληθῇ. Φαίνεται, φίλε, κατὰ δυστυχίαν, ὅτι ἡ Βενετικὴ κυβέρνησις ἔφθειρε πολὺ περισσότερο ἀυτοὺς ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔφθειρεν ἡμᾶς φθορὰν τὸ Σκυθικὸν ἄγριον κράτος. Τίποτ' ἀκόμη οἱ ἀθλιέστατοι ἄξιον τῆς ἐλευθερίας των κίνημα

δὲν ἐκινήθησαν. Εἴθε κἄν μὴ μιμηθῶσιν ἐκείνους τῆς ἐπο-
χῆς τοὺς Κερκυραίους προγόνους των! ὅποτε κακομε-
ταχειρισθέντες τὴν ἐλευθερίαν, ὡς ἱστορεῖ ὁ Στράβων,
ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὴν παροιμίαν,

Ἐλευθέρα Κέρκυρα, χεῖρ' ὅπου θέλεις.

Τὴν ἐλευθερίαν ἐπιθυμοῦμεν καὶ ἐκθειάζομεν ὅλοι· καὶ
δικαίως, ἐπειδὴ

La liberté dans l'homme est la santé del' âme.

Ἄλλὰ πολλὰ ὀλίγοι εἶναι οἱ λαμβάνοντες μετὰ τῆς ἐλευ-
θερίας, καὶ τὴν ποθουμένην ὑγίαν τῆς ψυχῆς.

Δὲν εἶναι ὁ Β, περὶ τοῦ ὁποίου ἐξήγησες τὴν ὑποψίαν
μου. Ἐπτά χρόνους ἐσυμβίωσα μὲ τὸν ἄνδρα· καὶ δὲν
πιστεύω νὰ τὸν ἐγνώρισέ τις ἄλλος ἀκριβέστερα παρ' ἐμέ.
Ἀπὸ τοιοῦτον εὐλογημένον δένδρον καρποὶ κακοὶ εἶναι
τῶν ἀδυνάτων νὰ βλαστήσωσι.

Παρεκτὸς τῆς γεροντικῆς ἀσθενείας, καὶ πολλῶν ἄλ-
λων αἰτιῶν, ὅσαι ἠργοστόλησαν τὴν ἀπόκρισίν μου, ἐμ-
πόδιον ἔγινε καὶ τὸ ζήτημά σου περὶ τοῦ νέου. Ἐπρεπε
νὰ τὸν ἐρευνήσω πρῶτον μὲ τρόπον ἄδηλον εἰς αὐτὸν διὰ
νὰ μάθω καὶ τὴν χρηματικὴν του κατάστασιν, καὶ τὸν
ὅποῖον ἀποβλέπει σκοπὸν μετὰ τὴν τελείωσιν τοῦ ἔργου
του, ἐπειδὴ μ' ἔδιδες ἀρκετὰ νὰ καταλάβω, ὅτι ἡ προ-
θυμία νὰ τὸν βοηθήσῃς ἐγεννᾶτο μάλιστα ἀπὸ τὴν δικαίαν
ἐλπίδα νὰ τὸν στείλῃς εἰς τὴν πατρίδα. Μάθε λοιπόν,
ὅτι αὐτὸς λαμβάνει ἀπὸ τρεῖς διαφόρους πηγὰς χορηγίαν,
καὶ ἡ συνομιλία του μ' ἔπεισεν, ὅτι κλίνει πλέον εἰς τὴν
γεννήσασαν παρ' εἰς ἄλλην τινα πόλιν. Ὅθεν μένει πλέον
εἰς τὴν κρίσιν σου νὰ πράξῃς, ὡς θέλεις. Εἶναι ἐδῶ ἄλλος

νέος, γεννημένος εἰς τὸ Βυζάντιον, ἀλλ' ἀπὸ Χίτου πατέρα, καλὸς καὶ ἀγαθός, τὸν ὅποιον βοηθοῦν (μεσολαβήσαντος τοῦ Δράκου) οἱ ἐν Λιβόρνῳ ὁμογενεῖς, τρεῖς ἢ τέσσαρες, διὰ δύο μόνον χρόνους. Ἄν ἰσχύσω νὰ τὸν πείσω νὰ ἀφιερωθῆ εἰς τὸ γυμνάσιόν μας, καὶ ὡς ἀφιερωμένος εἰς αὐτό, οὕτως εἰς τὸ ἐξῆς νὰ οἰκονομήσῃ καὶ τὴν φύσιν καὶ τὴν διεξαγωγὴν τῶν μαθημάτων του, καλὸν εἶναι, διὰ μὲν τοὺς δύο χρόνους, νὰ τοῦ προστεθῆ ἀκόμη ὀλίγον τι, διὰ δὲ τὸ ἐξῆς νὰ βοηθηθῆ ἔτι δύο χρόνους ἄλλους.

Βλέπεις ὁμως, φίλε, ὅτι τὸ περὶ Βαρδαλάχου δὲν ἦτο παντάπασι κενόν. Μ' ἐπληροφόρησαν περὶ αὐτοῦ οἱ ἀπὸ Βιέννης Ἐπίτροποι· ἀλλὰ τὸ ἄπορον εἶναι, ὅτι βιαζόμενος νὰ ἐξομολογηθῆ τὰς ἀληθεῖς αἰτίας, δὲν μέμφεται κανένα, δὲν παραπονεῖται μὲ κανένα, καὶ ἀπλῶς οὐδ' αὐτὸς ἐξεύρει νὰ εἴπῃ τί τὸν κινεῖ, τί τὸν ταράσσει, τί τὸν ἔκαμε νὰ μᾶς ταράξῃ ὅλους, καὶ μάλιστα ἐμὲ τὸν γέροντα, ὅστις (σὲ βεβαιόνῳ) ἐφαρμακεύθη ἀπὸ τὴν πικρὰν ταύτην εἰδήσιν. Χθὲς ὁμως μ' ἐπαρηγόρησεν ὀλίγον ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Κοντοσταύλου ἀπὸ Λονδίνου, λέγουσα, ὅτι «μένει πάλιν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς πατρίδος.» Ἀνάγκη εἶναι, φίλε, νὰ γράψῃς καὶ σὲ πρὸς τοὺς οἰκείους καὶ φίλους ἐπιμελῶς καὶ ἐπιπόνως, νὰ τοῦ ἀφαιρέσωσι πᾶσαν αἰτίαν δυσαρεσκείας. Ἐλπίζω, ὅτι θέλει συνεργήσῃ καὶ ἡ τυπογραφία νὰ τὸν δεσμεύσῃ. Εἶναι σχεδὸν ἡμέραι 15 ἀποῦ ἔστειλα ἐδώθεν τοὺς τυπογραφικοὺς χαρακτῆρας εἰς Μασσαλίαν διὰ φρ. 3500. Ἐγραψα καὶ πρὸς τὸν Βάμβαν νὰ ταχύνωσι νὰ τυπώσωσιν ὅ,τι δυνηθοῦν μικρὸν τι φυλλάδιον, πρὶν φθᾶσῃ εἰς τὰς Κυθωνίας ὁ τύπος, καὶ πᾶθωμεν καὶ ταύτην τὴν καταισχύνην. Μαλλὶν ἐφύτρω-

σεν ἡ γλῶσσά μου (ὡς λέγει ἡ χυδαία παροιμία) νὰ γό-
ζωμαι τόσους χρόνους περὶ τῆς τυπογραφίας. Ἄν ἦτο ἡ
τυπογραφία ἐκεῖ, ὡς ἔπρεπε νὰ ἦναι πρὸ πολλοῦ, ὁ Βαρ-
δαλάχος (μὴν ἀμφιβάλλης) οὐδ' ἤθελε συλλογισθῆν τὴν
ἀποδημίαν. Ἐχω ἀκόμη πολλὰ νὰ εἶπω περὶ τούτων καὶ
τῶν τοιούτων· ἀλλὰ μοῦ λείπει τὸ ἀναγκαιότερον, ἡ δύ-
ναμις. Ὑγιαίνει καὶ εὐτύχει!

Ὅλος σὸς, ὁ ΚΟΡΑΗΣ.

62.

Πρώτη Ἰανουαρίου 1819.

Φίλιππε Βλαστέ,

Βλέπεις « ποῖος σκόλοψ τῇ σαρκί, Ἄγγελος Σατάν »
μ' ἐπροσκολλήθη εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ζωῆς μου.
Ἄν κρίνης εὐλογον νὰ γράψης αὐτόθεν καὶ σὺ πρὸς τὸν
Caro-d'-Istria, Ἰταλιστὶ ἢ Γαλλιστὶ (ὄχι Γραικιστὶ)
τόσον μόνον, νὰ ἐμποδισθῆ πρὸς καιρὸν ἢ παρὰ τοῦ Ἡγε-
μόνος ἐνδεχομένη ἀμοιβή, ἕως νὰ ἐξετασθῆ, ἂν ἀληθῶς
καταγίνομαι εἰς τὸ ν' ἀνατρέψω τὴν ἱεράν μας θρησκείαν.
Καλὸν ἦτο νὰ δώσης καὶ τὴν εἶδησιν πρὸς τοὺς ἐν Βιέννῃ
Ἐπιτρόπους καὶ πρὸς τὸν Κοκκινάκη, ἵσως ἐκεῖνοι ἔχουσι
δραστικωτέρους τρόπους ἄλλους νὰ ἐμποδίσωσι τὸν θρίαμ-
βον τοῦ ἀνδραπόδου, trop bas pour avoir des égaux,
trop vain pour se passer d'un maître. Περισσότερα

νά γράψω δὲν μὲ συγχωρεῖ ἡ ζάλη τῆς κεφαλῆς μου. Εἰς ὅλας σου τὰς ἐπιστολάς καὶ τὰ ζητήματα ἀπεκρίθην πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν. Ὑγίαινε καὶ εὐτύχει, καὶ τὸ νέον ἔτος τοῦτο, καὶ ἄλλα πολλὰ καθεξῆς!

(Παράβαλε τὴν 35 Ῥώτα ἣν εἶχεν ἐσωκλείσει ἐν τῇ παρουσίᾳ ὁ Κοραῆς).

63.

Ἐκ Παρισίων, 3 Ἰουλίου 1819.

Φίλτατε κύριε Βλαστέ,

Καλῶς εὐωδῶθης, καὶ εὐτυχῶς μέχρι τέλους νὰ δια-
τρίψης εἰς Βιένναν! Χαίρω ὅτι σ' εὐχαρίστησεν ὁ Λ. Ε.
(ὁ Λόγιος Ἑρμῆς) καὶ ὁ Πανταζῆς κατακορχορίσαντες
τὸν ἀληθῆ κόρχορον. Ἀκούω ὅτι οἱ νομίζοντες αὐτὸν
ἀντὶ κορχόρου ρόδον δαιμονίζονται αὐτοῦ, καὶ μάλιστα ὁ
δαπανήσας εἰς τὴν τύπωσιν τοῦ Λιβέλλου. Ἦθελ' εἶσθαι
καὶ σοφὸν καὶ δίκαιον στρατήγημα, ἂν ἠδύνατό τις νὰ
τὸν καταπέισῃ μετὰ καλοῦ, ὅτι ὡς ἀπατηθεὶς ἀπὸ τὸν
Λιβελλογράφον ἐξώδευσεν εἰς ἐπιζήμιον πραγματείαν, καὶ
ἐπομένως ἔχει δίκαιον, ὅχι μόνον νὰ ἀρνηθῇ τὴν μέλ-
λουςαν δαπάνην τοῦ δευτέρου τόμου, ἀλλὰ καὶ νὰ ζη-
τήσῃ τὴν γενομένην εἰς τὸν πρῶτον. Τοῦτο ἂν τὸ κατορ-
θῶσης ἐμμέσως ἢ ἀμέσως, θέλεις κάμειν ἀληθῶς un chef
d'oeuvre de diplomatie littéraire. Αὐτὸς δὲν ἤρχισεν

ἀκόμη νὰ τὸν τυπὸνῃ, οὐδὲ θέλει τὸν τυπώσῃ βέβαια ἐξ ἰδίων του, ἐὰν δὲν τὸν χορηγήσωσιν οἱ φίλοι του τὴν δαπάνην. Συμβουλευέσου περὶ τούτου μετὰ τοῦ Κοκκινάκη· ἀξίζει σκέψιν τὸ πρᾶγμα, ἐπειδὴ ἡ ἐμπόδις τῆς ἐκδόσεως τοῦ δευτέρου τόμου τὸν κατασχύνει ἀσυγκρίτως περισσότερον ἄφ' ὅσον τὸν κατήσχυναν ὁ Λ. Ε. καὶ ὁ Πανταζῆς.

Ὁ Βάμβας μοῦ ζητεῖ νὰ τὸν στείλω ἐδῶθεν κανένα ὁμογενῆ διδάσκαλον φιλολογίας. Ἄλλ' ἐδῶ ἐξεύρεις (ἢ μάθε το ἂν δὲν τὸ ξεύρης) πὰρὰ τὸν Νικολόπωλον ἄλλος δὲν εἶναι τοιοῦτος, ὁποῖον ὁ Βάμβας τὸν ζητεῖ· καὶ ὁ Νικολόπωλος δὲν πείθεται εἰς τοῦτο. Συνομίλησε καὶ περὶ τούτου μὲ τὸν Κοκκινάκην, ἂν ἦναι τρόπος νὰ εὐρήτῃ αὐτοῦ τινὰ ἄξιον τῆς τοιαύτης διδασκαλίας. Χρειάζεται ὁμως καὶ τοῦτο προσοχὴν, μὴ σταλθῇ κανὲν « Ἄνδρᾶριον μοχθηρὸν καὶ παράξενον » ἱκανὸν νὰ ταραξῇ τὴν γαλήνην τοῦ Γυμνασίου. Δὲν κλαίεις, φίλε, τὴν ἀξιοθρήνητον κατάστασιν τοῦ γένους; νὰ ζητῶμεν καὶ νὰ μὴν εὐρίσκωμεν πρᾶγμα τόσον εὐκόλου εὐρέσεως εἰς τὰ φωτισμένα ἔθνη! Ἄν ζητήσης κορχόρους, ἀντ' ἐνὸς θέλεις ἀκόμη εὐρεῖν μυρίους

Τὸν Θεόκλητον ἀκούω ὅτι πασχίζουσι νὰ καταπείσωσι νὰ περάσῃ εἰς τὴν Κορυφῶ διδάσκαλος· ἤθελε μὲ λυπήσει μεγάλως, ἂν ἐπείθετο ν' ἀφήσῃ τὸν Λ. Ε., ἔργον (κατὰ τὴν κρίσιν μου) ὠφελιμώτατον καὶ ἀναγκαιότατον εἰς τὴν παροῦσάν μας κατάστασιν, δι' ἔργον ἄλλο, ἴσως οὔτε τόσον ἀναγκαῖον, οὔτε τόσης ὠφελείας πρόξενον. Σημεῖον καὶ τοῦτο, φίλε, τῆς ὁποίας ἀνωτέρω ἔλεγα ἀτυχίας τοῦ γένους μας. Μὴν ἔχοντες πῶς νὰ θεραπεύσωμεν τὴν πτωχείαν μας, κόπτομεν ἀπὸ τὸ ἓν μέρος τοῦ

ἐνδύματος διὰ νὰ ἐμβαλώσωμεν ἄλλο μέρος, καὶ ἐκφράττομεν μίαν τρύπαν τὸν χρειώδη της φραγμόν, διὰ νὰ φράξωμεν ἄλλην. Τοιουτοτρόπως ἐξεστουππώθη καὶ ἡ Χίος, διὰ νὰ στουππωθῇ ἡ Ὀδησσός. Καλὰ ἔχομεν νὰ προκόψωμεν, ἂν ἀκολουθῶμεν τοιαύτην μέθοδον! Φρόντισε νὰ ἐμποδίσῃς τὸν Θεόκλητον ἀπὸ τὴν εἰς τὴν Ἐπτάνησον ἀποδημίαν. Ἐὰν ὁμως δι' ἄλλας αἰτίας ἐπιθυμῆι νὰ παραιτηθῇ τὸν Ἑρμῆν, διὰ τί δὲν προκρίνει τὴν Χίον; Τοῦτό σε λέγω, ἂν ἀληθῶς ὁ σκοπός του ἦναι τοιοῦτος ἄλλέως εἶναι ἀσυγχώρητον νὰ κολοβώσωμεν τὸν Ἑρμῆν, διὰ νὰ ράψωμεν τὰ σχίσματα τῆς Χίου. Εὐδαιμόνει!

64.

Παρτολέοντι Βλαστῶ, εἰς Βιέννην.

Ἐκ Παρισίων, 20 Νοεμβρίου 1819.

Τιμώτατε συμπατριῶτα,

Κρατῶ τρεῖς ἐπιστολάς σου, μηνολογημένας 18 καὶ 22 Σεπτ. καὶ 16 Ὀκτ. Ν' ἀγοράζῃ τις βιβλία διὰ σὲ δὲν εἶναι τόσον εὐκολον πρᾶγμα, διότι εὐρίσκεσαι εἰς πόλιν, ὅπου δὲν συγχωρεῖται ἡ εἴσοδος παντὸς εἴδους βιβλίων. Μ' ὄλον τοῦτο ἐσυνάθροισα τινά, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας σὲ τὰ πέμπω, ἂν ὄχι ὅσα θέλεις, ἀρκετὰ ὁμως κατὰ τὸ παρόν· καὶ πάλιν βλέπομεν.

Καλὰ ἔπραξες πέμπων τοὺς νέους εἰς Γοττίγγην, καὶ ἀκόμη καλῆτερα γράψας εἰς Χίον νὰ σοῦ στείλωσιν ἄλλους. Οὗτος εἶναι ὁ μόνος τρόπος νὰ εὐοδώσετε τὸ γυμνάσιον, μηδὲ νὰ κρέμεσθε ἀπὸ τὴν φαντασίαν τοῦ δεῖνος ἢ τοῦ δεῖνος. Διότι, μὰ τὴν ἀλήθειαν! ὅσα μὲ γράφεις καὶ με γράφουν ἄλλοι ἀλλαχόθεν περὶ τοῦ *** εἶναι εἰς ἐμὲ σκοτεινὰ αἰνίγματα, καὶ λυποῦμαι μάλιστα, ὅτι μέλλω ν' ἀποθάνω πρὶν τὰ λύσω ἢ μοῦ τὰ λύσῃ τις ἄλλος. Τὸν ἓνα γνωρίσας προσωπικῶς καὶ διατριψας ἑπτὰ εἰς μ' αὐτόν, ἐγγυῶμαι ἄνδρα καὶ τῶνομα καὶ τὸ πρᾶγμα ἀληθινὸν Ἕλληνα, πνέοντα τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀνέγερσιν τὸν ἄλλον πιστεύω παρόμοιον, μ' ὅλον ὅτι δὲν τὸν γνωρίζω. Τοῦτο ἀπορῶ, διὰ τί δὲν εὐρέθη τρόπος νὰ ἰατρευθῇ πάραυτα ἀρρώστημα, τὸ ὅποιον μέλλει νὰ ἰατρευθῇ μετὰ δύο χρόνους· καὶ ποῖον εἶναι τὸ ἰατρικόν, τοῦ ὁποίου ἡ δύναμις, μὴν ἰσχύουσα σήμερον, ἔχει νὰ ἐνεργήσῃ μετὰ δύο χρόνους. Τοιαῦτα ἀναγκάζομαι νὰ λέγω καὶ νὰ κλαίω, συλλογιζόμενος τὴν δυστυχίαν μας. Ἡ τύχη τοῦ γυμνασίου τῆς περιφήμου Χίου νὰ κρέμαται ἀπὸ τὴν ἀναχώρησιν, τὴν ἀρρωστίαν, ἢ τὸν θάνατον (ἐπειδὴ καὶ ταῦτα τῶν ἐνδεχομένων εἶναι) ἐνὸς ἢ δύο ἀνθρώπων!!!

Ἐδῶ κλεισμένην σὲ πέμπω τὴν πρὸς τὸν Ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας ἀπόκρισίν μου, πρὸς τὸν ὅποιον, παρακαλῶ, νὰ τὴν πέμψῃς ἀσφαλέστατα. Δύνασαι καὶ νὰ τὴν συνοδεύσῃς, ἂν θέλῃς, μὲ δύο στίχους, ἀναγγέλλων εἰς τὴν Ὑψηλότητά του, ὅτι τὰ ὅποια τὸν γράφω ὅτι πέμπω βιβλία εἰς αὐτόν, νὰ προσμένῃ μὲ τὰ μέλλοντα νὰ σταλθῶσιν ἰδικά σου. Γράφω πρὸς τὸν αὐτόν μὲ πολλὴν θερμότητα καὶ περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ Λογ. Ἑρμ. καὶ ἑλ-

πίζω νὰ μὴ παρακούσῃ τὴν παρακίνησιν καὶ παρακάλεσίν μου. Εἰπέ το τὸν Κοκκινάκη μας ἀσπαζόμενός τον ἐκ μέρους μου. Νὰ τὸν γράψω κατευθεῖαν σήμερον δὲν μ' ἔμεινε πλέον δύναμις τὸν ταλαιπῶρον. Πρὸ τῆς ἰδικῆς σου, ἔπρεπε νὰ τελειώσω τὴν πρὸς τὸν Ἡγεμόνα, καὶ πρὸ αὐτῆς τρίτην ἄλλην.

Περὶ προτομῆς Σωκράτους καὶ ἄλλων ἐνδόξων τῆς Ἑλλάδος, τὰ τοιαῦτα, φίλε, ἔπρεπε νὰ τὰ ζητῆς ἀπὸ τὴν Ῥώμην, ὅπου καὶ καλῆτερα θέλουν γλυφθῆν, καὶ ἀναμφιβόλως εὐθηνότερα πληρωθῆν.

Περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Χίου, χρειάζονται δύο ἔτη ὀλόκληρα νὰ συνάξῃ τις τὴν ὕλην, καὶ ἴσως ἄλλα δύο νὰ τὴν οἰκοδομήσῃ. Πρόσμενε λοιπὸν μὲ ὑπομονὴν καὶ τὴν ὕλην καὶ τὸν οἰκοδόμον, ὅστις ἴσως ἀκόμη εὐρίσκεται «ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ». Περὶ δὲ τῆς ἐλπιζομένης ἀπ' αὐτὴν ἐνισχύσεως εἰς τὰ καλὰ τῶν Χίωχ, σὲ λέγω, ὅτι ἤθελαν εἶσθαι ἄξιοι ταλανισμοῦ οἱ Χίοι, ἂν ἐπρόσμεναν νὰ φιλοτιμηθῶσιν ἀπὸ τὰ τοιαῦτα νεκρὰ παραδείγματα. Ἐχουσι ζῶν παράδειγμα τὴν εὐτυχίαν τῶν σημερινῶν φωτισμένων ἔθνῶν, εὐτυχίαν χρεωστούμενην ἀδιστακτικῶς εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας. Τὸ ἔγραψα καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀμέσως, ὄχι μίαν φορὰν, ὅτι ἡ Πρόνοια τοὺς ἐπροώρισε νὰ λάβωσιν εἰς τὴν νέαν Ἑλλάδα, τὸν ὅποιον ἐκράτουν εἰς τὴν παλαιὰν αἰ Ἀθῆναι τόπον· καὶ ἂν δὲν προθυμηθῶσι νὰ τὸν λάβωσι, θέλουν φανῆν ἀνάξιοι τῶν δώρων τῆς Προνοίας. Εἰς τοῦτον τὸν σκοπὸν χρεωστοῦν νὰ κατευθύνωσιν ὅλα των τὰ κινήματα, χωρὶς κρότον ὁμως, διὰ νὰ μὴ κινήσωσι τὸν φθόνον, ἧ καὶ ἀπλῶς τὸν ζῆλον ἄλλης πόλεως, νὰ τῶν ἀρπάσῃ τὴν τιμὴν τῆς προεδρίας τῶν φώτων. Παραδείγματός χάριν,

ἐπειδὴ ἀπέκτησαν τυπογραφίαν, δὲν πρέπει νὰ φροντίσουν τώρα ν' ἀποκτήσωσι καὶ ἐργοστάσιον (fabrique) χαρτίου, καὶ κανένα στιχωτὴν; Αὐτὰ σιμὰ τῆς τιμῆς καὶ δόξης φέρουσι κέρδος. Αὐτὰ εἶναι ἀληθινὰ ἀνδραγαθία, ἢ δὲ ἱστορία τῶν πρὸ ἡμῶν, πατραγαθία.

Ἐπειδὴ περὶ χαρτίου ὁ λόγος, ἔχω φίλον ἐδῶ Γάλλον, ὅστις κλίνει πολὺ εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ εἰς τὴν Χίον ἐργοστάσιον χαρτίου· ἀλλ' ἐπιθυμεῖ πρῶτον νὰ βεβαιωθῇ, ἂν ἔχετε νερὸν ἀρκετὸν ποτάμιον, διὰ τοὺς χρειαζομένους νερομύλους εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ χαρτίου. Ἐξεύρω ὅτι ἔχετε νερομύλους σιταρίου· ἀλλ' εἶναι ἄρα οἱ αὐτοὶ ἀρκετοὶ καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ χαρτίου; τοῦτο δὲν ἐξεύρω. Συμβουλευέσου λοιπὸν μετὰ τῶν αὐτοῦ συμπατριωτῶν μας, καὶ δός με περὶ τούτου πληροφορίαν. Προθυμήσου νὰ τοὺς στείλῃς αὐτόθεν καὶ κανένα στιχωτὴν· σὲ βεβαιώνω ὅτι τοῦτο ἀξίζει πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς Χίου. Ἐσεῖς μάλιστα οἱ περιελθόντες καὶ αἰσθανθέντες τὰ καλὰ τῆς Εὐρώπης, δὲν ἔπρεπε νὰ ὑποφέρετε τὴν Ἀφρικανὴν μας γυμνότητα. Οἱ Κυθωνιάται ἐστειλαν πρὸ ὀλίγου εἰς Παρισίους δύο νέους, τὸν ἕνα μαθητὴν τυπογραφίας, κατὰ τὸν πρὸ αὐτοῦ, τὸν ἄλλον νὰ κατασκευάζῃ τουφέκια. Καλήτερα βέβαια ἦσαν εἰς τὴν παροῦσάν μας κατάστασιν ὠρολόγια παρὰ τουφέκια· μ' ὅλον τοῦτο καὶ αὐτὰ χρησιμεύουν, καὶ ἀποδείχνουν μάλιστα τὸν ζῆλον τῶν Κυθωνιατῶν. Αὐτοὺς κἂν ἔπρεπε νὰ μιμηθῶσιν οἱ Χῖοι, νὰ στείλωσιν ἕνα νέον εἰς τὴν Ῥώμην διὰ τὰς λογικὰς τέχνας, ζωγραφίαν λέγω, ἀνδριαντοποιητικὴν, ἀρχιτεκτονικὴν· ἄλλον εἰς τὴν Γενέβαν διὰ κατασκευὴν ὠρολογίων· ἄλλον . . . καὶ πῶς νὰ

ἀριθμῶ ὅσα μᾶς λείπουν ὁ ταλαίπωρος! ὅστις μέλλω νὰ κλείσω τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὶν ἴδω τίποτε ἀπ' αὐτά.

Εὐχαριστῶ περὶ τῆς ὁποίας μ' ἐστείλετε ὀμιλίας τοῦ Βάμβρα· ὁποίαν αἰσθησὶν διήγειρεν εἰς τὴν ψυχὴν μου, καὶ χωρὶς νὰ μάθῃς ἐξ ἐμοῦ τὸ καταλαμβάνεις. Μάθε λοιπὸν ὅ,τι δὲν δύνασαι νὰ ἐξεύρῃς, χωρὶς νὰ τὰκούσης. Ἐδῶ εὐρίσκονται τῶρα ὑπὲρ τοὺς τεσσαράκοντα σπουδαστὰς ὁμογενεῖς· μὲ τὸ ἤρπασαν ἀπὸ τὰς χεῖρας, καὶ ἀκόμη δὲν μὲ τὸ ἐπέστρεψαν, διαδίδοντές το ἕνας εἰς τὸν ἄλλον, καὶ δείχνοντες αὐτὸ εἰς τοὺς ἀλλογενεῖς μὲ χαρὰν μεγάλην καὶ ἀγαλλίασιν (ἐξω ἀπὸ δύο ἢ τρία τουρκόπουλά, μαθητάρια τοῦ μεγάλου τούρκου καὶ τζελεπῆ). τοῦτο τῶν νέων μας τὸ κίνημα, δὲν ἐμπορεῖς νὰ φαντασθῆς πόσῃν καὶ ποίαν ἐντύπωσιν ἔκαμεν εἰς τὴν ψυχὴν μου. Ὑγίαινε καὶ εὐτύχει!

Ο.Ο.

65.

Ἐκ Παρισίων, 6 Δεκεμβρίου 1819.

Φίλε συμπατριῶτα,

Τὴν 20 τοῦ περασμένου ἀπεκρίθην εἰς τὰς ἐπιστολάς σου, περικλείσας καὶ τὴν πρὸς τὸν Ἡγεμόνα Σουτσον ἀπόκρισίν μου. Σήμερον δὲ κατευθύνει ὁ βιβλιοπώλης μου Allais διὰ τοῦ ἐν Στρασβούργῳ Franck εἰς ὄνομά σου κιβωτὸν σημειωμένην PV, N° 2, καὶ περιέχουσαν τὰ εἰς

τὴν ἐδῶ κλεισμένην σημείωσιν βιβλία. Ἡ τιμὴ των, ὡς βλέπεις, συμποσοῦται εἰς φρ. 470, τὰ ὅποια ἔμβασέ με ὅταν εὐρῆς εὐκολίαν.

Κόπον ἔδοκίμασα εἰς τὴν συνάθροισιν τῶν βιβλίων, ὄχι διὰ τὴν ποσότητα, ἀλλ' ὅτι ἔπρεπε νὰ συνάξω ὄχι μόνον ὅσα ἔκρινα χρήσιμα, ἀλλὰ καὶ ὅσα μ' ἐφαίνοντο συγχωρημένα νὰ ἐμβῶσιν αὐτοῦ. Τὰ ὀλίγα τὰ ὅποια βλέπεις εἰς τὸν κατάλογον στιχωμένα εὐρέθησαν καὶ ἠγοράσθησαν οὕτως.

Εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Γαλλίας ἀπὸ τὸν Danquetil ἐπρόσθεσα καὶ τὴν ἐπιτομὴν αὐτῆς τῆς ἱστορίας εἰς δύο τόμους ἀπὸ τὸν Chantreau, ἐπειδὴ προβαίνει ἕως τὸ 1808 ἔτος, ἦγουν ἔτη 15 περαιτέρω τῆς πρώτης.

Εἰς τὰ μυθολογικὰ ἀκόλουθον ἦτο νὰ προσθέσω καὶ τὸ πληρέστερον Λεξικὸν τῆς μυθολογίας τοῦ Noël, ὡς καὶ εἰς τὰ Γεωγραφικὰ τὸ λεξικὸν Γεωγραφίας καὶ τὸν περιέχοντα τοὺς γεωγραφικοὺς πίνακας Ἄτλαντα. Καὶ ἐπειδὴ, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σου, σὲ πέμπω τὸ Λεξικὸν τῆς Γαλλικῆς γλώσσης, ἀπαραιτήτως ἔπρεπε νὰ ἔχῃς καὶ Γραμματικὴν τῆς αὐτῆς γλώσσης. Ὅθεν ἐπρόσθεσα τὴν πλέον τελείαν, ἐπιγραφομένην *Γραμματικὴν Γραμματικῶν*.

Εἰς τὴν κιβωτὸν ἔβαλα τὴν ὅποιαν σὲ προέγραφα δέσμη βιβλίων διὰ τὸν Ἡγεμόνα Σουτσον. Χρεῖα δὲν εἶναι νὰ σὲ παρακαλέσω νὰ φροντίσης περὶ αὐτῆς νὰ σταλθῇ ἀσφαλῶς καὶ γρήγορα. Ἄν εὐρῆς τρόπον νὰ τὴν καλοθέσης εἰς βιβλιοπώλου τινὸς κιβωτὸν ἄλλων βιβλίων, ὑπάγει καλῶς· ἰάν ὁμως ἀναγκασθῆς νὰ τὴν στείλῃς μόνην, χρειάζεται νὰ ἀσφαλισματὰ καὶ καλύμματὰ ἐξωθεν, διὰ νὰ μὴ τριφθῇ καὶ σπαραχθῇ τὸ χρυσοῦν στίχωμα, τὸ ὅποιον ἠλάφρυνε τὸ ὄχι πολλὰ βαρὺ πουγγίον

μου ἀπὸ 18 φρ. Ἄν κρίνης εὐλογον νὰ κάμης μικρὸν ξύλινον κιβώτιον, καὶ νὰ τὴν ἐμβάλῃς εἰς αὐτὸ διὰ τὸ ἀσφαλέςτερον, κάμε το διὰ λογαριασμὸν μου.

Ἐπραξες φρόνιμα ζητήσας ἀστίχωτα τὰ βιβλία σου, καὶ εἰς κιβωτὸν ἀκόμη, δὲν ὑπάγουν εἰς τὴν δυστυχῆ μας Ἑλλάδα παντάπασιν ἄτριπτα καὶ νεαρά. Εἶναι καὶ τοῦτο, καθὼς καὶ ἄλλοτε, νομίζω, σὲ τὸ ἔλεγα, μία ἀπὸ τὰς πολλὰς μας συμφοράς, ἡ ἔλλειψις τοῦ στιχωτοῦ εἰς τοὺς τόπους μας, ἡ μικροτέρα ἴσως, συμφορὰ ὅμως, ἡ ὅποια μὴνύει ὅτι δὲν εἶναι μόνη. Πληρώνω κατ' ἔτος ὑπὲρ τὰ 1000 φρ. εἰς στιχωτικά, τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ κερδαίνῃ Γραικὸς στιχωτής. Τὰ βιβλία ὑπάγουν ὄχι μόνον καταπονημένα ἀπὸ τὸ ταξίδιον, ἀλλὰ καὶ μὲ περισσοτέραν δαπάνην, διὰ τὸ ὅποιον προξενεῖται βᾶρος τοῦ στιχώματος πλειότερον· καὶ ἡ δαπάνη ἐκχέεται ἀπὸ τοὺς ἀθλίους Γραικοὺς εἰς τὸν εὐτυχῆ τοῦ φωτισμένου ἔθνους ἀμαξάριον. ὦ πατρίς, πατρίς! (φωνάζω μὲ τῆς κωμωδίας τὸν Δικαιοπόλιν) πότε μέλλεις νὰ καταλάβῃς ὅλα σου τὰ ἀληθῆ συμφέροντα; Ἐπαρατήρησες ποτὲ κανένα ἀπὸ τοὺς πτωχαλαζόνας μας, ὅστις στολιζέται τὴν Λαμπρὰν ἢ τὰ Χριστούγεννα μὲ καινούργιον *tzoumpèn* καὶ *καβάδε*, ἔπειτα φορεῖ *καλουπάκιν* κόσκινον ἀληθινόν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὰς τρύπας προβαίνουν τὰ βαμβάκια ἢ τὰ στυππεῖα; Τοιαύτη εἶναι πόλις καυχωμένη εἰς δημόσιον βιβλιοθήκην, εἰς τυπογραφίαν, εἰς γυμνάσιον, καὶ μὴν ἔχουσα στιχωτήν. Ἡ λαμπροτέρα μας σήμερον πόλις εἶναι χωρὶς ἀμφιβολίαν ἡ Χίος· καὶ ὅμως μυρίζει ἀκόμη πολὺ τὸ Μαρόκον. ὦ Θεε μου! πότε μέλλεις νὰ μᾶς καθαρῖσῃς ἀπὸ τὴν Ἀφρικανὴν ταύτην δυσωδίαν; Εὐ-

τυχῶς ἐτελείωσε τὸ χαρτίον μου, διὰ νὰ μὴ μου φύγη ἀπὸ τὸ στόμα ἄλλο τι δεινότερον. Ὑγιαίνει καὶ εὐτύχει!

ὁ Κ.

66.

Παρτολέορι Βλαστῶ, εἰς Βιέννην.

Ἐκ Παρισίων, 3 Ἀπριλίου 1820.

Φίλε κ. Βλαστέ,

Τὸν σωρὸν τῶν καλῶν ἔλαβα καὶ ἀπέλαυσα μὲ πολλήν μου εὐχαρίστησιν, ὡς καὶ τὰς ἐπιστολάς σου τῆς 1, 8, καὶ 15 Μαρτίου. Τοῦτο μόνον εἰς τὸ ἐξῆς σέ παρακαλῶ, νὰ προσέχῃς νὰ μὴ φορτίζῃς τὰς ἐπιστολάς σου, ὡς με τὸ ἔκαμε μίαν φορὰν καὶ ὁ Ῥώτας (ἐξ ἀγνοίας κ' ἐκεῖνος τῶν ἐδῶ συνηθειῶν). Ἐδῶ φορτισμένην ἐπιστολήν (*une lettre chargée*) διὰ νὰ λάβῃ τις, ἀνάγκη εἶναι νὰ ὑπάγῃ αὐτοπροσώπως εἰς τὴν πόσταν, ἢ ἂν τύχῃ ἄρρωστος νὰ δώσῃ τὴν ἐπιτροπήν εἰς ἄλλον μὲ γράμμα νοταρικὸν καὶ μαρτυρημένον. Συλλογίσου εἰς πόσας μερίμνας περιττάς, ὁ πνιγόμενος ἀπὸ ἄλλας ἀναγκαίας πολλὰς ἐγὼ ἤθελ' ἀναγκασθῆν νὰ πέσω, ἂν ἤμην κλινήρης. Ὑπῆγα λοιπὸν φορτωμένος τὸν ἀνυπόφορον φόρτον τοῦ γηραφείου, καὶ ἔλαβα τὴν φορτισμένην ἐπιστολήν, ξεφορτώσας τὸ πουγγίον μου ἀπὸ 16 φρ. Καὶ ἡ δαπάνη ὁμῶς καὶ ὁ κόπος μου ἀντεπληρώθησαν πολλα-

πλασίως ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀπέλευσα ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ἡδονάς, καὶ αἱ ὅποιαί με εὐφραναν χωρὶς νὰ με ἐκπλήξωσι. Πολὺ πλειότερα θέλουν κατορθώσῃν οἱ Χῆτοι, ἐὰν φροντίσωσι ν' ἀυξήσωσι τὰ μέσα τῆς παιδείας, καὶ τὰ μεταχειρισθῶσιν ὡς πρέπει. Ἐκ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἐδῶ κλεισμένης ἐπιστολῆς μου καταλαμβάνεις ποῖα μέσα νοῶ. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην συμφέρει νὰ τὴν ἀναγνώσῃς αὐτοῦ πρὸς τοὺς συμπατριώτας μας ὅλους χωρὶς ἐξαιρέσιν.

Παρὰ ταύτην περικλείω καὶ τὴν πρὸς τὸν Βαρβάκην, πρὸς τὸν ὁποῖον στείλλε τὴν σφραγισμένην. Συμφέρει νὰ γράψετε καὶ πρὸς αὐτὸν ὅλοι ὑπογεγραμμένοι χωρὶς ἐξαιρέσιν τὴν χρεωστούμενην εὐχαριστήριον ἐπιστολὴν. Ἐξεύρεις ποῖον μάλιστα μέρος τῆς πρὸς ἐμὲ ἐπιστολῆς τοῦ με ἤρρεσεν, ὡς βεβαιωτικὸν τοῦ « Ἄνδρὸς χαρακτήρ ἐκ λόγου γνωρίζεται » ; Ἡ ἀπολογία τοῦ πρὸς τὰ παράπονά μου ὅτι ἐξώδευσεν εἰς τοὺς Ῥώσους ὅσα ἐχρεώσται νὰ ἐξοδεύσῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ἀπολογεῖται εὐγνώμονος καὶ χρηστῆς ψυχῆς ἀπολογίαν· ὅτι δηλαδὴ καὶ εἰς τὴν Ῥωσσίαν ἀπέκτησε τὸν πλοῦτον. Εὐγέ τον !

Τὸν Tournefort καταλαμβάνεις ἀπὸ τὸ μνηολόγημα τῆς ἐπιστολῆς, ὅτι δὲν ἤμην πλέον εἰς καιρὸν νὰ τὸν ἀφήσω. Εὐκόλον εἶναι νὰ τὸν πωλήσῃς εἰς κανένα φιλόμουσον συμπατριώτην· εἰς τὸν Φραγκούλην καθ' ὑπόθεσιν.

Ἀπὸ τὸν Δεσπότην καὶ τοὺς ὁμοίους τοῦ μὴ προσμένης τίποτε. Αὐτοὶ ἔμαθαν νὰ θερίζωσι τοὺς ἰδρωτάς τοῦ γένους, ἀρκοῦμενοι νὰ τοὺς ἀνταμείβωσι μὲ ξηρὰς τὰς εὐλογίας των. Θέλουν λάβειν τὴν ἀμοιβὴν τῆς ἀνοήτου φιλαυτίας των, ὅταν ἡ ἐξάπλωσις τῶν φῶτων βάλῃ νοῦν περισσότερον εἰς τὰ κολοκύνθια τῶν κοσμικῶν.

Εὐχαριστῶ σε διὰ τὰ ὅποια πέμπεις εἰς τὸν Ῥώταν

φρ. 368,88. Μὲ ἐπιστολήν μου 16 Μαρτίου μ' ἐγνωστοποιεῖ, ὅτι ἀνεχώρει ἀπὸ τὴν Τεργέστην τὴν 18. Ὅθεν βλέπω μὲ λύπην ὅτι δὲν ἔμελλε νὰ τὸν φθάσῃ ἢ πρὸς αὐτὸν 12 Μαρτίου ἐπιστολή μου, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχα κλεισμένην ἄλλην πρὸς τὸν κύριον Παντελεῆν Μαυρογορδάτον, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ ἀναλάβῃ τὸ βᾶρος τῶν ὑποθέσεων μου. Ὅθεν παρακάλεσέ τον νὰ κάμῃ νὰ ἀνοιχθῇ ἢ πρὸς τὸν Ῥώταν ἐπιστολή ἀπὸ τὸν μέλλοντα νὰ τὴν λάβῃ, ὄχι μόνον διὰ νὰ λάβῃ τὴν ἐπιστολήν του, ἀλλὰ καὶ νὰ φροντίσῃ νὰ τελέσῃ ἀσφαλῶς ὅσα γράφω πρὸς τὸν Ῥώταν περὶ τῶν διὰ Μασσαλίας πεμπομένων βιβλίων πρὸς αὐτόν.

Συμβούλευσε τοὺς συμπατριώτας ν' αὐξήσωσι τὸν μισθὸν τοῦ Mendouze, διὰ νὰ μὴ μᾶς φύγῃ καὶ αὐτός. Συμβούλευσέ τους μάλιστα νὰ τὸν ριζώσωσι καὶ νὰ τὸν δέσωσι μὲ τοὺς δεσμοὺς τοῦ γάμου. Εὐτύχει!

ΚΟΡΑΗΣ.

Οἱ ἐν Λονδίῳ συμπατριῶται (μὲ γράφει ὁ κύρ Κοντόσταυλος) ὀργανίζουσι τὴν ζητηθεῖσαν χορηγίαν διὰ τὸν ὁμογενῆ διδάσκαλον τῆς ζωγραφίας· ὅθεν ἀναπληρώσετε καὶ σεῖς αὐτόθεν ὅσα λείψουν ἐκεῖθεν.

Ἡ γνώμη μου εἶναι νὰ κηρυχθῇ διὰ τοῦ Λογ. Ἑρμ. ἢ δωρεὰ τοῦ Βαρβάκη. Τὰ κρυφὰ (πίστευσέ με) δὲν ὠφελοῦν τίποτε· ἀπὸ τὰ φανερά ἐλπίζω πλειοτέραν ὠφέλειαν. Τὸν Κοκκινάκην ἀσπάζομαι.

Συμφέρεῖ νὰ στείλῃς εἰς τοὺς ἐν Χίῳ Ἐπιτρόπους ἴσον τῆς πρὸς τὸν Βαρβάκην ἐπιστολῆς μου.

67.

Ἐκ Παρισίων, 9 Δεκεμβρίου 1820.

Φίλε συμπατριῶτα,

Εἰς τὴν παροῦσαν κλεισμένας λαμβάνω τὸ θάρρος νὰ σὲ πέμψω δύο ἐπιστολάς, τὴν πρὸς τοὺς ἐν Χίῳ καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἐν Βυζαντίῳ Ἐπιτρόπους τοῦ γυμνασίου. Ἐπιταυτοῦ τὰς ἀφῆκα ἀνοικτάς, διὰ νὰ ἴδῃς τὸν μετ' αὐτῶν λογαριασμόν μου, κατὰ τὸν ὅποιον μου μένουσι χρεῶσται φρ. 570,65. Ἐρώτησε, νὰ ζήσης! ἀπὸ μέρους μου τοὺς αὐτοὺς Ἐπιτρόπους τῆς σχολῆς, ἂν ἔλαβαν ἄδειαν ἀπὸ τὴν Χίον ἢ ἀπὸ τὸ Βυζάντιον νὰ τὰ πληρώσωσι, δείχνων εἰς αὐτοὺς καὶ τὰς ἐπιστολάς μου. Ἄν ἔλαβαν, ἄς μὲ τὰ στείλωσι, ἂν δὲν ἔλαβαν, ἄς προσμείνωσι, ἕως νὰ λάθωσιν, καὶ γράψῃ πρὸς τοὺς ἐν Βυζαντίῳ, νὰ σὰς δώσωσι τὴν ἄδειαν.

Βλέπεις, ὅτι τὴν εἰκόνα τῆς Κατίνας, τὴν ἐδιώρισα διὰ τὴν Βιβλιοθήκην, ἐπειδὴ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν δὲν ἔχει εἴσοδον. Μὴν ἀμελήσης, σὲ παρακαλῶ, νὰ σημειώσης εἰς τοὺς ἐν Χίῳ καὶ τὰ ὀνόματά σας, ὅσοι ἐσυνδράμετε εἰς τὴν εὐεργεσίαν. Ζητῶ καὶ δὲν εὐρίσκω τὴν ἐπιστολήν, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ ἐσημείωνες. Μὴ τὸ ἀμελήσης. Εὐτύχει!

Εἰς τὰς προσταγὰς σου ὁ

ΚΟΡΑΗΣ.

68.

* *Ἐκ Παρισίων, 29 Δεκεμβρίου 1820.*

Τιμιώτατε συμπατριῶτα,

Χθές ἐπληρώθη ἡ συναλλαγματική, τὴν ὁποίαν μ' ἔπεμψες μὲ τὴν β τοῦ παρόντος ἐπιστολὴν σου. Ἀκόμῃ δὲν ἔλαβα τὴν περὶ αὐτῆς διαταγὴν τοῦ φίλου Βάμβα. Ἴσως μὲ τὴν φέρωσιν οἱ κατευδοθέντες εἰς Μασσαλίαν, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας μέλλοντες νὰ φθάσωσιν ἐδῶ δύο νέοι, οἱ ὅποιοι πέμπονται νὰ σπουδάσωσι μ' ἔξοδα τοῦ γυμνασίου. Ἐκατάλαβαν τέλος πάντων (χάρις τῷ Θεῷ) τὴν παροιμίαν « Τῶν φρονίμων τὰ παιδιὰ πρὶν πεινάσουν, μαγειρεύουν. » Ὅταν αὐτοὶ τελειώσωσι τὰ μαθήματά των, μέλλουν νὰ τοὺς διαδεχθῶσιν ἄλλοι δύο, καὶ οὕτω καθεξῆς, ὡς με γράφουσιν οἱ Ἐπίτροποι. Τώρα, καὶ τώρα μόνον ἐμπορεῖτε νὰ καυχηθῆτε, ὅτι ἔχετε γυμνάσιον, ἐπειδὴ δὲν κρέμεται πλέον ἀπὸ ἀρρωστίας, θανάτους, ἢ καὶ φαντασίας διδασκάλων, εἰς ἓνα λόγον δὲν εἶναι κτισμένον εἰς τὴν ἄμμον, ἀλλ' ἐστερεώθη εἰς τὴν πέτραν. Εἶθε νὰ ἦσαν δυνατοὶ ἀντὶ δύο νὰ πέμπωσι τέσσαρας!

Περὶ δὲ τῆς προσφορᾶς σου, σὲ ὑπερευχαριστῶ μὲ ἄκραν εὐγνωμοσύνην. Δὲν ἔχω χρεῖαν οὐδενός. Φύλαξε τὴν εὐεργετικὴν σου ὄρεξιν διὰ τὰς χρεῖας τῆς πατρίδος, αἱ ὁποῖαι εἶναι πολλαὶ καὶ μεγάλαι.

Διὰ τὰς παραγγελίας τῆς Χίου ἔγραψα ἐσχάτως τὸν κύριον Ῥάλλην νὰ εἶπῃ εἰς τοὺς αὐτοῦ Ἐπιτρόπους, νὰ

μου ἐμβάσωσιν ὅσα πρὸ μικροῦ ἐξώδευσα διὰ βιβλία τοῦ γυμνασίου. Ἔλαβα καὶ πρὸ μικροῦ ἐπιστολὴν ἀπὸ τοῦ ἐν Βυζαντίῳ Ἐπιτρόπου, οἱ ὅποιοι ἔδωκαν εἰς τοὺς αὐτοῦ τὴν ἄδειαν νὰ μὲ πληρώσωσι. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας μέλλω νὰ τοὺς πέμψω καὶ ἄλλα βιβλία· ἀλλ' αὐτὰ εἶναι ὅλα δωρεάν.

Εὐχόμενός σε τὸ πλησιάζον νέον ἔτος καὶ καθεζῆς ἄλλα πολλὰ εὐτυχέστατα, μένω πρόθυμος εἰς τὰς προσταγὰς σου ὁ

ΚΟΡΑΗΣ.

69.

Παρτολέοντι Βλαστῶ, εἰς Βιέννην.

Ἐκ Παρισίων, 23 Φεβρουαρίου 1821.

Τιμώτατε συμπατριῶτα,

Εἰς τὴν 23 Δεκεμβρίου, περασμένου ἔτους, ἐπιστολὴν σου ν' ἀποκριθῶ γρηγορότερον δὲν ἠμποροῦσα, διὰ τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ κάμω ἔρευναν περὶ τῆς ζητήσεώς σου. Τὰ φρ. 570,65 μου ἐπληρώθησαν. Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὴν ζήτησιν.

Ἀπὸ τὰ σημειωμένα σου ἀπόκλεισε τὸν Ζώσιμον, τὸν Σωζόμενον, τὸν Εὐσέβιον, τὸν Εὐτρόπιον, τὸν Ἀρριανὸν καὶ τὸν Στέφανον τὸν Βυζάντιον, οἱ ὅποιοι δὲν εἶναι οὔτε

μέρος οὐτ' ἀκολουθία τῆς Βυζαντινῆς συλλογῆς, καὶ τοὺς ὁποίους δυνατὸν νὰ εὕρῃς καὶ αὐτοῦ.

Τῆς δὲ Βυζαντινῆς συλλογῆς τὴν καταγραφὴν βλέπεις ἐδῶ κλεισμένην, ἣτις περιέχει 35 ἄρθρα καὶ ἐκ τούτων πάλιν τὸ 34 (τὸν Φραντζῆν) εὐρίσκεις αὐτοῦ εὐθηνότερον, ἐπειδὴ αὐτοῦ ἐτυπώθη. Τὰ σημειωμένα (ἐκτὸς τῶν 35) τρία ἄρθρα πολλοὶ δὲν τὰ νομίζουσι ἀναγκαῖα, ἄλλοι φιλοτιμοῦνται νὰ μὴ λείπωσι μηδ' αὐτά.

Αὐτὰ νὰ εὐρεθῶσιν ὅλα ἐντάμα εἶναι πολλὰ δύσκολον, πλὴν εἰς δημοσίους πωλήσεις κάποτε· ἂν εὐρεθῶσι (συναθροισμένα δηλαδὴ ἔν πρὸς ἔν χωριστὰ ἀπὸ διαφόρους βιβλιοπώλας) ἀξίζουσι φρ. 900 ἕως 1200 εἰς χαρτίον μικρὸν, καὶ φρ. 2300 σχεδὸν εἰς μέγα χαρτίον.

Εἶναι καὶ ἄλλη ἐκδοσις τῆς Βυζαντιδος, εἰς Βενετίαν, καὶ ταύτην, ἂν δὲν μὲ πλανᾷ ἡ μνήμη, ἠγόρασεν ὁ μακαρίτης Ἀλέξανδρος διὰ τὴν Χίον. Αὕτη περιέχει τὰ 26 πρῶτα ἄρθρα, οὐδ' ἐξισοῦται, οὔτε διὰ τὸ χαρτίον οὔτε διὰ τὸν τύπον, μὲ τὴν παρισιανήν· εἶναι ὅμως καὶ πολὺ εὐθηνότερα. Εἰς δημοσίους πωλήσεις ἐδῶ ἐπληρώθη ἕως 300 φρ. Εἰς τὴν Βενετίαν δυνατὸν ν' ἀγορασθῇ καὶ δι' ὀλιγώτερα. Γραικορωμαίων Αὐτοκρατόρων ἱστορία (τῶν ὁποίων ἡ φρόνησις μᾶς ἔφερε τοὺς Τούρκους) πλειότερον δὲν ἀξίζει.

Ὁ Κοκκινάκης μὲ δίδει χρηστὰς ἐλπίδας περὶ τῆς προσιθάσεως τοῦ Πρωίου εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον, διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡγ. Σπουδάσετε λοιπὸν οἱ αὐτοῦ συμπατριῶται, ὅλοι ἐνωμένοι μετὰ τῶν αὐτοῦ συγγενῶν του, ἂν συμβῇ τὸ ἐπιζόμενον, νὰ προκαταλάβετε τὴν Παναγ. του νὰ γνωσθῇ φανερὸς προστάτης τοῦ Λογίου Ἐρμουῦ. Ὁ Λ. Ε. ἐγίνεν ἔν ἀπὸ τὰ κτήματα τῆς πα-

τρίδος του, τῆς Χίου, ὡς τὸ γυμνάσιον, ὡς ἡ βιβλιο-
θήκη. Εὐτύχει! Πρόθυμος εἰς τὰς προσταγὰς σου
ΚΟΡΑΗΣ.

70.

23 Μαΐου.

Φίλε συμπατριῶτα,

Ἔχω δύο σου ἐπιστολάς 11 Ἀπριλίου καὶ 9 Μαΐου. Χαίρω χαρὰν δὲν ἔμπορεῖς νὰ φαντασθῆς πόσῃν, διὰ τὰς χρηστὰς ἀγγελίας ὅσας με γράφεις, καὶ ὅσας μανθάνομεν εἰδῶ καθημέραν ἀπὸ Τεργέστην, Λιβόρνον καὶ Μασσαλίαν περὶ τῆς μελλούσης πτώσεως τῆς τυραννίας. Φοβοῦμαι ὁμως μὴ οἱ τελευταῖοί της σπαραγμοὶ μᾶς βλάψωσιν ἀκόμη. Περὶ τῶν μετὰ ταῦτα ἔχεις δίκαιον. Νὰ κρημνίσῃ τις οἰκοδομὴν μεγάλη σοφία δὲν χρειάζεται, ὅταν μάλιστα ἡ οἰκοδομὴ κλονῆται πρὸ πολλῶν χρόνων ἀφ' ἑαυτῆς. Ἡ μεγάλη καὶ τρομερὰ δυσκολία εἶναι εἰς τὴν ἀνοικοδομὴν, ἣτις χρειάζεται ἀρχιτέκτονας Ἀριστείδας καὶ τοιούτους ἄλλους ὅποιος ἦτον ὁ Ἀριστείδης, καὶ ὅποιον δὲν βλέπω ἀκόμη κανένα εἰς τὸ γένος. Ἄντι τῶν τοιούτων ἔχομεν πολλοὺς ἡμισόφους, πολλοὺς σχολαστικούς, οἱ ὅποιοι ἂν ἐπιθυμήσωσι νὰ γενῶσι δημαγωγοὶ καὶ δημοκόποι εἰς λαὸν ἀκόμη ἀπαίδευτον, φοβοῦμαι μὴ μᾶς κάμωσιν οἱ ἀλιτῆριοι νὰ ἐπιθυμήσωμεν τὰ ὕεια κρέα τῆς Αἰγύπτου. Τὸ πιθανώτερον ὁμως εἶναι ὅτι οἱ ἐξῶθεν δὲν

θέλουν μᾶς συγχωρήσειν νὰ τεκτονήσωμεν μόνοι ἡμεῖς τὴν οἰκοδομὴν· καὶ ἄλλο δὲν ἔμεινεν εἰς ἡμᾶς πλὴν νὰ εὐχώμεθα νὰ εὐρεθῶσι μεταξύ μας ἄνδρες μὲ τόσην μόνην γνῶσιν καὶ ἀρετὴν, ὅση χρειάζεται νὰ ζητήσωσι κἂν εὐλόγους τινὰς καὶ δικαίας συνθήκας ἀπὸ τοὺς ξένους τέκτονας, πρὶν ἐπιχειρήσωσι τὴν οἰκοδομὴν.

Οἱ ἀδελφοί σου ἔκαμαν κάλλιστα νὰ δράμωσιν εἰς βοήθειαν τῆς προσκαλούσης πατρίδος. Εἴκοσι ἔτη ἡλικίας ὀλιγώτερα ἂν εἶχα, οὔτε Θεοὶ οὔτε δαίμονες ἤθελαν μ' ἐμποδίσειν. Οἱ ἐδῶ ὁμογενεῖς ἀπαντῶσιν ἀκόμη πολλὰς δυσκολίας περὶ τοῦ διαβατηρίου.

Ἄπορῶ νὰ μὴν ἔχω μῆτε ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους, μῆτ' ἀπὸ τὸν Βάμβαν εἶδησιν περὶ τῆς καταστάσεώς των. Μανθάνω ὅμως ἀλλαχόθεν μὲ μεγάλην μου εὐχαρίστησιν, ὅτι οἱ Τοῦρκοὶ σας ἠσυχάζουν.

Περὶ τῶν ζητουμένων βιβλίων, ἂν ἔχης ὑπομονὴν ἕως τὸν ἐρχόμενον Αὐγούστον ἢ Σεπτέμβριον, θέλω σὲ ὑπουργήσειν· ἐὰν ὄχι, θέλω παρακαλέσειν τὸν Διδότον, νὰ ἀναλάβῃ τὴν φροντίδα νὰ τὰ προμηθεύσῃ καὶ νὰ σὲ τὰ στείλῃ. Εὐρίσκομαι τὴν ὥραν εἰς λαβύρινθον ἀσχολιῶν ὑπὲρ τὴν δυνάμιν μου, ἀπὸ τὸν ὅποιον πῶς νὰ ξετρωπώσω δὲν ἔχω. Ἐξω τούτου εἶμαι καὶ καταπλακωμένος ἀπὸ ἐπιστολάς, ἐκ τῶν ὁποίων σχίζω πολλὰς· ἀλλὰ μένουν καὶ ὄχι ὀλίγαι ζητοῦσαι ἀπαραιτήτως καὶ ἀδυσωπήτως ἀπόκρισιν.

Τὴν Συμβ. τρ. ἐπισκ. πῶς νὰ σὲ τὴν στείλω ἀπορῶ. Ἐξεμνάμισα καὶ εἰς αὐτὴν ἱκανὰ ἀργύρια, μὴ προβλέπων τὰ μέλλοντα, καὶ τώρα δὲν ἔχω ποῦ νὰ πέμψω τὰ ἀντίτυπα, τὰ ὅποια ἀλλέως ἤθελαν πωληθῆν εὐκολώτατα, διὰ τὸ παράδοξον καὶ ἀνήκουστον τῆς διαγωγῆς τῶν θεο-

φιλεστάτων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ ἡμέτεροι δὲν ἤθελαν
πράξει ὀλιγώτερα, ἂν εἶχαν ὅσην ἔλαβαν οὗτοι ἐξουσίαν.
Ὑγιαίνει καὶ εὐτύχει. Ὅ Κ.

Ἄσπασε, νὰ ζήσης! ἀπὸ μέρους μου τὸν κύριον Ῥάλ-
λην, καὶ εἶπέ του ὅτι ἔλαβα τὴν ἐπιστολὴν του καὶ τὴν
ἐπιστολὴν τοῦ Βαρβάκη.

Πολλὰ ἤργησες, εὐλογημένε, νὰ μὲ γράψης περὶ τῆς
ἐλλείψεως τοῦ πρώτου τόμου τῆς Γεωγραφίας τοῦ Dan-
ville. Μετὰ σχεδὸν δύο χρόνους πῶς ἔχω νὰ ἐνθυμηθῶ
πόθεν τὸ ἡγόρασα. Ἐπρομήθευσα τότε τὰ πλειότερα ἀπὸ
διαφόρους βιβλιοπώλας· τινὰ δὲ ὀλίγα καὶ ἀπὸ δημο-
σίους πωλήσεις. Θέλω πάλιν φροντίσειν· νὰ ἐρευνήσω περὶ
τούτου, ἂν ἦναι τρόπος νὰ θεραπευθῇ τὸ ἔλλειμμα.

71.

3 Αὐγούστου 1821.

Φίλε συμπατριῶτα,

Ἀπὸ τὸν ἐξοχώτατον Ἰατρὸν κύριον Ἡπίτην θέλεις
λάβειν τὸ λακωνικώτατον ἐπιστόλιον τοῦτο. Εἰς τὰς ἐπι-
στολάς σου δὲν ἀπεκρίθην ἀκόμη καὶ δι' ἄλλας πολλὰς
αἰτίας, καὶ διότι τὰ προβλήματα σου ἐχρηιάζοντο σκέψιν,
τὴν ὁποίαν μὴ δυνηθεὶς νὰ κάμω μόνος ἐζήτησα τὴν
συνδρομὴν καὶ βοήθειαν τῶν ἐδῶ ὁμογενῶν Κυρίων Βο-

γορίδη, Πικόλου, Πολυχροσιάδου, καὶ πρὸ πάντων τοῦ
γραμματοκομιστοῦ κυρίου Ἡπίτη. Αὔριον ἢ μεταύριον
θέλω σε γράψειν πλατύτερον· ἐντοσοῦτῳ θέλει σε πληρο-
φορήσειν ὁ Κύριος Ἡπίτης, πρὸς τὸν ὅποιον δὸς τὴν πρέ-
πουσαν προσοχὴν. Ὑγίαινε! Ὁ συμπατριώτης
ΚΟΡΑΗΣ.

72.

Παρτολέοντι Βλαστῶ, εἰς Βιέννην.

Ἐκ Παρισίων, 7 Αὐγούστου 1821.

Φίλε συμπατριῶτα,

Τὰς μακρὰς ἐπιστολάς σου 6 Ἰουνίου καὶ 18 Ἰουλίου
ἔλαβα εἰς καιρόν. Εἰς ταύτην τὴν τελευταίαν σ' ἀπειρί-
θησαν τὴν 4 τοῦ παρόντος κατὰ πλάτος εἰς ὄνομά μου ὁ
Βογορίδης, Πίκκος καὶ Πολυχροσιάδης, ἐπειδὴ δὲν ἤμην
οὔτ' εἶμαι εἰς κατάστασιν νὰ μακρογραφῶ. Αὐτοὶ οἱ
τρεῖς εἶναι οἱ καλλήτεροί μας ἐδῶ, μὲ μυελὸν εἰς τὴν κε-
φαλὴν, καὶ παιδεῖαν λογικὴν καὶ ἠθικὴν. Εἴθε ἦσαν πρὸ
πολλοῦ ἐκεῖ κάτω! Τὴν 3 Αὐγούστου σ' ἔγραψα κ' ἐγὼ
ἰδιοχείρως ὀλίγους στίχους διὰ τοῦ ἱατροῦ Ἡπίτου, ὅστις
διὰ ζώσης φωνῆς θέλει σέ πληροφορήσειν περὶ πάντων·
εἶναι καὶ αὐτὸς ἀνὴρ φρόνιμος καὶ πεπαιδευμένος.

Τὰ βιβλία σου ἦσαν ἔτοιμα ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ περα-
σμένου μηνός· ἀλλ' ἐμποδίσθη ἡ ἀποστολὴ των ἀπὸ τὴν

ἐλπίδα νὰ εὐρωμεν τὸν πρῶτον τόμον τοῦ Danville. Δὲν εὐρέθη· ὅθεν εἶπα τὸν βιβλιοπώλην Allais νὰ τὰ στείλῃ πλέον, καὶ τὰ ἐξεκίνησε νομίζω τὴν 4 τοῦ παρόντος, ὡς θέλω τὸ μάθειν σήμερον ἀπὸ τὸ στόμα του, ὅταν μὲ φέρῃ τὸν κατάλογον αὐτῶν καὶ τὴν τιμὴν. Ἄλλὰ ποῦ τὰ ἐξεκίνησε; Ἡ μέλλουσα αὐτόθεν ἀναχώρησίς σου μ' ἐζάλισεν· ὅθεν νομίζω ὅτι ἕκαστα καλὰ (μετὰ πολλὴν σκέψιν) νὰ τὰ κατευθύνω εἰς Τεργέστην πρὸς τὸν κύριον Π. Μαυρογορδάτον, διὰ νὰ τὰ κρατῇ εἰς θέλησίν σου. Τοῦτο ἔκρινα ἀσφαλέστερον καὶ δι' ἄλλας αἰτίας, καὶ διὰ τὴν ὑποψίαν μὴ μερικὰ ἀπὸ τὰ βιβλία ταῦτα εὐρωσιν αὐτοῦ τοῖχον. Τὰ περισσότερα εἶναι πολιτικά. Εἰς αὐτὰ θέλεις εὐρεῖν καὶ τὴν Συμβουλὴν τριῶν Ἐπισκόπων, τὴν ὁποίαν (ἐπειδὴ τὰ βιβλία καταρχὰς διωρίσθησαν αὐτοῦ κατ' εὐθείαν) διέλυσε ὁ βιβλιοπώλης μου εἰς φύλλα, καὶ τὴν ἔστρωσε ὑποκάτω ἀνακατωμένην μὲ τὰ λοιπὰ χάρτινα τυλίγματα. Ὅθεν φρόντισε νὰ τὰ χωρίσῃς καὶ νὰ τὰ συρράψῃς πάλιν. Ἄν μὲ ἤρχετο ὁ λογισμὸς τῆς Τεργέστης ἀρχήτερα, ἤθελα σὲ πέμψειν πλείοτερα, καὶ παρ' αὐτὰ τὸ μεταφρασθὲν εἰς τὸ Γαλλικὸν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν *σάλπισμα πολεμστήριον*. Δὲν ἐξεύρω ἂν τὸ ἐγνώρισες. Αὐτὸ ἐγράφη εἶναι τώρα χρόνοι 20 (ὅταν οἱ Γάλλοι ἦσαν εἰς τὴν Αἴγυπτον) εἰς ἐνίσχυσιν τῶν ἐκεῖ πολεμούντων μὲ τοὺς Γάλλους Γραικῶν. Τώρα δὲν ἐξεύρω τις ἀνώνυμος Γάλλος τὸ μετέφρασε εἰς τὸ Γαλλικόν, μετάφρασε τὸσον πλέον ἀξιοσημείωτον, ὅσον τὴν ἐστόλισε μὲ μακρὸν ἰδικόν του προοίμιον, γραμμένον μὲ πολλὴν φιλανθρωπίαν, καὶ θερμότατον ζῆλον ὑπὲρ ἡμῶν.

Ἡ ἀπολύτρωσίς μας ἔγινε πλέον ἀναμφίβολος· τὸ κακὸν εἶναι ὅτι τὴν πληρόνομεν ἀκριβὰ, διὰ τὴν πολιτι-

κὴν τῶν Εὐρωπαίων. Ἀπορῶ, ἂν ἐπιστεύσετε ποτέ, ὅτι ὁ Ὑ. ἐκινήθη ἀφ' ἑαυτοῦ. Μᾶς ἔβαλαν ἐμπρὸς τοὺς ταιπιπῶρους, διὰ νὰ προοδοποιήσωμεν τὴν πτωσιν ἑνὸς θηρίου μὲ τὴν θυσίαν τῆς ζωῆς τόσων χιλιάδων ἀθῶων καὶ ἀνόπλων. Ὑπομονή! Τὸ κακὸν πλέον ἔγινε· καὶ τώρα πλέον χρειάζεται γενικὴ κίνησις, διὰ νὰ παύσῃ μίαν ὥραν ἀρχήτερα.

Ἐλησμόνησα νὰ σὲ εἶπω ὅτι τὸ Γραικικὸν *Σάλπισμα Πολεμιστήριον* εἶχεν εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ χαλκογραφημένην τὴν εἰκόνα τῆς Ἑλλάδος, κατασχισμένης τὰ ἐνδύματα, καὶ καταπληγωμένης τὰς σάρκας. Τὴν ἐχαλκογράφησε καὶ αὐτὴν ὁ μεταφραστὴς ἀπαράλλακτον.

Τὴν ὥραν ταύτην μὲ φέρει ὁ βιβλιοπώλης τὸν ὅποιον ἐδῶ περικλείω λογαριασμὸν τῶν βιβλίων φρ. 366, 25, τὰ ὅποια παρακαλῶ σε νὰ μοῦ ἐμβάσῃς τόσα μόνον, καὶ ὄχι πλείοτερα, διὰ νὰ μὴ ζαλιζῶμαι νὰ σημειώγω ληψοδοσίας. Οὔτε κεφαλὴν, οὔτε δύναμιν, οὔτε καιρὸν ἔχω νὰ γράφω. Εὐτύχει! Εἶπέ με, διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ! τί ἀπέγινεν ἡ Χίος; τί ἀπέγινεν ὁ Βάμβας;

Ἐκ Παρισίων, 9 Αὐγούστου 1821.

Φίλε στρατιῶτα τῆς Ἑλλάδος,

Τὴν περασμένην ἐβδομάδα ἔγραψαν ἄλλοι δι' ἐμὲ τὴν ἀπόκρισιν εἰς τὴν μακρὰν ἐπιστολὴν σου τῆς 19 Ἰουλίου.

Σ' ἔγραψα καὶ δύο στίχους διὰ τοῦ ἱατροῦ Ἑπίτου· ὅλα ταῦτα μὲ ἐλπίδα νὰ σὲ φθάσωσιν ἀκόμη οἱ λόγοι μας αὐτοῦ.

Χθὲς σ' ἔγραψα πάλιν περικλείσας καὶ τὸν κατάλογον τῶν σταλθέντων εἰς Μασσαλίαν πρὸς τὸν Ἀργέντην βιβλίων, διὰ νὰ τὰ στείλῃ εἰς Τεργέστην. Αὐτῶν ἡ τιμὴ συνεποσώθη εἰς φρ. 366,25, τὰ ὅποια ἐζήτητον νὰ μου ἐμβάσης, τόσα καὶ ὄχι πλείοτερα. Ἐλπίζω ὅτι οἱ κατέχοντες τὸν τόπον σου εἰς Βιένναν θέλουσι τὸ κάμειν.

Μετὰ τὴν χθесινὴν μου ἐπιστολὴν ἔλαβα ἰδικὴν σου ἄλλην, γραμμένην 28 Ἰουλίου, ἐκ τῆς ὁποίας μανθάνω τὴν ἀπόφασίν σου νὰ περάσῃς αὐτοῦ καὶ αὐτόθεν εἰς Πελοπόννησον. Ἀγαθὴ τύχη! Τὸ ἐσπέρας ἔφθασεν ἐδῶ ἀπὸ τὴν Λόνδραν καὶ ὁ Κοντόσταυλος, διὰ νὰ περάσῃ μετ' ὀλίγας ἡμέρας διὰ Μασσαλίας εἰς Μάλταν, καὶ ἐκεῖθεν πιθανὸν εἰς Πελοπόννησον. Μ' αὐτὸν ὁμοῦ ἀναχωρεῖ καὶ ὁ Βογορίδης καὶ Πολυχρονιάδης, καὶ ἄλλοι ἴσως.

Εἶσαι λέγεις τριακονταετῆς τὴν ἡλικίαν. Ἀρμόδιος ἡλικία εἰς ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος· καὶ σὲ μακαρίζω ὅτι συμπίπτει ἡ ἡλικία σου μὲ τὰς μεγάλας χρείας τῆς Ἑλλάδος. Ἀφοῦ τὴν ὑπηρετήσης σ' εὐχομαι ἄλλα 70 ἔτη διὰ νὰ ἀπολαύῃς τοὺς καρποὺς τῆς ὑπηρεσίας, καὶ νὰ ἐτοιμάσῃς δι' αὐτὴν ἄλλους νέους ὑπηρετάς, τοὺς υἱούς σου, τοὺς ὁποίους συστένεις εἰς τὰς συμβουλὰς μου περὶ τῆς μελλούσης παιδαγωγίας των, διὰ τὰ ἐνδεχόμενα. Θάρρει! ὁ σύμβουλος ἄλλο δὲν ἔχει παρὰ εὐχὰς διὰ τὸν γνήσιον αὐτῶν σύμβουλον, τὸν πατέρα, καὶ δι' αὐτούς. Καὶ ἐὰν ἡ κατατρέχουσά με τύχη, θέλουσα νὰ μὲ ποτίσῃ καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο φαρμάκιον, κάμῃ τὴν συμβου-

λήν μου ἀναγκαίαν, μὴν ἀμφιβάλλης ὅτι θέλω τὴν δώσειν καὶ χωρὶς νὰ μὲ τὴν ζήτησιν κανέναν.

Ὅταν κατευοδωθῆς εἰς Πελοπόννησον, συγχώρησέ με νὰ σέ εἶπω, ὅτι πρέπει νὰ φερθῆς μὲ προσοχὴν μεγάλην, νὰ ἐξετάσῃς πρῶτον ἀκριβῶς τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς ὑπολήψεις τῶν ἐκεῖ διοικούντων, ἂν ἐργάζονται δηλαδὴ διὰ τὸ γένος, ἢ ἂν πραγματεύονται τὴν ἐλευθερίαν ὡς μεταλλεῖον ὠφελείας δι' ἄλλους. Λάλει ὀλίγα, καὶ ἄκουε πολλά· καὶ μὴ λησμονήσῃς τὸ χρυσοῦν παράγγελμα, «Μέμνασ' ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν.» Βέβαια! εἰς τόπον τοῦ κρημιζομένου πολιτεύματος νὰ κτίσωμεν ἄλλο μόνοι δὲν εἴμεθα καλοί. Ἄλλὰ πάλιν, ἀφοῦ ἐπάθαμεν τόσα κακά, νὰ ἔλθῃ ἐξωθεν αὐτόκλητος ἀρχιτέκτων τῆς οἰκοδομῆς ἄλλος χωρὶς τὴν συναίνεσιν τοῦ γένους, εἶναι πάνδεινον. Ἄν ἔλθωμεν εἰς τοιαύτην ἀνάγκην (καὶ πιθανὸν ὅτι θέλωμεν ἔλθειν), νὰ ἔχωμεν κἂν τὸ ὅποῖον μᾶς ἔδωκαν αἱ τόσαι θυσίαι καὶ ἀνδραγαθίαι δίκαιον νὰ ζητήσωμεν συνθήκας ἀπὸ τὸν αὐτόκλητον τοῦτον ἀρχιτέκτονα, ὅστις καὶ ἂν ᾖ. Ἄ! Ἄ! γῆρας, γῆρας, ἔχω πολλὰ περὶ τούτου· ἀλλὰ στεροῦμαι ὁ ταλαίπωρος τὴν χρειάζομένην δύναμιν. Ὑγίαινε· καὶ κραταιοῦ! Ο. Ο.

Εἰπέ με, ἂν ἐμβαίνωσιν αὐτοῦ ἀκωλύτως τὰ φυλλάδια Συμ. Τρ. Επ.

74.

Παρτολέοντι Βλαστῶ, εἰς Βιέννην.

13 Σεπτεμβρίου 1821.

Φίλε Συμπατριῶτα,

Τὰς ἐπιστολάς σου ἔχω μνηολογημένας 15 καὶ 22 Αὐγούστου, ὁμοῦ καὶ τὴν συναλλαγματικὴν διὰ φράγκα 366,25, τὰ ὅποια μοῦ ἐπληρώθησαν.

Μὴν ἀμελήσης νὰ μοῦ γράψης μὲ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ταχυδρόμου, ποῦ εὐρίσκεσαι, καὶ τί κάμνεις. Ἄρρωστος εὐρίσκομαι διὰ τὰς ἀνίας μου καὶ τὰς ἀνίας τῶν φίλων.

75.

8 Νοεμβρίου 1821.

* *Φίλε Συμπατριῶτα,*

Τὴν ἐπιστολήν σου ἔλαβα. Τὸ ὅποῖον μὲ ζητεῖς βιβλίον διὰ τῆς πόστας, ἔχει σελίδας 500· ὅθεν καταλαμβάνεις, ὅτι καὶ ἂν ἤμην πλούσιος, δὲν ἤθελα κάμειν τόσων ἀσωτίαν. Εἶναι τὰ *Πολιτικά* τοῦ Ἀριστοτέλους, μὲ σημειώσεις καὶ προλεγόμενα. Ταῦτα μόνον τὰ προλεγό-

μενα περιέχονται εἰς σελίδας 142. Δύναμιν δὲν ἔχω νὰ σὲ γράψω πλειότερα. Ὑγίαινε!

Τὰς ἐδῶ κλεισμένας δός, τὴν μίαν εἰς τὸν Κ. στείλε τὴν ἄλλην εἰς τὸν Ῥώταν. Τὴν εἰς τὸν Ῥώταν περι- κλείω διὰ οἰκονομίαν. Μὲ κατέκλυσαν πανταχόθεν αἱ ἐπιστολαί, καὶ μοῦ ἐξάντλοῦν καθημέραν ἂν ἔμεινεν ἀκόμη ὀλίγον τι εἰς τὸ πουργίον μετὰ τὴν εἰς τὰ Πολιτικά δαπάνην.

76.

Ἐκ Παρισίω, 20 Νοεμβρίου 1821.

Τιμώτατε συμπατριῶτα,

Ἔχω τὰς ἐπιστολάς σου τῆς 27 Ὀκτ. καὶ τῆς 7 Νοεμβ. συνωδευμένας μὲ πολλὰ ἄλλα φύλλα χαροποιῶν ἀγγελιῶν, τῶν ὁποίων μέγα μέρος μᾶς ἦτο γνωστὸν ἀπὸ Τεργέστης κατ' εὐθείαν. Ὅ,τι μόνον ἀληθῶς μ' εὐχαρίστησε, εἶναι τὸ ὀλιγόστιχον γραμματίδιον τοῦ Βάμβα· τοῦ ὁποίου ἀπὸ τὴν πρωτίστην ἐπιστολὴν τὴν ἀπὸ Ὑδρας, ὅτε κατευοδώθη ἐκεῖ, ἄλλην εἶδησιν νεωτέραν δὲν εἶχα.

Ἔχεις δίκαιον νὰ σκιρτᾷς διὰ τὰς χρηστὰς ἀγγελίας, ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ ὁ γέρον σκιρτῶ. Τὰ ἰδικὰ μου ὅμως σκιρτήματα εἶναι ἀνάλογα τῆς ἡλικίας μου, ἧγουν πολὺ ἀσθενέστερα, καὶ κάποτε συνωδευμένα μὲ τὴν περὶ τῶν μελλόντων ὄχι πολλὰ εὐφρόσυνον μέριμναν. Πλειότερα νὰ εἶπω δὲν δύναμαι.

Ἐπεθύμουν πολὺ διὰ τοῦτο νὰ προφθάσῃ ἐκεῖ ἡ ἔκδοσις τῶν *Πολιτικῶν* τοῦ Ἀριστοτέλους, σύγγραμμα μικρὸν, ἀλλὰ γεμισμένον ἀπὸ φρόνησιν τοῦ μεγάλου τῆς Ἑλλάδος φιλοσόφου, ἀναγκαίαν ἴσως εἰς τὰς περιστάσεις μας. Ἀφοῦ κρημνίσωσι, εἶναι χρεῖα καὶ (νὰ) ἀνοικοδομήσωσι· καὶ εἰς τὴν ἀνοικοδομὴν δὲν ἀρκεῖ τῶν γενναίων μας μαχητῶν ἢ ὑπερθαύμαστος ἀνδρία, ἀλλὰ χρειάζονται ἄλλου εἶδους ὄπλα.

Ὁ ἐκδότης ἔβαλεν εἰς τὴν κεφαλὴν τῶν *Πολιτικῶν* Προλεγόμενα μακρὰ εἰς σελίδας 142. Ταῦτα τὰ Προλεγόμενα ἐπεθύμει νὰ σὲ στείλῃ, καὶ τὰ ἐτοίμασε καὶ εἰς δέσμην χωριστὴν· ἔπειτα ἐκρατήθη. Ἡ δέσμη ἀπαιτεῖ δαπάνην 10 ἴσως καὶ 12 φρ. Ἦθελεν ὁ ἐκδότης τὰ θυσιάσειν μετὰ χαρᾶς, ἂν ἦτο βέβαιος, ὅτι ἔρχεται πρὸς σὲ ἀσφαλῶς ἡ δέσμη. Ἀλλὰ νὰ ἐξοδεύῃ ματαιῶς εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις δὲν εἶναι φρόνιμον, ἀφοῦ μάλιστα ἐξεκενώθη 3000 περίπου φρ. διὰ τὴν δαπάνην τοῦ τύπου.

Μὲ εἶπεν ὁ ἐκδότης νὰ σὲ προβάλω νὰ τοῦ ἀγοράσῃς καμμίαν ἑκατοντάδα σώματα, ὄχι τόσον διὰ νὰ τοῦ ἐλαφρύνης τὴν δαπάνην, ὅσον διὰ νὰ εὕρῃς τὸν τρόπον νὰ τὰ σκορπίσῃς εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ τὰ ἀναγνώσωσιν οἱ φρόνιμοι. Ἡ τιμὴ τοῦ βιβλίου ἐδῶ εἶναι 13 φρ. θέλει ὁμως σὲ τὸ περάσειν πολὺ εὐθηνότερον. Αὐτὸ μέλλει νὰ πωληθῇ εἰς τοὺς ἡμετέρους ἐκεῖ μὲ εὐκολίαν.

*Ἄν ἦσαι καλὸς νὰ ἐνεργήσῃς τὴν σκόρπισιν ταύτην, γράψε πρὸς τὸν ἐκδότην, χωρὶς νὰ τὸν πέμψῃς ἀργύρια, τὰ ὅποια δὲν θέλει δεχθῆν. Ἀγαπᾷ νὰ ζῆ μὲ τοὺς ἰδρώτας του, ἕως δύναται νὰ ἰδρῶνῃ. Ἀφοῦ καταξηρανθῇ, τότε εἶναι συγχωρημένον νὰ ζητῇ νερὸν ἀπὸ τὴν γειτο-

νίαν. Ἦθελε τὸ προβάλειν εἰς τὸν Κοντόσταυλον, ἂν ὁ Κοντόσταυλος δὲν ἔλειπεν ἀπὸ τὴν Λόνδραν.

Ἄν τὸ ἀποφασίσῃς, πρέπει νὰ σημειώσῃς καὶ πῶς τὰ θέλεις, ραμμένα ἢ δεμένα, καὶ ποῖον εἶδος δεσίματος, καὶ πρὸς τίνα νὰ πεμφθῶσιν εἰς Μασσαλίαν.

Τὴν δέσμην τῶν Προλεγομένων ἔκαμνες καλὰ ἴσως νὰ γράψῃς πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις μ' ἔστειλε τὴν τελευταίαν σου παχεῖαν ἐπιστολὴν (δὲν τὸν γνωρίζω), νὰ τὴν ζητήσῃ παρ' ἐμοῦ, καὶ νὰ σὲ τὴν πέμψῃ ὑπ' ἄλλο ὄνομα.

Εὐτύχει.

Εἶμαι νὰ σχάσω, ὅτι δὲν ἔχω τρόπον νὰ πέμψω ἔν σῶμα εἰς τὸν Βάμβαν.

77.

23 Φεβρουαρίου 1822.

Τὴν δευτέραν ἢ τὴν τρίτην τῆς παρούσης ἐβδομάδος παρεκινδύνευσαν ἔν σ. τῶν Π. διὰ τινος ἀγνώστου εἰς ἐμέ, ἀλλὰ γνωστοῦ εἰς φίλον μου. Ἄν τὸ λάβῃς, μὴν ἀμελήσῃς νὰ μὲ τὸ φανερῶσῃς. Δὲν ἐστάθη τρόπος νὰ προσθέσω ἄλλα δύο διὰ τὸν Θ. Ρ. καὶ διὰ τὸν Κ. Ὑγίαινε!

78.

29 Μαΐου 1822.

Φίλοι συμπατριῶται οἱ ἐν Βιέννῃ,

Μὲ χεῖρα τρέμουσαν σὰς παρηγορῶ, χρεῖαν ἔχων ὄχι μικροτέραν παρηγορίας ἐγώ, διὰ τὴν ἀπροσδόκητον συμ-

φορὰν τῆς πατρίδος, τῆς ὁποίας ἡ φρικτὴ ἀγγελία μ' ἐνέκρωσε σχεδόν. Παρακαλῶ σας νὰ λάβῃ τὸν κόπον εἰς ἀπὸ σᾶς νὰ μοῦ γνωστοποιήσῃ, μέχρι πόσου προέβῃ ἡ κοινὴ μας δυστυχία, καὶ ἐξαιρέτως ἂν αἱ οἰκογένειαι σας εὐτύχησαν νὰ ἦναι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν καταφυγόντων (ὡς ἀκούω) εἰς Τεργέστην. Ὑπομένετε!

Εἰς τὰς προσταγὰς σας ὁ
ΚΟΡΑΗΣ.

79

21 Αὐγούστου 1822.

Φίλε συμπατριῶτα,

Ἔχω δύο σου ἐπιστολάς, τὴν 10 Ἰουλίου, καὶ τὴν τελευταίαν ἀμνηολόγητον (πιθανὸν 9 Ἰουνίου). Σὲ συγχαίρω ἀπὸ ψυχῆς καὶ σὲ μακαρίζω διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν τῆς οἰκογενείας σου.

Περὶ τῶν ζητουμένων δὲν ἠμέλησα· ἀλλ' εὔρηκα μεγάλης δυσκολίας. Περὶ τῶν τοιούτων ἐπιτηδειότερον καὶ ἐντελέστερον εἶδῶ ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ τὸ Πολυτεχνικὸν σχολεῖον. Ἔχει πολλὰ ἢ μᾶλλον ὅλα τὰ καλὰ· ἔχει ὁμως καὶ συνθήκας δυσκόλους διὰ τοὺς ξένους. Πρῶτον πρέπει νὰ ἦναι Γάλλος, ἢ πολιτογραφημένος ὁ νέος· δεύτερον προετοιμασμένος μὲ τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν, διὰ νὰ ἐξετασθῇ εἰς αὐτὰ πρὶν ἐμβῆ. Ἐπειτα τὸν κρατεῖ ἡ διοίκησις μετὰ τὴν τελείωσιν τῶν μαθημάτων εἰς ἰδίαν τῆς δούλευσιν, δὲν ἐξεύρω πόσον καιρὸν.

Διατί δὲν τοὺς πέμπεις εἰς Βερολίνον, ὅπου παρὰ ταῦτα
μανθάνουν καὶ τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν; Σκέψου καὶ
πρᾶξε τὸ συμφερότερον.

Ἐδῶ κλεισμένην ἔχεις καὶ τὴν ὁποίαν μ' ἔδωκαν μι-
κρὰν σημείωσιν. Καιρὸν δὲν ἔχω νὰ γράψω πλατύτερα·
εἶμαι καταπλακωμένος ἀπὸ ἀσχολίας καὶ παντοίας ἀνίας.
Εὐτύχει.

80.

12 Ὀκτωβρίου 1822.

Φίλε,

Ἐχω τρεῖς ἐπιστολάς σου. 12, 22 καὶ 29 Σεπτεμβρ.
Συγχαίρω διὰ τὴν ἀπόλυσίν σου· δὲν ἐξεύρω ὅμως πῶς
νὰ τὸ συμβιβάσω μὲ τὸ *Οἰκουρῶ*. Τοῦτο σημαίνει ὅτι
φυλάσσεις τὴν οἰκίαν. Ἐκούσιος ἢ ἀκούσιος; Ἐὰν τὸ
πρῶτον, διατί νὰ *παραχειμάσης* αὐτοῦ; Εἰς τὰς ἐπα-
πειλούσας περιστάσεις τῆς ταλαιπώρου μας πατρίδος,
ἐχρεώστεις (ἂν δὲν λανθάνωμαι) νὰ πλησιάσης κἂν εἰς τὸν
τόπον, ὅπου ἔχεις γυναῖκα καὶ τέκνα, διὰ νὰ τὰ βοηθή-
σης, ἂν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ.

Εἰς τὸ *Ἐιδελθέρῃ* δὲν γνωρίζω κανένα οὔτε προσωπι-
κῶς, οὔτε διὰ γραμμάτων. Μὴν ἀμελήσῃ ὁ Κ. νὰ μᾶς
γράψῃ. Εὐτύχει.

Ἐκ Παρισίων, 22 Ὀκτωβρίου, 1822.

Φίλε συμπατριῶτα,

Τὴν ἐπιστολὴν σου 5 Ὀκτωβρίου ἔλαβα δύο ἡμέρας ἀφοῦ ἀνεχώρησαν διὰ Μασσαλίαν οἱ δύο νέοι. Ὁ William Allen δὲν ἐφάνη ἀκόμη· οὐδὲ τὰ ὅποια μὲ λέγεις φρ. 1200 ἔλαβα ἀκόμη. Ὅθεν φρόντισε νὰ τὰ οἰκονομήσης, ἢ γράψε με νὰ τὰ οἰκονομήσω εἰς ἐξαγορὰν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι « ἐσθίουσιν ἄρτον θλίψεως, καὶ πίνουσιν ὕδωρ θλίψεως ».

Ἄλλο ἀτυχέστερον. Τὴν 11 Σεπτεμβρίου ἔκρινα νὰ κινήσω τὰ σπλάγχνα τοῦ Βαρβάκη, καὶ τὸν ἔγραψα διεξοδικῶς παρακαλῶν ν' ἀνοίξη τοὺς θησαυροὺς του εἰς ἀπολύτρωσιν αἰχμαλώτων Χίων. Τὴν 16 τοῦ παρόντος ἔλαβα τὴν ἀπόκρισίν του γραμμένην 22 Αὐγούστου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀρνεῖται τὴν χάριν, προφασιζόμενος ἀδυναμίαν, διὰ τὰς παρελθούσας ὄχι ὀλίγας συνεισφοράς του. Σὲ φαίνεται, ὅτι κακὴ ἢ καλὴ εἰμαρμένη ὤρισε, νὰ λάβω τὴν αὐτὴν ἡμέραν (16) μὲ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Βαρβάκη, ἐπιστολὴν ἀπὸ τὸν εἰς Μάλταν εὐρισκόμενον Κοντόσταυλον, ὅστις μοῦ κατεσπάραξε τὰ σπλάγχνα, διηγούμενος πλατύτερον ὅσα ἤξευρα ἐξ εἰκασίας, καὶ τέλος (ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζε τὴν πρὸς τὸν Βαρβάκην δέησίν μου) παρακινῶν, παρακαλῶν καὶ ἐξορκίζων με νὰ γράψω εἰς τὸν Βαρβάκην. Ὅθεν ἐκινδύνευσά καὶ δευτέραν δέησιν γοε-

ρωτάτην καὶ τὴν ἔστειλα (τὴν 19) πρὸς τὸν Βαρβάκην. Εἶθε μὴ λάβῃ τὴν τύχην τῆς πρώτης!

Τὴν ἐρχομένην ἐβδομάδα ἐκδίδω τὰ *Ἠθικά* τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τὸν *Στρατηγικὸν* τοῦ Ὀνησάνδρου. Δὲν μ' ἐσημείωσες ποτέ, ἂν ἔλαβες τὸ ὅποιον σ' ἔστειλα πέρυσι σῶμα τῶν Πολιτικῶν. Ἄσπασέ μου τὸν Ῥάλλην. Σᾶς εὐχομαι τύχην ἰλαρωτέραν!

82.

Κατὰ Ἰανουάριον 1822.

Παρτολέορτι Βλαστῶ, εἰς Βιέννην.

Τὴν 19 τοῦ παρόντος σ' ἐμήνυσα ὅτι θέλω δώσειν τὰ 1000 σου φρ. εἰς τοὺς δύο συμπατριώτας σπουδαστάς. Ἐδῶ κλεισμένον σὲ πέμπω τὸ χειρόγραφόν των διὰ 500 φρ. Τόσα ἔκρινα νὰ δόσω εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸ παρόν, ἀφίνων τὰ λοιπὰ πεντακόσια νὰ τοὺς δώσω μετὰ τρεῖς μῆνας. Ἴσως ἔπρεπε νὰ τοὺς δώσω καὶ ὀλιγώτερα, φοβούμενος, ὅχι μὴ κατατρυφήσωσιν, ἀλλὰ μὴν ἔλθωσιν εἰς πειρασμὸν τῆς ὁποίας κ' ἐγὼ πολλάκις ἔκαμα ἀσωτίας εἰς ἀγορὰν βιβλίων. Τοὺς ἐπαρήγγειλα ὁμως νὰ περιορισθῶσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς μόνην τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, εἰς τὴν ὁποίαν μόλις ἀρκεῖ ἡ ἀπροσδοκῆτως ἐλθούσα εἰς αὐτοὺς βοήθεια. Σ' εὐχαριστοῦν δι' αὐτὴν ἐκ βάθους ψυχῆς των, καὶ σ' εὐχαριστῶ κ' ἐγὼ τόσον, ὅσον καὶ ἂν ἔκαμνες εἰς ἐμὲ προσωπικῶς τὴν βοήθειαν. Βλέπεις, ὅτι τοὺς ἔκαμα νὰ σημειώσωσιν εἰς τὸ χειρόγραφον

τὸ «διὰ λογαριασμὸν τοῦ γυμνασίου.» Τοῦτο ἔγινε, διὰ νὰ τὸ δείξῃς αὐτοῦ, νὰ συμμερισθῶσι καὶ ἄλλοι τὸ βᾶρος τῶν 1000 φρ. ἢ νὰ ἔχῃς νὰ τὰ ζητῆς ποτὲ ἀπὸ τὸ κοινὸν τῆς πατρίδος· διότι δὲν εἶναι δίκαιον εἰς τοιαύτας περιστάσεις, οὐδ' εἰς ἄλλην κάμμίαν περίστασιν, νὰ φορτίζωνται εἰς ἓνα καὶ μόνον τὰ κοινὰ βάρη.

Νεώτερόν τι δὲν ἔχω. Ἀκούω μόνον μὲ μεγάλην μου ἀγανάκτησιν διχονοίας καὶ μωρίας τῶν ἡμετέρων ἐκεῖ κάτω. Ὁ Θεὸς νὰ βάλῃ μυελὸν εἰς τὴν κεφαλὴν των! Τοῦτο μ' ἐκίνησε νὰ τοὺς γράψω μακρὰν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν τοὺς ἔστειλα διπλῆν, κατὰ τὴν 10 τοῦ παρόντος διὰ τῆς Λιβόρνου. Εἶθε νὰ ἐνεργήσῃ εἰς τὰς ψυχὰς των, ὅ,τι αἰσθάνθησαν ἐδῶ ὅσοι ἐκ τῶν ἡμετέρων τὴν ἀνέγνωσαν. Εὐτύχει!

83.

22 Νοεμβρίου 1822.

Φίλε συμπατριῶτα,

Τὰς 6 καὶ 9 Νοεμβρίου ἐπιστολάς σου ἔλαβα. Καλὸν ἦτο νὰ εὐρεθῶσιν ἀκόμη οἱ νέοι ἐδῶ, ὅταν ἐφθασεν ἡ ἀπροσδόκητος βοήθεια τοῦ Allen· ἀλλ' ἡ ἀναχώρησίς των δὲν εἶναι, ὅσον τὸ νομίζεις, τόσον μέγα δυστύχημα οὔτε δι' αὐτούς, οὔτε διὰ τὴν πατρίδα. Ἐνθυμᾶσαι τὴν εὐαγγελικὴν παροιμίαν, «Ὅπου τὸ πτώμα, ἐκεῖ καὶ οἱ ἀετοί.» Τοῦτο μέλλει νὰ συμβῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅταν λάβῃ μορφήν καὶ σχῆμα πολιτείας πάγιον· ἀπ' ὅλα τὰ

μέρη τῆς φωτισμένης Εὐρώπης μέλλουν νὰ τρέξωσιν ἐκεῖ πάσης ἐπιστήμης καὶ τέχνης προφέσωρες, μάλιστα εἰς τὰς παροῦσας περιστάσεις, ὅτι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν . . .

Ἐπειτα ἀπὸ τοὺς δύο μας νέους, ὁ ἓνας διδάσκει εἰς τὴν Μασσαλίαν τοὺς χρεῖαν ἔχοντας διδαχῆς νέους συμπατριώτας· ὁ ἄλλος περνᾷ εἰς Τεργέστην διὰ τὴν αὐτὴν χρεῖαν. Τὸ περὶ τῶν ἀλλογενῶν διδασκάλων δὲν εἶναι γέννημα τῆς φαντασίας μου· ἀποτώρα μου ζητοῦν πανταχόθεν γραμματικὰς καὶ λεξικὰ τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης.

Χθὲς παρεδόθη εἰς τὸν Bossange δέσμη περιέχουσα δύο Ἑθικὰ Νικομάχεια, καὶ δύο Ὁρησάνδρους. Ἡ τιμὴ των εἶναι πρὸς φρ. 12 τὰ Ἑθ. καὶ πρὸς 8 ὁ Ὁρήσ. ὅλα ὁμοῦ φρ. 40. Τὰ ὅποια παρακαλῶ σε νὰ περάσῃς εἰς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ Θεόδωρον Πρασσακάκην, δι' ἐξαγορὰν αἰχμαλώτων, ἢ ἄλλας ἀναγκαίας χρεῖας τῆς πατρίδος. Πρὸς τὸν αὐτὸν διὰ τὰς αὐτὰς χρεῖας περνᾷ καὶ ὁ ἐν Λόνδρᾳ γαμβρός σου φρ. 100 διὰ πέντε σώματα ἀπὸ καθέν. Οἱ συμπατριῶται τῆς Λόνδρας τόσα μου ἐζήτησαν. Ὅθεν μὴ δυνάμενος νὰ χαρίζω, καὶ ἐντρεπόμενος νὰ τῶν ζητῶ πληρωμὴν, ἐπενόησα νὰ τοὺς ὑποχρεώσω νὰ τὰ προσφέρωσιν εἰς τὴν πατρίδα, ἐπειδὴ ἐγὼ τὰ προσφέρω ἐκ τοῦ ὑστερήματός μου. Τοιαύτην βοήθειαν προσμένω καὶ ἀπὸ ἑνα φίλον μου ἱατρὸν τοῦ Oldenbourg, πρὸς τὸν ὅποσον ἔγραψα διὰ νὰ τοῦ εὐκολύνω τὴν ἀπ' αὐτὸν ὑποσχεθεῖσαν βοήθειαν, νὰ τὴν πέμψῃ ἢ εἰς τὸν ῥηθέντα Πρασσακάκην, ἢ αὐτοῦ πρὸς σέ, ἢ εἰς Τεργέστην πρὸς τὸν Π. Μαυρογορδάτον. Δέκα ἔτη εἶναι ἀφοῦ γράφομεν εἰς πρὸς τὸν ἄλλον Γαλλιστί· τῶρα πρώτην φορὰν μὲ παρακαλεῖ νὰ τὸν γράφω εἰς τὸ ἐξῆς Γραικι-

στί· ἀσχολεῖται (λέγει) εἰς τὴν γλωσσάν μας, ὀδηγούμενος ἀπὸ τοὺς *Ἀυτοσχεδίους στοχασμοὺς μου*.

Τὸ κυριώτατον πάντων τούτων, ν' ἀσχοληθῆτε καὶ σεῖς ἐκ συμφώνου ὅλοι εἰς τὴν κατόρθωσιν ὧσων ἔγραψα πρὸς τὸν γαμβρόν σου εἰς Λόνδραν, κ' ἐσυνωμίλησα ἐδῶ μὲ τὸν Ψύχαν· τὰ ὅποια πιθανὸν ὅτι σοῦ ἔγιναν γνωστὰ πρὶν λάθης τὴν παροῦσαν μου. Καιρὸν δὲν ἔχω οὐδὲ δύναμιν διὰ πλειότερα. Εὐτύχει!

Ο. Ο.

Μετὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡμέρας εἶπεν ὁ Bossange ὅτι πέμπει τὰ βιβλία. Ἀπόκρισιν ὅταν τὰ λάθης.

84.

Ἐκ Παρισίων, 30 Δεκεμβρίου 1822.

Φίλε συμπατριῶτα,

Εἴθε ἦσαν καὶ ὀλίγοι οἱ ἐκλεκτοὶ! ὡς λέγεις εἰς τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς 14 Δεκεμβρίου εὐχαριστημένος ἤθελα εἶσθαι καὶ εἰς τοὺς ὀλίγους, οὐδὲ κάνεις εἶχε δίκαιον νὰ μᾶς μεμφθῆ, ὅτι ἔχομεν ὀλίγους, μαθητευμένοι καὶ διδαγμένοι εἰς τὸ σχολεῖον τῶν Μουσουλμάνων ἡμεῖς, καὶ τῶν Βενετῶν οἱ Ἑπτανησιῶται. Ὅπου στρέψω τοὺς ὀφθαλμούς, δὲν βλέπω παρὰ φρονήματα φιλαρχίας, πλεονεξίας καὶ ἀποστροφῆς τῆς ἀδελφικῆς ἰσονομίας. Πρὸς σὲ γράφει Κόμης, καὶ τὸ περίεργον, γράφων πρώτην φορὰν, οὐδὲ καταδέχεται νὰ σὲ φανερώσῃ πόθεν, ἀπὸ τίνος καὶ διὰ ποῖον ὑπουργημα πέμπεται εἰς τὸν Ἀγκῶνα. Ἐδῶ ἔχομεν τέσσαρας Πρίγκιπας, εἰς Πελοπόννησον δὲν

ἐξεύρω πόσους κατὰ τὸ παρόν, καὶ πόσοι μέλλουν νὰ βλαστήσωσιν εἰς τὸ ἐξῆς. Μὴ παραξενισθῆς ἂν ἀκούσης ποτέ, ὅτι ἐβαπτίσθην κ' ἐγὼ Κόμης, Πρίγκιψ, ἢ καὶ ἄλλο τι λαμπρότερον· προσμένω ὅμως ν' ἀκούσω πρῶτον ἐσὲ στολισμένον μὲ κἀνὲν ὄνομα τοιοῦτον. Ὡ οἶαι κεφαλαί, καὶ ἐγκέφαλον οὐκ ἔχομεν!

Ταῦτα σὲ λέγω μὲ ἀγανάκτησιν, διὰ νὰ προσέχης μὴ σὲ κάμωσιν ὄργανον τῆς φιλαρχίας των, μὴ, νομίζων ὅτι δουλεύεις τὴν πατρίδα, κατασταθῆς δούλος Κομήτων καὶ Πριγκίπων. Ἄν ἀληθῶς ἀγαπᾷς τὴν πατρίδα σου (καὶ εἰς τοῦτο δὲν ἀμφιβάλλω) τὴν κοινὴν πατρίδα, λέγω, πρώτη φροντίς σου πρέπει νὰ ἦναι ἡ ἀπολύτρωσις τῆς Χίου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μόνην κρέμαται τῆς κοινῆς ἡ σωτηρία. Μόνοι οἱ Χῖοι ἔχουν κάποιαν ἐμπειρίαν πολιτικῆς διοικήσεως, καὶ μόνοι αὐτοί, κατὰ δυστυχίαν, λείπουν ἀπὸ τὴν Βουλὴν. Βουλὴν ἀθλίαν, ἣτις δὲν ἐκατόρθωσεν ἕως τώρα τίποτε ἄξιον Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, μ' ὅλον ὅτι ἔχει στρατιωτικὸν καὶ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης, ὄχι ὑποδεέστερον τοῦ Μαραθωνικοῦ καὶ Σαλαμινίου στρατεύματος.

Ἄν ἦσαν Χῖοι εἰς τὴν Βουλὴν, ἠμποροῦσες τότε νὰ ἀναδεχθῆς τὴν φροντίδα τοῦ δανείου, μὲ ἐλπίδα ὅτι ἤθελαν πρῶτον φροντίσειν τὴν ἀπολύτρωσιν τῆς Χίου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν, πάλιν τὸ λέγω, κρέμεται ἡ ἐλπίς νὰ μείνωμεν αὐτόνομοι. Ἀλλὰ τώρα, τρέχετε κίνδυνον νὰ χάσετε διὰ πάντα τὸν τόπον τῆς γενέσεώς σας, καὶ νὰ μείνη ἡ πατρίς εἰς τὰς χεῖρας τῶν Μουσουλμάνων, ἢ νὰ περάσῃ εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῶν Ῥώσων, ἢ καὶ τελευταῖον νὰ δοθῇ ἀπ' αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς μέλλοντας νὰ λάβωσι καὶ νὰ οἰκονομήσωσι τὰ δάνεια, δῶρον εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς,

ὡς ἀμοιβὴ τῆς βοηθείας των, καὶ μὲ ἐλπίδα νὰ σώσωσι τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τὴν πλεονεξίαν τῶν Ἑγγλων ὅσοι τότε ἐπιστρέψετε ἐκεῖ μέλλετε νὰ κυβερνᾶσθε ὡς εἰλωτες τῶν Ἑγγλων, κατὰ τὴν Ἑπτανησιωτικὴν εἰλωτείαν, ὅσοι δέ, ἀποστρεφόμενοι τὴν Ἑγγλικὴν εἰλωτείαν, ἀποστραφῆτε καὶ τὴν πατρίδα, μέλλετε νὰ εἰλωτεύετε εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, ὡς ἄποροι καὶ στερημένοι πατρίδος, καὶ νὰ κυβερνᾶσθε ἀπὸ Κόμητας, Δοῦκας, καὶ Πρίγκιπας Ἕλληνας.

Πρόσεχε, Βλαστέ· ἐσεῖς σήμερον, δικαίως ἢ ἀδίκως ἐκαταφρονήθητε ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, διὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πατρίδος σας, τῆς ὁποίας ὁμως ἀλώσεως αὐτοὶ ἐστάθησαν αἷτιοι ἢ ἀπὸ ἀνοησίαν, ἢ, τὸ χειρότερον (τὸ ὁποῖον δὲν τολμῶ νὰ πιστεύσω), διότι ἐσύμφερεν εἰς τὰ τέλη καὶ εἰς τοὺς σκοποὺς τινῶν ἢ δυστυχία σας. Ἄν ἔμεινε πόθος πατρίδος εἰς τὰς ψυχὰς σας, εἰς μίαν μόνην ψυχὴν χρεωστεῖτε νὰ τὰς ἐνώσετε ὅλας, ὡς ἀδελφοί, καὶ εἰς ἓνα μόνον σκοπὸν νὰ ἀποβλέπετε ὅλοι, τὴν ἀνάστασιν τῆς πατρίδος. Ἀπὸ τὴν ἀδελφικὴν ὁμόνοιαν ταύτην καὶ σύμπνοιαν κρέμεται ἡ σωτηρία καὶ ἡ τιμὴ σας. Ἐνόσω δὲν ἔχετε πατρίδα, καταφρονημένοι θέλετε μείνειν, καὶ ὑποκείμενοι εἰς τοὺς λοιπούς, καὶ ἂν σᾶς βαπτίσωσι Κόμητας ἢ Πρίγκιπας. Ἄν δὲν ἐμπόδιζε τὸ ταλαίπωρον γῆρας, ἤθελα σὲ γράψωιν πλείοτερα περὶ τῆς συμφορᾶς σας, ἢ ὁποία μοῦ κάμνει τὸ γῆρας ὀδυνηρότερον.

Τὸ ἴσον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κόμητος ἔστειλα (28 Δεκεμ.) εἰς τὸν ἐν Λονδίῳ γαμβρόν σου.

Τὴν 23 Δεκεμ. ἶδα μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν καὶ τὸν φίλον τῆς ἰσονομίας Allen, ὅστις ἐκίνησε τὴν 25 εἰς τὴν πατρίδα του. Τὰ εἰς ἐμὲ εὐρισκόμενα ἀργύριά του μὲ

εἶπε νὰ κρατῶ, ἕως νὰ μὲ διορίσῃ ἐκεῖθεν πῶς ἔχω νὰ τὰ οἰκονομήσω.

Μὲ τὸν πλησίον εἰς Βέρνην διδάσκαλον ἐπιστολικὴν κοινολογίαν δὲν ἔλαβα ποτέ. Ὁ Πολυχρονιάδης τὸν ἔγραψεν, ὅταν ἐπρόβαλα εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς πατρίδος νὰ στείλῃ ἓνα ἢ δύο νέους· καὶ κατὰ τὴν περιγραφὴν τὴν τότε τοῦ Πολυχρονιάδου, τὸ Ἑλουητικὸν γυμνάσιον παραδίδει τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ὅλα χωρὶς ἐξαιρέσεως· ὁ ἐτήσιος μισθός, ἂν ἐνθυμῶμαι καλά, εἶναι 60 Λοδοβίκοι. Γράψε εἰς Πίσαν πρὸν τὸν Πολυχρονιάδην νὰ σὲ πληροφορήσῃ· ἀλλ' ἴσως οὐδὲ χρεῖα εἶναι τούτου, πλὴν ἂν θέλῃς νὰ λάβῃς παρὰ τοῦ Πολυχρονιάδου γράμμα ἀγγελτικὸν τῆς ἐκεῖ ἀποστολῆς τοῦ νέου. Μὴν ἀναβάλλῃς τὸν καιρόν· στείλε τὸν νέον εἰς τὸ σχολεῖον τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἰσονομίας.

Ο. Ο.

ἸΘ'.

Πρὸς ΜΙΧΑΗΛ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ.

85.

11 Ἰουρίου 1819.

Τιμώτατε καὶ φιλιτατε κύριε Μιχαήλ,

Πίστευσέ με, παρακαλῶ σε, ὅτι μὲ ἐντροπὴν λύω τὴν μακρὰν μου σιωπὴν, διὰ νὰ ἀποκριθῶ εἰς πολλὰς σου ἐπιστολάς. Ἀλλὰ τί νὰ κάμω; ἔξω ἀπὸ τὸ γῆρας καὶ

τάς συνοδοὺς αὐτοῦ πολλὰς ἀσθενείας μὲ κατεπλάκωσαν καὶ διάφοροι ὀδυνηραὶ περιστάσεις εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ζωῆς μου. Πρόσθε εἰς ταῦτα ὅτι καὶ τὰ διάφορά σου ζητήματα περὶ τῶν βιβλίων τῆς ἐλλείψεως ἐκτὸς τῆς ὁποίας μ' ἐπροξένησαν λύπης, μὲ ἠνάγκασαν νὰ ἀσχοληθῶ εἰς πολλῶν ἡμερῶν ἔρευναν διὰ νὰ σὲ πληροφορήσω περὶ αὐτῶν.

Λέγεις λοιπὸν ὅτι ἔλαβες ἀπὸ Χίον τὸν 7 μέχρι τοῦ 9 τόμου τοῦ Λεξικοῦ τῆς φυσικῆς Ἱστορίας. Εἶχες λάβει ἀρχήτερα καὶ τοὺς τρεῖς 1, 2 καὶ 3^{ον}, καὶ σ' ἔλειπαν οἱ μεταξὺ 4, 5 καὶ 6^{ος}. Τούτους νομίσας ὅτι σ' ἔστειλα εἰς τὴν Χίον καὶ μὴν εὐρίσκων οὐδεμίαν αὐτῶν σημειώσιν, δὲν ἤξευρα πλέον τί νὰ συλλογισθῶ. Τέλος τοὺς εὔρηκα εἰς τὸν λογαριασμὸν τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ σου, καὶ διὰ νὰ βεβαιωθῶ περισσότερον ἐξέτασα καὶ τὸν σταλθέντα μοι κορρέντε μετὰ τὴν ἀποβίωσίν του, καὶ τοὺς εὔρηκα σημειωμένους εἰς πίστιν μου 12 Φεβρουαρίου 1817, τόμους 4, 5 καὶ 6, ὡς θέλεις τοὺς εὔρεῖν καὶ ἡ τιμιότης σου. Οἱ τόμοι λοιπὸν αὐτοί, εἴαν ἀκόμη δὲν τοὺς ἔλαβες, εὐρίσκονται ἐξάπαντος εἰς τὴν Τεργέστην. Οἱ μετὰ τὸν 9^{ον} τόμοι 6, ἤγουν 10 μέχρι τοῦ 15^{ου} ἔπαθαν ἄλλην δυστυχίαν, ἥτις ἔβλαψε πλέον ἐμὲ παρὰ κανένα ἄλλον. Τοὺς ἔβαλα μὲ πολλὰ ἄλλα βιβλία (ἀξίζοντα σχεδὸν 2500 φρ.) εἰς Κιβωτόν, καὶ τὴν ἔπεμψα εἰς Μασσαλίαν, διὰ νὰ σταλθῇ ἐκεῖθεν εἰς Χίον. Ὁ παραλαβὼν τὴν κιβωτὸν περὶ τὰ τέλη τοῦ Ὀκτωβρίου 1817, ἀπὸ τυφλότητα (διὰ νὰ μὴν εἶπω τι ἄλλο βαρύτερον) ἀντὶ νὰ τὴν πέμψῃ εἰς Χίον, τὴν πέμπει εἰς τὸ Παλέρμον τῆς Σικελίας, καὶ ἀπὸ τὸ Παλέρμον μανθάνω τώρα πρὸ ὀλίγων ὅτι ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Μασσαλίαν, διὰ νὰ σταλθῇ καὶ

δεύτερον εἰς Χίον. Ὑπόφερε λοιπὸν καὶ σύ, φίλε, τὴν λύπην τῆς ἀργοπορίας ταύτης, ἣτις μ' ἐβασάνισε δύο χρόνους ὀλοκλήρους. Καὶ φρόντισε νὰ γράψῃς τὸν ἀνεψιὸν σου εἰς Χίον νὰ παραλάβῃ τοὺς ἑξὶ τόμους τούτους, 10-15, ὅταν κατευοδωθῇ ἐκεῖ ἡ κιβωτός. Περὶ τῶν ἀκολούθων οἱ μὲν 16, 17, 19, 20 καὶ 21 ἐστάλησαν πρὸς τὸν κύριον Ῥώταν 18 Ἰουνίου 1818, οἱ δὲ 25, 26 καὶ 27 ἐστάλησαν τὴν 6 τοῦ παρόντος μηνὸς παρ. ἔτ. πρὸς τὸν αὐτόν. Τὸ ὅλον σύγγραμμα θέλει συμπληρωθῆν εἰς 34 ἢ 35 τόμους. Ἐπέρασα κατὰ τὴν θέλησίν σου, τὴν τιμὴν τῶν σταλθέντων εἰς τὸν λογαριασμὸν τοῦ κυρίου Ῥώτα, πρὸς τὸν ὁποῖον θέλετε τὴν πληρώσει, καθὼς ἔτι καὶ τὴν τιμὴν τῶν σταλθέντων εἰς αὐτόν τοῦ Βιογραφικοῦ λεξικοῦ τόμων 19 μέχρι 22 τέσσαρα σώματα, τὰ ὁποῖα μ' ἐπλήρωσε.

Περὶ τοῦ ἐνὸς σώματος ἐκ τῶν τεσσάρων τοῦ Βιογραφικοῦ τούτου Λεξικοῦ, τὸ ὁποῖον ἐπιθυμοῦμεν νὰ χωρίζεται εἰς τὸ ἐξῆς, διὰ νὰ πέμπεται δὲν ἐξεύρω ποῦ, ἐπεθύμουν, φίλε, νὰ μὲ κάμνης τὴν χάριν νὰ τὸ λαμβάνῃ εἰς τὸ ἐξῆς παρ' ἐμοῦ, πληρόνων τὴν τιμὴν ὁ κύριος Πίτσκολος, καὶ αὐτὸς νὰ τὸ παραδίδῃ εἰς ὅ,τινα ἀγαπᾷς, λαμβάνων πρῶτον παρ' ἐκείνου τὴν αὐτὴν τιμὴν, διότι δὲν ἔχω σχέσιν οὐδεμίαν μὲ τὸν ὁποῖον μὲ γράφεις κύριον Τζ.

Ὁ Μαρτῖνος μὲ ἀπεκρίθη ὅτι δὲν πληρόνει τὰ ὁποῖα μ' ἔλεγες νὰ ζητήσω παρ' αὐτοῦ φρ. 1000.

Ἐλαβα τὰ ἀπὸ Κυδωνιῶν φρ. 155, ὡσαύτως καὶ τὰ τετράδια. Ὁ κύριος Πανᾶς ἀνεχώρησεν ἀπεδῶ μετὰ ὀλίγων μηνῶν διατριβὴν.

Παρακαλῶ σε, νὰ φροντίσῃς τὴν πώλησιν τῶν εὐρισκομένων μου βιβλίων εἰς χεῖρας σου, ἢ εἰς χεῖρας τοῦ

ἀδελφοῦ σου κυρίου Πασχαλίου· καὶ καθόσον πωλῶνται
νὰ περνᾶτε τὴν τιμὴν εἰς τὸν κύριον Ῥώταν.

Ἄπο τὰ μουζαλώματα τῆς ἐπιστολῆς καταλαμβάνεις
τὴν ἀδυναμίαν καὶ τῆς χειρὸς καὶ τῆς κεφαλῆς μου. Μ'
ὄλον τοῦτο, διότι σὲ γράφω καὶ ἀργὰ καὶ κακὰ, μὴν
ἀμελήσης σὺ διὰ τοῦτο νὰ μὲ γράφης προστάσων εἰς
ὄ,τι δύναμαι νὰ σὲ ὑπουργήσω. Σ' εὐχομαι ὑγίαν καὶ
εὐτυχίαν ἀδιάκοπον.

ΚΟΡΑΗΣ.

Κ'.

Πρὸς ΠΛΑΤΩΝΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΧΙΟΥ.

86.

4 Ὀκτωβρίου 1819.

Σοφώτατε Ἱεράρχα!

Ἐγὼ πρῶτος ἐχρεώστων νὰ προκαλέσω τὴν Πανιερό-
τητά της εἰς ἐπιστολικὴν κοινολογίαν, καὶ νὰ παρακα-
λέσω τὰς ἀπ' Αὐτὴν ἐλπίζομένας ὠφελείας εἰς τὴν κοινὴν
ἡμῶν πατρίδα. Ἄλλ' ἔμαθα ἀπὸ τοὺς ἐδῶθεν διαβαί-
νοντας συμπατριώτας, ὅτι ὄχι μόνον τὴν ὠφελείας, ἀλλὰ
καὶ ὅσους κρίνεις ἱκανοὺς νὰ τὴν ὠφελήσωσι δὲν παύεις
νὰ παρακινήσῃς καὶ νὰ θαρρύνῃς μὲ τὰς πατρικὰς εὐχὰς
καὶ συμβουλὰς Σου· ὡς τὸ μαρτυρεῖ καὶ αὐτὴ Σου ἡ
πρὸς ἐμὲ ἐπιστολή.

Μακαρίζω τὴν Χίον, ὅτι ἔλαβε τοιοῦτον ποιμένα· ἀλλὰ
πολὺ πλέον, Δέσποτά μου, μακαρίζω τὴν Πανιερότητά

Σου ὅτι εὐτύχησες νὰ ποιμαίνης τοιούτους ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι δὲν θέλουν σὲ δῶσειν πρόφασιν παρακοῆς καμμίαν τῶν χρησίμων εἰς τὴν προκοπὴν τῆς πατρίδος συμβουλῶν Σου. Ἐλαβες δῶρον ἀπὸ τὸν Θεὸν γῆν ἀγαθὴν, διὰ νὰ σπεύρης ἐπ' εὐλογίαις, καὶ νὰ θερίζῃς ἐπ' εὐλογίαις· φέρεις ἀξίως καὶ τ' ὄνομα τοῦ Πλάτωνος, τοῦ ὁποίου ὁμως εἶσαι πολὺ εὐτυχέστερος. Ἐκεῖνος παραιτήθη τὴν φροντίδα τῶν κοινῶν, διὰ πρόφασιν εὐλογον, ὅτι τῆς πατρίδος του ἡ νόσος ἦτο πλέον ἀνίατος· ἡ Πανιερότης Σου ἐξ ἐναντίας εὐρίσκεσαι εἰς ἐποχὴν χρόνου, ὅταν ἡ πατρὶς ἀρχίζῃ νὰ ἀναλαμβάνῃ ἀπὸ τὴν μακρὰν αὐτῆς νόσον, καὶ μεταξὺ ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι, ἂν δὲν ἀπέκτησαν ἀκόμη τὴν σοφίαν τῶν συγχρόνων τοῦ Πλάτωνος Ἀθηναίων, τοὺς ὑπερβαίνουσιν ὁμως πολὺ εἰς τὴν ἀπὸ τὰ παθήματα τῆς Ἑλλάδος ἀποκτηθεῖσαν φρόνησιν, καὶ εἰς τὴν προθυμίαν νὰ ἀκούωσι μετὰ χαρᾶς τοὺς φιλοπάτριδας δημηγόρους των. Εἶναι ταῦτα, Δέσποτά μου, εὐτυχήματα ζηλοτυπίας ἄξια. Ὡς ἔρμαιον ἤθελα τ' ἀρπάσειν, ἂν ἤμην εἰς τὸν τόπον τῆς Πανιερότητός σου· καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ τὰ παραβλέψῃ ὁ σοφώτερος καὶ νεώτερός μου, ὁ Χῖος καὶ θεῖος Πλάτων! Ἀθανάτισε λοιπὸν τὸ ἄξιον ἀθανασίας ὄνομά σου, καὶ γενοῦ παράδειγμα καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς Συνειράρχας καὶ Συλλειτουργοὺς σου, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ (τὸ λέγω μὲ θλίψιν μεγάλην τῆς ψυχῆς μου) ἀφήκασιν ὅλην τὴν φροντίδα τῆς ἀνορθώσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς κοσμικοὺς.

Εἶθε, Δέσποτά μου, ὅσην ἔχω προθυμίαν, νὰ εἶχα καὶ τόσην δύναμιν, νὰ ἀκούω καὶ ἐγὼ τὰς συμβουλὰς σου, καὶ νὰ πληρώσω τὴν ὁποίαν ἔχεις ἐπιθυμίαν τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου! Τὴν αὐτὴν ἐπιθυ-

μίαν συνέλαβα πρὸ πολλοῦ, καὶ ἐσημείωσα τὸ περιθώριον τοῦ διωρισμένου εἰς ὑπόδειγμα διὰ τὸν τυπογράφον ἀντιτύπου μὲ διορθώσεις καὶ εἰκασίας. Ἀλλὰ τώρα βλέπω ὅτι δὲν εἶμαι εἰς κατάστασιν νὰ τὸ ἐκδώσω. Ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸ σωματίον ἐξασθενεῖ καὶ μαραίνεται, καὶ τὸ χειρότερον συνεπισύρει καὶ τοῦ νοῦ τὴν ἀσθένειαν. «Ἔστι γὰρ καὶ διανοίας, ὡσπερ καὶ σώματος γῆρας.» Μία μόνη ἐλπίς μου λείπεται, νὰ ἀναγνώσω καὶ δεύτερον ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος τὰ Ἠθικά, νὰ προσθέσω, ἂν ἦναι δυνατόν, ὀλίγας ἐτι εἰκασίας ἢ δευτέρας φροντίδας, καὶ νὰ τὰ στείλω εἰς τὴν αὐτοῦ τυπογραφίαν σας. Τοῦτο μόνον εὐχου με νὰ κατορθώσω, πρὶν ἀφήσω τὸν παρόντα κόσμον· εἰς τὸν ὁποῖον, Δέσποτά μου, σὲ ἀντεύχομαι νὰ διατρίψης χρόνους μακροὺς εἰς ὠφέλειαν τῆς Ἑλλάδος!

Εἰς τὰς προσταγὰς τῆς ὑμετέρας Πανιερότητος
ὄλος πρόθυμος ὁ ΚΟΡΑΗΣ.

Πρὸς τὸν Πανιερολογιώτατον Μητροπολίτην τῆς Χίου,
κύριον ΠΛΑΤΩΝΑ, προσκυνητικῶς, εἰς Χίον.

ΚΑ'.

Πρὸς τοὺς ΠΡΟΕΣΤΩΤΑΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ.

87.

*Πρὸς τοὺς φιλοπάτριδας Προεστῶτας τῆς Πελοποννήσου,
καὶ τῆς λοιπῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος.*

Ἐλεύθεροι Ἕλληνες!

Ἄν καὶ τὸ βαθύ μου γῆρας καὶ ἡ εὐνοια, τὴν ὁποίαν εὐτύχησα νὰ ἀπολαύσω ἀπὸ πολλοὺς ὁμογενεῖς, δικαιο-

λογῶσι τρόπον τινά τὴν τόλμην νὰ συμβουλευσω τοὺς ἀδελφούς μου, σὰς παρακαλῶ ὁμως νὰ μὴ κρίνετε ὡς συμβουλὴν τὴν παροῦσαν μου ἐπιστολήν. Ἐλεύθεροι ὄντες, στοχασθῆτέ με ὡς συμπολίτην ἐλεύθερον, ὅστις, ἂν εὐρισκόμην μεταξύ σας, εἶχα τὸ πολιτικὸν δίκαιον νὰ συνεκκλησιάσω μὲ σὰς, καὶ νὰ φανερῶσω εἰς κοινοβουλευτικὸν συνέδριον, ὡς καὶ πᾶς ἄλλος πολίτης, τὴν γνώμην μου.

Μὲ ἀπαρηγόρητον θλίψιν τῆς ψυχῆς μου, φίλοι ὁμογενεῖς, ἀκούω ὅτι, ἀφοῦ κατεπολεμήσετε γενναίως τοὺς ἀγρίους τυράννους τῆς Ἑλλάδος, πολεμεῖσθε τῶρα ἀπὸ ἀσυγκρίτως ἀγριωτέραν τυραννίαν, τὴν τυραννίαν τῶν παθῶν. Κακὸν μέγα, δυστυχία ἀξιοθρήνητος, κοινὴ ὁμως εἰς ὅλας τὰς μεγάλας μεταβολὰς τῶν ἔθνων. Καὶ ἡ ἱστορία ἀρκετὰ μᾶς διδάσκει, καὶ τὰ συμβαίνοντα εἰς πολλὰ τῆς φωτισμένης Εὐρώπης ἔθνη ἀπὸ τριάκοντα ἔτη μέχρι τῆς σήμερον δὲν μᾶς συγχωροῦν νὰ διστάσωμεν, ὅτι τὰ ἀχώριστα ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινον φύσιν πάθη τότε μάλιστα βράζουσι καὶ ταράσσονται, ὅτε μεταβαίνουν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ παλαιὰν εἰς νέαν κατάστασιν, εἴτε πολιτικὴν, εἴτε θρησκευτικὴν· καὶ πολὺ πλέον, ὅταν ἡ νέα κατάστασις ἦναι εὐδαιμονεστέρα τῆς παλαιᾶς. Διὰ τί τοῦτο; Διότι ὅσοι μὲν ἐκέρδαιναν ἀπὸ τὰ παράνομα προνόμια τῆς προτέρας καταστάσεως, καὶ ἐφαντάζοντο ὅτι ἦσαν παρὰ τοὺς ἄλλους εὐδαιμονέστεροι, διότι ἦσαν ἀδικώτεροι, τὰ αὐτὰ ἄνομα προνόμια ἐπιθυμοῦν νὰ φυλάξωσι καὶ εἰς τὴν παροῦσαν, καὶ, ἂν δυνατόν, νὰ τὰ αὐξήσωσι, οὐδὲ καταδέχονται νὰ συμμερισθῶσι ἰσονόμως καὶ ἀδελφικῶς τὴν εὐδαιμονίαν μὲ τοὺς ἀδελφούς των· ὅσοι δὲ πάλιν ὑπέφεραν ὅλα τὰ κακὰ τῆς παλαιᾶς καταστάσεως, οὐδ' αὖ-

τοί εὐχαριστοῦνται εἰς τὴν νέαν, ἂν δὲν τοὺς κάμη πά-
ραυτα ἀντὶ πτωχῶν πλουσίους, ἀντὶ ἀδυνάτων δυνατοὺς,
ὡς νὰ ἦτο πρᾶγμα ζηλωτὸν νὰ ἀποκτᾶται δύναμις ἢ
πλοῦτος, χωρὶς δικαιοσύνην.

Ἄλλ' ἐὰν εἰς τοὺς φωτισμένους τῆς Εὐρώπης λαοὺς
αἱ πολιτικαὶ μεταβολαὶ ἐγέννησαν ταραχὰς καὶ διχονοίας,
εἶχαν ὁμῶς καὶ ἀπολογίαν τινὰ οἱ διχονοοῦντες. Εἰς αὐ-
τοὺς, καὶ ὅταν ἀκόμη ἐδеспόζοντο ἀπὸ βασιλεῖς ἀπολύ-
τους, καὶ οἱ δυνατοὶ των ἦσαν ἀληθῶς δυνατοὶ, καὶ οἱ
πλούσιοι των πλούσιοι, ἐπειδὴ δὲν ἐφοβοῦντο οὔτε τὴν
δύναμιν, οὔτε τὸν πλοῦτον νὰ στερηθῶσιν ἀπὸ τὸν δε-
σπότην, ἐνόσφ δὲν ἐπαράβαιναν τοὺς νόμους τοῦ δεσπό-
του. Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, οὐδ' οἱ πτωχοὶ των καὶ
ἀδύνατοι ἐξουδενώθησαν τόσον, ὥστε νὰ ἀποκλεισθῶσιν
ἀπὸ πᾶσαν ἐλπίδα καλητέρας τύχης.

Ἡμεῖς ὁμῶς, ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τοιοῦτον ἄγριον*τύ-
ραννον, ὅποιαν ἀπολογίαν ἔχομεν τῆς διχονοίας μας; τὰς
ἀπολαύσεις πλούτου καὶ δυνάμεως, τὰς ὁποίας ἀπέλαυ-
σαν τινὲς ἐξ ἡμῶν; Ἄλλ' ὁ ἄνομος ζυγὸς τοῦ τυράννου
μας ἐβάρυνεν ὅλους ἐπίσης. Αὐτὸς « οὐκ ἐθαύμασε πρό-
σωπον πρεσβύτου, οὐδὲ νέον ἐλέησεν, » ὡς λέγει ὁ προ-
φήτης, οὐδὲ διάκρισιν ἄλλην μεταξὺ δυνατοῦ καὶ ἀδυ-
νάτου, πτωχοῦ καὶ πλουσίου ἔκαμνε, πλὴν ὅτι ἡ μισαι-
φόνος του μάχαιρα ἐθέριζε μάλιστα τῶν δυνατῶν καὶ
πλουσίων τὰς κεφαλὰς. Δύναμις καὶ πλοῦτος χωρὶς ἐλευ-
θερίαν εἶναι κατὰρα πλέον παρὰ εὐλογία τοῦ Θεοῦ· εἰς
μόνα τὰ ἐλεύθερα ἔθνη ἐμπορεῖ νὰ εὐδαιμονήσῃ ὁ πλού-
σιος καὶ δυνατός, ἐὰν μεταχειρισθῇ τὴν δύναμιν καὶ τὸν
πλοῦτον εἰς τὴν κοινὴν τῶν συμπολιτῶν εὐδαιμονίαν, ἐὰν
ὁμοιοῇ μὲ τοὺς συμπολίτας ὡς μ' ἀδελφούς, ἐὰν ὑποτάσ-

σεται μ' αὐτοὺς εἰς τὸν ἱερόν τῶν νόμων ζυγόν, ζυγόν ἐλαφρόν, ὡς τὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ οἱ δίκαιοι νόμοι ἄλλο βᾶρος δὲν ἐπιβάλλουν παρὰ τὴν ἰσονομίαν, ἤγουν τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀδελφικὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλει καὶ τοῦ Εὐαγγελίου ὁ ζυγός.

Πιστεύσατέ μου, φίλοι ὁμογενεῖς, ἢ μᾶλλον πιστεύσατε τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας τοὺς χρησμούς. Τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην μεταβολὴν τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος, ἂν ἐπιθυμῆτε νὰ γένη μεταβολὴ εἰς τὸ καλόν, πρέπει καὶ τὴν θεωρήσετε ὄχι μόνον ὡς πολιτικὴν, ἀλλὰ καὶ ὡς θρησκείαν μεταβολὴν Τί τολμᾶς νὰ ἐκφωνήσης, γηραιέ! Τὴν θρησκείαν μας νὰ μεταβάλωμεν! Ναί, φίλοι ὁμογενεῖς, τὴν θρησκείαν μας, ὄχι ὁμως τὰ ἱερά της δόγματα. Αὐτὰ εἶναι ὀρθά, καὶ δι' αὐτὰ ὀνομαζόμεθα καὶ ὀρθόδοξοι. Ἄλλ' ἡ θρησκεία δὲν στέκει μόνον εἰς τὰ δόγματα· ὁ στερεώτερος αὐτῆς θεμέλιος εἶναι ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη, ἡ εἰς τοὺς αὐτοὺς νόμους χωρὶς προνόμια κοινὴ πάντων ὑποταγή. Ὅταν αὐτὴ λείπη, ἡ οἰκοδομὴ τῆς θρησκείας σαλευέται, ὡς οἰκοδομὴ κτισμένη εἰς τὴν ἄμμον καὶ ὄχι εἰς τὴν πέτραν. Ταῦτα, φίλοι ἀδελφοί μου, δὲν εἶναι τῆς κεφαλῆς μου λόγια· σᾶς λέγω ὅσα ἔγραψεν ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς Ἑλληνας Κορινθίους, μετὰ διακόσια σχεδὸν ἔτη ἀπὸ τῆς καταστροφῆς των.

Οἱ Ἕλληνες ἔπαθαν, διὰ τὰς διχονοίας των, τὴν δυστυχεστάτην ἀπ' ὅλας τὰς πολιτικὰς μεταβολάς, τὴν στέρνησιν λέγω τῆς προγονικῆς αὐτονομίας καὶ ἰσονομίας, καὶ ἐδέθησαν εἰς τὸν ζυγὸν τῶν Ῥωμαίων, ὅστις ἔμελλε νὰ φέρῃ ἔπειτα τὸν βαρύτερον ζυγὸν τῶν Γραικορωμαίων αὐτοκρατόρων, καὶ τελευταῖον τὸν ὁποῖον σήμερον ἀπε-

τινάξατε ἀνυπόφορον ζυγὸν τῶν Τούρκων. Καὶ τῆς ἀθλίας ταύτης μεταβολῆς οἱ Κορίνθιοι μάλιστα ἐγεύθησαν τὰ πικρότερα κακά· ὁ νικήσας αὐτοὺς Ῥωμαῖος στρατηγός, ἄνθρωπος καὶ τὴν βαρβαρότητα καὶ τὴν ἀγριότητα ἀληθινὸς Τούρκος, μὴν ἀρκούμενος νὰ λεηλατήσῃ τὰ πολυτιμα τῶν τεχνῶν ἔργα, τῶν ὁποίων τὴν ἀξίαν δὲν ἐκατάλαμβανεν, ἐπυρπόλησε καὶ τὴν πόλιν, ἐφόνευσε τοὺς Κορινθίους, ἐπώλησε τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα τῶν καὶ δι' ἀμοιβὴν τῆς τόσης ἀγριότητος ἐτιμήθη ἐπιστρέφων εἰς τὴν Ῥώμην ἀπὸ τοὺς ἐπιθυμητὰς τῶν ἀλλοτρίων Ῥωμαίους μὲ τὸ ἐπωνύμιον ΑΧΑΪΚΟΣ.

Οἱ σωθέντες ὁμως νέοι Κορίνθιοι λησμονήσαντες, ὅτι διὰ τὰς διχονοίας, τὰς διχουστάσις καὶ τὰς ἔριδας τῶν γονέων τῶν κατεστάθησαν ἀντ' ἐλευθέρων δούλοι τῶν Ῥωμαίων, τὰς αὐτὰς διχονοίας ἀνεπέωσαν καὶ ἐφύλαξαν ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην γενεάν, ἕως οὗ μετὰ διακόσια σχεδὸν ἔτη τῆς πολιτικῆς καταστροφῆς τῶν εὐηγγελίσθη εἰς αὐτοὺς ὁ ἀπόστολος Παῦλος σωτήριον ἄλλην θρησκευτικὴν μεταβολήν, ἣτις ἀποβάλλει πᾶσαν ἀδικίαν, καὶ στηρίζεται, ὡς καὶ πᾶσα νόμιμος κοσμικὴ πολιτεία, εἰς τὴν ἰσονομίαν. Ἀναγνώσατε, παρακαλῶ σας, φίλοι ὁμογενεῖς, μὲ τὴν πρέπουσαν προσοχὴν τὴν πρώτην τοῦ Παύλου πρὸς Κορινθίους ἐπιστολήν, διὰ νὰ πληροφορηθῆτε, ὅτι ἡ πολιτικὴ διαγωγὴ τοῦ ἀληθινοῦ χριστιανοῦ δὲν πρέπει νὰ διαφέρῃ τίποτε ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν· τὴν αὐτὴν βᾶσιν καὶ τὸν αὐτὸν θεμέλιον ἔχουν καὶ αἱ δύο, τὴν ἰσονομίαν, ἥγουν τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην, καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀποβλέπουν τὴν κοινὴν εὐδαιμονίαν τῶν πολιτευομένων.

Οὐδ' ἡ σωτήριος ὁμως αὕτη διδασκαλία ἴσχυσε νὰ

διορθώση τοὺς Κορινθίους καὶ νὰ τοὺς ὑποτάξῃ εἰς τὸν ζυγὸν τῆς ἀδελφικῆς ἰσονομίας· ἀλλὰ καθὼς ἦσαν, ἑλεύθεροι ὄντες, κακοὶ πολῖται, καὶ μετ' ἔπειτα κακοὶ δούλοι τῶν Ῥωμαίων, οὕτως ἠθέλησαν νὰ φανῶσι καὶ χριστιανοὶ κακοί, διαιρεθέντες εἰς αἰρέσεις καὶ φατρίας, καί, τὸ τολμηρότερον, καυχώμενοι ὅτι εἶχαν φατριάρχας αὐτοὺς τοὺς ἀποστόλους. Ὁ Παῦλος τοὺς ἔλεγεν. « Εἶτε Παῦλος, εἶτε Ἀπολλῶς, εἶτε Κηφᾶς πάντα ὑμῶν » ἐστὶν· ὑμεῖς δὲ Χριστοῦ· Χριστὸς δὲ Θεοῦ.» καὶ αὐτοὶ ἐφώναζαν, « Ἐγὼ μὲν εἰμι Παύλου· ἕτερος δέ, ἐγὼ » Ἀπολλῶ κ.τ.λ. » Ὁ Παῦλος τοὺς ἐδίδασκεν, ὅτι ἡ χριστιανικὴ πολιτεία εἶναι ἐν σῶμα, διηρημένη εἰς διάφορα μέλη, ἰσόνομα ὅλα, ἐπειδὴ ὅλα εἶναι ἐπίσης ἀναγκαῖα εἰς συμπλήρωσιν τοῦ σώματος. Πολλὰ μὲν μέλη, ἐν δὲ σῶμα. Οὐ δύναται δὲ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρὶ ΧΡΕΙΑΝ ΣΟΥ ΟΥΚ ΕΧΩ· ἢ πάλιν « κεφαλὴ τοῖς ποσί· » ΧΡΕΙΑΝ ΓΥΜΝΩΝ ΟΥΚ ΕΧΩ. Ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον τὰ » δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν, » ἀναγκαῖά ἐστι, καὶ ἂ δοκοῦμεν ἀτιμότερα εἶναι μέλη » τοῦ σώματος, τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν· » αὐτοὶ δὲ ἐξεναντίας ἐδιχονοοῦσαν· διότι καὶ ὁ πλεόν ἀκέφαλος ἐξ αὐτῶν ἐσπούδαζε νὰ ἦναι κεφαλὴ ἢ ὀφθαλμὸς τῶν ἄλλων, κανεῖς δὲν εὐχαριστεῖτο νὰ πληρώσῃ τὴν χρεῖαν τοῦ ποδός, ὡς νὰ ἦτο δυνατόν νὰ κατορθώσῃ τί μέγα ἢ κεφαλὴ χωρὶς τῶν ποδῶν τὴν συνεργίαν.

Ἡ τόσον ὀλέθριος ἀρρωστία τῆς διχονοίας δὲν ἐθλιβε μόνους τοὺς Κορινθίους, ἀλλ' ἦτο κατὰ δυστυχίαν ἀρρωστία κοινὴ ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, τόσον πλεόν παράδοξος, ὅσον οἱ Ἕλληνες ἐστάθησαν ὅλων τῶν καλῶν τοῦ πολιτισμοῦ εὐρέται καὶ πρωταίτιοι. Ὡς αἱ Ἀθῆναι

εὐτύχησαν ἐξαιρέτως εἰς τοὺς λόγους καὶ τὰς ἐπιστήμας, οὕτως ἢ Κόρινθος ἐδοξάσθη εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὸν ἀπὸ τῆς ἐμπορίας πλοῦτον. Ὁ Ὅμηρος τὴν ὀνομάζει « Ἀφνειὸν Κόρινθον » καὶ ὁ Κικέρων, « Φῶς ὅλης τῆς Ἑλλάδος » (*totius græciæ lumen*).

Ἰδιὰ τί λοιπὸν δὲν ὠφελήθησαν οἱ θαυμαστοὶ μας οὗτοι πρόγονοι ἀπὸ τὰ τόσα καλὰ, τῶν ὁποίων κατεστάθησαν διδάσκαλοι εἰς τοὺς ἄλλους; Ἰδιὰ τί ἀφοῦ ἀπέκτησαν διὰ τῆς ὁμονοίας τὴν ἐλευθερίαν, δὲν ἐνόησαν ὅτι μὲ τὴν αὐτὴν ὁμόνοιαν ἔπρεπε καὶ νὰ τὴν φυλάξωσι; Διότι δὲν ἐκατάλαβαν ποτὲ εἰς τί στέκει, καὶ πῶς σώζεται ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία. Ἐφλέγοντο ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας ὅλοι· ἀλλὰ πᾶσα μία πόλις ἤθελε νὰ δεσπόζη τὰς ἄλλας, καὶ πᾶς ἓνας πολίτης ἐσπούδαζε νὰ κυριεύῃ τοὺς συμπολίτας του. Ἡ κατάρατος αὕτη φιλαρχία ἐγέννησε τὴν διχόνοιαν, διήγειρε τὰς πόλεις καὶ τοὺς πολίτας κατ' ἀλλήλων, ἀναψε τῶν ἐμφυλίων πολέμων τὴν πυρκαϊάν, καὶ ὑπέταξε τοὺς Ἕλληνας πρῶτον εἰς τοὺς Μακεδόνας, ἔπειτα εἰς ξένον ἔθνος, τοὺς Ῥωμαίους, καὶ τελευταῖον εἰς τὸ βαρβαρώτατον καὶ ἀγριώτατον ὄλων τῶν ἐθνῶν τοῦ κόσμου τοὺς Τούρκους.

Ἡ τόσον αἰσχρὰ καὶ μακρὰ δουλεία δὲν ἐμπόρει βέβαια νὰ μᾶς διορθώσῃ τῆς δουλείας ἴδιον εἶναι ὄχι νὰ διορθῶνῃ ἀλλὰ νὰ φθειρῇ ἐπὶ πλέον τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Ἀπὸ μόνῃν τὴν ἱερὰν ἡμῶν θρησκείαν ἠλπίζετο ἡ διόρθωσις, ἐπειδὴ εἶναι ἡ μόνη θρησκεία, ἣτις ἀπαιτεῖ ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν· ἀλλ' ἡμεῖς ἐφθάσαμεν νὰ φθειρώμεν καὶ αὐτὴν τὴν θρησκείαν. Σιωπῶ τὴν κοσμικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν μας κατάστασιν, τὴν εἰς τὸν καιρὸν τῶν Ῥωμαίων καὶ Γραι-

κορωμαίων ἡγεμόνων μας, τῆς ὁποίας τὴν ἀρχὴν ἴδετε εἰς αὐτὰς τῶν νεοφωτιστῶν Κορινθίων τὰς φατρίες, καὶ σὰς παρακαλῶ νὰ ἐξετάσετε μόνην τὴν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ἐποχὴν, καὶ ταύτης τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους, ὅσους ἐγνωρίσαμεν ἡμεῖς οἱ ἀκόμη ζῶντες. Ἰ Τίς ἀπὸ ἡμᾶς τολμᾷ νὰ ἀρνηθῆ, ὅτι ὅσα ἔπασχε τὸ ταλαίπωρον ἡμῶν γένος ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς, ἐξισοῦντο σχεδὸν μὲ τὰ κακὰ, τὰ ὅποια ὑπέφερον ἀπὸ τοὺς ἀγρίους Μουσουλμάνους; Ἰ Εἰς τίνα δὲν εἶναι γνωστὴ ἡ διχόνοια καὶ φιλαρχία τῶν κατὰ πόλεις κοσμικῶν διοικητῶν, ἢ δημογερόντων; Ἰ Τίς ἐλησμόνησε πολλῶν ἐκκλησιαστικῶν μας προεστώτων τὴν πλεονεξίαν, οἱ ὅποιοι λαμπροφορημένοι καὶ δορυφορούμενοι, ὡς οἱ Σατράπαι τοῦ τυράννου, περιήρχοντο τὰς ἐπαρχίας, διὰ νὰ ἀρπάσωσιν ἀπὸ τοῦ πτωχοῦ τὸ στόμα ὅ,τι δὲν ἐτόλμησε ν' ἀρπάσῃ οὐδ' αὐτὴ τῶν Τούρκων ἡ ἀχορτασία; Ἰ Τίς ἐξ ἡμῶν δὲν ἤκουσε πολλοὺς δυνατοὺς φοβερίζοντας τοὺς ἀδυνάτους; καὶ φοβερισμοὺς ποίους; Νὰ παραδώσῃ χριστιανὸς χριστιανὸν εἰς τουρκικὰ δικαστήρια, διὰ νὰ ζημιωθῆ, νὰ μαστιγωθῆ, ἴσως καὶ νὰ φονευθῆ!!! Ὡ διδάσκαλε τῆς ἰσονομίας καὶ τῆς ἀγάπης Ἰησοῦ! Ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσι· ἔλεγες διὰ τοὺς σταυρωτὰς εἰς τὸν πατέρα σου· ἀλλ' ἡμεῖς ποίαν ἄφεισιν εἶχαμεν νὰ ἐλπίζωμεν οἱ ἀδελφοκτόνοι ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν σου; Ἰ Ποίαν ἄφεισιν οἱ καταπατήσαντες τὸ εὐαγγέλιόν σου, καὶ μιμούμενοι τὰ ἔργα τῶν ἐχθρῶν τῆς ἰσονομίας, τῶν ἀσεβῶν μαθητῶν τοῦ Κορανίου;

Κρίνατέ με τώρα ἀγαπητοὶ ὁμογενεῖς, Ἰ δὲν εἶχα δίκαιον, λέγων, ὅτι τὴν πολιτικὴν μας ταύτην νέαν μεταβολὴν χρεωστοῦμεν νὰ τὴν ἐνώσωμεν μὲ τῆς θρησκείας

τὴν μεταβολὴν; Μὴν ἐλπίζωμεν καμμίαν ὠφέλειαν ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν, ἂν δὲν ἐλευθερώσωμεν καὶ τὰς ψυχὰς μας ἀπὸ τὰ τυραννικὰ καὶ μισάδελφα πάθη. Δὲν ἀρκεῖ ὅτι ἐρρήξαμεν τὰς ἀλύσεις μας, ἂν δὲν φροντίσωμεν νὰ ἐξαλείψωμεν καὶ τοὺς ὁποίους αἱ ἀλύσεις μας ἀφήκασι μώλωπας. Δὲν ἀρκεῖ ὅτι ἀπετινάξαμεν τὸν ζυγὸν τοῦ μιχροῦ τυράννου, ἂν δὲν πλύνωμεν καὶ τοὺς ῥύπους μὲ τοὺς ὁποίους ἐμίανε τὰς ψυχὰς μας ἡ τυραννία.

! Διὰ ποίαν αἰτίαν, ἐρωτῶ σας, φίλοι ὁμογενεῖς, ἐπαναστάθητε κατὰ τοῦ τυράννου; ! διὰ τί τὸν πολεμεῖτε; Διὰ τὰς ἀδικίας του· διότι εἶχε δύο ζύγια, δύο μέτρα ἄνισα, δύο νόμους ὁ ἄνομος, ἓνα διὰ τοὺς ὁμοθρήσκους του, καὶ ἄλλον δι' ἡμᾶς τοὺς ἀσεβεῖς, ὡς ἐτόλμα νὰ μᾶς ὀνομάζῃ ὁ ἀσεβέστατος. Ἄν αὐτὴ ἦναι ἡ αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν ἐχύσατε καὶ χύνετε καθ' ἡμέραν τὸ αἷμα σας· ἂν σκοπὸν ἄλλον δὲν ἔχετε παρὰ νὰ ἀρπάξετε μόνον τὰ ἄνισα καὶ ἄδικα μέτρα ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ τυράννου, διὰ νὰ τὰ μεταχειρίζεσθε ἐσεῖς μὲ τὴν αὐτὴν ἀνισότητά πρὸς ἀλλήλους, διὰ νὰ ὑψώνεσθε ὁ ἓνας ὑπὲρ τὸν ἄλλον, διὰ νὰ καταδυναστεύῃ ὁ πλούσιος τὸν πτωχόν, ὁ δυνατὸς τὸν ἀδύνατον, καὶ ὁ πανοῦργος τὸν ἀπλοῦν καὶ ἄκακον πολίτην· ἐὰν λέγω τοιοῦτον ἔχετε σκοπὸν, πιστεύσατέ με, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ὅτι ἀδίκως ἐταράξατε καὶ τὴν ἡσυχίαν ὅλου τοῦ γένους μας Ἄλλὰ τί λέγω ἡσυχίαν! τὴν ζωὴν αὐτὴν ἐγίνετε αἷτιοι νὰ στερηθῶσι τόσαι μυριάδες ἀθῶων ὁμογενῶν, ὅσους ἐσφαζαν καὶ σφάζουν καθημέραν οἱ αἰμοβόροι Τούρκοι. Τῶν ἀμέτρων τούτων μυριάδων τὸ αἷμα δὲν θέλει παύσειν νὰ ζητῆ μὲ κραυγὰς ὀδυνηρὰς ἐκδίκησιν ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐναντίον σας, ἐὰν ἐζώσθητε τὴν ρομφαίαν, ὅχι διὰ νὰ ἐλευθερώσετε τὴν

πατρίδα ἀπὸ τὴν τυραννίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ γενῆτε σεις τύρανοι, ἢ νὰ γεννήσετε μὲ τὰς διχονοίας σας κανένα τύραννον τῆς πατρίδος.

Ἄρα ἐσυλλογίσθητε, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, ποίας μορφῆς καὶ ποίας βαφῆς τύραννος θέλ' εἶσθαι ὁ υἱὸς οὗτος τῆς διχονοίας σας; Μὴ νομίσητε ὅτι μέλλει παρευθὺς νὰ δεῖξῃ πρόσωπον δεσπότη, ἢ νὰ λάβῃ τίτλον ἡγεμόνος ἢ βασιλέως· ἐξ ἐναντίας, ὡς ἀδελφούς καὶ συμπολίτας θέλει σᾶς μεταχειρισθῆν κατ' ἀρχάς, ἕως οὗ νὰ περικυκλωθῇ ἀπὸ φίλους ἄλλους ὁμοίους του, κόλακας καὶ δορυφόρους τῆς πλεονεξίας του. Ἄφ' οὗ δυναμωθῇ καλὰ, τότε πλέον ἔχει νὰ σᾶς κυβερνᾷ ὡς ἀληθὴς δεσπότης μὲ τοὺς κατὰ πόλεις Σατράπας του, τῶν ὁποίων ἡ τροφή πρέπει νὰ ποτίζεται ἀεννάως ἀπὸ τοὺς ἰδρωτάς σας. Ἄλλο δὲν θέλει διαφέρειν ἀπὸ τὸν Τοῦρκον τύραννον, πλὴν ὅτι θέλει ἀκούειν τὴν λειτουργίαν καὶ μεταλαμβάνειν τὰ μυστήρια μὲ σᾶς εἰς τοὺς αὐτοὺς ἱεροὺς ναοὺς, περικυκλωμένος ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους τυραννίσκους, καὶ προσκυνούμενος ἀπ' ὅλους τοὺς συμπολίτας, ὅσοι ἔχυσαν τὸ αἷμα των ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, ὡς ἀπὸ τόσα ἀνδράποδα. Ἄλλο δὲν θέλει διαφέρειν ἀπὸ τὸν Σουλτάνον, πλὴν ὅτι θέλει σκεπάζειν τὴν τυραννίαν μὲ τὸ κάλυμμα τῆς ὑποκρίσεως. Ὁ Σουλτάνος μιμεῖται ἀνυποκρίτως τὸν ἀρχηγὸν τῆς θρησκείας του τύραννος τὸν τύραννον Μωάμεθ· ὁ δὲ ὀρθόδοξος ἡμῶν τύραννος μὲ τὴν μίαν χεῖρα θέλει κρατεῖν τὴν σιδηρᾶν τῆς προσωποληψίας καὶ ἀνισότητος ράβδον, καὶ μὲ τὴν ἄλλην τοῦ διδασκάλου τῆς ἀδελφικῆς ἰσονομίας Ἰησοῦ τὸ εὐαγγέλιον, ἧγουν θέλει περιπαίζειν καὶ τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Τοιαύτην κατάστασιν ἔχετε νὰ προσμένετε, ἀδελφοί μου, ἐὰν αἱ

διχόνοιαι δώσωσιν εἰς τινὰς ἀπὸ σᾶς ἀφορμὴν νὰ κατακυριεύσωσι τοὺς συμπολίτας των.

« Ὑβρις φυτεύει τύραννον » εἶπεν ἓνας ἀπὸ τοὺς ποιητάς μας. Αἱ κατὰ μέρος ὑβριστικαὶ ὑπεροψίαι, καταφρονήσεις καὶ ἀνισότητες πολίτου πρὸς πολίτην, φυτεύουν, ποτίζουν καὶ ριζόνουν τοὺς τυράννους. Μὴν ὑποφέρετε διὰ τοὺς οἰκτειρμούς τοῦ Θεοῦ, φίλοι ὁμογενεῖς, νὰ φυτευθῆ τοιοῦτον δένδρον ἀναμεταξύ σας. Αὐτὸ δὲν ὁμοιάζει τὰ ἄλλα δένδρα· ἀφοῦ μίαν φορὰν φυτευθῆ, οὔτ' ἀνομβρία, οὔτε πολυομβρία, οὔτε καύσων, οὔτε παγετός τὸ βλάπτει· πᾶσα γῆ εἶναι καλὴ δι' αὐτό· εἰς ὅλα τὰ κλίματα εὐτυχεῖ παντοῦ ριζόνηται εὐκόλως, καὶ εἰς πολλὰ μικρὸν καιροῦ διάστημα ἐξαπλώνει τὰ φύλλα του, καὶ σκεπάζει τῶν πολιτῶν τοὺς ὀφθαλμούς μὲ τῆς δουλείας τὸ σκότος, φράσσει τὰς ἀκοὰς καὶ παραλύει τὰς χεῖρας των, ὥστε οὔτε βλέπουν, οὔτ' ἀκούουν, οὔτε δύναμις πλέον εἰς αὐτοὺς μένει νὰ τὸ ξεριζώσωσι. Βλέπετε πόσην δυσκολίαν δοκιμάζετε εἰς τὴν ξερίζωσιν τοῦ παλαιοῦ μας τυράννου. Ἄν αἱ διχόνοιαι φυτεύσωσι κανέν' ἄλλον τύραννον μεταξύ σας, ἔχετε νὰ δώσετε ἀπολογίαν εἰς τὸν Θεόν, ὅχι μόνον δι' ὅσα αἵματα ἀθῶων ὁμογενῶν μας ἐχύθησαν (ὡς ἔλεγα), ἀλλ' ὅτι καὶ ἀφίνετε εἰς τοὺς ἀπογόνους σας κληρονομίαν πλέον αἱματώδη, τὸν ἐμφύλιον πόλεμον· διότι ἂν οἱ ἀπόγονοί σας βαρυμένοι ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐτοιμάζετε εἰς αὐτοὺς τύραννον, ἐπιχειρήσωσι τὸν ἀφανισμόν του, τότε πλέον δὲν ἔχουν νὰ πολεμῶσι Τούρκους, ἀλλὰ μέλλουν νὰ σφάξωσι Γραικοὶ Γραικοὺς. Σπλαγχνίσθητε, φίλοι ἀδελφοί, τοὺς ἀπογόνους σας, μὴν ἀφήσῃ εἰς αὐτοὺς τόσον ὀλέθριον κληρονομίαν· ἀλλὰ παρα-

δώσετέ των τὴν ἀποκτημένην μὲ τὰ αἵματά σας ἐλευθερίαν καθαρὰν ἀπὸ πᾶσαν πλεονεξίαν καὶ ἀνισότητα !

Τὸ ἀπαραίτητον τοῦτο χρέος διὰ νὰ πληρώσετε, ἀνάγκη εἶναι νὰ φροντίσετε ἀπὸ ταύτης τῆς ὥρας, νὰ κόψετε ὅλας τὰς ἀφορμὰς τῆς τυραννίας· καὶ νὰ τὰς κόψετε δὲν εἶναι δυνατόν, ἂν δὲν συνδεθῆτε ὅλοι μὲ τὸν ἱερὸν δεσμὸν τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης καὶ ὁμονοίας, ἂν δὲν προσφέρεσθε εἰς πρὸς τὸν ἄλλον ὡς ἀδελφοὶ ἰσόνομοι, ὡς μέλη τοῦ αὐτοῦ σώματος τῆς πολιτείας, ὡς τέκνα τῆς αὐτῆς πατρίδος, τῆς Ἑλλάδος, ὡς ὀπαδοὶ τῆς αὐτῆς θρησκείας τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τελειωτοῦ τῆς πίστεως Χριστοῦ. Μὴ πλανώμεθα ἀδελφοί μου· ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἐμπορεῖ τις νὰ ὁμολογῇ τὴν ὀρθοδοξίαν του, καὶ ἐπτάκις τῆς ἡμέρας νὰ γίνεταί χειρότερος παρὰ τοὺς Τούρκους· ἐπτάκις τῆς ἡμέρας νὰ καυχᾶται ὅτι πιστεύει καὶ ἐλπίζει ὅσα περιέχει τὸ ἱερὸν σύμβολον, καὶ ἐπτάκις τῆς ἡμέρας νὰ ὁμοιάζῃ ἐκεῖνον, περὶ τοῦ ὁποίου ἔλεγεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι « τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χειρῶν. » Τὸ σύμβολον περιέχει ὅσα χρεωστεῖ νὰ πιστεύῃ καὶ νὰ ἐλπίζῃ ὁ Χριστιανός· ἀλλὰ χωρὶς τὴν ἀγάπην (καὶ λείπει βέβαια ἡ ἀγάπη ὅπου δὲν βασιλεύει ἡ ἰσονομία) ματαίως πιστεύει, ματαίως ἐλπίζει καὶ ματαίως κομπάζει ὅτι ὀρθοδοξεῖ. Σᾶς γράφω, φίλοι ὁμογενεῖς, ὄχι λόγους ἰδικούς μου, ἀλλὰ τοὺς ὁποίους ἔλεγεν ὁ Παῦλος εἰς τοὺς διχονοοῦντας, καὶ φατριάζοντας ὀρθοδόξους Κορινθίους. « Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα, μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη. »

Ὅταν ἐπαινῶ τὴν ὁποίαν παραγγέλλει ἡ θρησκεία μας ἰσονομίαν μὴ νομίζετε ὅτι νοῶ καὶ ἰσοτιμίαν. Τοιαύτη ἰσοτιμία ἤθελε φέρει τὴν ἀναρχίαν. Αἱ νόμιμοι πολιτεῖαι

πρέπει νὰ ἔχωσι καὶ ἄρχοντας καὶ ἀρχομένους, καὶ χορηγούς τῆς ἀναγκαίας εἰς τὰς πολιτικὰς χρείας δαπάνης, καὶ διοικητὰς τῆς χορηγίας. Τὸ ἐπρόβλεψε καὶ τοῦτο ἡ ἱερά μας θρησκεία, « Τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὴν τιμὴν τὴν τιμὴν. » Ἀλλὰ τὴν τιμὴν πρέπει νὰ τὴν προσμένῃ ὁ χρηστὸς πολίτης, καὶ νὰ τὴν δέχεται ἀπὸ τὴν κοινὴν ψῆφον τῶν συμπολιτῶν του, ὅταν ἀληθῶς ἦναι τιμῆς ἄξιος, ὄχι νὰ τὴν ἀρπάξῃ μὲ βίαν ἢ μὲ δόλον, ὄχι νὰ παραγκωνίξῃ τοὺς ἀξιωτέρους του, καὶ νὰ ἐνθρονίζεται αὐτὸς εἰς τὴν πρέπουσαν εἰς ἄλλους καθέδραν. Οἱ ἀρχόμενοι πάλιν χρεωστοῦν νὰ πείθωνται εἰς τοὺς ἀρχοντας, ὅταν οἱ ἄρχοντες τοὺς κυβερνώσι κατὰ τοὺς νόμους· ὅταν δὲν ζητῶσιν ἀπ' αὐτοὺς μικρὸν ἢ μέγα τίποτ' ἄλλο παρὰ ὅ,τι ζητοῦν οἱ νόμοι· ὅταν δίδωσιν εἰς αὐτοὺς κατ' ἔτος λογαριασμὸν ἀκριβέστατον εἰς τί, καὶ διὰ τί ἐξώδυσαν τὸν συναθροισμένον ἀπὸ τοὺς ἰδρωτάς των φόρον. Εἰς ἓνα λόγον κανεῖς δὲν ἔχει δίκαιον νὰ δεσπόξῃ τὸν ἄλλον, ἐπειδὴ ὅλοι εἴμεθα ἀδελφοί· μόνους τοὺς νόμους χρεωστοῦμεν νὰ γνωρίζωμεν δεσπότας. Τοῦτο ζητεῖ ἡ φιλοσοφία, τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ ἱερά μας θρησκεία. Ὅστις δὲν πειθεται εἰς τοῦτο, ἀλλὰ πλεονεκτεῖ, ἤγουν ζητεῖ νὰ ἔχῃ πλέον παρ' ὅ,τι δικαίως χρεωστεῖται εἰς αὐτόν, οὔτε χριστιανὸς οὔτε χρηστὸς πολίτης εἶναι· εἶναι βάρβαρος, εἶναι Τοῦρκος, καὶ ὡς Τοῦρκος πρέπει νὰ ἀποκλείεται ἀπὸ πᾶσαν χριστιανῶν πολιτικὴν συνέλευσιν· ὡς μέλος σαπημένον τοῦ πολιτικοῦ σώματος, πρέπει νὰ χωρίζεται ἀπὸ τὸ λοιπὸν σῶμα, διὰ τὸν φόβον μὴ διαδώσῃ εἰς τοὺς συμπολίτας του τὴν γάγγραιναν τῆς πλεονεξίας. Ἄς ἀκούσωμεν καὶ πάλιν τί μᾶς λέγει ὁ Ἀπόστολος· « Μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφόν

αὐτοῦ· διότι ἐκδικος ὁ κύριος περὶ πάντων τούτων. . . .
Οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς ἡμᾶς ἐπὶ ἀκαθαρσία, ἀλλ' ἐν
ἀγιασμῷ. . . . Καὶ πάλιν «Πλεονεξία μὴδὲ ὀνομαζέσθω
ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις.» Ναί, ἀδελφοί ἀγαπητοί,
ἄς ἀφανισθῆ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς ἀκα-
θάρτου πλεονεξίας ἀπὸ τὴν πολιτείαν μας. Θεωρεῖτε καὶ
κρίνετε τὸν πλεονέκτην, ὁποίας τάξεως καὶ ἂν ᾖ, ὡς
ἀκάθαρτον προδότην τῆς πατρίδος. Προδότης τῆς πα-
τρίδος λογίζεται, ὄχι μόνον ὅστις παραδίδει εἰς τὰς χεῖ-
ρας τῶν τυράννων τοὺς ἀδελφούς του, ὡς ἐπραξαν τινὲς
ἐξ ἡμῶν ἀλιτήριοι εἰς τὸν παρόντα πόλεμον, ἀλλὰ καὶ
ὅστις δὲν φεύγει τὰς πλεονεξίας, ἐκ τῶν ὁποίων γεννᾶται
ἡ τυραννία.

Βλέπετε, φίλοι συμπολίται, ὅτι δὲν σᾶς συμβουλεύω,
ἀλλὰ σᾶς ἐνθυμίζω ὅσα ἀκούετε καθημέραν εἰς τὴν Ἐκ-
κλησίαν. Καὶ οὐδὲ ταῦτα ἤθελα τολμήσειν νὰ γράψω,
ἂν δὲν ἐφοβούμην μὴ φαρμακεύσῃ καὶ τοὺς ὁμογενεῖς
μας ἢ κατάρως πλεονεξία, ἢ μῆτηρ τῶν διχονοιῶν, διὰ
τῆς ὁποίας ἐστερήθησαν οἱ πρόγονοί μας τὴν ἐλευθερίαν.

Ἐνδέχεται νὰ φοβοῦμαι χωρὶς αἰτίαν, καὶ εὐχομαι νὰ
ᾖναι μάταιος ὁ φόβος μου· ἀλλὰ τοιαύτη φήμη διεδόθη
ἐδῶ περὶ τῆς διχονοίας σας. Ἄν ᾖναι ἀληθής, δείξατε
εἰς τοὺς Εὐρωπαίους, μὲ τὴν ἐξῆς ὁμόνοιαν, ὅτι δὲν ἐφά-
νητε μόνον ἥρωες κατὰ τῶν τυράννων, ἀλλὰ γνωρίζετε
καὶ τῶν ἡρωϊσμὸν τῆς μετανοίας· ἂν ᾖναι ψευδής, δεί-
ξατε καὶ πάλιν, ὅτι συκοφαντεῖσθε ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς σας.

Ὅπως ἂν ᾖναι, συμφέρει καὶ νὰ στερεωθῆ καὶ νὰ κη-
ρυχθῆ εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, ὅσον δυνατὸν ἐγγρήγορα, ἢ
μεταξὺ σας ὁμόνοια· συμφέρει διότι, χωρὶς αὐτήν, δὲν θέ-

λετε ποτέ δυνηθῆν νά καταστήσετε πολιτείαν ἰσόνομον, καί ἀκολούθως ἐλευθέραν· συμφέρει, ὅτι ἡ ὁμόνοια θέλει σᾶς προξενήσῃν φίλους καί προστάτας ὄλους τοὺς Ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης. Αὐτοὶ ἕως τώρα δὲν ἐσυμφώνησαν ἀκόμη εἰς τὴν περὶ τῆς μελλούσης ἡμῶν καταστάσεως κρίσιν, φοβούμενοι μὴ μᾶς ἀναγκάσῃ ἡ διχόνοια νά προσφύγωμεν εἰς ἓνα μόνον ἐξ αὐτῶν, τὸ ὁποῖον κρίνουν ἀσύμφορον εἰς τὴν παροῦσαν τῆς Εὐρώπης κατάστασιν· ἔάν ὁμως πληροφορηθῶσιν, ὅτι ὄχι μόνον ὁμονοοῦμεν, ἀλλὰ καί ἀποφασίσαμεν νά κυβερνώμεθα αὐτόνομοι, μὴν ἀμφιβάλλετε ὅτι, ὄντες δίκαιοι καί φιλόανθρωποι, θέλουν μετὰ χαρᾶς μᾶς βοηθήσῃν νά ἀποδιώξωμεν ὀλότελα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τὸν τύραννον.

Ἄν ἐφροντίσετε τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ ἦτον ἀνάγκη νά συστήσετε Προσωρινὴν Κυβέρνησιν, ἰδιὰ τί ἀμελεῖτε νά τὸ φανερώσετε διὰ πρέσβειων εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἡγεμόνας; Οἱ πρέσβεις τοὺς ὁποίους μέλλετε νά πέμψετε, πρέπει νά ἦναι ἄνδρες φρόνιμοι, ἄνδρες ἀξιόλογοι, ἀρκετοὶ νά παραστήσωσιν εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης, ὅτι ἀσυγκρίτως πλειότερα καλὰ θέλουν ἀπολαύσειν διὰ τοὺς ὑπηκόους των ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Γραικῶν παρ' ἀπὸ τὸν βάρβαρον τύραννον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον οἱ ὑπήκοοί των ἐβλάπτοντο καί εἰς τὰ ἐμπορικὰ συναλλάγματα, καί εἰς τὴν τιμὴν, καί εἰς αὐτὴν πολλάκις τὴν ζωὴν ἀπὸ τύραννον ὅστις καί εἰς αὐτὰ τὰ χεῖλη τοῦ κρημονοῦ ἔτοιμος νά κατακυλισθῇ, δὲν ἔπαυσεν ἀκόμη νά τοὺς καταφρονῇ ὁ ὑπερήφανος.

Ταῦτα, φίλοι ὁμογενεῖς, ἐτόλμησα νά σᾶς γράψω ἀποβλέπων εἰς ὄχι κανὲν ἄλλο τέλος παρὰ τῆς κοινῆς ἡμῶν

Πατρίδος τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν ὁποίαν εὐχομαι ἀπὸ ψυχῆς, εἰς ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν γένος.

Ἐκ Παρισίων, 10 Ἰανουαρίου 1822.

Ὁ ὁμογενὴς καὶ συμπολίτης
Α. ΚΟΡΑΗΣ.

ΚΒ'.

Πρὸς ΜΑΝΟΛΗΝ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΟΜΠΑΖΗΝ.

88.

Ἐκ Παρισίων, 14 Ἰουνίου 1820.

Τιμιώτατε κύριε Τομπάζη,

Τὸ γράμμα σου δείχνει, ὅτι ἂν δὲν ἔλαβες καλὴν ἀνατροφὴν, ὡς παραπονεῖσαι, ἀξίζεις περισσότερο ἀπὸ πολλοὺς καυχωμένους εἰς τὴν ἀνατροφὴν των, ἐπειδὴ αἰσθάνθης τὴν δυστυχίαν τῆς πατρίδος σου, καὶ ζητεῖς ὡς φιλόστοργος αὐτῆς υἱὸς νὰ τὴν θεραπεύσης. Ἐδῶ κλεισμένην τὴν ὁποίαν ἐπεθύμησες ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Δημογέροντας (1). Ἄλλ' ἢ ἐπιστολή μου δὲν θέλει κατορθώσῃ τίποτε, ἔάν ἐσύ, φίλε, ἐνωμένος μὲ τὸν τιμιώτατον ἀδελφόν σου, καὶ ἄλλους τινὰς συμπολίτας, φλεγομένους μὲ τὸν αὐτὸν ζῆλον, δὲν παραστήσετε εἰς τὴν φαντασίαν σας, ὡς παρόντα, ὅλα τὰ μέλλοντα καλὰ. Κανεῖς δὲν ἤθελε κοπιᾶσαι νὰ φυτεύσῃς ἄμπελον, ἂν δὲν ἐνισχύετο

(1) Ἴδε ἀμέσως κατωτέρω.

ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τοῦ τρύγου. Πλειότερα νὰ σὲ γράψω δὲν μὲ συγχωρεῖ τὸ γῆρας μου. Ἐπειτα, τί ἄλλο δύναμαι νὰ σὲ εἶπω πλειότερον, παρὰ παιδεῖαν, παιδεῖαν, καὶ πάλιν καὶ πολλάκις παιδεῖαν. Μόνη ἡ παιδεῖα ἔχει νὰ θεραπεύσῃ τὰς κοινὰς τοῦ ταλαιπώρου γένους ἡμῶν δυστυχίας· ἡ παιδεῖα μόνη ἔχει νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὸν ἀνυπόφορον ζυγὸν τοῦ ἀχρειαστάτου Σκυθικοῦ ἔθνους. Μακάριοι ὅσοι βοηθοῦν τὴν παιδεῖαν καὶ μὲ τὸ ἔργον· αὐτοὺς μόνους γνωρίζω γνησίους ἀπογόνους τῶν Ἑλλήνων· ὅσοι ἀδιαφοροῦν εἰς αὐτήν, ἧ καὶ τὴν πολεμοῦν, εἶναι Τούρκων, ὄχι Ἑλλήνων γεννήματα.

Ὡς γνήσιον υἱὸν καὶ φίλον τῆς Ἑλλάδος σ' εὐχομαι κατόρθωσιν τῶν καλῶν σου σκοπῶν.

Εἰς τὰς προσταγὰς σου
ΚΟΡΑΗΣ.

*Τιμιώτατοι Δημογέροντες καὶ προεστῶτες
τῆς γῆσου Ὑδρας.*

Ἐως τὴν ὥραν ταύτην δὲν ἐτόλμησα, νὰ σᾶς γράψω, μ' ὄλον ὅτι καὶ ἀφορμὴν εὐλογον καὶ πολλὴν ἐπιθυμίαν εἶχα νὰ σᾶς παρακαλέσω, ὡς ἀδελφὸς ἀδελφούς, νὰ δείξετε καὶ σεῖς ὅτι εἴσθε γνήσια τέκνα τῆς Ἑλλάδος, καὶ νὰ πληροφορήσετε ὅλους τοὺς ὁμογενεῖς ὅτι ἡ θεῖα Πρόνοια βρέχουσα τὰς εὐλογίας τῆς εἰς τὸ νησίον τῆς Ὑδρας δὲν τὰς ἔβρεξεν εἰς ψυχὰς ἀχαρίστων. Δὲν σᾶς ἔγραψα λέγω περὶ τούτου, πρῶτον, διότι ἀπ' ὅσα εἶπα εἰς τόσους κατὰ καιρὸν ἐπιδημήσαντας ἐδῶ συμπατριώτας σας, καὶ ἀπ' ὅσα ἔπειτα ἀλλαχόθεν ἔμαθα περὶ τῆς προθυμίας σας νὰ συνδράμετε καὶ σεῖς εἰς τὴν ἰατρείαν τῆς ἀπὸ τὴν

μακρὰν ἀπαιδευσίαν καταπληρωμένης κοινῆς μητρὸς καὶ πατριδος μας, τῆς Ἑλλάδος, ἤλπιστα ν' ἀκούσω μετ' ὀλίγον πολλὰ καὶ μεγάλα, ἄξια τῆς προθυμίας σας κατορθώματα.

Ἄλλὰ φίλοι καὶ ἀδελφοὶ ἀγαπητοί, συγχωρήσατε νὰ σᾶς ἐξομολογηθῶ μὲ λύπην τῆς ψυχῆς μου, ὅτι δὲν εἶδα ἀκόμη ὅσα ἤλπιστα ἀπὸ τῶν Ὑδριωτῶν τὴν προθυμίαν· βλέπω τὴν κοινὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰ καλὰ κίνησιν, ὥστε καὶ μικραὶ καὶ πτωχαὶ πόλεις αὐτῆς ζητοῦν διδασκάλους, καὶ συγκροτοῦν σχολεῖα ἐκ τοῦ ὑστερήματος, καὶ μόνον τὴν πλουσίαν Ὑδραν ἀκίνητον ἀκόμη μὲ τὸ ὅποιον ἐχάρισεν εἰς αὐτὴν ὁ Θεὸς περίσσευμα. Πόθεν τοῦτο; ὄχι βέβαια ἀπὸ ἔλλειψιν ἀγάπης εἰς τὴν κοινὴν μας μητέρα, ὄχι ἀπὸ ἀδιαφορίαν εἰς ὅσα πάσχει ἡ Ἑλλάς, καὶ τῶν ὁποίων ἄλλο ἰατρικὸν παρά τὴν παιδείαν οὔτ' εὐρίσκεται, οὔτε θέλει ποτὲ εὐρεθῆ; μὴ γένοιτο! Ἄλλο τι λοιπὸν ἐμπόδιον σᾶς ἔστησε τὴν εἰς τὰ καλὰ προθυμίαν, καὶ κινδυνεύει νὰ καταστήσῃ εἰς τὰς χεῖράς σας ἄχρηστον τὸν πλοῦτον, τὸν ὅποιον ὁ Θεὸς σᾶς ἐχάρισε, διὰ νὰ σᾶς ὠφελήσῃ καὶ νὰ σᾶς δοξάσῃ· τὸ ἐμπόδιον τοῦτο σεῖς μόνον τὸ γνωρίζετε, καὶ σεῖς μόνον χρεωστεῖτε νὰ τὸ σηκώσετε ἀπὸ τὴν μέσην, ὡς σκάνδαλον τοῦ πονηροῦ, ὅστις βασκαίνει καὶ φθονεῖ τὴν εὐτυχίαν σας.

Πλοῦτον, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, δὲν εἶναι τόσον δύσκολον ν' ἀποκτήσῃ τις· ἀλλ' ἐκεῖνοι μόνον ἔδειξαν ὅτι εἶναι ἄξιοι πλοῦτου, ὅσοι ἀπέκτησαν ὁμοῦ καὶ τὴν γνῶσιν νὰ τὸν μεταχειρισθῶσι καὶ νὰ τὸν φυλάξωσιν εἰς τοὺς ἀπογόνους των. Καὶ τὸν φυλάσσουν, ὄχι ὅσοι τὸν κλείουν εἰς τὰς κιβωτούς, ἀλλ' ὅσοι τὸν ἀσφαλίζουσι μὲ τὴν παιδείαν. Χωρὶς αὐτὴν, καὶ αὐτοὶ τοῦ Κροίσου οἱ θησαυροὶ

εὐκολα σκορπίζονται, ἀφίνοντες τὸν ἀπαίδευτον αὐτῶν οἰκονόμον καὶ τοὺς ἀπογόνους του εἰς πτωχείαν καὶ καταφρόνησιν· μόνη ἀληθὴς κιβωτὸς καὶ μόνον ἀσφαλὲς κλειδίον τοῦ πλούτου εἶναι ἡ παιδεία· ἐσεῖς τὸν φυλάσσετε σήμερον, διότι σεῖς καὶ τὸν ἀπεκτήσετε μὲ πολλοὺς ἰδρωτάς καὶ συχνοὺς ζῶης κινδύνους. Μὴν ἐλπίζετε ὁμως ὅτι καὶ οἱ μέλλοντες νὰ τὸν κληρονομήσωσι χωρὶς ἰδρωτάς ἀπόγονοί σας θέλουν εἶσθαι καλοὶ νὰ τὸν φυλάξωσιν, ἂν ἀπὸ τὴν σήμερον δὲν φροντίσετε νὰ παραδώσετε εἰς αὐτοὺς μὲ τὸν πλοῦτον, κιβωτὸν τοῦ πλούτου καὶ κλειδίον τὴν παιδείαν. Μὴν ὑποφέρετε νὰ συμβῇ τοιοῦτον κακὸν εἰς τοὺς ἀπογόνους σας· καὶ ὁ Θεὸς μέλλει νὰ ζητήσῃ λόγον ἀπὸ σᾶς ὡς αἰτίους τῆς μελλούσης των δυστυχίας καὶ ἡ ἐπερχομένη ἄλλη γενεὰ τῶν ἀνθρώπων παραπλέοντες τὴν Ἰδραν, θέλουν λέγειν μὲ καταφρόνησιν· «Τοῦτο τὸ νησίον ἦτο ποτὲ τὸ πλουσιώτατον ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν νησιῶν· εἶχε τόσα καράβια, τὰ ὅποια ἔφθασαν νὰ ταξειδεύωσι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἀμερικὴν. Οἱ κάτοικοι του ὁμως εἰς τοῦτο μόνον ἠσχολήθησαν, καὶ τοῦτο μόνον ἔμαθαν, νὰ μαζεύωσι μέταλλα χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου· ἀλλὰ δὲν ἐφρόντισαν νὰ μάθωσι καὶ πῶς φυλάσσονται τὰ μέταλλα.»

Τρέμω, φίλοι μου, τὴν ὥραν ταύτην ἀναγκαζόμενος νὰ σᾶς φανερώσω τόσον δεινὴν κατασχύνην. Μὴ, διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ! μὴ τὴν ὑποφέρετε· ἀντὶ κατασχύνης, εἰς τὴν ἐξουσίαν σας εἶναι νὰ στολίσετε τὰς κεφαλὰς σας μὲ στέφανον αἰωνίου δόξης.

Πολλὰ σᾶς λείπουν ἀκόμη, καὶ πολλὰ ζητεῖ ἀπὸ σᾶς ὁ Θεός, διότι καὶ πολλὰ σᾶς ἐχάρισε. Τοῦτο δὲν εἶναι λόγος τοῦ φίλου τῆς δόξης καὶ τῆς εὐτυχίας σας Κοραῆ,

ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ φωνή. «Ὡ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ».

Μὴ φανῆτε λοιπὸν παρήκοοι τοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι καὶ ὀνομάζεται ΣΟΦΙΑ καὶ ΛΟΓΟΣ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ ὁποίου τὸ θέλημα εἶναι νὰ σοφίζωμεν τὸ λογικόν μας μὲ τὴν παιδείαν. Δεῖξτε ὅτι εἰσθε ἀληθεῖς χριστιανοί, συντρέχοντες μὲ τοὺς λοιποὺς ἀδελφούς σας εἰς αὐξάνειαν τῆς παιδείας. Βλέπετε τί ἔκαμεν ἓνας μόνος ἀδελφός μας, ὁ γενναῖος Βαρβάκης· βλέπετε ὅτι ὁ Θεὸς ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν μὲ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν γνῶσιν πῶς νὰ τὸν μεταχειρίζεται. Οὐδ' ἐσᾶς, φίλοι, δὲν ἐστέρησεν ὁ Θεὸς ἀπὸ γνῶαν· μεταχειρισθῆτε λοιπὸν τὸν πλοῦτον κατὰ τὴν γνῶσιν σας, εἰς ὠφέλειαν καὶ δόξαν κοινὴν τῆς Ἑλλάδος· ὠφελούντες ἑαυτοὺς, ὠφελεῖτε τὴν Ἑλλάδα· δοξάζοντες ἑαυτοὺς, δοξάζετε ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Πρέπει νὰ συναθροίσετε ὅλους σας τοὺς ἀδελφούς, τοὺς κατοίκους τῆς νήσου, καὶ πτωχοὺς καὶ πλουσίους, νὰ τοὺς παρακαλέσετε νὰ συνεισφέρωσιν ὅλοι κοινὴν ἐτήσιον βοήθειαν, πολλὴν ὅστις ἔχει πολλά, ὀλίγην ὅστις ἔχει ὀλίγα.

Καὶ τῆς χήρας τὰ δύο λεπτὰ δέχεται καὶ ἐπαινεῖ ὁ Θεὸς πλέον παρὰ τῶν πλουσίων τὰ πλούσια δῶρα. Ἀπὸ τὴν κοινὴν ταύτην βοήθειαν πρέπει νὰ στείλετε νέους πρῶτων εἰς τὴν Χίον νὰ διδάσκωνται ἐκεῖ ὅσα μαθήματα δὲν ἔχει ἀκόμη τὸ νησίον σας· ἐξ αὐτῶν ἔπειτα ἄλλους νὰ κρατήσετε αὐτοῦ διὰ τὴν παροῦσαν ἀνάγκην, καὶ ἄλλους νὰ στείλετε εἰς τὴν Πίσαν, παραδίδοντες αὐτούς, ὡς εἰς ὄδηγόν καὶ προστάτην, τὸν σεβασμιώτατον ἀρχιερέα Ἰγνάτιον, τὸ καύχημα τοῦ γένους μας, τὸ ὁποῖον ἄλλοις δέκα τοιοῦτους ἀρχιερεῖς ἂν εἶχεν, ἤθελε παύσειν πρὸ πολλοῦ νὰ ὀνομάζεται γένος δυστυχέστατον. Ἀπὸ

τὴν κοινὴν ταύτην βοήθειαν πρέπει νὰ φροντίσετε καὶ βιβλιοθήκην, χωρὶς τῆς ὁποίας ἀδύνατον νὰ καταστήσετε γυμνάσιον.

Πλειότερα, φίλοι ὁμογενεῖς, νὰ σᾶς γράψω δὲν μὲ συγχωρεῖ ἡ γεροντικὴ ἀδυναμία μου· καὶ τὰ ὀλίγα ταῦτα βασανιζόμενος ἀπὸ πόνους ἀρθριτικούς (πιστεύσατέ με) σᾶς ἔγραψα, διὰ νὰ πληρώσω τὸ χρέος μου, καὶ νὰ εὐχαριστήσω τὴν ἐπιθυμίαν μου νὰκούσω (ἂν ἦναι δυνατόν) πρὶν ἀποθάνω, ὅτι οἱ φρόνιμοι Ὑδριῶται, ἀφοῦ ἀπέκτησαν πλοῦτον ἀργυρίου, καταγίνονται τώρα νὰ κερδίσωσι τὸν ἀσυγκρίτως τιμιώτερον πλοῦτον τῆς παιδείας καὶ τῆς ἀρετῆς. Ἡ ζωὴ μας εἶναι ὀλιγοχρόνιος· μόνον μέσον νὰ τὴν ἀλλάξωμεν μὲ ζωὴν αἰώνιον, τὴν μέλλουσαν, ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον, καὶ τίς ἄλλος εἶναι πλησιέστερος εἰς ἡμᾶς παρὰ ἡ Πατρίς; Αὕτη, γυμνὴ καὶ καταφρονημένη, προσκαλεῖ ὅλα τῆς τὰ τέκνα νὰ τὴν ἐνδύσωσι μὲ τὴν παλαιάν τῆς δόξαν. Μὲ δακρυσμένους ὀφθαλμούς σᾶς παρακαλῶ ὅλους, φίλοι καὶ ἀδελφοί, καὶ σᾶς ἐξορκίζω εἰς τὸν Θεόν, νὰ μὴ κλείσετε τὰς ἀκοὰς εἰς τὸ κάλεσμα τοῦτο τῆς ταλαιπώρου πατρίδος μας.

Σᾶς εὐχομαι ὑγιάν, εὐτυχίαν καὶ προκοπὴν εἰς ὅλα τὰ καλὰ καὶ τίμια.

Ὁ φίλος σας
ΚΟΡΑΗΣ.

Ἐκ Παρισίων, 5 Ἰουνίου 1822.

Τιμιώτατε κύριε Τομπάζη.

Ἡ παροῦσά μου ἐπιστολή θέλει σοῦ ἐγχειρισθῆν ἀπὸ ἀπὸ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλον, ἢ ἐντάμα καὶ ἀπὸ τοὺς δύο μου φίλους, κυρίου Πίκκολον καὶ Κανέλλον, νέους στολισμένους μὲ παιδεῖαν, καὶ τῆς παιδείας τὴν πολὺν χρησιμωτέραν φρόνησιν, καὶ προθύμους νὰ μεταχειρισθῶσι καὶ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν παιδεῖαν των εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνας. Σὲ γράφω, ὄχι διὰ νὰ τοὺς συστήσω (ἐπαδὴ χρεῖαν συστάσεως δὲν ἔχουν), ἀλλὰ διὰ νὰ σοῦ τοὺς γνωρίσω, καὶ νὰ τοὺς κάμω διὰ μέσου σου καὶ εἰς τοὺς ἄλλους γνωστούς. Πλειότερα δὲν ἔχω δύναμιν νὰ σε γράψω. Βλέπεις ὅτι οὐδ' ὀλίγους στίχους μὲ συγχωρεῖ τὸ βαθὺ μου γῆρας νὰ χαράξω, χωρὶς νὰ τοὺς ἀσχημίσω μὲ σφάλματα τῆς μνήμης μου. Σ' εὐχομαι ἀπὸ ψυχῆς τὸ γῆρας μου χωρὶς τὰ σφάλματά του.

Τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ μοῦ ἐζήτησες ἐπιστολὴν διὰ τοῦ κυρίου Γλαράκη, ἔμαθα ὅτι τὴν ἔλαβες.

Εἰς τὰς προσταγὰς σου πρόθυμος ὁ
ΚΟΡΑΗΣ.

ΚΓ'.

Πρὸς Κ. ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΑΔΗΝ.

90.

12 Μαρτίου 1822

Ὀλίγον ἔλειψε, φίλε Πολυχροσιάδη, ν' ἀποπληχθῶ, ὅταν ἦλθα εἰς ἐκεῖνο τῆς ἐπιστολῆς σου τὸ μέρος τὸ περὶ τῆς τυπογραφίας. Ἡ μεγαλητέρα θλίψις ἢ μᾶλλον ἀμηχανία καὶ ἀφασία μου ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν φόβον μὴ τὸ μάθη ὁ δωρητὴς τῆς τυπογραφίας, ὅστις εἶναι δύο μῆνες τώρα καὶ ἐπέκεινα ἀποῦ μ' ἐρωτᾷ καθήμεραν, ἂν ἔχω εἶδησιν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν τῆς κατευοδῶσεως τῶν τύπων· διότι εἰς τὴν κυβέρνησιν εἶχα τὸν εἰπεῖν ὅτι τὴν κατεύθυνα, καὶ παρ' αὐτῆς τὸν ὑπεσχόμεν θαρρύντως εὐχαριστήριον γράμμα. Ὡ πόση κατασχύνη εἰς τὸ ὀδυνηρὸν μου γῆρας! ἔλεγα συλλογιζόμενος, ἢ ἀληθέστερον, εἰς τὸ ταλαίπωρον μου γένος ὄλον, ἂν συλλογισθῆ (καὶ πρέπει ἐξανάγκης νὰ τὸ συλλογισθῆ) ὁ δωρητὴς, ὅτι ἔρριψεν εἰς χοίρους τοὺς μαργαρίτας. Εἰς τοιαύτας ἐπισηαεῖς περιστάσεις τὸ στωϊκὸν παράγγελμα « θέλε τὰ γιγνόμενα γίγνεσθαι, ὡς γίνονται, καὶ εὐροήσεις » δὲν ἐμπορεῖ νὰ παρηγορήσῃ πλὴν τοὺς ὄσων τὸ στήθος περικλείει λίθον ἀντὶ καρδίας. Ἀπὸ τοιαῦτα γιγνόμενα γεννᾶται κατασχύνη ἀχαριστίας, κατασχύνη τουρκικῆς ἀναισθησίας ὄλου τοῦ γένους, κατασχύνη ἐμοῦ τοῦ ταλαίπῳ.

ρου γέροντος, κατασχύνη σου τοῦ φίλου μου. Διὰ νὰ μὴ σχάσω ἀπὸ τὸ κακόν μου, ἐκοινώνησα τὸν πόνον τῆς ψυχῆς μου εἰς πιστὸν φίλον, καὶ ἀντὶ παρηγορίας κατέσχισε καὶ κατεπλάτυνε τὴν πληγὴν μου. Ἄκουσε προσεκτικῶς ὅσα ἔμαθα ἀπὸ τὸν φίλον, διὰ νὰ φροντίσης, ἂν ἔχῃς καιρὸν ἀκόμη, τὴν διόρθωσιν τοῦ κακοῦ, καὶ ἂν ᾖ δυνατὴ πλέον ἢ τοιαύτη διόρθωσις.

Πρὸ τριῶν ἢ τεσσάρων ἡμερῶν, μὲ εἶπεν ὁ φίλος, ὅτι ἕνας ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους, ὀνομαζόμενος Καμπόλης (ἴσως τὸν γνωρίζεις) ἔλαβεν ἀπὸ τὸν εἰς Λιθόρνον διατρίβοντα Βάλθην (τούτου ὁ ζῆλος σου εἶναι γνωστὸς) γράμμα, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ζῆλωτῆς Β. ἐλεεινολογεῖται περὶ τῆς τυπογραφίας, ὅτι εὐρίσκεται ἀκόμη αὐτοῦ. Τοῦτο ἀνεπέωσε τὴν λύπην μου, ἐπειδὴ βλέπω ἀδύνατον πλέον νὰ φυλαχθῆ κρυφόν, ὅ,τι ἐγὼ ἐφοβούμην νὰ μὴ μάθῃ ὁ Διδότος. Ἄλλὰ δὲν εἶναι τοῦτο μόνον· ἄκουσε δεινότερον ἄλλο. Μελετᾷ, προσθέτει εἰς τὴν ἐπιστολὴν του ὁ Β. νὰ γράψῃ ἀμείσως πρὸς τὸν Διδότον, ζητῶν παρ' αὐτοῦ νὰ γένη κομιστῆς αὐτὸς τῆς τυπογραφίας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἴσως τὴν ὥραν ταύτην καὶ τὸν ἔγραψεν· ἂν δὲν τὸ ἔκαμεν ὁμοῦς ἀκόμη, μὴν ἀμφιβάλῃς, ὅτι μέλλει νὰ τὸν γράψῃ. Εἶπέ με, συμβούλευσέ με, φίλε Πολυχρονιάδη, τί ἔχω νὰ κάμω, ἢ γουν πῶς πρῶτον νὰ ἀπολογηθῶ περὶ τῆς ζητήσεως τοῦ Β. ἂν ἀπροσδοκῆτως ὁ Διδότος μὲ κοινω-νῆσῃ τοιαύτην ζήτησιν;

· Βλέπεις, φίλε, ποῦ μᾶς κατέφευγεν ἡ βραδύτης. Μόνην θεραπείαν τοῦ κακοῦ εὐρίσκω, καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι παρὰ ταύτην ἄλλην δὲν θέλεις εὑρεῖν, νὰ φροντίσης, εὐθύς ἀπὸ λάθῃς τὴν παροῦσάν μου, χωρὶς ἀναβολὴν ἢ πρόφαιιν κάμμειαν, τὴν ἀποστολὴν τῆς τυπογραφίας, κατευ-

θύνων αὐτὴν εἰς τὸν Πρόεδρον τοῦ Νομοτελεστικοῦ, ἢ τὸν Πρόεδρον τοῦ Νομοθετικοῦ συνεδρίου, καὶ ζητῶν ἐπιμόνως ἀπ' αὐτὸν εὐχαριστήριον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Διδότον. Εἰς ὀλίγα λόγια, ἂν δὲν φροντίσης τὴν ἀποστολὴν μὲ τὸ πρῶτον πλοῖον, μὴν ἀμφιβάλῃς, ὅτι μέλλει νὰ τὴν ἰδιοποιηθῇ ὁ Βάλθης, νὰ τὴν κομίσῃ αὐτὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ νὰ καταυχηθῇ καὶ σοῦ κ' ἐμοῦ, ὅτι χωρὶς αὐτόν, ἤθελε διὰ πολὺν καιρὸν ἀκόμη προσμένειν τὴν τυπογραφίαν ἢ Ἑλλάς.

Προσμένω καὶ παρακαλῶ, μὲ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ταχυδρόμου, νὰ γαληνίσῃς τῆς ψυχῆς μου τὸν τάραχον, μὲ τὴν εἶδῃσιν ὅτι ἡ τυπογραφία ἐφορτώθη εἰς πλοῖον. Γράφω καὶ πρὸς τὸν φίλον Ῥοδοκανάκην νὰ συνεργήσῃ μετὰ σοῦ καὶ νὰ σέ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἀποστολὴν.

Περὶ τῶν λοιπῶν τῆς 20 Φεβρουαρίου ἐπιστολῆς σου ἄλλο δὲν ἔχω νὰ εἶπω, πλὴν ὅτι εὐχομαι εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν Πατρίδα καὶ μητρίδα τὰ λῶστα ! Ο.Ο.

Φίλιππε Πολυχρονιάδη,

Μὴν ἀπορῆς διὰ τὴν μακρὰν μου σιωπὴν μου. Δὲν κάθημαι μὲ σταυρωμένας τὰς χεῖρας, ἂν καὶ ὑποφέρω πολλοὺς ἄλλους σταυροὺς καὶ διὰ τὰς γεροντικὰς μου

ἀσθενείας, καὶ δι' ἄλλας ἐξωθεν ἐπιβαλλομένης ἀλλεπαλλήλους φροντίδας. Ἔλαβα τὰς ἐπιστολάς σου τῆς 11 καὶ 23 Νοεμβρίου τοῦ περασμένου ἔτους καὶ ἐσχάτως τῆς 8 Μαρτίου.

Χαίρω, ὅτι ἀπεφάσισες τὸ εἰς τὴν Ἑλλάδα ταξίδιον. « Κατευθύναι κύριος τὰ διαβήματά σου. » Ἄν γνωρίζης αὐτοῦ ἄλλους τινὰς ἀπὸ τοὺς νέους μας, ἐκ τῶν ὁποίων ἐλπίζεται ὠφέλεια (οἶον τὸν Μεϊτάνην καὶ τοὺς ὁμοίους του), καὶ ἔχωσι τὰ ἀναγκαῖα ἐφόδια, φρόντισε νὰ τοὺς λάβῃς εἰς συνοδίαν σου. Ὁ καιρὸς φωνάζει εἰς ὅλους μας, ὅτι « ἀντιληπτέον τῶν πραγμάτων ἐστὶ » ἢ ἂν προκρίνης, ὡς χριστιανός, τὰ Εὐαγγελικὰ, ἢ ἐλευθερία, φίλε Πολυχροσιάδη, ἀνεφάνη ἀπροσδοκῆτως ὡς νυμφίος, εἰς τὸ μέσον τῆς Τουρκικῆς νυκτός· καὶ « Μακάριος ὁ δούλος ὃν εὐρήσει γρηγοροῦντα κτλ. » Τὴν ἐγρήγορσιν ταύτην παραγγέλλω καὶ πρὸς τινὰς ὁμογενεῖς τῶν ἐδῶ· ἀλλὰ μὲ ἀποκρίνονται μυρίας προφάσεις τῆς ῥαθυμίας των. Τὰ ἐκ τῆς ῥαθυμίας ὁμως κακὰ ἔπρεπε νὰ τὰ προβλέπετε, καὶ νὰ προνοῆτε τὸν ἀφανισμόν των, πρὶν αὐξηθῶσι... Εἰς τοὺς φρονίμους ὀλίγα. Ἐγὼ ἀποθνήσκω μὲ τὴν λύπην ὅτι δὲν εἶμαι ἱκανὸς νὰ τὰ ἐμποδίσω· ἀλλ' ἐσεῖς ἔχετε καὶ νὰ τὰ γευθῆτε, ἂν δὲν φροντίσετε νὰ τὰ πνίξετε εἰς αὐτὴν των τὴν γένεσιν. Φρόντισε, ὅταν ὑπάγῃς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἂν εὐρῆς τινὰς ὁμοίους σου, νὰ προσκολληθῆς εἰς αὐτούς, νὰ συντάξετε πολιτικὴν ἑφημερίδα, τῆς ὁποίας ὑπόθεσις καὶ σκοπὸς πρέπει νὰ ᾖναι κρίσις ὅλων τῶν γινομένων, ἔπαινος τῶν καλῶν, ἐπανόρθωσις λογικὴ καὶ ἡμερος τῶν κακῶν.

Αἰσθάνομαι τὴν πρὸς σέ, πρὸς τὸν ἀδελφόν σου καὶ πρὸς τὸν Ξένον εὐγνωμοσύνην μου, διὰ τὴν ὁποίαν δεῖ-

χνετε προθυμίαν νὰ μὲ παρηγορῆτε· καὶ τὴν αἰσθάνομαι τόσον καλὰ, ὥστε ἀναγινώσκων τὰς ἐπιστολάς σας, φωνάζω πολλάκις τὸ «Οὐ πάντα τῷ γήραϊ πρόσεισι κακὰ» τῆς Ἰοκάστης. Μ' ὄλον τοῦτο παρακαλῶ καὶ σὲ κ' ἐκείνους νὰ μὴ μὲ στέλλωσιν ἀργύρια, ὅταν δὲν ζητῶ ἀργύρια· καὶ σὰς βεβαιώνω, ὅτι χρείας καλούσης, ἀπὸ σὰς θέλω τὰ ζητήσῃ.

Τὸν Κυριακὸν Strozza δυνάμενος νὰ δανεισθῶ ἀπὸ τὴν Βασιλικὴν βιβλιοθήκην, δὲν τὸν ἐζήτησα, διὰ νὰ μὴ πολλαπλασιάζω ματαίως τοὺς κόπους μου. Αὐτός, φίλε, ὑπωπτεύθη ὅτι λείπουν δύο βιβλία εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν Πολιτικῶν· καὶ ἕως ἐδῶ ὑπάγει καλὰ, ἐπειδὴ καὶ ἄλλοι εὐλόγως ὑποπεύονται τὴν ἔλλειψιν τῶν δύο, ἴσως καὶ πλειοτέρων. Ἄλλ' ἠθέλησε νὰ τὰ συντάξῃ καὶ αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ *Μανικὰ* (οὕτως ἤκουσα πολλοὺς τοῦ ὄχλου μας ὀνομάζοντας τὰ Ἑλληνικὰ). Ὅθεν τὴν ἠμέλησα κ' ἐγὼ ὡς τὴν ἠμέλησαν ὅλοι οἱ μετὰ τὸν Strozza πρὸ ἐμοῦ ἐκδῶται, καὶ ἐξαιρέτως ὁ πρὸ ἐμοῦ ἄμεσος μακαρίτης Σνειδέρος. Εὐτυχία ὅτι δὲν μὲ τὸν ἔστειλες! Τοῦτο μόνον μ' ἐνοχλεῖ· ἐπειδὴ ἡ ἀνάγνωσις του δὲν σ' ἔβαλεν εἰς ὑποψίαν ξενισμοῦ φράσεως, σημεῖον ὅτι ἔγραφε τόσον καλὰ τὴν γλῶσσαν, ὥστε νὰ ἀπατήσῃ καὶ Ἑλληνας· καὶ διὰ τοῦτο μόνον ἤθελα τὸν ζητήσῃν, ἂν εἶχα καιρὸν νὰ εὐχαριστήσω τὴν περιεργίαν μου. Ἄλλ' εἰς ἐμέ, φίλε, ἔμειναν ὀλίγαι ὥραι ζωῆς, τὰς ὁποίας εἶναι ἀσυγχώρητον νὰ δαπανῶ ἐξετάζων πῶς ἔγραφεν ὁ Strozza. Ἄς ἀποθάνω καὶ μὲ τὴν ἄγνοιαν ταύτην, καθὼς ἀγνοῶ καὶ ἄλλα πάμπολα καὶ πολὺ ἀξιολογώτερα τοῦ Στρότσα.

Τὸν σεβασμίον ἱεράρχην προσκύνησε ἀπὸ μέρους μου. ὦ πόσον ἐπεθύμουν νὰ τὸν πέμπω τὰς προσκυνήσεις μου

εἰς τὴν Ἑλλάδα! Παρακαλῶ καὶ αὐτὸν καὶ σὲ νὰ μὲ συγχωρήσετε ὅτι δὲν σᾶς ἔστειλα τὰ Ἡθικὰ. Ἐνόσω χρεωστῶ, δὲν εἶναι δίκαιον νὰ χαρίζω. Ἐλπίζω ὅμως, πρὶν κλείσω τοὺς ὀφθαλμοὺς νὰ πληρώσω καὶ τὰ νομικὰ καὶ τὰ φιλικὰ χρέη.

Δὲν ἐμπορεῖς νὰ φαντασθῆς, πόσον μ' ἐπλήγωσεν ὁ θάνατος τοῦ Σίεκερη· ἤλπιζα ἀπ' αὐτὸν πολλά.

Ἐμαθες τί νεώτερον περὶ τοῦ Βάμβθα; Ὁ Κουτουμᾶς ποῦ εὐρίσκεται;

Ἐχω καὶ ἄλλα πολλά καὶ νὰ σοῦ διηγηθῶ καὶ νὰ σ' ἐρωτήσω· ἀλλὰ μοῦ λείπει ἡ δύναμις. Εὐτύχει!

Ὁ φίλος Ο. Ο.

92.

25 Μαΐου 1823.

Φίλε Πολυχρονιάδη,

Δὲν μ' ἐνοχλεῖ ἡ ὄχι ὡς τὴν ὀνομάζεις πολυλογία, ἀλλὰ χρηστολογία σου. Μόνον ὅ,τι μὲ λυπεῖ εἶναι, νὰ μὴν ἔχω μήτε καιρὸν μήτ' ἰκανότητα νὰ χρηστολογῶ κ' ἐγώ. Ἀπὸ τὴν 17 Ἀπριλίου ἐπιστολήν σου ἔμαθα ὅσων εἶχα χρεῖαν περὶ τῶν κατοίκων τῶν νήσων καὶ τῆς χερσελλάδος Κοθολικῶν. Ἐμεινε τώρα νὰ σ' ἐρωτήσω τὰ αὐτὰ καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ περὶ τῶν Τούρκων, ὅσοι κατοικοῦν Θεσσαλίαν, Μακεδονίαν καὶ Ἠπειρον, τίνα

λόγον ἔχουν πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν χριστιανῶν, καὶ ὁπόση εἶναι ἢ εἰς τὸ Κοράνιον εὐλάβειά των. Ἄλλὰ περὶ τούτου δὲν ἔχεις νὰ βιάζεσαι γνωστοποιήσέ με τα, ὅταν λάβῃς εὐκαιρίαν αὐτόθεν, ἢ ἀφοῦ κατασταθῆς εἰς κάμμίαν Ἑλλαδικὴν γῆν. Ἄς ἔλθωμεν εἰς τὰ χρησιμώτερα, ἢ μᾶλλον ἀναγκαιότερα.

Ἐκοινωνήσα εἰς τὸν χρηστὸν νέον τὴν κοινὴν μας ἐπιθυμίαν περὶ τῆς τυπογραφίας. Συγκατένευσε νὰ τὴν στείλῃ, καὶ νὰ τὴν στείλῃ δωρεάν· ἀλλ' ἔχει χρεῖαν δέκα ἢ δεκαπέντε ἡμερῶν παρασκευῆς. Τὸν εἶπα νὰ τὴν στείλῃ εἰς ὄνομά σου, ὡς ζητηθεῖσαν καὶ ἀποκτηθεῖσαν ἀπὸ σέ· καὶ τοῦτο διὰ πολλὰς αἰτίας. Πρώτη αἰτία εἶναι νὰ σ' ἐκδικήσω ἀπὸ τὰς ὁποίας λέγεις γεννηθεῖσας κατὰ σοῦ προλήψεις καὶ φλυαρίας των, εἰς ὅσους συμφέρει ν' ἀπομακρύνωσιν ἀπὸ τὴν περὶ τῶν κοινῶν φροντίδα τοὺς ὁμοίους σου. Ἡ δευτέρα ἐγεννήθη ἀπὸ σύμπτωσιν ἀπροσδόκητον τὴν ἐξῆς.

Τὴν 29 Ἀπριλίου, μίαν ἡμέραν δηλαδὴ πρὶν λάβω (30) τὴν ἐπιστολὴν σου, ἠναγκάσθην ν' ἀποκριθῶ εἰς ἐπιστολὴν ἄλλην, τὴν ὁποίαν εἶχα λάβειν ἀπὸ ἀνθρωπον ἄγνωστον εἰς ἐμέ, τὸν ἐν Λιθόρνῳ Σπυριδῶνα Βάλβην, ὅστις μ' ἐζήτη καὶ αὐτὸς τυπογραφίαν ὡς ἐκ μέρους τῆς διοικήσεως. Ἡ ἀπόκρισίς μου ἦτον, ὅτι ἐδῶθεν δὲν εἶχε νὰ ἐλπίζῃ βεβήθειαν χρηματικὴν οὐδεμίαν, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ πασχίσῃ νὰ συμπληρώσῃ τὴν ὁποίαν ἤλπιζε νὰ συναθροίσῃ ἐκεῖθεν βοήθειαν. Εἶθε μὴν ἤθελα τὸν ἀποκριθῆν, πρὶν λάβω τὴν ἐπιστολὴν σου! μιᾶς ἡμέρας διάστημα μ' ἐστέρησε τὸ εὐτύχημα τοῦτο. Διὰ νὰ μὴ ζουλίσω (ἐξυλίσω) παντάπασιν τὴν γεροντικὴν μου δύναμιν, σοῦ περικλείω τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἐδῶ, διὰ νὰ μάθῃς ἀπὸ τίνα

ἔλαβε τὴν ζήτησιν ταύτην, καὶ μὲ ποῖα μέσα ἐλπίζει νὰ τὴν πληρώσῃ.

Ἐκ τούτων συμπεραίνει, ὅτι δὲν συμφέρει νὰ γνωσθῇ ὀλότελα τὸνομά μου· σὺ πρέπει νὰ φανῆς ὅτι τὴν ἐζήτησες ἀμέσως, καὶ τὴν ἔλαβες ἀμέσως δωρεὰν διὰ τὴν κοινὴν μας πατρίδα. Προκαταλαμβάνω λοιπὸν τὸν δωρητὴν νὰ τὴν κατευθύνῃ εἰς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ Πανταλέοντα Ἀργέντην καὶ συντροφίαν, πρὸς τὸν ὁποῖον θέλει γράψῃν (ἢ θέλω γράψῃν) ὅτι τοῦ πέμπεται ἐκ προσταγῆς σου. Ἐν τοσοῦτῳ, ἂν εὐρίσκεσαι ἀκόμη αὐτοῦ, φρόντισε νὰ γράψῃς πρὸς τὸν Ἀργέντην, ποῦ καὶ πρὸς τίνα μέλλει νὰ τὴν κατευθύνῃ. Φοβούμενος μὴ δὲν σέ φθάσῃ ἡ παροῦσα μου, ἐφρόντισα νὰ τὴν ἀνοίξῃ ὁ σεβάσμιος Ἱεράρχης (τὸν ὁποῖον προσκυνῶ) καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ὅσα ἔπρεπε νὰ ἐνεργηθῶσιν ἀπὸ σέ.

Σὲ συγχαίρω, ὅτι ὁ συνοδίτης σου εἶναι ἀνθρωπὸς κατὰ τὴν καρδίαν σου· τοιούτους εἶθε ν' ἀπαντᾷς παντοῦ καὶ πάντοτε!

Κρίμα ὅτι ἀπέθανεν ὁ Κανακάρης! Ἡ πρὸς σέ ἐπιστολή του μοῦ τὸν ἔκαμε ποθεινότερον. Ἴσως τὴν μεταχειρισθῶ εἰς κάμμίαν ἀπὸ τὰς μελλούσας μου ράψωδιαι, ἂν ὁ θάνατος δὲν θερίσῃ τὸν Ῥαψωδόν. Ἄλλη μας δυστυχία, ὁ θάνατος τοῦ γενναίου Σέκερη· οἱ θάνατοι τῶν τοιούτων εἶναι ἀληθιναὶ τῆς Ἑλλάδος συμφοραὶ. Μίαν ἀπὸ τὰς Ῥαψωδίας μου (μὴ νομίσης ὅτι εἶναι τῆς Ἰλιάδος) ἐλπίζω νὰ τελειώσω πρὸς τὸν Αὐγουστον.

Τώρα βλέπω, ὅτι ὑπόσχουσαι νὰ μὲ γράψῃς καὶ πάλιν πρὶν ἀναχωρήσῃς, διὰ νὰ λάβῃς (λέγεις) νέας συμβουλάς. Οὗτ' ὁ ζητῶν ἔχει χρεῖαν αὐτῶν, οὗτ' ὁ ζητούμενος ἐξαρκεῖ εἰς τόσον ἱερὸν πρᾶγμα, ὅσον εἶν' ἡ συμβουλή.

Χαίρω, ὅτι τὸ περὶ τῶν *Πολιτικῶν* λάθος σ' ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ φροντίσης ὀλίγον τὴν γνῶσιν τῆς Λατινικῆς φωνῆς· καὶ ἐπειδὴ ζητεῖς συμβουλὰς, σὲ συμβουλεύω νὰ ἐπιμείνῃς εἰς τὴν φροντίδα. Μὴ φοβηθῆς τὸν κόπον· δὲν εἶναι πολὺς. Τόσον μόνον σὲ ἀρκεῖ, ὅσον νὰ νοῆς τὰς σημειώσεις τῶν κριτικῶν εἰς τὰς ἐκδόσεις τῶν συγγραφέων. Τὴν ἀκριβεστέραν κατανόησιν, ὅχι μόνον δὲν σὲ συμβουλεύω, ἀλλὰ καὶ ἤθελα σ' ἀποσυμβουλεύσειν, ἂν εἶχες τοιαύτην ἐπιθυμίαν. « Ὁ βίος βραχύς » καὶ τὸ βραχὺ τοῦτο χρεωστεῖται εἰς τὴν Πατρίδα, δανειστήν, ὅστις δὲν πληρόνεται μὲ λόγια.

Περὶ τοῦ Βάμβα, ἐπεθύμουν νὰ μὲ ἱστορήσης τί πλατύτερον, ἂν γνωρίζῃς. Εἶναι πολὺς καιρὸς ἀποῦ δὲν ἔλαβα ἐπιστολὴν του.

Ὁ κύριος Φουρναράκης μὲ παρακαλεῖ νὰ σὲ προσφέρω τοὺς ἀσπασμούς του καὶ νὰ σ' ἐρωτήσω περὶ τῶν Σαλπισμάτων. Εὐδαιμόνει χρηστὲ μου φίλε! Ο. Ο.

Εἰπέ με τίς καὶ ποῖος εἶναι ὁ Βάλβης.

Εἰπέ με ἂν ὁ νέος Ἀντιπρόεδρος *Ὁρλάνδος* (γράφω καλὰ τῶνομά του;) εἶναι τὸν ὅποιον ἐγνώρισα ἐδῶ πρὸ ἐτῶν δὲν ἐνθυμοῦμαι πόσων· καὶ εἴτι ἄλλο γνωρίζεις περὶ τῆς διαγωγῆς καὶ μέτρου τῆς κεφαλῆς του. Ἰ Ἀληθὲς ὅτι ὁ Πρόεδρος ἐβαπτίσθη Πρίγκιψ; Σ' ἔγραψε ἢ τὸν ἔγραψες ποτε;

Τὰς ἀποκρίσεις σου πάντοτε ἀμέσως εἰς τὴν κατοικίαν μου.

Εἰπέ με (*sous la sceau* τῆς ἐξομολογήσεως) τίνες εἶναι « οἱ καταδιώκοντές σε δωρεάν; »

93.

Φίλε Πολυχρονιάδη,

23 Δεκεμβρίου 1823.

Κατεδικάσθης νὰ γράφης πρὸς γέροντα, ὅστις παρὰ τὰ ἀχώριστα τῆς ἡλικίας ἀνιαρὰ καταπιέζεται καὶ ἀπὸ πολλὰς καὶ παντοδαπὰς τῆς ψυχῆς ἀνιάς. Ὑπόφερε λοιπὸν φιλικῶς τὴν ἕως τώρα σιωπὴν εἰς τὰς πολλὰς καὶ μακρὰς ἐπιστολάς σου, γραμμένας 3 καὶ 14 Ἰουνίου 23 Ὀκτωβρίου 11 καὶ 12 (διπλῆν) Νοεμβρίου.

Ὡς νὰ μὴν ἦσαν ἱκαναὶ αἱ ἰδιαί μου λύπαι, μὲ λυπεῖς καὶ σὺ, ὄχι μὲ τὴν εἶδησιν τῶν διχονοιῶν τῆς Ἑλλάδος· αὐτὰς καὶ τὰς θρηνώ καθ' ἡμέραν, καὶ πρὶν τῶν θρήνων τὰς ἐπρόβλεπα· ἀλλὰ τὸ πλεόν, ὅτι σεῖς οἱ δυνάμενοι νὰ τὰς πύσετε, ἢ καὶ νὰ τὰς ἐλαττώσετε, ἀρκεῖσθε νὰ τὰς ἀκούετε μακρόθεν, προφασίζόμενοι ἄλλος ἄλλην πρόφασιν, ἱκανὴν ἴσως νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν κρίσιν τῶν φίλων σας, ἀλλ' ὄχι καὶ νὰ σᾶς ἀπολύσῃ ἀπὸ τῆς πατρίδος τὴν κατὰ κρίσιν, καὶ τὸν λυπηρὸν αὐτῆς χαιρετισμὸν, ὅταν σᾶς ἀτολεύσῃ, τοῦτον, « Εἰ ἦς ὧδε οὐκ ἂν κ.τ.λ. »

Μὴ σε λυπήσῃ, φίλε, ὁ γερωντικός μου οὗτος ἔλεγχος, ὅστις δὲν ἀποβλέπει μόνον σέ, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἄλλους ὁμοίους σου, οἱ ὅποιοι ἠθέλετε πολὺ χρησιμεύσειν εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις, εἴαν συναθροισζόμενοι εἰς κανὲν μέρος τῆς Ἑλλάδος κατεγίνεσθε εἰς σύνταξιν ἡμερηΐδος ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς, ἔχοντες τῶρα μάλιστα καὶ τυπογραφίαν πρόχειρον. Καὶ ὅμως δὲν αἰσθάνεσθε (ἢ ἐγὼ

άναισθητῶ παντάπασι) τὴν μονονόχι βεβαίαν ἀπὸ τοιαύτην ἔφημερίδα ὠφέλειαν. Αὐτὴ θέλει καὶ τοὺς εἰλικρινεῖς ἐνδυναμώσῃ, καὶ τοὺς ὑποκριτὰς ἀνακαλύψῃ, καὶ τοὺς μωροὺς σωφρονήσῃ, καὶ τοὺς κακοὺς ἀνθρωπίσκους φοβίσειν.

Ἄπὸ σέ, φίλε, κρέμεται νὰ συγκροτήσῃς τοιαύτην σωτήριοιον ἑταιρίαν, προσκαλῶν τὸν Βάμβαν, τὸν Θεόκλητον, τοὺς ἐδῶ εὕρισκομένους τρεῖς ἢ τέσσαρας, ὅσους ἄλλοῦ γνωρίζεις καὶ τὸ γένος καὶ τὴν ψυχὴν Ἑλλήνας, διὰ νὰ εὐεργετήσῃτε παρευθὺς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὄχι νὰ μένετε, ὡς ἕως τῶρα ἐμείνετε ΜΕΛΛΕΥΕΡΓΕΤΑΙ. Τοῦτο λέγων, μὴ νομίσης, ὅτι δὲν γνωρίζω ἢ κακοήθως ἀρνοῦμαι, ὅτι καὶ ἀπόντες τὴν ὠφελεῖτε. Ἄλλὰ, φίλε, πολλὰ μικρὰν κρίνω τὴν τοιαύτην ὠφέλειαν, παραβαλλομένην μὲ τὴν ἐλπιζομένην ἀπὸ καθημερινὴν φρόνιμον σύνταξιν ἔφημερίδος, τὴν ὁποῖαν μόνη ἢ ἐκεῖ παρουσία καὶ κοινοβουλία σας δύναται νὰ κατορθώσῃ. Ἀφήσατε λοιπὸν τὰς προφάσεις, καὶ ἀκούσατε τῆς Πατρίδος τὴν φωνήν, ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Πινδάρου-

Τιθεμένων ἀγώνων,
Πρόφασις ἀρετῶν
Εἰς αἶπὸν ἔβαλε σκότον.

Κατηγορεῖς τὸν Ὑψηλάντην, καὶ δικαίως· τὸν Νέγρην, καὶ δικαίως. Ἐπαινεῖς δὲ τὸν Μαυροκορδάτον· καὶ τοῦτον δικαίως, ἂν ἀπαθῶς κρίνωμεν τὴν ἕως τῶρα διαγωγὴν του. Ἐγὼ, φίλε, τὸν πρῶτον κρίνω νεανίαν ἀνόητον· ὁ δεύτερος ἔδειξεν ὅποιος εἶναι μὲ τὴν περοβάμονα καὶ ὄντως ἠρωϊκὴν αὐτοῦ μετάνοιαν, ἐπειδὴ στελλόμενος ἀντιπρόσωπος τοῦ τυράννου· ὁδοῦ πάρεργον εὔρηκε τοὺς τυραννομένους ὀρθοὺς, καὶ ἐνηγκαλίσθη τὴν τύχην των

ὡς ἔρμαιον· καὶ φοβούμενος μὴ παύσῃ διαπάντα νὰ ἦναι Κολαίσκος τοῦ Σουλτάνου, ἐσυγκρότησεν ὁ γεννάδας ἀρχεὸν Ὀκτὼ Κολάων Ἑλληνικῶν, καὶ ἀνεκρήρυχθη Ἀρχικόλαος. Ἐδῶ, μὰ τὴν ἀλήθειαν! ἀπορεῖ πᾶς ἓνας, τί πρέπει πλέον νὰ θαυμάσῃ, τὴν πανουργίαν τοῦ ἥρωος Νέγρη, ἢ τὴν ἀπλότητα τῶν ἀποδεχθέντων τὸν Νέγρη, καὶ πιστευσάντων, ὅτι ὁ χθὲς εὐλαβέστατά φιλῶν τοῦ Ρειζεφέντη τὸ κράσπεδον, ἔπαθε σήμερον τόσον τερατώδη μεταβολήν· ναί, φίλε, τερατωδεστέραν τῆς μεταβολῆς τοῦ Παύλου. Ὁ Παῦλος ἐτυφλώθη ἀπ' οὐρανοῦ τρεῖς ἡμέρας, διὰ νὰ μεταβληθῇ ἀπὸ διώκτην εἰς Ἀπόστολον Χριστοῦ· ὁ δὲ ἥρωος Νέγρης, βλέπων ἐσπρώχθη ὡς εἰς τυφλοὺς τοὺς βλέποντας.

Μᾶς ἔμεινεν ὁ τρίτος. Πιστεύσας ὅσα ἤκουσα ἀπὸ στόματος σου ἐγκώμια τοῦ ἀνδρός, εὐρηκα ἐπιβεβαιώσιν αὐτῶν εἰς τὰς πρὸς ἐμὲ δύο του ἐπιστολάς. Εἰλικρινεῖς τὰς ἔκρινα, καὶ ὡς πρὸς τοιαύτας εἰλικρινῶς ἀπεκρίθην· ἐπαίνεσα τὴν παρελθοῦσαν του διαγωγὴν, ἀλλὰ τὸν ἔδωκα νὰ καταλάβῃ ἐντάμα, ὅτι προσμένω τὸ τέλος τῶν πράξεών του, διὰ νὰ προσθέσω εἰς τοὺς ἐπαίνους καὶ τοὺς μακαρισμούς. Ἦκουσα ἔξωθεν, μανθάνω δὲ τῶρα καὶ ἀπὸ σέ, ὅτι ἡ διαγωγή του ἔπαυσε νὰ εὐαρεστῇ, δι' ἐπιβουλὰς καὶ συκοφαντίας ἐχθρῶν, ὥστε καὶ ἐπαραιτήθη ἐκουσίως, ἢ καὶ ἠναγκάσθη μὴ θέλων, νὰ παραιτηθῇ πᾶσαν πρᾶξιν πολιτικὴν. Ἄν ἐπαραιτήθη ἐκουσίως, διὰ νὰ παύσῃ τὰς διχονοίας, ἔπραξεν ἔργον ἀληθῶς Ἑλληνικόν, καὶ ἱκανὸν νὰ κλείσῃ τῶν ἐχθρῶν τὰ στόματα. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ· χρεωστεῖ ἀκόμη καὶ νὰ τοὺς πληροφορήσῃ μὲ τὴν ἐξῆς διαγωγὴν του, ὅτι ἀδίκως τὸν ὑπεύθησαν.

Αἱ κατ' αὐτοῦ ὑποψίαι, ὡς ἀκούω, ἐπιστηρίζονται μάλιστα εἰς τὸν τίτλον τοῦ Πρίγκιπος. Αὐτὸς ἐπραξε φρόνιμα νὰ μὴ στολισθῇ τοιοῦτον τίτλον· ἐπρεπεν ὁμως καὶ ρητῶς νὰ δείξῃ, ὅτι δυσαρεστεῖται καὶ εἰς τοὺς στολίζοντας αὐτόν. Μὲ τοῦτο ἤθελε κερδήσειν δύο ταῦτα· καὶ ἑαυτὸν νὰ ἀθωώσῃ, καὶ τὸν Ὑψηλάντην νὰ ἀναγκάσῃ νὰ καταβῇ ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ Πρίγκιπος, ἢ νὰ ρήξῃ τὸ προσωπεῖον, καὶ νὰ φανῇ, ὅτι ἐργάζεται δι' ἄλλους, καὶ ὄχι διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Δέν με φαίνεται παράξενον, ἂν τινὲς ἀπὸ τοὺς ἀλλογενεῖς ὀνομάζωσι Πρίγκιπα τὸν Μ. οὐδ' ἂν τινὲς ὁμογενεῖς ἐπεκύρωσαν τὸν τίτλον. Οἱ ἀλλογενεῖς ἔχουν ἴδια τέλη καὶ συμφέροντα, ἀνόμοια τῶν ἰδίων μας συμφερόντων, ἴσως καὶ ἐναντία. Ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι πολλὰ ὀλίγοι εὐρίσκονται οἱ ἀκούοντες μὲ εὐχαρίστησιν τὸν τίτλον· καὶ δικαίως. Πρῶτον διότι οὗτ' εἶναι, οὗτ' ἐχρημάτισε ποτὲ πραγματικῶς Πρίγκιψ, ὡς τὸ ὠμολόγησεν ἕως τώρα καὶ ἡ σιωπὴ του. Δεύτερον, ὅτι καὶ ἂν ἀληθῶς ἦτο, ἐχρεωστοῦσαν οἱ ἡμέτεροι, διὰ τοῦτο μάλιστα νὰ τὸν ἀποστραφῶσιν, ἂν αὐτὸς δὲν ἔφθανε πρῶτος ν' ἀποστραφῇ ὡς βδελυκτὸν Τουρκικῆς χειροτονίας καὶ Τουρκικοῦ βαπτίσματος ὄνομα τὸν Πρίγκιπα. Ἰ Τί ἤθελες εἰπεῖν, ἢ συλλογισθῆν, ἐρωτῶ σε, φίλε μου, περὶ λειποτάκτου, ὅστις αὐτομολήσας ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ τὸ στρατόπεδον εἰς τὸ ἰδικόν σου, θέλει ὁμως νὰ συμπολεμῇ μὲ σὲ στολισμένος τὰ ἐχθρικά παράσημα; Ἄν ἐρωτήσης ἐμέ, ἀποκρίνομαι, ὅτι ἤθελα ὑποπτευθῆν τοιαύτην ἀλλόοκτον συμμαχίαν.

Σέβομαι ὅλους τοὺς νομίμους Πρίγκιπας· πείθομαι ἀκόμη νὰ ὀνομάζω καὶ ὅσους αὐτοί, χαριζόμενοι ψιλὸν ὄνομα,

ὀνομάζουσι Πρίγκιπας· Ἕλληνα δὲ μὴ Πρίγκιπα δὲν γνωρίζω ἀκόμη κανένα. Τοῦ ταλαιπώρου μου γένους οἱ μωροὶ Πρίγκιπες ἠφάνισθησαν πρὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων ἀπὸ μωρότερον ἄλλον ἄγριον Πρίγκιπα, τὸν Τοῦρκον. Αὐτός, μὴ δυνάμενος νὰ τυραννῆ ἀμέσως τοὺς Βλάχους καὶ τοὺς Μολδαίους, ἠναγκάσθη νὰ χειροτονήσῃ δι' αὐτοὺς ἐξαιρέτους Πρίγκιπας ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοῦ δούλους. Τοὺς Βλάχους καὶ τοὺς Μολδαίους ἐκυβερνοῦσαν καὶ ἡγεμόνευαν οἱ Τουρκοχειροτονημένοι οὗτοι Δουλοπρίγκιπες, ὅχι τοὺς συνδούλους των ἡμᾶς ποτέ. Αὐτοὺς πάλιν ἐμποροῦν νὰ κυβερνώσιν, εἴαν δυναθῆ ὁ χειροτονητῆς των νὰ κρατήσῃ εἰς τὸ ἐξῆς τὰς δύο ταύτας ἐπαρχίας. Ἐάν τινες ἐξ αὐτῶν, ἢ διὰ τὸ δίκαιον ἢ διὰ τὸ συμφέρον, προκρίνωσι νὰ συνελευθερωθῶσι μὲ τοὺς ἀδελφοὺς των Ἕλληνας ἀπὸ ζυγόν, ὅστις ἀτίμαζε πλέον αὐτοὺς παρὰ τοὺς ἄλλους, χρεωστοῦν νὰ κρίνωσι τὴν τοιαύτην ἔντιμον αὐτομολίαν εἰς τῆς ἐλευθερίας τὴν παρεμβολὴν ὡς βάπτισμα, ἢ ἀναβάπτισμα, ἡγουν ὡς ἀληθινὴν « Ἀποταγὴν τῷ Σατανᾷ καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. » Χρεωστοῦν ν' ἀποπλυθῶσι καὶ νὰ καθαρισθῶσιν, ὡς ἀπὸ σατανικὰ μολύσματα, τὰ τουρκικὰ παράσημα καὶ τοὺς τίτλους, μηδὲ νὰ φαντάζωνται, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔβαψαν καὶ ξηρὰν καὶ θάλασσαν μὲ τὰ αἱματὰ των, διὰ νὰ συγκροτήσωσιν εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς Ἑλλάδος Μολδαβικὰς καὶ Βλαχικὰς αὐλὰς, ἀληθινὰ σπήλαια ληστῶν, διηρημένων εἰς πολλὰς καὶ διαφόρους πεντάδας, μιμήματα γελοῖα τῆς γελοίας τῶν Γραικορωμαίων Αὐτοκρατόρων αὐλῆς.

Μοῦ λέγεις, φίλε, ὅτι ὁ Μαυροκορδάτος « κατάγεται » ἀπὸ τὸν εὐγενέστερον οἶκον τῶν Δακικῶν Πριγκίπων,

» ὅτι πρὸ αὐτοῦ ἐπαρρησιάσθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα διά-
 » φοροὶ ἄλλοι Πρίγκιπες, καὶ ὅτι διὰ τὴν ἀπλότητα τῶν
 » ἡμετέρων καὶ διὰ τὴν πολιτικὴν μας πρὸς τοὺς Ἄλ-
 » θανούς, καὶ τοὺς γείτονας Εὐρωπαίους, ἔπρεπε νὰ τοῦ
 » δώσωμεν αὐτὸν τὸν τίτλον. » Περί τῆς εὐγενείας τοῦ
 οἴκου, δὲν σὲ λέγω τίποτε, ἐπειδὴ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι
 αἱ περὶ τῆς εὐγενείας ιδέαι σου δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὰς
 ἰδικάς μου. Ἄλλὰ, διότι ἐπαρρησιάσθησαν ἐκεῖ πρὸ αὐ-
 τοῦ ἄλλοι Πρίγκιπες, καὶ Πρίγκιπες ἀπὸ τὴν Ἑταιρίαν,
 καὶ Πρίγκιπες προστατευόμενοι ἀπὸ τὴν κραταιοτάτην
 ὄλων τῶν Εὐρωπαϊκῶν αὐλῶν· διὰ τοῦτο μάλιστα ἔχρε-
 ῶσται νὰ λάβῃ αὐτὸς τὴν ἐναντίαν μοῖραν, τὴν μοῖραν
 λέγω Ἰσονόμου καὶ Ἰσωνύμου μὲ τοὺς λοιποὺς πολίτου. Μὲ
 τοῦτο ἤθελε δημαγωγῆσαι εὐκολώτερον καὶ δικαιοτέρον
 τὴν ὁποίαν λέγεις ἀπλότητα τῶν ἡμετέρων. οὐδ' ἤθελε
 δώσειν ἀφορμὰς διχονοίας· ἐπειδὴ τότε ὁ πόλεμος γινό-
 μενος κοινὸς ὄλων τῶν πολιτῶν κατ' ἐνὸς ἐταιριστοῦ,
 ἤθελε τὴν ἀναγκάσειν νὰ συμφρανήσῃ, ἢ, καθὼς εἶπα, νὰ
 δειχθῇ ὅτι ἐργάζεται δι' ἄλλους. Ἄλλὰ τῶρα ὁ πόλεμος
 γίνεται μεταξὺ δύο Πριγκίπων, οἱ ὅποιοι ἔχουν καθεὶς
 ἰδίους φίλους καὶ ἰδίαν φατρίαν, καὶ τοὺς ὁποίους οἱ
 ἡμέτεροι μὴ δυνάμενοι νὰ διακρίνωσι, περιφέρονται ὡς
 τυφλοὶ χωρὶς ὁδηγόν, καὶ δὲν ἔμεινεν εἰς τὸ ταλαίπωρον
 γένος ἄλλη ἐλπίς νὰ μὴν ἐλευθερωθῇ ὀλότερα, πλὴν ἡ
 μωρία τῶν ἐχθρῶν του, ἣτις ὑπερβαίνει πολὺ τῶν ἡμε-
 τέρων τὴν ἀπλότητα.

Περί δὲ τῆς πρὸς τοὺς Ἄλθανούς πολιτικῆς, Αὐτοί,
 φίλε, ἕως τῶρα δὲν ἐτροπώθησαν ἀπὸ ὀνόματα Πριγκί-
 πων, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς ἠρωϊκῶς θυσιάζοντας τὴν ζωὴν αὐ-
 τῶν στρατιώτας μας. Κάνεις ἀπὸ τοὺς Ἑλληνοπρίγκιπας

δὲν ἤθελε τολμήσειν ὅσα ἐτόλμησεν ὁ Βότσαρης καὶ οἱ παρόμοιοί του ἄλλοι στρατηγοί, κάνεις ὅσα ἐθαυματουργήσαν διὰ θαλάσσης οἱ Ψυρανοὶ καὶ οἱ Ὑδριῶται. Ἦθελαν κατορθώσῃν πολὺ λαμπρότερα χωρὶς τὰς διὰ τοῦς Πρίγκιπας διχονοίας· χωρὶς αὐτάς, ἢ Θεσσαλία ὅλη, ἢ Εὐριπος, ἢ Χίος, ἢ Μιτυλήνη κ.τ.λ. ἔπρεπε τὴν ὥραν ταύτην νὰ κυβερνῶνται ἀπὸ Γραικοῦς.

Ἐμείνεν ἡ πρὸς τοῦς Εὐρωπαίους γείτονας πολιτικὴ. Αὐτοὶ τί βουλευόνται περὶ ἡμῶν, δὲν εἶμαι ἱκανὸς νὰ μαντεύσω. Ὅποιαιδῆποτε ὁμως καὶ ἂν ἦναι αἱ βουλαὶ των, συγκαταβατικωτέρας καὶ φιλανθρωποτέρας τὰς ἐλπίζω, ἐὰν ὁμονοῶμεν, ἤγουν ἐὰν δὲν ἔχωμεν ὁμογενεῖς Πρίγκιπας, τὸν ἕνα προστατευόμενον ἀπὸ κραταιὸν προστατὴν τῆς ξηρᾶς, καὶ τὸν ἄλλον μέλλοντα πιθανῶς νὰ λάβῃ τὴν προστασίαν ἄλλου κραταιοῦ θαλασσίου προστατοῦ, δὲν ἐξεύρω πλέον, ὅποιαν τύχην ἔχομεν νὰ προσμένωμεν. Εἶθε νὰ ἦναι χρηστή, ἢ νὰ μὲ θερίσῃ τὸ δρέπανον τοῦ θανάτου, πρὶν τὴν ἀκούσω ὅποιαν τὴν φοβοῦμαι!

Ἐχω, φίλε, καὶ ἄλλα πάμπολα νὰ σὲ γράψω, καὶ ἤθελα μεγάλως λυπηθῆν διὰ τὴν ὅποιαν ἐμποδίζομαι ἀδυναμίαν νὰ σὲ τὰ γράψω, ἂν ἡ φρόνησίς σου δὲν ἤρκει νὰ τὰ προσεπινοήσῃ. « Ἄρα τίνα χρόνον ἀναμενεῖτε; Ἔως ἐστὶ καιρὸς, ἀντιλάβεσθε τῶν πραγμάτων. »

Χαίρω, ὅτι ἡ τυπαγραφία ἐφθασεν εὐτυχῶς, καὶ εὐωδῶθη εἰς τὴν Ἑλλάδα· ἐλυπήθην ὁμως πολὺ, φίλε, ὅτι δὲν ἐφρόντισες νὰ γράψῃς δύο στίχους εὐχαριστηρίους πρὸς τὸν Διδότον, καὶ μάλιστα, ἐπειδὴ ἀπὸ σοῦ ἐγένεν ἡ ζήτησις. Μὴ τὸ ἀμελήσῃς· *Il vaut mieux tard que jamais.*

Χαίρω, ὅτι καὶ ἐνδυναμώθης εἰς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν· αὐτὴ θέλει αὐξήσῃ (μὴν ἀμφιβάλλης) τὴν δύναμίν σου καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν. Ἐχετο ὡς ἀξίωμα, καὶ διδάσκέ το ὡς τοιοῦτον καὶ τοὺς νέους μας ἐκεῖ κάτω· κάμμίαν ἀπὸ τὰς δύο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καταλάβῃ τίς ἐντελῶς, ἂν δὲν γνωρίζῃ καὶ τὰς δύο, ἢ ἂν θέλῃς συντομώτερον καὶ εὐφραδέστερον, « Οὐδετέραν, εἰ μὴ ἑκατέραν. »

Ἄπὸ τὸν χρηστὸν ἀδελφόν σου ἔλαβα τὰ 500 φρ. ἀπὸ πώλησιν (ὡς με γράφει) βιβλίων, καὶ τὸν ἀπεκρίθην. Αὐτὰ δικαιότερον ἦτο νὰ τὰ στείλῃ πρὸς τὸν ἐν Βυζαντίῳ Ξένον, εἰς τὸν ὅποσον ἐξεύρει ὅτι τὰ χρεωστῶ. Ἐπειδὴ ὁμως συνέβη οὕτως τὸ πρᾶγμα, « οὐδὲ οὕτω κακῶς » διὰ τὴν παροῦσαν ἀκτημοσύνην μου. Τὸ κακὸν εἶναι, ὅτι ἔχων πραγματείας, καὶ ἱκανὰς ἀκόμη, δὲν ἔμπορῶ ν' ἀποπληρώσω τὰ χρέη μου.

Ὁ Β. Κ. (= Benjamin Constant) δὲν ἐτελείωσε τὰ εἰς τὸν Φ. (= Filangieri) σχόλιά του. Μᾶς ὑπόσχεται περὶ τὰ μέσα τοῦ ἐρχομένου Ἰανουαρίου τὴν ἐκδοσιν τοῦ πρώτου τόμου τοῦ περὶ θρησκείας συγγράμματός του. Εἶθε νὰ ἦναι ἄξιον αὐτοῦ! Διότι (νὰ σὲ εἶπω τὴν ἀλήθειαν) φοβοῦμαι μὴ κτυπήσῃ εἰς κἀνένα σκόπελον, κλυδωνιζόμενος ἀπὸ τὰς περισυρομένας δόξας. « Ἀληθὴς θρησκεία ἢ τῶν κακῶν ἀλλοτρίωσις » λέγω παρῳδῶν τὰ ψαλλόμενα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας· ἄλλην δὲν γνωρίζω.

Δὲν ἴδα ἀκόμη τὰ ἀντίτυπα τῆς ἐκδοθείσης εἰς τὴν Φλωρεντινὴν Ἀνθολογίαν ἐπιστολῆς· ἐκ τῆς ὁποίας φοβῆσαι μὴ πειραχθῇ τοῦ Θυρότου καὶ ἐμοῦ ἡ μετριοφροσύνη. Εἰς τοὺς φρονίμους οἱ ὑπέρογκοι ἔπαινοι δὲν εἶναι

βέβαια ἀρεστοί· ἐπεθύμουν ὅμως νὰ τὴν γνωρίσῃ ὁ Θυρότος, καὶ ἂν ἦναι δυνατόν, φρόντισε νὰ μᾶς τὴν γνωστοποιήσῃ· πλὴν ἂν φοβῆσαι τὸ ἐναντίον, ἤγουν μὴ μᾶς κάμῃ καὶ τοὺς δύο νὰ φρονήσωμεν «ὕπὲρ ὃ δεῖ φρονεῖν». Διὰ τὸν Θυρότον δὲν εἶναι κίνδυνος· σὲ βεβαιώνω δὲ καὶ περὶ ἐμοῦ, ὅτι ἐπέρασεν ὁ καιρὸς τῆς κενοδοξίας. «Ὅφθ' ἐμὲν, ἀλλὰ νοῦν ἐσχήκαμεν.» Τὸ λυπηρὸν εἶναι, ὅτι ὁ νοῦς ἔρχεται, ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχῃ πλέον δύναμιν ν' ἀκολουθῇ τὰς συμβουλὰς του. Εὐδαιμόνει!

Ο. Ο.

Τὸν σεβάσμιον Ἱεράρχην μας προσκύνῃσθε ἀπὸ μέρους μου.

Εἰς Αὐτὸν μόνον ἐμπορεῖς νὰ φανερώσῃς τὰ γραφόμενα, ἂν θέλῃς· κάνεις ἄλλος μὴ τὰ γνωρίσῃ, νὰ ζήσῃς!

ΚΔ'.

Πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ ΧΙΟΥΣ.

94.

Ἐκ Παρισίων, 12 Ὀκτωβρίου, 1822.

Φίλοι συμπατριῶται, οἱ πανταχοῦ εὕρισκόμενοι!

Μόλις λαμβάνω σήμερον μικρὰν ἄνεσιν ἀπὸ τὴν ψυχοφθόρον λύπην καὶ ἀγανάκτησιν, εἰς τὴν ὁποίαν μὲ κα-

τεβύθισεν ἡ ἀπροσδόκητος συμφορὰ τῆς πατρίδος, καὶ μεταχειρίζομαι τὴν ἄνεσιν, διὰ νὰ παρηγορήσω τὰς ψυχὰς τῶν συμπατριωτῶν ὄλων, ἐξαιρέτως ἐκείνων, ἂν ἦναι δυνατόν, ὅσοι δὲν ἀπέλαυσαν ἀκόμη, ἢ ἔχασαν πᾶσαν ἐλπίδα ν' ἀπολαύσωσι τοὺς οἰκείους ἢ συγγενεῖς των.

Συλλογιζόμενος ποῖον ἄρα εἶδος θεραπείας ἀρμόζει εἰς ἀνθρώπους, ὅποιοι ἐφάνητε σῆς εἰς ὄλην τὴν Ἑλλάδα πρὸ τῶν συμφορῶν σας, εὔρηκα τὴν ἐξῆς.

Ὅσοι ἐσώθητε ἀπὸ τὴν μάχαιραν τοῦ μακελλαρίου Σουλτάνου, νὰ ἐκδικηθῆτε τὸν τύραννον. Μία μόνη ἐκδίκησις σᾶς συγχωρεῖται, ἢ μᾶλλον σᾶς προστάσσεται, νὰ μὴ διασκορπισθῆτε, ἀλλὰ νὰ ἀποφασίσετε ὅλοι μεθ' ὄρκου, ὅχι μόνον νὰ ἐπιστρέψετε εἰς τὴν πατρίδα, εὐθύς ὅτ' ἐλευθερωθῇ ἡ πατρίς ἀπὸ τοὺς μιαιρούς Μουσουλμάνους, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν καταστήσετε πολὺ λαμπροτέραν τῆς πρώτης.

Ὁ σκορπισμὸς καὶ ἡ ἀμέλεια τῆς ἀνακτήσεως τῆς πατρικῆς γῆς θέλει δείξειν, ὅτι εἰσθε ἀνάξιοι νὰ ἔχετε πατρίδα, καταισχύειν ὅσους ἢ προτέρας σας διαγωγὴ ἐκίνει εἰς ἔπαινον τῶν Χίων, καὶ χαροποιήσειν τοὺς ἐχθρούς σας.

Τὸν σκορπισμὸν καὶ τὴν ἀμέλειαν τῆς ἀνακτήσεως τῆς πατρίδος, πρέπει νὰ κρίνετε ὡς ἀσυγκρίτως μεγαλητέραν δυστυχίαν ὅσων κακῶν ἐπάθετε ἕως τὴν ὥραν ταύτην, δυστυχίαν, ἣτις μέλλει νὰ σᾶς καταστήσῃ κατὰ τὴν προφητικὴν κατάραν πολὺ πλέον ἀξίους θρήνων παρὰ ὅσους ἔσφαξεν ὁ τύραννος. « Μὴ κλαίετε τὸν τεθνηκότα, μηδὲ » θρηνεῖτε αὐτόν. Κλαύσατε κλαυθμῶ τὸν ἐκπορευόμενον, ὅτι οὐκ ἐπιστρέφει ἔτι, οὐδὲ ὄψεται τὴν γῆν πατρίδος αὐτοῦ ».

Μὲ χρηστὰς ἐλπίδας, δυστυχεῖς συμπατριῶται, ὅτι δὲν θέλετε ὑποφέρειν νὰ προσθέσετε εἰς τὰς ἀκουσίους δυστυχίας σας τὴν μεγαλητέραν ὄλων τῶν δυστυχιῶν, τὴν ἐκούσιον ἀπάρνησιν τῆς πατρίδος, ἰδοὺ πῶς ἐπεθύμουν νὰ πράξω ἐγώ, ἂν εἶχα τὴν τύχην νὰ ἤμαι συνοδίτης σας καὶ συνεργὸς ὄσων καλῶν δύνασθε νὰ πράξετε εἰς θεραπείαν τῆς καταπληγωμένης πατρίδος. Καὶ διὰ τὴν ἀγάπην ταύτην τῆς πατρίδος παρακαλῶ σας νὰ ἀκούσετε τοὺς λόγους μου μὲ τὴν ὁποίαν ἕως τώρα ἐδείξατε πρὸς ἐμὲ εὐνοίαν. Μὴν ἀπιστήσετε τοῦ νοός μου τὴν γεροντικὴν ἀσθένειαν, τὴν ὁποίαν ἠϋξήσεν ἔτι ἡ διὰ τὰς κοινὰς συμφορὰς σας λύπη. Ὅταν ὁ λόγος ἦναι περὶ πατρίδος, ὅ,τι μοῦ λείπει ἀπὸ τὴν κεφαλὴν, τὸ ἀποπληρόνει ἡ καρδία.

Ὁ τόπος τῆς γενέσεώς σας δὲν θέλει ἀργήσῃ νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ μιαροῦ Σουλτάνου, μὲ βεβαίαν ἐλπίδα ὅτι δὲν ἔχει πλέον νὰ μολυνθῇ ἀπὸ τὴν παρουσίαν τῶν Μουσουλμάνων. Πρῶτη σας πρᾶξις (τὴν ὁποίαν δὲν ἔχετε χρεῖαν νὰ διδαχθῆτε ἀπ' ἐμὲ) εὐθὺς ἀποῦ πατήσετε τὸ ἔδαφος τῆς κατασκαμμένης πατρίδος, εἶναι νὰ δοξολογήσετε πανδήμως συναθροισμένοι τὸν Θεόν. Ναὸν ἔχετε αὐτὸ τῆς γῆς τὸ ἔδαφος, σκεπασμένον μὲ θόλον λαμπρότατον τὸν οὐρανόν. «Ὁὐχ ὁ ὕψιστος ἐν χειρὶ ῥοποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ· ὁ οὐρανὸς μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου· ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι λέγει Κύριος;» Κανένα ναὸν νὰ οἰκοδομήσετε δὲν εἴσθε ἱκανοὶ παρόμοιον τοιοῦτου ναοῦ, πρὸς τὸν ὁποῖον οὐδ' οἱ ἀπὸ βασιλεῖς κτιζόμενοι μεγαλοπρεπέστατοι ναοὶ εἰν' ἄξιοι νὰ συγκριθῶσιν. Εἰς αὐτὸν λοιπὸν τὸν ναὸν δοξολογήσατε τὸν δημιουργὸν τοῦ ναοῦ, ὅτι σᾶς ἠξίωσε

νά ἰδῆτε καὶ πάλιν τὸν τόπον τῆς γενέσεώς σας, καὶ παρκαλέσατέ τον νά χαρίζῃ εἰς τοὺς ὁμογενεῖς νίκας κατὰ βαρβάρων, ψάλλοντες ὁμοφώνως καὶ μεγαλοφώνως μὲ τοὺς ἱερεῖς σας τὸ « Σῶσον κύριε τὸν λαόν σου, κ.τ.λ. »

Μετὰ τὴν χρεωστουμένην ταύτην δοξολογίαν ἔχετε νά πληρώσετε τὰς ἄλλας χρεῖας. Αἱ χρεῖαι σας εἶναι πολλαί· καὶ πρώτη ἀπ' αὐτὰς ἡ κτίσις τῶν κατοικιῶν σας· καὶ βιασμένοι ὁμως νά φροντίσετε πρώτας τὰς κατοικίας σας, χρεωστεῖτε ἀπὸ τῆς παρουσίας ὥρας νά ἀσχολῆσθε εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ γυμνασίου, τῆς βιβλιοθήκης, εἰς προμήθειαν διδασκάλων, εἰς πάσης τέχνης ἐργοστάσια καὶ ὅσα ἄλλα χρήσιμα ἔχετε.

Καλὲ τί μᾶς λέγεις; ἤθελ' ἴσως μ' ἐρωτήσῃ κανεὶς ἀπὸ σᾶς. Βιβλιοθήκας, γυμνάσια! ὅταν ἔχωμεν χρεῖαν ν' ἀνακτίσωμεν οἴκους πόλεως, οἴκους ἐξοχῆς, τόσας ἐκκλησίας! Μὴ ταρασσεσθε, φίλοι, ὅλα τὰ χρήσιμα γίνονται, ἂν προμηθευθῆτε τὰ ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα, κατὰ τὸ ὄνομά των ὡς ἀναγκαῖα, καὶ ἀναβάλλετε εἰς ἄλλον καιρὸν ὅλα τὰ λαμπρά. Πρὸ τῆς δυστυχίας σας! τί σᾶς ἐτίμησεν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα; τί σᾶς ἔκαμεν ὀνομαστοὺς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων; ὄχι βέβαια αἱ πλειότεραι παρὰ τὴν χρεῖαν πολυτελεῖς ἐκκλησῖαι σας· ὄχι οἱ λαμπροὶ σας πύργοι, ἀλλὰ τὸ γυμνάσιον, ἡ βιβλιοθήκη σας, τὰ ἐργοστάσια, ἡ φρόνιμος τῶν κοινῶν διοίκησις, καὶ ὁ λοιπὸς πολιτισμὸς σας· εἰς ταῦτα λοιπὸν τὰ χρήσιμα πρέπει πάλιν νά δώσετε προσοχὴν ἐξαίρετον, ἂν θέλετε νά ἐκδικηθῆτε τὸν Μακελλάριον Σουλτάνον, νά εὐφράνετε τοὺς φίλους σας ὁμογενεῖς, καὶ νά λυπήσετε τοὺς παραπορευομένους καὶ κινουῦντας τὰς κεφαλὰς αὐτῶν.

Ἡ κτίσις τῶν κατοικιῶν τῆς πόλεως πρέπει νά γένη

ὅσον δυνατὸν ὀλιγοδάπανος κατὰ τὸ παρὸν· τοῦτο μόνον ἄς φυλαχθῆ, ὡς κέρδος κἂν ἀπροσδόκητον, γεννημένον ἀπὸ δυστυχίας ἀπροσδοκήτους, ἢ συμμετρία τῶν οἰκῶν, καὶ μέγα πλάτος τῶν ὁδῶν, καὶ διάταξις τοιαύτη, ὥστε νὰ καταντῶσιν ὅλοι καὶ νὰ συμπίπτωσιν εἰς μίαν εὐρύχωρον ἀγοράν, εἰς τῆς ὁποίας τὴν μέσην νὰ κτισθῆ ἔπειτα μὲ τὸν καιρὸν κυκλοτερῆς νεροῦ λεκάνη, ἢ βρύσις ἀέναος, καὶ νὰ γενῆ ἡ πόλις σας μίᾳ ἀπὸ τὰς ὠραιότερας πόλεις τοῦ κόσμου. Τοῦτο διὰ νὰ τὸ ἀποκτήσετε, πρέπει νὰ μὴν ἀφεθῆ εἰς καθενὸς ἐξουσίαν νὰ κανονισθῆ τὴν θέσιν τοῦ ἰδίου του οἴκου ὡς θέλει· ἀλλὰ νὰ ὑποχρεωθῶσιν ὅλοι οἱ πολῖται εἰς ἓνα κοινὸν κανόνα καὶ σχοινοισμόν, ὠρισμένον ἀπὸ τοὺς προεστῶτας τῆς πόλεως.

* Ἄς ἔλθωμεν εἰς τοὺς πύργους τῆς ἐξοχῆς, περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἔχω νὰ εἶπω πολλά, διότι εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν εἶναι κανεὶς ἀπὸ σᾶς, ὅστις δὲν θέλει κρίνειν ἀσέβειαν νὰ κτίσῃ λαμπρὸν καὶ πολυδάπανον πύργον, εἰς καιρὸν ὅταν ἡ πατρίς του στερεῖται γυμνάσιον, ὄργανα φυσικῆς καὶ μαθηματικῆς, βιβλιοθήκην, τυπογραφίαν· πρόσθετος ἔτι, ὅταν πολλοὶ του συμπατριῶται ἀναστενάξουν ἀκόμη αἰχμάλωτοι ἐσθιοντες ἄρτον θλίψεως, καὶ πίνοντες ὕδωρ θλίψεως, χωρὶς ἄλλην παρηγορίαν, παρὰ τὴν λεπτὴν ἐλπίδα ὅτι φροντίζετε τὴν ἐξαγοράν των. Ἡ ἐξοχὴ κατὰ τὸ παρὸν ἄλλο δὲν ἀπαιτεῖ παρὰ τὰς ἀναγκαίας κατοικίας, ἱκανὰς νὰ σκεπάζωσι τοὺς κυρίους τῶν ὑποστατικῶν, διὰ νὰ φροντίζωσι τὴν γεωργίαν αὐτῶν.

Ὅ,τι εἶπα περὶ τῶν πύργων δὲν φοβοῦμαι νὰ σκανδαλίσω κανένα, ἂν εἶπω τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τοὺς ἱερούς ναοὺς. Ἴδετε πῶς κρίνει αὐτὸς ὁ Θεὸς τοὺς ναοὺς. «Οὐχ' ὁ ὕψιστος ἐν χειροποιήτοις κατοικεῖ» οἱ εὐάρεστοι εἰς

αὐτὸν ναοὶ εἶναι οἱ ἔμφυχοι ναοί, οἱ ἐνάρετοι χριστιανοί. « Ὑμεῖς γὰρ ναοὶ Θεοῦ ἐστὲ ζῶντος ». Οἱ χειροποίητοι ναοὶ τόσον μόνον εἶναι ἀναγκαῖοι, ὥστε νὰ συνάγῃσι τὸ πλῆθος τῶν χριστιανῶν εἰς κοινὴν δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ. Ὅθεν ὅσοι ναοὶ κτίζονται πλείοτεροι τῆς χρείας, φανερόνουν μωρίαν τῶν κτιζόντων. Ἐὰν δὲ καὶ τοὺς στολιζῶσιν ὑπὲρ τὸ μέτρον, οὐδὲ συνέλαβαν ποτὲ ἀληθινὴν ιδέαν τῆς θρησκείας οἱ εὐλαβεῖς οὗτοι στολισταί. Ὁ ἀληθῆς στολισμὸς τῶν ναῶν εἶναι ἱερεῖς, διάκονοι, ψάλται, ἱεροκήρυκες στολισμένοι μὲ παιδείαν καὶ σεμνότητα βίου, ἀρκετοὶ νὰ διδάξῃσι καὶ μὲ τὸν λόγον, καὶ μὲ τὸ παράδειγμά των τοὺς χριστιανοὺς τὰ καθήκοντα τοῦ ἀληθοῦς χριστιανοῦ καὶ τοῦ πολίτου. Τοιοῦτον στολισμὸν τῶν ναῶν ἔχετε νὰ τὸν προσμένετε, ὄχι ἀπὸ τὰ πολυτελῆ τέμπλα καὶ μάρμαρα, ἀπὸ τὰ χρυσᾶ μανουάλια καὶ τ' ἄλλα χειροποίητα, εἰς τὰ ὅποια δὲν κατοικεῖ ὁ Θεός, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ γυμνάσια, ἀπὸ τὰς βιβλιοθήκας, ἀπὸ τὴν τυπογραφίαν, καὶ ἀπλῶς ἀπ' ὅλα τὰ μέσα τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς παιδείας. « Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνούοντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν » Δὲν ἀγαπᾷ ξύλα, λίθους, μέταλλα· ἀποστρέφεται τὰς ὕλας· καὶ δικαίως· διότι ἡ ἱστορία μᾶς ἐδίδαξε, καὶ ἡ καθημερινὴ πεῖρα μαρτυρεῖ, ὅτι ὅποιος χριστιανὸς προσέχει πολὺ εἰς τὰς ὕλας ταύτας, ὀλίγην προσοχὴν δίδει εἰς τὰ ἦθη του. Μὴ πλανώμεθα, φίλοι ὁμογενεῖς, ἢ χρεωστοῦμεν νὰ λατρεύωμεν τὸν ἀρχηγὸν τῆς θρησκείας ὡς αὐτὸς θέλει, καὶ παραγγέλλει διὰ τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων του, ἢ κἂν νὰ μὴ βλασφημῶμεν ὀνομαζόμενοι καὶ ἐπαγγελλόμενοι χριστιανοί. Ἄν οἱ Γραικορωμαῖοι Αὐτοκράτορες ἐδίδαν εἰς τὴν παιδείαν τοῦ γένους μέρος

τι μικρόν, ὅσης εἶχον φροντίδος νὰ πολυπλασιάζωσι ναοὺς καὶ μοναστήρια, δὲν ἤθελαν παραδώσειν τὸ γένος εἰς ἄλλους πολὺ μωροτέρους ἡγεμόνας. Ὅσων ἐπάθαμεν κακῶν ἀπὸ τοὺς Μωραγρίους Μουσουλμάνους, χρεωστοῦμεν τὴν χάριν εἰς τοὺς ὑλικοὺς καὶ σαρκίνοὺς ἐκείνους χριστιανοὺς Αὐτοκράτορας. Ἄς φανῶμεν τώρα καὶ ἡμεῖς καὶ φρονιμώτεροι καὶ ἀληθέστεροι χριστιανοὶ παρ' ἐκείνους, καὶ ἄς γενῶσιν εἰς ἡμᾶς μαθήματα ὅσα ἔπαθαν ἐκείνοι, καὶ μᾶς ἀφῆκαν κατὰ κληρονομίαν παθήματα.

Διὰ τοῦτο λοιπόν, φίλοι συμπατριῶται, πρέπει νὰ φροντίσετε νὰ ἦναι τώρα καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἱερῶν ναῶν ἀνάλογος μὲ τὸ πλῆθος τῶν κατοίκων, μηδὲ νὰ ὑπερβαίνει ποτὲ τὴν ἀναλογίαν ταύτην. Ἄναγκαῖον εἶναι καὶ τοῦτο νὰ μὴ συγχωρῆται εἰς κανένα πολίτην νὰ κτίζη καὶ ἰδιόν του. Οἱ ναοὶ ὄντες κοινοὶ εἰς ὅλους τοὺς πολίτας, μὲ τοῦ κοινοῦ τὴν δαπάνην πρέπει νὰ γίνωνται. Ὁ κατὰ μέρος πολίτης, ἂν ἐπιθυμῇ νὰ κτίσῃ ναόν, διὰ νὰ δείξῃ τὴν πρὸς Θεὸν πλειοτέραν του εὐλάβειαν, ἔχει τοὺς ναοὺς προχείρους, εἰς τοὺς ὁποίους δύναται νὰ προσκυνῇ ὅσάκις θέλει τὸν Θεὸν «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ»· ἂν τὸν κτίζη διὰ φιλοτιμίαν, ἔχει πάλιν ποῦ νὰ δείξῃ τὴν φιλοτιμίαν του, βοηθῶν χρηματικῶς τὰ γυμνάσια, τὴν βιβλιοθήκην, τὴν τυπογραφίαν, ἐκ τῶν ὁποίων γεννῶνται οἱ ἀληθινοὶ ἔμψυχοι ναοὶ τοῦ Θεοῦ. «Ἵμεῖς γὰρ ναὸς Θεοῦ ἐστὲ ζῶντος.»

Ἐπειδὴ ὁ ἀληθὴς στολισμὸς τῶν ναῶν ἐδείχθη ὅτι εἶναι οἱ σεμνοὶ καὶ φωτισμένοι ὑπηρέται τῶν ναῶν, χρεωστεῖτε νὰ προσέχετε εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἱερέων καὶ τοῦ Ἀρχιερέως σας. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἱερέως ἢ ἐφημερίου ἐκάστης παροικίας, πρέπει νὰ γίνεταί ἀπὸ τοὺς παροίκους,

ἡγουν ἐκείνους, ὅσοι συνειθίζουσι νὰ ἐκκλησιαζῶνται ὅπου αὐτὸς ἐφημερεύει. Τὸν Ἀρχιερέα δὲ πρέπει νὰ δεχθῆτε μὲ νόμον ἀπαράβατον, νὰ μὴ δέχεσθε εἰς τὸ ἐξῆς κανένα πεμπόμενον ἔξωθεν, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ μηδ' ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ἡ πολιτεία πρέπει νὰ τὸν ἐκλέγῃ, πρῶτον Χριστόν, δεύτερον στολισμένον μὲ παιδείαν, τρίτον ὄχι πολὺ νεώτερον τῆς ἐξηκονταετίας. Οὕτω κάμνοντες ἀκολουθεῖτε τὴν πρᾶξιν τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας. ὅτε οἱ ἱερωμένοι ἐκλέγοντο ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ τοὺς πολίτας, εἰς τοὺς ὁποίους ἔμελλαν νὰ ἱερατεύωσι. Καὶ ἂν σὰς ἐναντιωθῆ κανεὶς, ἢ καὶ σὰς ἀφορίσῃ περὶ τούτου, πολὺ πλέον δίκαιον ἔχετε νὰ τὸν ἀφορίσετε σεῖς, ὡς παραβάτην τῶν ἀρχαίων κανόνων.

Διὰ νὰ γίνεταί ἡ ἐκλογὴ νόμιμος, ἰδοὺ πῶς ἐπεθύμουν νὰ ψηφίζεται ὁ Ἀρχιερεὺς. Τριακόσιοι πολῖται (μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ δημογέροντες καὶ δώδεκα ἱερεῖς) συγκαλεσμένοι ἀπὸ ὅλας τὰς τάξεις τῶν πολιτῶν, διαλέγουσι ἐξ αὐτῶν πενήκοντα καὶ ἓνα, καὶ οὗτοι ὁ εἰς καὶ πενήκοντα ἐκλέγουσι μὲ τῶν πλειόνων τὴν ψῆφον τὸν μέλλοντα ν' ἀρχιερατεύσῃ.

Εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ναῶν εὐχρῆς ἄξιον ἦτο νὰ προκρίνωνται πάντοτε οἱ κοσμικοὶ ἱερεῖς παρὰ τοὺς ἱερομονάχους· ἢ καὶ, ἂν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ, καὶ ἱερομόναχον, νὰ ἦναι τοῦλάχιστον ἐξηκονταετῆς τὴν ἡλικίαν, καὶ μάλιστα ἂν μέλλῃ νὰ ἀναδεχθῆ καὶ τῆς ἐξομολογήσεως τὸ ἔργον.

Οὗτ' ὁ Ἀρχιερεὺς, οὗτ' οἱ ἱερεῖς σας* δὲν χρεωστοῦν εἰς κανένα τίποτε εἰς ὄνομα δώρου ἢ πληρωμῆς διὰ τὴν χειροτονίαν. Καθὼς οὐδ' ἀπὸ κανένα πρέπει νὰ ζητῶσιν ἢ νὰ λαμβάνωσι τίποτε διὰ τὴν ἱερουργίαν τῶν μυστηρίων. Ἐπειδὴ ὁμως ὡς ἄνθρωποι, ἔχουσι καὶ αὐτοὶ χρείας

ἀνθρωπίνας, χρεωστεῖτε νὰ τοὺς πληρόνετε ἀπὸ τὸ κοινόν. Καὶ ἡ δαπάνη δὲν θέλει εἶσθαι βαρεῖα, ἂν αὐτοὶ ἐκλεχθῶσι τόσοι, ὅσοι ἀρκοῦσιν εἰς ὑπηρεσίαν ἐκκλησιῶν ὀλίγων, καὶ τοιοῦτοι ὥστε νὰ μιμῶνται τὴν αὐτάρκειαν τῶν Ἀποστόλων, οἱ ὅποιοι ἔλεγαν « Ἔστι δὲ πορισμὸς » μέγας ἢ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας. Ἐχοντες δὲ δια- » τροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα, οἱ » δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν ἐπιπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ » παγίδα τοῦ διαβόλου κ.τ.λ. » Μυριάκις ἤκούσατε τὰ λόγια ταῦτα ἐπ' ἐκκλησίας ἀπὸ τὸ στόμα των. Τότε ἦσαν λόγια ψιλὰ· διότι ὄντες καὶ αὐτοὶ δουλωμένοι, καὶ ἀκολουθῶς φθαρμένοι καὶ τὰ ἦθη καὶ τὴν θρησκείαν, ὡς καὶ ἡμεῖς οἱ λαϊκοὶ, ἄλλο δὲν εἶχαν νὰ κάμωσιν οἱ ταλαί- » πωροι παρὰ νὰ λαλῶσιν. Ἐπειδὴ τὴν γλῶσσαν μόνον τῶν ἀφῆκεν ἡ τυραννία. Ἴδου καιρὸς νὰ τὰ βάλλωσιν εἰς πρᾶξιν, ἂν τὰ πιστεύωσι καὶ τὰ σέβωνται ὡς Θεοῦ λόγια. Ἴδου καιρὸς νὰ διορθώσωσι καὶ ἑαυτοὺς καὶ ἡμᾶς μετὰ τὸ παράδειγμά των. Ἡ ἐλευθερία δὲν μᾶς ἀφήνει πλέον καμμίαν πρόφασιν. Ἄν δὲν φροντίσετε σεῖς οἱ κοσμικοὶ τὴν ἀναμόρφωσιν ταύτην, δὲν εἰσθε ἄξιοι τῆς Ἐλευθερίας· ἂν δὲν τὴν δεχθῶσιν οἱ Ἰερωμένοι, δίκαιον ἔχετε νὰ τοὺς κρίνετε πλέον ὡς Ἰμάμιδες τοῦ Μωάμεθ, παρ' ὡς ἱερεῖς τοῦ Χριστοῦ.

Ἀκόμη ἐλαφροτέρα νὰ θέλετε κάμειν τὴν χρειαζομένην διὰ τοὺς ἱερεῖς δαπάνην, ἂν ἀποφασίσετε, ὅχι μόνον νὰ μὴν ἔχετε πλειοτέρους τῆς χρείας ἱερεῖς ἐντοπίους, ἀλλὰ μὴδὲ νὰ δέχεσθε ἐξωθεν κἀνένα ξένον ἐρχόμενον ἀπὸ πόλιν ἄλλην, ἢ στελλόμενον ἀπὸ μοναστήριον, διὰ νὰ καταστήσῃ μετόχιον, καὶ νὰ φορολογῇ τὴν πόλιν σας. Τῶν μετοχιῶν ὁ καιρὸς ἀπέρασεν. Κύριος εἶναι καθένας ν'

ἀπαρνηθῆ τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, καὶ νὰ ζῆ καὶ νὰ ὀνομάζεται μοναχός· ἀλλ' οὔτε θεῖοι, οὔτ' ἀνθρώπινοι νόμοι συγχωροῦν εἰς κανένα νὰ τρέφεται ἀργός ἀπὸ τῶν ἐργαζομένων τοὺς κόπους. Ὁ τοιοῦτος ὄχι μόνον ἀδικεῖ, ἀλλὰ βιάζει καὶ τοὺς τρέφοντας αὐτὸν νὰ γίνωνται ἀδικοί. Καὶ ἄλλη διαφορὰ δὲν μένει μεταξύ των, πλὴν ὅτι ὅσοι τρέφουν τὸν ἀργόν, σιμὰ τῆς ἀδικίας γίνονται καὶ γελοιοί. Ἐπειδὴ ὅ,τι χρεωστοῦν εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν οἰκογένειαν, καὶ εἰς ὅλην τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, τὸ ἐξοδεύουν νὰ τρέψωσιν ἀργούς, ξένους καὶ τῆς πατρίδος καὶ τῆς πολιτείας των· καὶ ὄχι μόνον νὰ τρέψωσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς καταπλουτίζωσιν. Ἀναιροῦντες λοιπὸν τὰ μετόχια, καὶ τὰ ἀργυρία σας οἰκονομεῖτε διὰ τὰς χρείας τῆς πατρίδος, καὶ τοὺς ὀσιωτάτους μοναχοὺς λυτρώνετε ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τοῦ Σατανᾶ· «οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου».

Λείπεται νὰ θεωρήσωμεν καὶ τὰ νοσοκομεία· ὄνομα καὶ πρᾶγμα φιλάνθρωπον, ἐπειδὴ στηρίζεται εἰς αὐτὰ τοῦ Εὐαγγελίου τὰ λόγια. «Ξένος ἦμην καὶ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἠσθένησα καὶ ἐπισκέψασθέ με». Καὶ τοὺς ἀσθενεῖς χρεωστεῖ πᾶσα πόλις νὰ ἐπισκέπτεται, ὅταν δὲν ἔχωσι τὰ μέσα νὰ ἐπισκεφθῶσιν, ἢ κανένα πολίτην, ἢ συγγενῆ νὰ τοὺς ἐπισκεφθῆ. Καὶ τοὺς γυμνοὺς νὰ ἐνδύσῃ, ὅταν ἡ γύμνωσις των προέρχεται ἀπὸ παντελῆ ἀπορίαν, καὶ ὄχι ἀπὸ ἀργίαν. Καὶ τοὺς ξένους νὰ δέχεται, ὅταν ὁ ξένος δὲν εὕρισκῃ κανένα του συντοπίτην, ἢ γνώριμον νὰ τὸν δεχθῆ, ἢ δὲν ἔχῃ τὰ μέσα νὰ πληρόνῃ τὸ ἐνοίκιον, καὶ τὰ λοιπὰ χρειώδη ἐξοδα τῆς παρουσίας του. Διὰ τοῦτο ὁμως δὲν εἶναι χρεῖα οὔτε νοσοκομείου, οὔτε ξενοδοχείου. Οἱ ἀσθενεῖς ἄποροι εἰς τὰς

εὐνομούμενας πολιτείας εἶναι ὀλίγοι, διότι τῆς εὐνομίας τὸ πρῶτον σωτήριοι ἀποτέλεσμα εἶναι νὰ ἐργάζωνται ὅλοι οἱ πολῖται, νὰ κερδαίνῃ καθένας τὰ πρὸς ζωὴν ἀναγκαῖα ἐν ὧσιν ὑγιαίνει, καὶ νὰ θησαυρίζῃ διὰ τῆς οἰκονομίας ὅ,τι τὸν χρειάζεται, ἂν ἀρρωστήσῃ. Ἡρωτήθη ἓνας ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἰνδίας διὰ τί δὲν ἐκτιζε νοσοκομεῖα, καὶ ἀπεκρίθη ὅτι, «φροντίζω νὰ καταστήσω τοὺς ὑπηκόους μου τόσον πλουσίους, ὥστε νὰ μὴν ἔχωσι χρεῖαν νοσοκομείων». Ὁ ξένος καὶ πτωχὸς δίκαιον εἶναι νὰ βοηθηθῇ πρὸς μικροῦ καιροῦ διάστημα, καὶ νὰ λάβῃ ἀκόμη καὶ τὴν ἀναγκαίαν δαπάνην τοῦ ταξιδίου του, διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ἄν ὁμως προτιμᾷ νὰ γένη συμπατριώτης σας, χρεωστῆ νὰ ὑποταχθῇ εἰς κανένα ἐργόχειρον, ἢ ἄλλο ὅ,τι δύναται ἐπιτήδευμα, διὰ νὰ ζῇ ἀπὸ τοὺς κόπους του. Ἄδικία μεγάλη θέλει εἶσθαι νὰ τρέφετε ξένους ἀργούς, ὅποταν οὐδὲ συμπατριώτας ἀργούς εἶναι δίκαιον νὰ ὑποφέρετε. Ἐχετε νοσοκομεῖον χωριστὸν διὰ τὴν σκορδοῦλαν· αὐτὸ σᾶς γίνεται τώρα περιττόν· ἐπειδὴ ἢ ἀπ' ὅλας τὰς σκορδοῦλας ὀλεθριωτέρα σκορδοῦλα, οἱ Τούρκοι, ἀναχωροῦντες ἀπὸ τὴν νῆσον, σύρουν ἐξοπίσω των καὶ τὴν σκορδοῦλαν, διὰ νὰ τὴν χαίρωνται εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἀντὶ τοῦ νοσοκομείου λοιπὸν τούτου ἔχετε χρεῖαν Λαζαρέτου, διὰ τὸν καθαρισμόν τῶν ἐξωθεν ἐρχομένων πραγμάτων καὶ προσώπων.

Ἐχετε νοσοκομεῖον λεπρῶν ἢ λωβῶν· καὶ ὁμως ἡ λέπρα δὲν εἶναι ἐνδημικὴ ἀρρωστία τῆς Χίου, οἱ πλείοτεροι λεπροὶ σᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὴν Μιτυλήνην. Πιθανόν ὅτι ὅταν καὶ οἱ Μιτυληναῖοι ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ τὴν φρικτὴν λέπραν τῶν Τούρκων, θέλουσιν φροντίσειν καὶ τοὺς λεπρούς

των νὰ νοσοκομῶσι, καὶ τοὺς πτωχοὺς των νὰ ἐλεῶσι. Πᾶσα πόλις χρεωστεῖ νὰ βαστάζη τὰ ἰδιά της βάρη. Ἄρκετά, ἢ μᾶλλον ὑπέριμετρα, διὰ τὴν κακίαν τῶν τυράννων, ἔγιναν τὰ ἰδικά σας βάρη. Αὐτῶν τὴν ἐλάφρῳσιν χρεωστεῖτε νὰ φροντίζετε. Ἄν φανῇ τις ἐντόπιος λεπρός, καὶ τόσον ἄπορος, ὥστε μῆτε νὰ ἔχη, μῆτε νὰ δύναται ν' ἀποκτήσῃ μὲ ἰδίους κόπους τὰ ἀναγκαῖα, δίκαιον εἶναι νὰ βοηθῆται, ἀλλ' εἰς τὴν κατοικίαν του, καὶ ὄχι εἰς χωριστὸν λωβοτροφεῖον. Καὶ τὸ αὐτὸ νοεῖται καὶ διὰ τοὺς ἄλλους ἀσθενεῖς καὶ πτωχοὺς. Ὁ φιλόπονος τεχνίτης φρίττει εἰς μόνον τοῦ νοσοκομείου τ' ὄνομα. Ὅθεν ὅταν δυστυχῆσῃ, τὸ νοσοκομεῖον γίνεται δι' αὐτὸν προσθήκη εἰς τὰς ἄλλας του δυστυχίας. Ὁ μισόπονος, ἢ ὁ ἀνοικόνομος τεχνίτης, ἐξ ἐναντίας, στοχάζεται τὸ νοσοκομεῖον ὡς τελευταίαν ἄγκυραν καὶ ἐλπίδα τῆς σωτηρίας του· καὶ οὔτε πολλοὺς κόπους ὑποφέρει, οὔτε νὰ οἰκονομήσῃ τίποτε ἀπὸ τοὺς κόπους του τὸν μέλλει.

Τοιαῦτα εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῶν νοσοκομείων. Τοὺς ἀργοὺς πολυπλασιάζουν, τοὺς φιλοπόνους ὀλίγον ὠφελοῦν. Ἡ Γεωργία, αἱ τέχναι, τὸ ἐμπόριον, ταῦτα μόνον εἶναι τὰ ἀληθινὰ τῶν πολιτῶν μέσα, μὲ τὰ ὅποια καὶ ὑγιαίνοντες τρέφονται, καὶ ἄρρωστοι νοσοκομοῦνται. Τὰ πολλὰ νοσοκομεῖα καὶ πολλὰ μοναστήρια ἐφάνησαν πάντοτε εἰς τοὺς καιροὺς τῆς βαρβαρότητος καὶ τῆς δουλείας τῶν ἐθνῶν, ὡς τὸ μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία. Εἰς μόνην τὴν Γαλλίαν (ὅπου σήμερον διστάζω ἂν εὐρίσκηται πλέον λωβοτροφεῖον) ἐμετροῦντο ἄλλην φοράν δύο χιλιάδες λωβοτροφεῖων, προικισμένων μὲ λαμπρὰ εἰσοδήματα, ὅχι διότι ἐπληθύνθησαν εἰς τόσον οἱ λωβοί, ἀλλὰ διότι πλῆθος ὀκνηρῶν καὶ ἀχρείων ἀνθρώπων ὑπεκρίνοντο τοὺς

λωβούς και συνέτρεχαν πανταχόθεν (λέγει ἡ ἱστορία) εἰς τὰ λαμπρὰ ταῦτα ὀκνηροτροφεία. Τὸ αὐτὸ συνέβη και εἰς τὰ μοναστήρια. Ἀφοῦ οἱ ὀσιώτατοι μοναχοὶ ἐγύμνωσαν τοὺς μωροὺς κοσμικοὺς ἀπὸ τὰ πλούτη των, ἐπενόησαν τρόπον θαυμαστὸν και νὰ τὰ βάλλωσιν εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ὀκνηρῶν. Ἀπὸ τούτους, ὁποῖαν ὥραν τῆς ἡμέρας ἢ τῆς νυκτός, ὅστις ἤθελεν ἐπαρρησιάζετο ἀκάλεστος εἰς τὸ πλησιέστερον μοναστήριον, και εὔρισκεν ἐκεῖ και τὸ γεῦμα και τὸ δεῖπνον του ἑτοιμον.

Τὸ ὄχι μόνον συγχωρημένον, ἀλλὰ και ἀναγκαῖον δημόσιον οἶκημα, εἰς ὅλας τὰς εὐνομουμένας πόλεις, εἶναι τὸ ὄρφανοτροφεῖον. Ἄλλ' αὐτοῦ ἡ δαπάνη εἶναι πολλὰ μικρά, ἐὰν πρῶτον, δὲν δέχεται παρὰ τὰ ἀληθῶς ὄρφανά, ἤγουν παιδιά τὰ ὁποῖα ὄχι μόνον ἐδυστύχησαν νὰ στερηθῶσι τοὺς γονεῖς των, ἀλλ' οὐδὲ συγγενεῖς ἔχουν ἱκανοὺς νὰ τὰ ἀναθρέψωσι· δεῦτερον, ἐὰν εἰς τὸ ὄρφανοτροφεῖον, μετὰ τὰ ἀναγκαῖα γράμματά, διδασθῶσι νὰ ἐργάζωνται καμμίαν τέχνην, ἀπὸ τῆς ὁποίας τὸ κέρδος τὰ δύο τρίτα νὰ μένωσιν εἰς τὸ ὄρφανοτροφεῖον, και τὸ λοιπόμενον νὰ θησαυρίζεται διὰ τὸ ἐργαζόμενον παιδίον, ἕωσοῦ νὰ ἔλθῃ·εἰς ἡλικίαν ν' ἀφήσῃ τὸ ὄρφανοτροφεῖον, και νὰ τρέφεται μὲ τοὺς κόπους του.

Πολλὰ, φίλοι συμπατριῶται, εἶπα εἰς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν χρεῖαν πολλῶν· «οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ.» Γνωρίζετε ὅτι τῆς ὁμονοίας τὸ ἱερὸν ὄπλον σᾶς ἔκαμνε πρὸ τῶν συμφορῶν σας ἰσχυροῦς. Μὲ τὴν ὁμόνοιαν πάλιν ὀπλίσθητε, ἂν θέλετε νὰ κατασταθῆτε ἰσχυρότεροι. Μόνη τῆς ἰσχύος ἡ διπλωσις ἔχει νὰ θεραπεύσῃ τὰς συμφοράς σας.

Συγχωρήσατέ με νὰ τελειώσω ὡς ἄρχισα, μὲ τοῦ

Προφήτου τὰ λόγια « μὴ κλαίετε τὸν τεθνηκότα μηδὲ θρηνῆτε· κλαύσατε κλαυθμῶ τὸν ἐκπορευόμενον, ὅτι οὐκ ἐπιστρέψει ἔτι, οὐδὲ ὄψεται τὴν γῆν πατρίδος αὐτοῦ ». Σᾶς παρακαλῶ καὶ σᾶς εὐχομαι, φίλοι συμπατριῶται, νὰ μὴν ὑποφέρετε νὰ πάθετε τὸ ἀπαρηγόρητον τοῦτο κακόν, ἀλλὰ νὰ ἐπιστρέψετε εἰς τὴν πατρίδα, καὶ πολὺ λαμπροτέραν τῆς προτέρας νὰ τὴν καταστήσετε.

Ὁ φίλος καὶ συμπατριώτης σας
ΚΟΡΑΗΣ.

95.

Ἐκ Παρισίων, 25 Ἰουνίου 1823.

Φίλοι συμπατριῶται,

Ὅταν σᾶς ἔγραφα πρὸ ὀλίγων μηνῶν, ὅτι δὲν θέλετε ἀργήσῃν ν' ἀπολαύσετε τὴν πατρίδα, τινὲς ἀπὸ σᾶς ἀπορήσαντες διὰ τὸ προφητικὸν τῆς ἀγγελίας μου, ὑποπτεύθησαν μὴν ἔχω διπλωματικὰς τινας περὶ τούτου βεβαιότητας,

Οὔτε κοινωνίαν ἔλαβα ποτὲ καμμίαν μὲ διπλωματικούς, οὔτε προφητικοῦ πνεύματος ἠξιώθην· γνωρίζων ἀκριβῶς (ὅ,τι καὶ αὐτοὶ σας οἱ ἐχθροὶ ἠναγκάζοντο νὰ ὁμολογῶσι) τὴν προτέραν σας φρόνιμον διαγωγὴν, διὰ τὴν ὁποίαν, ἂν καὶ εἰς τὸν αὐτὸν ζυγὸν δεμένοι μὲ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας, δὲν ἠσθάνεσθε ὁμως τόσον τὸ βᾶρος τοῦ ζυγοῦ, ὅσον τὸ ἠσθάνοντο οἱ λοιποὶ ταλαίπωροὶ μας

ἀδελφοί. Ταύτην, λέγω, τὴν διαγωγὴν σας γνωρίζων, ἐνόμισα, ὅτι δὲν ἐκινδύνευα τίποτε νὰ γενῶ προφήτης· ἔλεγα εἰς ἑμαυτὸν «οἱ Χῖοι ἐνθυμούμενοι τὴν προτέραν » αὐτῆς λαμπρὰν κατάστασιν, καὶ γνωρίζοντες ἀπὸ τὴν » μακρὰν πείραν, ὅτι ἡ τοιαύτη κατάστασις ἦτον ἔργον » τῆς ὁμονοίας των, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ συνδεθῶσι » τῶρα σφιγκτότερα παρά ποτε μὲ τὸν ἱερὸν τῆς ὁμονοίας » δεσμόν, καὶ νὰ κινήσωσι πάντα λίθον ν' ἀναφανῶσι πάλιν εἰς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ἀπὸ τὸν λάκκον τῆς ταιπωρίας εἰς τὸν ὅποιον τοὺς κατεβύθισεν ὁ ἄγριος τύραννος.»

Ταῦτα συλλογιζόμενος ἐπαρηγορούμην, ἡ ἕκαμα ἀδιστακτικῶς τὸν προφήτην προσμένων κατὰ πᾶσαν ὥραν καὶ στιγμὴν ν' ἀκούσω κανὲν ἀπὸ τὰ γενναῖα σας συνειθισμένα κινήματα παρόμοιον τῶν προτέρων σας φροντίδων, διὰ τῶν ὁποίων ἀπεκτῆσατε Βιβλιοθήκην δημόσιον πρῶτοι σεῖς μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐσυγκροτήσατε γυμνάσιον λαμπρότατον ὄλων τῶν Ἑλληνικῶν γυμνασίων, εἰς ἓνα λόγον ἐκαταστήσατε εἰς τὸ μέσον τῆς βαρβαρωθείσης Ἑλλάδος νέας Ἀθήνας τὴν Χίον.

Ἄλλὰ, φίλοι συμπατριῶται, (συγχωρήσατέ με νὰ σᾶς ἐξομολογηθῶ τῆς ψυχῆς μου τὴν θλίψιν), ἤργήσατε τόσον νὰ κινήητε εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῶν Ἀθηναίων, ὥστε μ' ἐχάμετε νὰ ἐντρέπωμαι, ὄχι διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς προφητείας μου, ἀλλὰ διὰ τὴν κοινὴν ὄλων τῶν συμπατριωτῶν δυστυχίαν, οἱ ὅποιοι κινδυνεύουν νὰ φανῶσι πολὺ πλέον ἀνάξιοι πατρίδος παρά τοὺς παλαιούς Ἀθηναίους. Ἐκεῖνοι διχονοῦντες ἐπαυσαν νὰ ἦναι Ἀθηναῖοι· ἐσεῖς ἀποκλεισμένοι ἀπὸ τὴν πατρίδα, ὄχι διὰ ἰδίᾳ σας σφάλματα, δὲν ἐστάθητε ἀκόμη καλοὶ νὰ τὴν ἀπολυτρώσατε

μέ τήν συνήθη προτέραν σας όμόνοιαν. Ἐκεῖνοι ἐδυστύχησαν δυστυχίαν κοινήν μέ ὅλην τήν Ἑλλάδα, ἐσεῖς κινδυνεύετε νά μείνετε μεταξύ τῶν εὐτυχούντων Ἑλλήνων μόνοι χωρίς πατρίδα· ἤ τοῦλάχιστον νά χρεωστῆτε τήν ἀνάκτησίν της εἰς εὐεργέτας ἴσως ὄχι τόσον γενναίους. Καί ὑπομονή, ἂν ἦτο κἄν τοῦτο βέβαιον· ὅστις θέλει νά ψωμοζητῆ δέν ἔχει πλέον δίκαιον νά κρίνῃ τήν ἐλεημοσύνην του. Ἄλλ' ἡ πατρίς ἐνδέχεται νά γενῆ καί συνθήκης διπλωματικῆς πραγμάτευσις καί μισθός, καί ἡ νά μείνῃ ἀίδίως εἰς τὰς χεῖρας τοῦ κατέχοντος, ἡ νά . . . καταλάβετε τὰ σιωπώμενα.

Ταῦτα φίλοι συμπατριῶται, ἂν δέν τὰ ἐσυλλογίσθητε ἀκόμη, καιρός εἶναι, καί σᾶς ἐξορκίζω εἰς τόν Θεόν νά τὰ συλλογισθῆτε, ἂν θέλετε νά μὴ κατασταθῆτε σεις οἱ ἕως πρό μικροῦ λαμπροί καί πρῶτοι τῶν Ἑλλήνων, « Ὀνειδος ἀνθρώπων καί ἐξουθένημα λαοῦ ». Ὁ σκορπισμός σας, διὰ τόν ὁποῖον εἴσθε εἰς μακρὰ διαστήματα ἕνας ἀπό τόν ἄλλον, δέν πρέπει οὔτε πρόφασις οὔτε ἐμπόδιον νά γενῆ τῆς κοινῆς συμβουλῆς καί ἀποφάσεως.

Βλέπω ἀπό διαφόρους ἐπιστολάς τῶν συμπατριωτῶν, καί ὀνομαστί τοῦ ἐν Βιέννῃ Κ. Βλαστοῦ, καί τοῦ ἐν Λόνδρῳ κ. Ι. Μαυροκορδάτου, ὅτι ἤρχησαν τινες ἀπό σᾶς νά βασανίζονται ἀπό τήν περί πατρίδος μέριμναν· ἀλλά τοῦτο δέν ἀρκεῖ. Ἀνάγκη εἶναι νά διορίσθη κέντρον μίαν ἀπό τὰς Εὐρωπαϊκάς πόλεις (ἡ Μασσαλία μέ φαίνεται τὸ ἀσφαλέστερον), εἰς τήν ὁποίαν νά κατευθύνωνται αἱ τῶν εἰς ἄλλας πόλεις κατοικούντων συμπατριωτῶν ὄλων βουλαί, διὰ νά ἀναφανῆ τῶν πλειόνων ἢ ψῆφος περί τοῦ προκειμένου. Περὶ τούτου σᾶς γράφει καί ὁ ἐν Λόνδρῳ

Ἰωάννης Μαυρογορδάτος, ὡς μὲ λέγει εἰς τὴν τελευταίαν του.

Περὶ δὲ τοῦ τί ἄλλο ἔπειτα πρέπει νὰ πράξετε, καὶ πῶς νὰ τὸ πράξητε, δὲν ἔχετε χρεῖαν συμβουλῶν. Ὁμόνοιαν μόνην καὶ τόλμην μὲ χρηστάς ἐλπίδας· ἡ ὁμόνοια εἶναι τοῖχος ἀκαταμάχητον. Καλὸν ἦτο πρῶτον νὰ συνεισφέρετε σεῖς, καθένας ἀναλόγως τῆς περιουσίας του, ὄχι δωρεάν, ἀλλὰ δάνειον εἰς τὴν μητέρα σας τὴν πατρίδα· καὶ ἀφοῦ γνωσθῇ ὁ ἀριθμὸς τῆς συνεισφορᾶς, ἂν ἦναι ἱκανός, ἀνακομβόνεσθε εἰς τὸ ἔργον· ἂν ὄχι, ἠμπορεῖτε καὶ δάνειον τότε μὲ πλειότερον θάρρος νὰ ζητήσετε. Ἐλπὶς εἶναι ὅτι οἱ δανεισταὶ δὲν θέλουν σᾶς ἀποβάλλειν, ὅταν ἴδωσιν ὅτι σεῖς πρῶτοι καταβάλλετε χρήματα, καὶ σεῖς ὅλοι προσφέρετε εἰς αὐτοὺς ἀσφάλειαν τὴν κοινὴν σας ἐγγύησιν καὶ ὑπογραφὴν. Ἄν τοῦτο δὲν κατορθωθῇ, ἀρκεῖ πάλιν ἡ συνεισφορά σας, ὅσον μικρὰ καὶ ἂν ἦναι, νὰ σᾶς δώσῃ κἂν τὸ δίκαιον νὰ παρασταθῆτε εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βουλὴν καὶ νὰ ζητήσετε τὰ λειπόμενα εἰς ἀποπλήρωσιν τῆς χρεῖας σας. Ὅπως ἂν γενῆ τὸ πρᾶγμα, εἴτε μὲ μόνην τὴν συνεισφορὰν σας ἢ καὶ μὲ δάνειον βοήθειαν ἐξωτερικὴν, ἢ εἰς τὴν Βουλὴν καταφυγὴ χρεωστεῖται διὰ τὴν εὐταξίαν καὶ εὐνομίαν. Προσέχετε ὁμως μὴν ἀποσπασθῆτε σεῖς ἀπὸ τὴν φροντίδα, ἀφίνοντές την ὅλην εἰς ἄλλους.

Σεῖς πρέπει νὰ ἦσθε οἱ ἐνεργοὶ καὶ πρωτεπιστάται τοῦ ἔργου, ἐπειδὴ καὶ σεῖς εἴσθε οἱ χρεῖαν ἔχοντες πατρίδος. Σᾶς εὐχομαι ἀπὸ ψυχῆς τὴν ταχεῖαν αὐτῆς ἀνάκτησιν!

Ὁ φίλος καὶ συμπατριώτης
ΚΟΡΑΗΣ.

Παρακαλῶ σε, κ. Μαυρογορδάτε, ἀφοῦ κοινωνήσης τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν εἰς ὅλους τοὺς αὐτοῦ συμπα-

τριῶτας νὰ τὴν ἐξαποστείλῃς εἰς τοὺς ἐν Μάλτᾳ εὐρισκόμενους, κρατῶν αὐτοῦ ἐν ἴσον. Ἄλλα ἴσα ἐστάλθησαν εἰς Μασσαλίαν καὶ Τεργέστην.

96.

Ἐκ Παρισίων, 20 Ὀκτωβρίου 1823.

Φίλοι συμπατριῶται.

Μετὰ πολλὰς παρακλήσεις, ὅσας ἔκαμα καὶ κοινῶς πρὸς ὅλους, καὶ μερικῶς εἰς πολλοὺς, ἡ παροῦσα εἶναι ἡ τελευταία μου· καὶ πιστεύσατέ με, ὅτι τὴν γράφω σχεδὸν ἀπὸ τὸν τάφον, μὲ νεκρωμένον σῶμα καὶ ψυχὴν, τὴν ὁποίαν ἐμάρανε πλέον παρὰ τὴν ἡλικίαν ἢ καταστροφή τῆς πατρίδος. Καὶ ταύτην ἀκόμη ἤθελα ὑποφέρειν, ἂν εἶχα νὰ τὴν ἀποδώσω εἰς μόνην τὴν ὀργὴν τοῦ θεοῦ, ὅστις πολλάκις μᾶς παιδεύει διὰ νὰ μᾶς σωφρονίσῃ. Ἄλλὰ βλέπω, μὲ ἀπαρηγόρητον θλίψιν, καὶ τρόπον τινὰ ταπεινώσειν καὶ καταισχύνειν τῆς ἄλλοτε ὑπερηφάνου, διὰ τὴν δόξαν τῆς πατρίδος, ψυχῆς μου, ὅτι ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μᾶς παιδεύει, ὄχι ὡς υἱοὺς μὲ πατρικὴν φιλοστοργίαν, ἀλλ' ὡς πονηροὺς δούλους μὲ ἀδυσώπητον ὀργὴν, διὰ νὰ ἐξαλείψῃ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ αὐτὸ τῶν Χίων τὸ ὄνομα· ἐπειδὴ μᾶς ἐστέρησεν ὄχι μόνον τὰ σωματικὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ τὸ πλέον ἀξιοθρήνητον, τὴν ἀδελφικὴν ὁμόνοιαν, διὰ τῆς ὁποίας μόνης καὶ ἀποκτῶνται καὶ ἀνακτῶνται καὶ φυλάσσονται τὰ ἀγαθὰ.

Ἄλλ' ἄρα δὲν βλασφημῶ, λέγων αἷτιον τῆς διχονοίας αὐτὸν τὸν ἀναίτιον παντὸς κακοῦ θεόν; Ἄρα δὲν ἀτιμάζω ἀδίκως τοὺς συμπατριώτας μου, προσάπτων εἰς αὐτοὺς τὸ αἰσχροτάτον ὄλων τῶν κακῶν, τὴν διχονοίαν; Ἐνδεχόμενον ὅ,τι ἐγὼ ὑποπτεύομαι διχονοίαν, νὰ ᾗναι ἀπλοῦν ἀποτέλεσμα τοῦ σκορπισμοῦ σας εἰς διαφόρους χωρισμένας μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων πόλεις· ἤθελεν ἴσως εἶσθαι τὴν ὥραν ταύτην καθαρὰ ἀπὸ τοῦ μικροῦ τυράννου τὰ βήματα ἢ ἐλεεινὴ Χίος, ἐὰν ᾗσαν συναθροισμένα καὶ συμβουλευόμενα εἰς μίαν πόλιν τὰ τέκνα τῆς;

Ἄλλ' εἶναι καὶ τούτου θεραπεία, καὶ ἀκούω μ' εὐχαρίστησιν, ὅτι τὴν ἐφροντίσετε τρόπον τινά, συγκροτήσαντες εἰς μίαν πόλιν τὴν Μασσαλίαν, κοινὴν ἐπιτροπὴν νὰ ἐπιστέλλῃ εἰς τοὺς ἀλλοῦ παντοῦ εὐρισκομένους συμπατριώτας, καὶ νὰ ἀντιδέχεται ἀπ' ἐκείνους τὰς χρειώδεις κοινὰς συμβουλὰς καὶ διασκέψεις εἰς βοήθειαν τῆς μολυσμένης ἀπὸ τὸν τύραννον καὶ ὕδουρομένης πατρίδος. Διὰ τί λοιπὸν δὲν ἐγεννήθη ἀκόμη κἀνένας καρπὸς ἀπὸ τὴν σωτήριον ταύτην ἐπιτροπὴν; Ἰ Ποῖος βάσκανος δαίμων ἐμπόδις' ἕως τώρα τὸν καλὸν τοῦτον σας σκοπὸν; Προσέχετε καλὰ, φίλοι συμπατριῶται. Ἐπάθετε βέβαια τὴν μεγαλωτάτην ὄλων τῶν δυστυχιῶν, στερηθέντες τὴν πατρίδα· ἀλλὰ πιστεύσατέ με, ὅσον μεγάλη καὶ ἂν ᾗναι, λογίζεται καὶ αὐτὴ μικρά, παραβαλλομένη μὲ τὴν ἀτιμίαν, ἣτις μέλλει νὰ σᾶς ἀμαυρώσῃ ὅλους, ἂν δεῖξετε μὲ τὴν ἀμέλειάν σας, ὅτι δικαίως ἐστερήθητε τὴν πατρίδα ὡς ἀνάξιοι νὰ ἔχετε πατρίδα.

Ἡ Σκύθης ἀμαξόβιος πρέπει νὰ ᾗναι, ἢ κακὸς ἄνθρωπος, ὅστις δὲν ἔχει πατρίδα. Οἱ κακοῦργοι τὴν φεύγουν, διὰ τὸν φόβον μὴ κολασθῶσιν ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς

πατρίδος. Οἱ νομάδες Σκύθαι, ζῶντες εἰς αὐτά των ἀτ-
 ἀμάξια, καὶ μεταβαίνοντες ἀπὸ τόπον, ὅπου εὕρωσι βο-
 σκὴν διὰ τὰ κτήνη των, ἀλλάσσουν καθημέραν πατρίδα.
 Ἰ Δὲν καταλαμβάνετε, φίλοι συμπατριῶται, ὅτι ἡ σημε-
 ρινὴ σας ζωὴ ἐγινε νομαδικὴ ζωὴ, ἢ ἀληθέστερον πολὺ
 αἰσχρῶτέρα τῆς νομαδικῆς; Ἐκεῖνοι παῖς παρὰ πατρός
 οὕτως ἐσυνείθισαν νὰ ζῶσι, καὶ μὴ κληρονομήσαντες ἀπὸ
 τοὺς πατέρας των πατρίδα κτιστήν, γεννῶνται, κατοι-
 κοῦν καὶ ἀποθνήσκουν χωρὶς ὄνειδος εἰς τὰς ἀμάξας των.
 Ἐκεῖνοι, ὅπου πεζεύσωσιν, ὠπλισμένοι καθὼς εἶναι, ἂν
 δὲν ἐμπνεύσωσι τιμὴν, ἐμπνέουν κἂν φόβον ἱκανὸν νὰ
 τοὺς φυλάξῃ ἀπὸ τοὺς ἐνδεχομένους κινδύνους. Ἄλλ'
 ἐσεῖς, ταλαίπωροί μου συμπατριῶται, ἴ ποῦ ἔχετε νὰ κλί-
 νετε τὴν κεφαλὴν, χωρὶς νὰ αἰσθανθῆ καὶ ἡ κεφαλὴ καὶ
 ἡ ψυχὴ σας τὴν ἀπαρηγόρητον ὀδύνην, ὅτι ἐπαύσετε νὰ
 ὀνομάζεσθε Χῆοι; Ἰ Εἰς τοὺς φίλους σας μέλλετε νὰ φα-
 νῆτε; ἀλλ' ἡ φιλία, καὶ ἂν τοὺς ὑποθέσωμεν ὅλους πι-
 στούς, στηρίζεται εἰς τὴν τιμὴν, καὶ ἀφοῦ παύσῃ νὰ
 τιμᾶ κανεὶς κανένα, παύει καὶ νὰ τὸν ἀγαπᾶ. Ἰ Εἰς τοὺς
 ἐχθροὺς σας; Ἄλλὰ τούτων μάλιστα τὴν ὄψιν πρέπει νὰ
 φεύγετε ὡς δυστυχέστατον ἀπάντημα. « Ἰ Καὶ οἱ παρα-
 πορευόμενοι ἐβλασφήμουν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς καὶ λέ-
 γόντες. . . . » Λέγοντες τί; Ἰδοὺ οἱ ποτὲ καυχώμε-
 νοι, ὅτι εἶχαν τὸ κάλλιστον ὅλης τῆς Ἑλλάδος γυμνά-
 σιον, ὅτι συνήθροισαν αὐτοὶ πρῶτοι καὶ κατέστησαν δη-
 μόσιον βιβλιοθήκην, πρῶτοι αὐτοὶ τυπογραφίαν, πρῶτοι
 αὐτοὶ διπλᾶ καὶ τριπλᾶ νοσοκομεῖα! ἰδοὺ, ἰδοὺ οἱ κομ-
 πάζοντες ὅτι ἐπολιτεύοντο φρονιμώτερα παρὰ τοὺς λοι-
 πούς Γραικοὺς! Ὅχι, φίλοι συμπατριῶται, μὴν ἐλπίζετε
 νὰ τιμηθῆτε μῆτε ἀπ' ἐχθροὺς μῆτ' ἀπὸ φίλους. Ὅπου

στρέψετε τοὺς ὀφθαλμούς, θέλετ' ἀπαντήσῃν τῶν ἄλλων τὴν ἀποστροφὴν, ὅπου δώσετε προσοχὴν, περιπαιγμούς καὶ περιγέλια θέλετε ἀκούσῃν.

Δὲν πιστεύω, φίλοι συμπατριῶται, ὅτι εὐρίσκεται κανεὶς μεταξύ σας τόσοσιν σκληρός, ἢ τόσοσιν ἀσυλλόγιστος, ὥστε νὰ τολμήσῃ νὰ μοῦ ἀποκριθῇ. « Ὅσα λέγεις, Κοραῆ, ἀληθεύουν διὰ μόνους τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀπόρους μας· ἀλλ' ὅστις ἐξ ἡμῶν εὐτυχήσῃ νὰ ἔχῃ χρηματικὴν καλὴν κατάστασιν, εἰς ἐκεῖνον **« Πᾶσα γῆ πατρίς »**. Μὴ, διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ! πλανήσῃ κανένα σας τοιοῦτος νομαδικὸς λογισμὸς, μηδ' ἀπὸ κανενὸς στόμα προφερθῇ τοιαύτη Σκυθικὴ φωνή. Ὁ ἀμαξόβιος Σκύθης, ἔχει δίκαιον νὰ λέγῃ ὡςάκις πεζεύει εἰς γῆν ἱκανὴν νὰ θρέψῃ τὰ κτήνη του « Ἴδου σήμερον ἡ πατρίς μου. Ἄφου » τελειωθῇ ἡ βοσκὴ ἀναβαίνω εἰς τὴν ἀμαξάν καὶ ταξιδεύω πάλιν, ἕως νὰ εὕρω νέαν πατρίδα. » Εἰς ἐκεῖνον ἀληθῶς εἶναι « Πᾶσα γῆ πατρίς », ἀλλὰ τοιαύτη πατρίς, ὁποῖα πρέπει εἰς τὰ κτήνη καὶ εἰς τοὺς κτηνώδεις των δεσπότης. Ὑποφέρει κανεὶς ἀπὸ σᾶς νὰ μιμηθῇ τοὺς Σκύθας, λέγων, « Ὅπου εὐρίσκω τὸ ἐμπόριόν μου, ἐκεῖ εὐρίσκω καὶ τὴν πατρίδα μου; » Ἄπαγε! Ἐσεῖς εἴχετε πατρίδα, καὶ πατρίδα λαμπράν. καὶ ἂν ὁ τύραννος τὴν κατέστρεψε, δὲν ἐδυνήθη ὁμως καὶ νὰ τὴν καταποντίσῃ εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης. Ἡ νῆσος Χίος σώζεται, ἀλλ' ὀρφανὴ ἀπὸ τὰ τέκνα της. Ἐσεῖς εἴχετε καὶ συμπολίτας ἀδελφοὺς πολλοὺς, ἐκ τῶν ὁποίων τοὺς πτωχοὺς ἐτρέφετε, καὶ εἰς τοὺς ἀρρώστους ἀνοικτὴ καὶ ἔτοιμος καταφυγὴ ἦσαν τὰ νοσοκομεῖά μας. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν περιέρχονται σήμερον, ὡς πλανημένα πρόβατα, πεινῶντες καὶ διψῶντες, πολλοὶ ἄρρώστοι, πολλοὶ τὴν ὄραν ταύτην ψυ-

χομαχοῦντες ἴσως εἰς ἀχυρῶνας, ἢ εἰς βουστάσια, χωρὶς ἰατροῦ βοήθειαν. Κανείς ἐξ αὐτῶν, εἰς τοιαύτην ὀδυνηρὰν κατάστασιν δὲν λέγει βέβαια « Πᾶσα γῆ πατρίς »· ἀλλ' ὅλοι ὀδυρόμενοι φωνάζουν, Ποῦ ἡ πατρίς μας ; ὅλοι ἀναστενάζοντες ἐνθυμοῦνται, τὰς ἄλλοτε εἰς αὐτοὺς εὐεργεσίας σας, καὶ ἀποροῦν, διὰ τί δὲν φροντίζετε πλέον δι' αὐτούς, ὅταν μάλιστα βλέπωσιν ὅτι οἱ ἀλλογενεῖς καὶ ἑτερόδοξοι ἐπροθυμήθησαν νὰ τοὺς εὐεργετήσωσιν. Αἱ ἀπὸ τῶν ἀλλογενῶν ὁμῶς εὐεργεσίαι μόλις ἀρκοῦν νὰ σώσωσιν ὀλίγους τινὰς ἐξ αὐτῶν ἀπὸ τὸν θάνατον. Ἀπὸ σᾶς τοὺς ἀδελφούς των ἐλπίζουν, ἀπὸ σᾶς ζητοῦν μὲ στεναγμούς καὶ θρήνους τὴν ἀληθινὴν αὐτῶν σωτηρίαν, τὴν ἀποκατάστασιν εἰς τὴν πατρίδα των. Ἔτινος ἀπὸ σᾶς ἡ ψυχὴ ὑποφέρει νὰ βλέπῃ τοὺς ὁμογενεῖς, τοὺς ὁμοπατρίδας, τοὺς ἀδελφούς του, καταδικασμένους νὰ τρώγωσι τὸν ὀλίγον ἄρτον τῆς ἐλεημοσύνης τῶν ἀλλογενῶν, διὰ νὰ κρατήσωσιν εἰς τὸ ταλαίπωρόν των σῶμα τὴν κατὰ πᾶσαν ὥραν ζητοῦσαν νὰ τοὺς φύγῃ ψυχὴν ; Ἔτις ἀπὸ σᾶς δὲν προθυμεῖται νὰ πληρώσῃ τὴν χρεωστούμενην εἰς αὐτοὺς ταύτην βοήθειαν ;

Καὶ δὲν τὴν χρεωστεῖτε εἰς μόνους αὐτούς. Αὐτὰ σας τὰ τέκνα, καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα, αὐτὰ τὰ ἐγγονα, ὅλη σας ἡ ἐπερχομένη γενεά, ἀντὶ νὰ σᾶς γνωρίζῃ χάριν διὰ τοὺς ὁποίους μέλλετε νὰ ἀφήσετε θησαυρούς εἰς αὐτὴν, μέλλει νὰ σᾶς καταρᾶται, ὅτι τοὺς ἐστερήσετε τὴν ὁποίαν ἐκληρονομήσετε ἀπὸ τοὺς γονεῖς σας πατρίδα, ὅτι τοὺς ἐγυμνώσετε ἀπὸ τὸ λαμπρὸν τῶν Χίων καὶ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα, ὅτι δὲν τοὺς ἀφήσετε οὐδ' αὐτὴν τὴν λαλουμένην ἀπὸ σᾶς Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, διότι, φίλοι μου, (μὴν ἀμφιβάλλετε) ὀλίγοι ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους σας

μέλλουν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, φοβούμενοι τὴν ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας καταφρόνησιν· ὅσοι μείνουν μεταξὺ τῶν ἀλλογενῶν, οἱ πλείοτεροι, μετ' ὀλίγους χρόνους, θέλουν χάσειν καὶ τὰ ἦθη καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν προγόνων, μετ' ὀλίγους χρόνους θέλουν μεταμορφωθῆν ἀπὸ Ἑλληνας (καὶ Ἑλληνας Χίους) εἰς Ἰταλοὺς, Γάλλους, Γερμανοὺς, Ἀγγλοὺς, ὀνομαζομένους καθένας τῶν ἀπὸ τὸ γένος καὶ τὸν τόπον, ὅπου τὸν κατεδίκασεν ἡ ἀμέλειά σας νὰ ζῆ, καὶ φωνάζοντας αἰσχρῶς τὴν αἰσχρὰν τῶν Νομάδων φωνήν, « Πᾶσα γῆ πατρίς ».

Ἰθέλετε ν' ἀκούσετε καὶ τούτων χειρότερα; ἡ ἀμέλειά σας ἔχει ν' ἀδικήσῃ ὄχι μόνον τοὺς σήμερον πλανωμένους πτωχοὺς ἀδελφοὺς σας, ὄχι μόνον σας τὰ τέκνα καὶ τὰ ἔγγονα, ἀλλ' ὅλους κοινῶς τοὺς Ἑλληνας. Ἡ μέλλουσα τύχη τῆς Ἑλλάδος κρέμαται ἀπὸ τὰς χεῖράς σας. Ἄν εἴχετε πατρίδα, συνεδρεύοντες καὶ σεῖς, ὡς ἦτο δίκαιον, μὲ τοὺς σήμερον κυβερνῶντας τὴν Ἑλλάδα, κ' ἔχοντες πλείοτέραν ἐμπειρίαν κυβερνήσεως καὶ καλῆς νομοθεσίας παρ' ἐκείνους, εὐκολα ἠθέλετε σβέσειν τὰς φατρίας καὶ διχοστασίας, διὰ τὰς ὁποίας ἡ ταλαίπωρος Ἑλλὰς κινδυνεύει νὰ καταισχύνη ὅσας ἕως τῶρα ἔδειξε θαυμαστὰς ἀνδραγαθίας. Βλέπετε λοιπόν, ὅτι καὶ διὰ ταύτην τὴν καταισχύνην ἡ Ἑλλὰς ὅλη μέλλει νὰ κατηγορῆ τὴν ἀμέλειαν τῶν Χίων.

Κλαίω, φίλοι συμπατριῶται, τὴν ὥραν ταύτην, προβλέπων καὶ φοβούμενος τὴν μέλλουσαν τύχην σας. ὦ Θεέ! φωνάζω, ἰδιὰ τί δὲν μοῦ ἔκοψες τὴν ζωὴν, πρὶν ἀναγκασθῶ νὰ συλλογίζωμαι καὶ νὰ γράφω τοιαῦτα εἰς τοὺς συμπατριώτας; Μόλον τοῦτο τοιαύτη, καὶ ὄχι διάφορος, μέλλει νὰ ἦναι τῶν Χίων ἡ τύχη, ἂν δὲν φροντί-

σωσι τὴν ἀνάκτησιν τῆς Χίου. Τὸ ὄνομα Χίων Ἑλλήνων κινδυνεύει νὰ σβεσθῇ ὀλότελα, καὶ Χίοι ἔχουν νὰ ὀνομάζωνται εἰς τὸ ἐξῆς μόνοι οἱ κατέχοντες τὴν Χίον μιαιοῦσας τύραννοι, ἢ κανὲν ἄλλο ξένον ἔθνος, ὅποιον εὐτυχῆσῃ νὰ τὴν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Κανεὶς βέβαια ἀπὸ σᾶς, φίλοι συμπατριῶται, δὲν θέλει ὑποφέρειν τοιαύτην καὶ τοσαύτην κατασχύνην, κανεὶς δὲν θέλει κατασταθῆν προδότης τῆς πατρίδος του· διότι δὲν γίνεται οὐδ' ὀνομάζεται προδότης, ὅστις παραδίδει εἰς τοὺς ἐχθροὺς τὴν πατρίδα μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅστις ἀμελεῖ νὰ τὴν σώσῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, καὶ νὰ τὴν παραδώσῃ εἰς τοὺς ἀπογόνους, ὡς τὴν ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς προγόνους του.

Ἐνώθητε λοιπὸν σφιγκτὰ μὲ τὸν ἱερὸν δεσμὸν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὁμονοίας, διὰ νὰ ἐπιτύχετε τὸν κοινῶς ἀπ' ὅλους ποθούμενον σκοπὸν. Δὲν εἶναι παράδοξον, ἂν τινὲς ἀπὸ σᾶς, ὡς ἄνθρωποι, ἔχωσὶ τι λυπηρὸν πρὸς ἀλλήλους· παράδοξον θέλει φανῆν, ἔὰν εἰς τοιαύτην περίστασιν δὲν λησμονήσῃ καθεὶς τὰ ἴδιά του λυπηρά, διὰ νὰ προσδράμῃ εἰς βοήθειαν περιλύπου καὶ καταφρονημένης πατρίδος. Φίλοι συμπατριῶται! Σᾶς ἐξορκίζω εἰς τὸν Θεὸν ὅλους καὶ νέους, καὶ γέροντας, καὶ βαθυπλοῦτους καὶ μετριοπλοῦτους νὰ δράμετε ὅλοι εἰς τὴν βοήθειάν της, συνεισφέροντες ὁ καθεὶς καὶ ἐκ τοῦ περισσεύματος, καὶ ἐκ τοῦ ὑστερήματος τὸ κατὰ δύναμιν, εἰς τὴν ἀπολύτρωσιν τῆς ἀγαπητῆς πατρίδος. Ἄν τὴν ἐπιτύχετε, τιμὴ καὶ δόξα μεγαλητέρα τῆς προτέρας μέλλει νὰ σᾶς στολίσῃ ὅλους· ἂν ἀποτύχετε, θέλει ἔχειν κἂν ἀπολογίαν, ὅτι ἐπληρώσατε τὸ χρέος σας· καὶ οὕτως ἀπολύεσθε ἀπὸ πᾶν ὄνειδος τῆς παρουσίας καὶ τῆς ἐπερχομένης γενεᾶς. Ἄλλὰ τοῦτο, ἔχετε χρηστὰς ἐλπίδας, δὲν θέλει τὸ συγχωρήσειν ὁ Θεός·

ἀμοιβὴν τῆς ὁμοιοῦσας ἡ δικαιοσύνη του θέλει σᾶς χα-
ρίσειν τὴν ἀπόλαυσιν τῆς πατρίδος, τὴν ὁποῖαν σᾶς εὐχο-
μαι ἀπὸ ψυχῆς!

Ὁ συμπατριώτης σας
ΚΟΡΑΗΣ.

97.

7 Φεβρουαρίου 1824.

Φίλοι συμπατριῶται,

Χαίρω μετὰ χαιρόντων, ὅτι εἶδετε τὴν ποθεινὴν ἡμέ-
ραν τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς πατρίδος. Χῆροι πάλιν μέλλουν
νὰ τὴν κατοικῶσιν ἀλλὰ πολὺ πλέον εὐτυχεῖς παρὰ πρό-
τερον, ἐπειδὴ ἡ κατοικία μένει ἀμόλυντος εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ
τυράννου. Δοξάσατε τὸν Θεὸν διὰ τὴν ὁποῖαν σᾶς εὐηρ-
γέτησε μεγαλητέραν ὅλων τῶν ἀγαθῶν τῆς παρούσης
ζωῆς εὐεργεσίαν, νὰ σᾶς δώσῃ ΠΑΤΡΙΔΑ, καὶ νὰ σᾶς με-
ταμορφώσῃ ἀπὸ φυγάδας εἰς πολίτας τῆς Ἑλλάδος.

Ἄλλ' ἢ πρὸς τὸν Θεὸν εὐγνωμοσύνη σας, φίλοι συμ-
πατριῶται, διὰ νὰ ἦναι ἀνάλογος μὲ τὴν τόσῃ εὐεργε-
σίαν, δὲν πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς μόναν δοξολογίαν καὶ
λιτανείαν. Τότε μόνον θέλετε φανεῖν ἀληθῶς εὐγνώμονες
εἰς τὸν Θεόν, ἐὰν δείξετε ὅτι εἰσθε ἄξιοι τῆς δωρεᾶς του.
Ἄλλως νὰ τὸ δείξετε δὲν ἠμπορεῖτε, παρὰ μεταχειριζό-
μενοι ὅλα τὰ μέσα νὰ φυλάξετε τὴν ἀνακτημένην πατρίδα
βεβαίως· καὶ τοῦτο δὲν κατορθοῦται, πλὴν μὲ τὴν ὁμό-

νοιαν και χρηματικὴν ἰσυνδρομὴν ὄλων τῶν τέκνων τῆς πατρίδος.

Ἀφίνοντες λοιπὸν πᾶσαν ἄλλην φροντίδα κατὰ τὸ παρὸν, μόνην μέριμναν χρεωστεῖτε νὰ ἔχετε τὴν ὀχύρωσιν τῆς πατρίδος μὲ στρατιώτας ἱκανούς, μὲ παντὸς εἶδους ὄργανα πολεμικά και μὲ τροφὰς ἀρκετάς, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀφανίσετε πᾶσαν ἐλπίδα τοῦ τυράννου, νὰ μιάνη και δευτέρον μὲ τὰ φονικά του βήματα τὴν πατρίδα μας. Τὸ ἔαρ πλησιάζει, και ὁ βαρβαρικός στόλος ἐτοιμάζεται νὰ φανῆ και τρίτον εἰς τὴν ἑλληνικὴν θάλασσαν· και φανερόν ὅτι εἰς πρώτην τὴν Χίον μέλλει (ἂν δυνηθῆ) νὰ κατευθύνῃ τὴν λύσσαν του. Εἰς τὰς χεῖράς σας εἶναι νὰ τὸν κάμετε τὴν ἀπόβασιν ἀδύνατον, ὄχι μόνον μὲ τὰ ἀπὸ τῆς γῆς πυροβόλα ὄργανα, ἀλλὰ και μὲ τὰ πλοῖα τῶν ἀκακαμαχῆτων μας Ὑδραίων, Σπετσιωτῶν και Ψυρανῶν, και ἐξαιρέτως τῶν Ψυρανῶν, οἵτινες εἶναι Χῖοι, ἐπειδὴ τὰ Ψυρὰ λογίζονται προάστειον τῆς Χίου.

Χρεωστεῖτε προσέτι νὰ πασχίσετε, πρὶν φανῆ ὁ Σκυθικός στόλος, νὰ αἰχμαλωτίσετε τὸ φρούριον και τοὺς κλεισμένους εἰς αὐτὸ φονεῖς και ληστές, χωρὶς ἄλλην συνθήκην, πλὴν νὰ φυλαχθῶσιν ὅλοι αὐτοῦ, ἕως νὰ δοθῶσιν εἰς ἀνταλλαγὴν τῶν σκορπισμένων εἰς τὴν Ἀνατολὴν αἰχμαλώτων συμπατριωτῶν μας. Ἄς γεωργῶσιν ἐν τοσοῦτῳ τοὺς ἀγρούς σας μὲ ἀπειλὴν νὰ θανατώνεται χωρὶς ἔλεον, ὅστις πιασθῆ φεύγων ἀπὸ τὴν νῆσον.

Σᾶς εἶπα ἕως τώρα, φίλοι συμπατριῶται, πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν ἐπροσμένετε νὰ μάθῃτ' ἀπ' ἐμέ. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἐπροβλέψετε ὅλα τὰ χρειώδη εἰς κατόρθωσιν ἐπιχειρήσεως ἐκ τῆς ὁποίας κρέμεται ἡ εὐδαιμονία και ἡ τιμὴ σας. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἡ πρὸς τοὺς σκορπισμένους

ἀδελφούς μας συμπάθεια φλέγει τὰς ἑλληνικὰς ὄλων ψυχὰς νὰ τοὺς ἐκδικήσετε ἀπὸ τὸν τύραννον, ἀνακαλοῦντες αὐτοὺς καὶ παραδίδοντες εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς πατρίδος. Ὀλίγους ἀφῆκεν ἡ ἀσπλαγχνὸς τοῦ μάχαιρα· ἔμειναν ὁμως ἀκόμη ἀρκεταὶ χιλιάδες, νὰ γεμίῳσι τὸν ἀέρα νυκτὸς καὶ ἡμέρας μὲ τὰς ἐλεεινὰς τῶν κραυγὰς « ὦ πατρίς, πατρίς ! ». Ἐκδίκησιν, φίλοι συμπατριῶται, προσμένουν διὰ μέσου σας οἱ ἀδελφοὶ μας, ἐκδίκησιν τὴν ὁποίαν οὐδ' ἡ ἱερά μας θρησκεία ἀποβάλλει. Ἡμεῖς δὲν μιμούμεθα τοὺς φόνους οὐδὲ τὰς ληστείας τῶν τυράννων· τὴν ζωὴν μας φυλάσσομεν ἀπὸ τοὺς φόνους τῶν· τὰ κτήματά μας ἀναλαμβάνομεν, τοὺς γυμνοὺς καὶ πεινῶντας ἀδελφούς μας σπουδάζομεν νὰ θρέψωμεν καὶ νὰ ἐνδύσωμεν, καὶ τοὺς λειποψυχοῦντας ν' ἀνακαλέσωμεν εἰς τὴν ζωὴν· τὰς γυναῖκας ζητοῦμεν νὰ ἐλευθερώσωμεν καὶ τὰς θυγατέρας μας ἀπὸ τοὺς μιαινοὺς γάμους τῶν· τὰ ἀνήλικά μας τέκνα νὰ σώσωμεν ἀπὸ τὴν ἀσεβεστάτην αὐτῶν θρησκείαν· καὶ τοὺς γηραιοὺς πατέρας μας νὰ ἐλευθερώσωμεν ἀπὸ τὰς ὕβρεις τῶν, τόσον πλέον δεινὰς ὅσον ὀλιγωτέραν ὠφέλειαν προσμένουσιν ἀπ' αὐτούς. Ὅλα ταῦτα τὰ καλὰ καὶ δίκαια ἐλπίζονται ἀπὸ τὴν ἐλευθέρωσιν τῆς πατρίδος.

Ἐάν, φίλοι συμπατριῶται, εὐλογῆται ἀπὸ τὸν Θεὸν ὅστις φυλάσσει τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ « Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου » ἀσυγκρίτως μεγαλητέρας εὐλογίας ἄξιος γίνεται, ὅστις τιμᾷ καὶ βοηθεῖ τὴν πατρίδα, ἥτις εἶναι σεβασμιωτέρα καὶ αὐτῶν τῶν γόνεων, ὡς ἔλεγεν ὁ Σωκράτης εἰς αὐτὴν τὴν φυλακὴν, δύο ἡμέρας πρὶν πῆν τὸ κερασμένον ἀπὸ τοὺς τουρκοδικαστὰς τοῦ κώνειον. Συγχωρήσατέ με νὰ σᾶς γράψω αὐτὰ του τὰ χρυσᾶ λό-

λια· συμφέρει, φίλοι μου, και σεις να τὰ ἐνθουμείσθε πάντοτε, και τὰ νεαρά σας τέκνα να ἀναγκάζετε να τὰ ἐκστηθίζωσιν. Ἴδου τί ἔλεγεν.

« Μητρός τε και πατρός και τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμιώτερόν ἐστι πατρίς και σεμνότερον, και ἀγιώτερον, και ἐν μείζονι μοίρᾳ και παρά θεοῖς και παρά ἀνθρώποις τοῖς νοῦν ἔχουσι· και σέβεσθαι δεῖ και μᾶλλον ὑπείκειν και θωπεύειν πατρίδα χαλεπαίνουσιν ἢ πατέρα. »

Ἡ ἀγία και σεβασμία πατρίς, φίλοι συμπατριῶται, σᾶς προσκαλεῖ τὴν ὥραν ταύτην, ἢ μᾶλλον σᾶς προστάσσει ὅλους, να συναχθῆτε και να συνάζετε ὅλους ὅσοι εἶναι δυνατόν ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς σας, να συνεισφέρητ' ὅ,τι δύναται καθείς, και ἂν ἡ συνεισφορὰ δὲν ἀρκέσῃ, και να δανεισθῆτε ἐξωθεν, με ὑποθήκην τουρκικῶν κτημάτων, διὰ να μὴ χάσετε (μὴ γένοιτο!) και δεύτερον τὴν πατρίδα.

Ἐλπίζω, ἢ μᾶλλον εἶμαι βέβαιος, ὅτι θέλετε συναχθεῖν ἀπροφασίστως ὅλοι, ὡς πληρωταὶ θείας προσταγῆς και θελήσεως, διὰ να ἀποφύγετε τὸν φρικτὸν πρὸς τοὺς κακοπάτριδας Ἰουδαίους ὀνειδισμόν τοῦ Χριστοῦ, « Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας και οὐκ ἠθελήσατε! »

Ἐκάμνετε καλά, φίλοι συμπατριῶται, να προσκαλέσετε τὸν καλόν σας διδάσκαλον Βάμβαν να μεταφερθῆ, χωρὶς ἀναβολήν, εἰς τὴν πατρίδα, ἂν ἕως τώρα δὲν ἐμεταφέρθη αὐτόκλητος. Εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις κρίνω ἀναγκαιοτάτην ἐκεῖ τὴν παρουσίαν του.

Ὁ εὐχέτης τῆς εὐδαιμονίας σας
ΚΟΡΑΗΣ.

98.

Ἐκ Παρισίων, 29 Ἰουνίου 1830.

*Τοὺς ἐν διασπορᾷ φίλους Χίους ὀδυρομένους
ὀδυρόμενος κατασπάζομαι.*

Τὸ βαθὺ καὶ βαρὺ μου γῆρας, καὶ πολλαὶ περιστάσεις ἄλλαι δεινόταται μ' ἐμπόδισαν, φίλοι καὶ ἀδελφοί, μέχρι τῆς παρούσης ὥρας νὰ συμβουλευθῶ μὲ σᾶς ὅλους κἀνένα τρόπον θεραπείας τῆς κοινῆς δυστυχίας. Δὲν ἔλειψα ὁμῶς νὰ συνομιλῶ περὶ ταύτης κατιδίαν, μὲ τοὺς κατὰ καιρὸν παρεπιδημήσαντας ἐδῶ χρηστοὺς Χίους.

Μανθάνω τῶρα εὐχαρίστως ἀπὸ τὴν ἐγκύκλιον τῶν εἰς Αἴγιναν διατριβόντων συμπολιτῶν, ὅτι προνοοῦν ἐκεῖνοι, καὶ προσκαλοῦν καὶ σᾶς τοὺς ἔξω τῆς Ἑλλάδος διεσπαρμένους ὀμοπάτριδας νὰ συμπρονοήσητε μ' αὐτοὺς νὰ ἐμποδίσετε τὰ ἐκ τῆς διασπορᾶς μέλλοντα κακὰ, κακὰ πολὺ δεινότερα ὅσων ἐπάθετε, ὅταν ὁ ἄγριος τύραννος σᾶς ἠνάγκασε νὰ διασπαρῆτε.

Οὔτε πρῶτοι οὔτε μόνοι σεῖς, φίλοι συμπολίται, ἐπάθετε τὴν φοβερὰν ταύτην δυστυχίαν νὰ βλέπετε μακρόθεν μὲ δακρυμένους ὀφθαλμοὺς κατοικημένην ἀπὸ τοὺς φονεῖς σας τὴν φίλην πατρίδα καὶ μητρίδα. Ἄλλ' ὅσοι ἔπαθαν τοιαύτην δυστυχίαν χάνοντες τὴν πατρίδα, ἐφρόντισαν κἂν νὰ μὴ χάσωσι καὶ αὐτὸ τῆς πατρίδος τῶνομα, μηδὲ νὰ φανῶσι καὶ αὐτῶν τῶν ὀρνέων ἀλογώτεροι, ἐπειδὴ καὶ αὐτά, ὅταν ἴδωσι κατασκαμμένην τὴν φωλεάν

των φροντίζουν νὰ κτίσωσι νέαν ἄλλην φωλεάν ὅπου καὶ ὅπως δυνηθῶσι.

Δὲν ἀμφιβάλλω, φίλοι πολῖται, ὅτι ὅλοι βασανίζεσθε ἀδελείπτως, ἀπὸ τὴν μέριμναν ταύτην, καὶ ὅλοι κρίνετε χρέος ἱερὸν καὶ ἀπαραίτητον τὴν πρόνοιαν ν' ἀναζήσητε τὸνομα τῆς φιλότατης πατρίδος. Ἀλλὰ τὸ τοσοῦτον χρέος ἀπαιτεῖται ἀσυγκρίτως πλέον ἀπὸ τοὺς ἐξω τῆς Ἑλλάδος διεσπαρμένους, παρὰ ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ εὕρισκομένους ὁμοπάτριδας. Ἐκεῖνοι κἂν ἀπολαύουν παρηγορίαν τῆς δυστυχίας των, ὅτι συνοικοῦν ἢ μέλλουν νὰ συνοικήσωσι μὲ συζύγους Ἑλληνίδας, καὶ τεκνογονοῦν Ἑλληνας, μέλλοντας ἐκδικητὰς τῆς πατρίδος. Σεῖς ἐξεναντίας οἱ ἐξω (ἂν καὶ συνοικήτε τινὲς μὲ ὁμογενεῖς γυναῖκας) κινδυνεύετε νὰ πάθετε τὴν φρικτὴν κατάραν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλεγεν ὁ προφήτης Ἡσαίας περὶ τῶν διασπαρέντων εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν Ἰουδαίων, «Καὶ τέκνα πολλὰ ἀλλόφυλα ἐγεννήθη αὐτοῖς.» Δὲν θέλετε βέβαια ἀμελήσειν τὴν ἀνατροφὴν αὐτῶν· ἀλλὰ διὰ τὴν ἀνατροφὴν ταύτην μάλιστα, τὴν ἐξω τῆς Ἑλλάδος γενομένην, θέλουν παύσειν νὰ ἦναι ὄχι μόνον Χῖοι, ἀλλ' οὐδὲ Ἑλληνας ὅλοι. Ἡ γλῶσσα, φίλοι, πρῶτον, ἔπειτα τὰ ἦθη καὶ ἔθη, χαρακτηρίζουν καὶ διακρίνουν ἔθνος ἀπὸ ἔθνος, ὡς τὸ μαρτυρεῖ καὶ τὸ ὄνομα ΕΘΝΟΣ (Ἑθνός) ἡγουν λαὸς ἔχων ἴδια ἔθιμα καὶ ἦθη. Ὅσον καὶ ἂν ἐβαρβαρώθη ἡ γλῶσσα, ὅσον καὶ ἂν ἀσχημίσθησαν τὰ ἦθη καὶ ἔθη τῆς Ἑλλάδος, διὰ τὴν κοινὴν τοῦ βαρβαρικοῦ ζυγοῦ δυστυχίαν, καὶ τὴν γλῶσσαν μου προκρίνω παρὰ τὰς ἀλλοφύλους γλώσσας, καὶ τὰ Ἑλληνικὰ ἦθη ἀγαπῶ πλέον παρὰ τῆς ἐπαγγελλομένης σοφῆς Εὐρώπης τὰ ἦθη. Πολὺ πλεότερον (πιστεύσατέ με φίλοι) ἐφθειρεν αὐτοὺς ἡ τρυφή,

παρ' ὅ,τι ἔφθειρεν ἡμᾶς ἡ δουλεία. Ἄς σπουδάσωμεν λοιπὸν νὰ φυλάξωμεν καὶ τὴν γλῶσσαν, μέλλουσαν ἀπὸ τοῦ νῦν νὰ αὐξάνη εἰς τὸ κάλλος της, καὶ τὰ ἦθη μας τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὰ ἤρχισαν ἤδη νὰ γίνωνται οὕτως ἐλληνικά. Ἄς παύσωμεν νὰ τεκνογονῶμεν Ἰταλοῦς, Γάλλους, Γερμανοῦς, Ἀγγλους, εἰς ἓνα λόγον «Τέκνα πολλὰ ἀλλόφυλα» καὶ νὰ ἀφανίζωμεν κατὰ μικρὸν τὰς ἐλπίδας τῆς πατρίδος.

Τὸ τόσον φρικτὸν τοῦτο δυστύχημα νὰ ἀποφύγετε, φίλοι πολῖται, ἄλλο μέσον δὲν βλέπω, παρὰ τὸ ὁποῖον ἐπιθυμοῦν καὶ οἱ στέλλοντες τὴν ἐγκύκλιον πολῖται, νὰ κτίσετε δηλαδὴ ἐντοσοῦτῳ νέαν πατρίδα, εἰς κάμμίαν γῆν τῆς Ἑλλάδος, ὅπου νὰ στέλλετε ἔτι τρυφερὰ τὴν ἡλικίαν τὰ γεννώμενα εἰς τὴν ξενιτείαν τέκνα σας, ἕωσοῦ νὰ σᾶς συγχωρήσωσιν αἱ περιστάσεις καὶ μετοικισθῆτε πανοικίοι. Ἐκεῖ καὶ τὴν μητρικὴν αὐτῶν γλῶσσαν θέλουσιν φυλάξειν, τὴν ὁποίαν τώρα κινδυνεύουσιν ν' ἀπολέσωσιν ὀλότελα, καὶ τὴν προγονικὴν θέλουσιν διδαχθῆν ἀπὸ διδασκάλους Ἑλλήνας, καὶ ὄχι ἀλλοφύλους βαρβαροφώνους Ἑλληνιστάς, καὶ πρὸ πάντων θέλουσιν θερμαίνειν τὰς νεαράς τῶν ψυχὰς μὲ τὸν ἱερὸν τῆς πατρίδος ἔρωτα, καὶ τὸν πόθον νὰ τὴν ἐκδικήσωσι ποτέ. Ναί, φίλοι πολῖται, αὐτοὶ μέλλουσιν νὰ κατασταθῶσιν οἱ ἐκδικηταὶ τῆς πατρίδος τῶν, αὐτοὶ νὰ τὴν ἀποσπάσωσιν ἀπὸ τὸν τύραννον, καὶ νὰ κατασχύνωσι τοὺς φίλους καὶ συμμάχους τοῦ τυράννου τῶν.

Ἀπὸ τὴν ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν μ' ἄρεσε πολὺ καὶ τοῦτο, φίλοι ὁμογενεῖς, ὅτι ἐπιθυμοῦν νὰ προσλάβωσι συνοίκους καὶ συμπολίτας τοὺς γενναίους Ψυρανοῦς. Τὰ Ψυρὰ ἐλογίσθησαν πάντοτε ὡς προάστειον τῆς Χίου.

ἀλλ' οἱ πρόγονοί των δὲν ἔλαβαν ἀφορμὴν νὰ λαμπρυνθῶσιν, ὡς ἐλαμπρύνθη ἡ Χίος. Οἱ σημερινοὶ Ψυρανοὶ ἐνδοξότεροι τῶν ἰδίων προγόνων, ἐλάμπρυναν τὸ ταπεινὸν αὐτῶν νησιδίον μὲ ἔργα σαλαμίνια. Τοὺς παρακινῶ λοιπὸν κ' ἐγώ, ὡς φίλος καὶ θαυμαστῆς αὐτῶν, νὰ ἐνώσωσι τὴν παροῦσαν αὐτῶν δόξαν μὲ τὴν παλαιὰν δόξαν τῶν Χίων, ὡς παρακινῶ καὶ τοὺς νέους Χίους νὰ ἐναγκαλισθῶσι τοὺς Ψυρανοὺς, ὡς ἀδελφούς των, ὄχι ὑποδεεστέρους τῶν ἄλλοτε πολεμησάντων τὸν Δαρεῖον καὶ τὸν Ξέρξην Χίων.

Φίλοι συμπολίται, ἡ κοινὴ δυστυχία μου ἀπενέκρωσε τὰς ἐξαντλημένας ἀπὸ τὸ γῆρας δυνάμεις, καὶ μὲ ἀναγκάζει νὰ δώσω τέλος εἰς τὴν ἐπιστολήν μου. Τοῦτο μόνον συγχωρήσατέ με, νὰ σᾶς ἐνθυμίσω τελευταῖον, ὅτι πλανᾶται πλάνην ὀλέθριον, ἐάν τις ἀπὸ σᾶς ἐλπίσῃ ὅτι χωρὶς φωλεᾶν ἰδίαν καὶ πατρίδα, θέλει ποτὲ εὐδαιμονήσῃ εἰς τὰ ξένα. Ἡ πρώτη δυστυχία εἶναι ἡ διασπορὰ εἰς ἀλλότρια ἔθνη « Καὶ διασπαρεῖ σε κύριος ὁ Θεὸς σου εἰς πάντα τὰ ἔθνη ». Καὶ ἡ δευτέρα νὰ μὴν εὐρίσκωσι μηδ' εἰς αὐτὰ ἀνάπαυσιν οἱ διεσπαρμένοι. « Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐκείνοις οὐκ ἀναπαύσει σε οὐδ' οὐ μὴ γίνηται στάσις τῷ ἔχει τῶν ποδῶν σου. » Ὁ Θεὸς ὁμῶς εἶναι Θεὸς ἐλέους καὶ οἰκτιρμῶν· ἐσυγχώρησε νὰ πληγωθῆτε, ἀλλὰ δὲν θέλει ἀφήσῃν ἀνιάτους τὰς πληγὰς σας, ἐάν δείξετε ὅτι ἀληθῶς ἐπιθυμεῖτε θεραπείαν. Σᾶς τὴν εὐχομαι ἀπὸ ψυχῆς εὐτυχῆ καὶ ταχίστην !

Ὁ φίλος
ΚΟΡΑΗΣ.

ΚΕ΄.

Πρὸς ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΝ.

99.

Πρὸς τὸν φιλέλληνα Πολίτην Μαυροκορδάτον.

Καὶ ἐδῶ ἔτι εὐρισκόμενος, καὶ δι' ἐπιστολῶν ἀφ' οὗ ἀνεχώρησεν ὁ φίλος Πολυχρονιάδης μου ἐξεφώνησε τὰς ἀκοάς μὲ τὰ ἐγκώμιά σου. Τὰ αὐτὰ ἤκουα μετέπειτα καὶ ἀπὸ τὴν φήμην τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα πολιτικῆς διαγωγῆς σου. Τὴν φήμην ἔπρεπε νὰ πιστεύσω ὡς Θεόν τὸν Π. ὡς ἄνδρα, εἰς τοῦ ὁποίου τοὺς λοιποὺς λόγους δὲν ἠπίστησα ποτέ· καὶ μ' ὄλα ταῦτα, ἐντρέπομαι τοιαύτην ἐξομολόγησιν, διὰ τὰς λευκάς μου τρίχας ἀναγκάζομαι ὁμῶς νὰ σοῦ ἐξομολογηθῶ, ὅτι δὲν ἠμποροῦσα νὰ ἐλευθερώσω τὴν γηραλίαν μου κεφαλήν ἀπὸ τό, « Ἐκ » Ναζαρέτ δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι;

ἜΩ πόσην χάριν σὲ γνωρίζω, ὅτι μ' ἐλευθέρωσεν ἡ ἐπιστολή σου ἀπὸ τόσο ἀνόητον πρόληψιν· ἂν καὶ ὄχι ἰδίαν εἰς μόνον ἐμέ! Ἡ ἀποδοχὴ τῶν περιεχομένων εἰς τὰ Προλεγόμενα φιλοσοφικῶν παραγγελημάτων (εἰς τὰ ὅποια ἄλλο τι δὲν ἐσυνείσφερα ἐγὼ παρὰ τὸν κόπον νὰ τὰ συναθροίσω) μ' ἀναγκάζει νὰ πιστεύσω ὅτι δὲν εἶναι ὅλοι Ναζαρηνοὶ, ὅσους γεννᾷ ἡ Ναζαρέτ. Σ' ἐπαινῶ τόσο προθυμώτερα, ὅσον εἶναι ἰσχυρώτερα τὰ ὅποια πολεμεῖς πάθη τῆς ἀνατροφῆς, καὶ προσμένω ἀπὸ τὴν φρόνησίν σου νὰ

ἀναφανῆς καὶ μέχρι τέλους νικητής, καὶ ἀληθῶς τετράγωνος ἀνὴρ.

Ὁ ἕως τώρα δρόμος σου εἰς τὸ στάδιον τῶν ἀγώνων σ' ἔκαμεν ἐπαινετόν, καὶ δὲν σοῦ μένει πλέον ἄλλο παρὰ νὰ κατασταθῆς καὶ μακαριστός. Εἰς ὄλους τοὺς τρέχοντας προθύμως χρεωστεῖται ἔπαινος· ἀλλὰ μόνοι οἱ ἀποτρέξαντες καὶ στεφανωθέντες μακαρίζονται. Τὸ στάδιον εἰς τὸ ὅποιον ἐξεδύθης εἶναι μακρὸν καὶ πολύπονον καὶ πολυκίνδυνον· ἐπειδὴ εἶναι ἔν ἀπὸ τὰ σπανίως εἰς τὸν μακρὸν χρόνον ἀνοιγόμενα στάδια, καὶ κατὰ δυστυχίαν ὄχι πάντοτε εἰς καιρόν, ὅταν εὐρίσκωνται καὶ σταδιοδρόμοι ἄξιοι νὰ τὰ τρέξωσιν· ἀλλ' εἶναι καὶ ἄθλα του λαμπρά· ὄχι χρυσοῦς ἢ ἀδαμάντινος στέφανος, ἀλλ' ὀλοκλήρου ἔθλους εὐγνωμοσύνη, δι' ἀπόκτησιν εὐδαιμονίας καὶ δόξης, τῆς ὁποίας ὄχι μικρὰν μερίδα μέλλεις σὺ πρῶτος νὰ ἀπολαύσῃς. Ταῦτα μὲ κάμνουν νὰ ἐλπίζω ὅτι θέλεις τελειώσῃς τὸν δρόμον σου ὡς τὸν ἄρχισες.

Διὰ νὰ μὴν ἀποκάμῃς εἰς τὸ μακρὸν διάστημα καὶ τοὺς μακροὺς κόπους, θάρρυνε τὴν ψυχὴν σου μὲ τοῦ Ἀποστόλου τοὺς λόγους, προσαρμόζων εἰς τῆς παρούσης Πολιτείας τὰς περιστάσεις, ὅ,τι ἔλεγεν ἐκεῖνος περὶ τῆς μελλούσης. «Ὁὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ »πρὸς τὴν μελλούσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς.» Ἡ μελλούσα μὲ τὴν παρούσαν εἶναι τόσον σφικτὰ δεμένα, ὥστε ματαίως ἐλπίζουν τὴν ἐν οὐρανοῖς Πολιτείαν, ὅσοι δὲν σπουδάζουν νὰ πολιτευθῶσι πρῶτον εὐνόμως εἰς τὴν γῆν.

Διὰ νὰ καταστήσῃς τοιαύτην πολιτείαν, σπούδασε νὰ λάβῃς συνεργοὺς ὁμοίους σου, καὶ ἀπομάκρυνε ἀφ' ἑαυτοῦ σου, ἢ μᾶλλον ἀποκοίμιζε τοὺς ἀντιπολιτευομένους, ἕως νὰ πῆξῃ ἡ οἰκοδομὴ τῆς πολιτείας. Τίποτε μὴ πράσ-

στης, χωρίς νὰ ἔχῃς πάντοτε εἰς τὸν λογισμόν, ὅτι, παριόντες ἀοράτως οἱ ἀρχηγέται τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ πρόγονοί μας, βλέπουν καὶ τὰς πράξεις καὶ τοὺς σκοποὺς τῶν πράξεων σου· ἂν θέλῃς καὶ ζώντων ὀφθαλμοὺς, νόμιζε ὅτι σὲ βλέπει καὶ τὸ ὕψος μέρος τῆς Εὐρώπης, καὶ ὅλον τὸ μακάριον ἔθνος τῶν Ἀγγλαμερικανῶν.

Τούτων μάλιστα τῶν Ἀγγλαμερικανῶν τὴν πολιτείαν κατάπεισε τοὺς ὁμογενεῖς νὰ δεχθῶσι. Μὴ τοὺς ἀπατήσωσιν ὅσοι λέγουν ἢ νομίζουν ἀπλῶς, ὅτι πρέπει νὰ ἦναι πρόσφορος εἰς τὸ κλίμα καὶ εἰς τὰ ἔθνη τοῦ ἔθνους· τοῦτο χρειάζεται διαίρεσιν. Ἐὰν νοῶσι τοὺς λεγομένους ἀστικούς νόμους (Loix civiles) ἔχουν δίκαιον· πλανῶνται ἐξ ἐναντίας ἂν τοὺς συγγέωσι μὲ τοὺς ἀρχικούς καὶ θεμελιώδεις, τοὺς περιεχομένους εἰς τὸν συντακτικὸν χάρτην. Οὗτοι διὰ νὰ ἦναι δίκαιοι, καὶ ἀληθῶς ἐλευθερίας νόμοι, πρέπει νὰ συμφωνῶσι μὲ τοὺς φυσικούς νόμους, ἢ μᾶλλον νὰ μὴν ἦναι πλὴν ἀνάπτυξις τῶν φυσικῶν, δυνατὴ νὰ προσαρμοσθῇ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, ἐπειδὴ καὶ ὅλα τὴν αὐτὴν ἀνθρώπινον φύσιν ἔχουν. Τὰ πάθη ἰσχύουν πολλάκις νὰ μᾶς ἐμπνεύσωσι τὴν ἐπιθυμίαν τῆς δεσποτείας, ἀλλὰ δὲν ἴσχυσαν ἀκόμη νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς κανένα καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς δουλείας. Διὰ νὰ τὴν ἀποφύγῃ λοιπὸν καθεὶς ἐξ ἡμῶν, ἄλλην καταφυγὴν δὲν ἔχει παρά τὴν Ἴσονομίαν. « Ἀνθρώπων μηδενὸς μήτε τύραννον, μήτε δούλον ἑαυτὸν καθιστάς » εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα λόγια τοῦ Ἀειμνήστου Αὐτοκράτορος, μεταφρασμένα τόσον ζωηρὰ ἀπὸ τὸν Μονταίγνην, Je suis desgousté de maistrise et active et passive, περιέχεται ὅλη ἡ ἀληθῆς πολιτική. Εἰς ἄλλο παρά τὴν ἰσονομίαν ὅστις θεμελιώνει πο-

λιτείαν, δὲν κτίζει πύργον Ἐλευθερίας, ἀλλὰ σχεδιάζει καλύβην, ἀδύνατον νὰ ἀντισταθῇ εἰς τοὺς πρώτους ἀνέμους, ἢ εἰς τὰς πρώτας βροχάς. Καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ πολιτικαὶ βροχαί, καὶ οἱ Ἑλληνικοὶ ἀνεμοὶ θελοὺν εἶσθαι τόσοσφονδρότεροι, ὅσον εἶναι ζωηρότερον καὶ νοσημονέστερον τὸ ἔθνος. Ὁ ἀληθὴς πολιτικὸς προβλέπων τὰ ἐξ αὐτῶν ἐνδεχόμενα μεγάλα κακά, ἐμποδίζει ἐξ ἀρχῆς καὶ τὰ φαινόμενα μικρότατα. Τούτων ἡ ἀμέλεια ἐγέννησε πάντοτε τὰ μεγάλα, καὶ ἡ εἰς αὐτὰ προσοχὴ χαρακτηρίζει μάλιστα τὸν πολιτικὸν ἄνδρα. «Τὸ ἐν ἀρχῇ γιγνόμενον κακὸν γνῶναι, οὐ τοῦ τυχόντος, ἀλλὰ τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός.»

Τὸ προσωρινὸν Πολίτευμα ἔχει (λέγεις) παρὰ τὰς σημειωθείσας εἰς τὰ προλεγόμενα καὶ ἄλλας ἀτελείας. Οὐδ' ἐγὼ τὰς παρέβλεψα· ἀλλὰ τῆς περὶ αὐτῶν σκέψεως τόπος οἰκείος δὲν ἦσαν τὰ Προλεγόμενα. Εἰς ἐκ τῶν φίλων μου ἀσχολεῖται νὰ τὸ ἀναθεωρήσῃ ἀκριθέστερον, καὶ νὰ τὸ ἐκδώσῃ μὲ ὀλίγας ἐπικρίσεις. Εἶθε νὰ μὴν ἀποσταθῇ! Ὅπως ἂν ἦναι, μὴ σὲ λυπῇ· ἡ ἀτέλειά του ἦτον ἄφευκτος εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις καὶ προλήψεις τοῦ ἔθνους. Προλήψεις τόσοσφονδρὰ ριζωμένας, ὥστε πολλὰς μὲ ἠνάγκασαν νὰ εἶπω· «ἂν δὲν θερίσῃ ὁ θάνατος» ὅλους ἡμᾶς τοὺς γηραλέους, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὐδαιμονήσῃ ἡ Ἑλλάς.» Εἰς σᾶς τοὺς νέους μένει ἡ φροντίς νὰ διορθώσετε τὸ πολίτευμά σας, ὅτι καὶ εἰς αὐτὸ μέλλετε νὰ ζήσετε, καλὰ, ἂν ἦναι καλόν, κἀκίιστα, ἂν δὲν φροντίσετε τὴν διόρθωσίν του. Ἀρκεῖ ὅτι εὐρίσκονται εἰς αὐτὸ τὰ κυριώτερα, ἢ διαίρεσις, λέγω, καὶ ἡ ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξαρτησία τῶν τριῶν ἐξουσιῶν, καὶ ἡ κατ' ἔτος ἐκλογὴ τῶν ἀντιπροσώπων. Εἰς αὐτὰ κατὰ τὸ

παρὸν συμβούλευε τοὺς ἡμετέρους νὰ μένωσιν ἀμετάθετοι, ὅτι ἐξ αὐτῶν κρέμεται ἡ σωτηρία των. Τὰ λοιπὰ διορθόνονται μὲ τὸν χρόνον, ὅστις ὁμως δὲν συμφέρει μῆτε νὰ συντμηθῇ, μῆτε νὰ μακρυνθῇ πολύ. « Σπεῦδε βραδέως. »

Ἀνέγνωσα μὲ εὐχαρίστησιν εἰς τὰς τελευταίας διαβουλεύσεις τῶν ἀντιπροσώπων, εὐρισκομένων τότε εἰς τὸ Ἄστρος, ἢ Ἄστρον, ὅτι φροντίζουν καὶ περὶ ἐκκλησιαστικῆς διατάξεως. Τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀναγκαιότατον, ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο ἀρμόζει τὸ « Σπεῦδε βραδέως. » Μὴ περιεργάζωνται κατὰ τὸ παρὸν πολλά· ἀρκεῖ νὰ νομοθετήσωσι νὰ γίνεταί ἡ ἐκλογή τῶν ἱερατευόντων ἀπὸ τοὺς κοσμικοὺς, καὶ νὰ περιορισθῶσιν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ εἰς τὸ ἐξῆς εἰς μόνην τὴν ἐκκλησιαστικὴν στρατείαν, ἀποκλειόμενοι ἀπὸ ὅλα τὰ πολιτικὰ ὑπουργήματα. Ἄν ἕως τώρα ἐκλέχθησαν τινὲς ἐξ αὐτῶν εἰς αὐτά, τοῦτο ἦτον ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα ἐξ ἀνάγκης εἰς ὅλους τοὺς ἐμβαίνοντας ἀπροσδοκῆτως εἰς νέαν βίου κατάστασιν· ἀλλ' εἰς τὸ ἐξῆς δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι αὐτοὶ πρῶτοι πρέπει νὰ παραιτῶνται τὰς πολιτικὰς ὑπουργίας, μιμούμενοι τοὺς Ἀποστόλους, τῶν ὁποίων παράγγελμα εἶναι καὶ τὸ « Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις. »

Ἐχω ἀκόμη πολλὰ νὰ σέ εἰπῶ, καὶ ἤθελα λυπηθῆν ἀπαρηγορήτως, ὅτι δὲν μὲ συγχωρεῖ τὸ ἀσθενέστατόν μου γῆρας νὰ τὰ εἶπω, ἂν ἔγραφα εἰς ἄλλον παρὰ σέ. Ἄλλα δὲν ἔχεις χρεῖαν νὰ μάθης ἀπ' ἄλλους, καὶ ἄλλα εἶσαι ἱκανὸς νὰ μαντεύσῃς· δὲν πρέπει ὁμως νὰ παραδράμω, πρὶν τελειώσω τὴν ἐπιστολήν, μίαν ἀκόμη ἐπιθυμίαν, ἥτις μοῦ βασανίζει τὴν ψυχὴν, καὶ τῆς ὁποίας τὴν πληρῶσιν μόνος σου δύνασαι νὰ ταχύνης.

Ἡ ἀξιοθρήνητος τῆς ποτὲ λαμπρᾶς Χίου κατάστασις ἐγένετο ἔργον τῆς ἀβουλίας τῶν πρὸ σοῦ. Τίς ἄλλος παρὰ σὲ δύναται νὰ θεραπεύσῃ τὰς πληγὰς τῆς Χίου; Χρεωστές λοιπὸν νὰ μεταχειρισθῆς ὅσην ἔχεις ἐπιρροὴν καὶ εἰς τὸ Νομοθετικὸν καὶ εἰς τὸ Νομοτελεστικὸν συνέδριον, διὰ νὰ ταχύνωσι τὴν ἀπολύτρωσιν αὐτῆς, πρὸ τοῦ χειμῶνος, ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν αἰμοδόρων τυράννων, καὶ τὸ χρεωστές διπλῶς. Ἡ Χίος εἶναι πατρὶς τῶν προπατόρων σου, πρῶτον χρέος· τὸ δεύτερον συνάγεται ἀπ' ὅ,τι σ' ἔλεγα ἀνωτέρω, περὶ τῆς ἀνάγκης νὰ προσλάβῃς εἰς τὸ πολυπόνον σου ἔργον συνεργοὺς ὁμοίους σου. Τοιούτους συνεργοὺς δύσκολα τοὺς εὐρίσκεις ἄλλοῦ, παρὰ μεταξὺ τῶν Χίων· ὅχι δότι εἶναι σοφώτεροι τῶν λοιπῶν Γραικῶν, ἀλλὰ διότι ἔδειξαν μ' ὅ,τι ἐπραξάν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως των ὄντες δούλοι, πόσον εἶναι ἱκανοὶ νὰ συνεργήσωσιν εἰς κοινὴν τῆς Ἑλλάδος ὠφέλειαν ὄντες ἐλεύθεροι. Ἔχουν καὶ ὁμόνοιαν, ἔχουν καὶ « τὸ ἐκ τῆς ἐμπειρίας ὄμμα » ὡς τὸ ὀνομάζει ὁ Ἀριστοτέλης. Εἶναι καλοὶ καὶ τὴν ὁμόνοιαν των νὰ ἐμπνεύσωσιν, καὶ τὰ ἐκ τῆς ἐμπειρίας ἀγαθὰ νὰ κοινωρήσωσιν εἰς τοὺς λοιπούς των ἀδελφοὺς Ἕλληνας. Ἄλλ' ἐν ὅσῳ θρηνοῦν τὰς ἰδίας των συμφοράς, δὲν τοὺς μένει καμμίαν δύναμιν νὰ θεραπεύωσι τὰς κοινὰς. Φρόντισε νὰ παύσῃς τὰς συμφοράς των, ἂν ἐπιθυμῆς νὰ αὐξήσῃς τὸν ἀριθμὸν τῶν δυνατῶν νὰ ὠφελήσωσι τὴν Ἑλλάδα.

Ἐτελειώθη πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἡ δευτέρα ἐκδοσις τοῦ Περί Ἀδικημάτων καὶ Ποινῶν συγγράμματος τοῦ Βεκακάρου. Τὴν ἠύξησα μὲ νέα Προλεγόμενα, καὶ νέας σημειώσεις. Θέλω σὲ τὴν πέμψειν διὰ τοῦ φίλου Ῥοδοκα-

νάκη, ὅταν ἐτοιμασθῆ, ἢ κιβωτὸς τῶν ὁποίων μέλλω νὰ
στείλω πρὸς αὐτὸν βιβλίων. Εὐδαιμόνει!

Ἐκ Παρισίων, 4 Ἰουλίου 1823.

Ὁ εὐχέτης τῶν ἐλπιζομένων ἀπὸ σὲ
καλῶν, καὶ φίλος
ΚΟΡΑΪΣ.

Κτ'.

Πρὸς Ν. ΖΩΣΙΜΑΝ.

100.

Ἐκ Παρισίων, 9 Ὀκτωβρίου 1823.

Τιμώτατε καὶ φιλογενέστατε κύριε Ζωσιμᾶ,

Ἐχω δύο σου ἐπιστολάς τὴν 24 Ἰανουαρίου καὶ τὴν
20 Ἰουνίου. Ἀπορῶ ὅτι παρέπεσεν ἡ ἐπιστολή μου 5
Σεπτεμβρίου, 1822. Εἰς αὐτήν, ὅσον ἐνθυμοῦμαι, ἄλλο
δὲν ἐσημείονα πλὴν τὴν ἀποστολὴν τῶν ὁποίων μοῦ ἐζή-
τησες βιβλίων, εἰς δύο κιβωτοὺς ΑΖ, Ν 2-3, τὴν πρῶ-
την περιέχουσαν 40 σώματα (εἰς ἕξ τόμους καθὲν) Πλου-
τάρχου, καὶ ἡ δευτέρα 50 σώματα (ἐκ 2 τόμους καθὲν)
Ἰσοκράτους, 50 Προδρόμους, 50 Αἰσώπους, καὶ 50 Πο-
λυαίνους.

Περὶ τῶν ὁποίων μὲ λέγεις Ἠθικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους,

τὸ σφάλμα εἶναι τῆς γεροντικῆς μου μνήμης. Πρὸς ἄλλον εἰς Μασσαλίαν (ὄχι πρὸς τὸν κύριον Μουσπινιώτην) ἔστειλα τὰ δύο σώματα καὶ τρίτον τὸν Ὀνήσανδρον καὶ τὰ ἠμέλησεν ὁ εὐλογημένος.

Τώρα μὲ γράφει, ὅτι θέλει τὰ πέμψειν πρὸς τὸν κύριον Ῥώταν.

Ἐδῶ ἐξῆς καταγράφω τὸν ἐτήσιον λογαριασμόν. Κατ' αὐτὸν σᾶς μένω χρεώστης φρ. 601, τὰ ὅποια παρακαλῶ τὸν κύριον Ῥώταν νὰ σᾶς ἐμβάσῃ μὲ πρώτην εὐκαιρίαν.

Οἱ κύριοι Ζωσιμάδας

24 Ἰανουαρίου, 1823, Δι' ὅσα ἔλαβον ἀπὸ τὸν Κ. Ῥώταν	φρ. 329.75
Δι' ἐνοίκιον ἀπὸ 1 Ἰουλίου ἕως 30 Ἰουνίου 1823	» 50
Δι' ἐξισασμὸν μένω χρεώστης	» 601
	<hr/> φρ. 980.75
Δι' ὅσα ἔμειναν εἰς χρέος μου ἀπὸ τὸν λογ. 9 86ρίου 1822	φρ. 329.75
Ἀπὸ πώλησιν βιβλίων	» 651
	<hr/> φρ. 980.75

Ἀκόλουθον ἔχεις τὴν ὀφρίαν ἐπιθυμεῖς τῶν μενόντων βιβλίων σημείωσιν.

Πρόδρομοι Ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης, . .	σώματα 210
Ἰσοκράτους ἀπὸ τὸν 1 τόμον	» 460
» ἀπὸ τὸν 2	» 391
Πλουτάρχου ἀπὸ τὸν 1 δὲν μένει τίποτε	» —
» ἀπὸ τὸν 2	» 14
» ἀπὸ τὸν 3	» 30

Πλουτάρχου ἀπὸ τὸν 4	σώματα	55
» ἀπὸ τὸν 5	»	72
» ἀπὸ τὸν 6	»	83
Αἰσώπου	»	53
Πολυαίνου	»	25

Ταῦτα ἐπὶ τοῦ παρόντος, καὶ εὐχόμενος καὶ εἰς τοὺς δύο ὑγείαν καὶ εὐδαιμονίαν, μένω εἰς τὰς προσταγὰς σας.

ΚΟΡΑΗΣ.

1 Μαρτίου 1826.

Τιμιώτατε κύριε Ζωσιμᾶ,

Ἄπο τὴν σημείωσιν βλέπεις ὅτι ἐπλήρωσα τὴν ἐπιθυμίαν σου κατὰ τὴν εἰς ἐμὲ γραφείσαν 9 Αὐγούστου 1825 ἐπιστολὴν σου. Αἱ ἕξ κιβωτοὶ ἐστάλησαν κατὰ τὴν 23 Φεβρουαρίου τοῦ παρόντος ἔτους εἰς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ κύριον Θεόδωρον Πρασακίῃν διὰ νὰ τὰς κατευθύνῃ εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς. Εἰς τὸν αὐτὸν κ. Πρασακίῃν θέλεις πληρῶσαι τὰ μέχρι Μασσαλίας καὶ τὰ ἐκείθεν εἰς Ἑλλάδα ἀναγκαῖα τῆς ἀποστολῆς ἕξοδα. Διὰ δὲ ὅσα ἕκαμα ἐδῶ φρ. 201. 40, πέρασέ τα, παρακαλῶ, εἰς πίστιν τοῦ μεταξὺ μας λογαριασμοῦ.

Εὐλογον ἔκρινα νὰ σὲ πέμψω ἐδῶ κλεισμένον καὶ ἀντίγραφον τῆς ὁποίας ἔστειλα πρὸς τὴν Βουλὴν ἐπιστολῆς, διὰ νὰ κρίνης ἐξ αὐτῆς, φίλε, νὰ τοὺς γράψῃς μὲ τρόπον

ὥστε νὰ γενῆ ἀληθῶς ὠφέλιμον εἰς τὸ γένος, τὸ μέγα σας τοῦτο δῶρον (τιμώμενον σχεδὸν εἰς 10000 φρ.). Ἡ προσδοκωμένη ὠφέλεια κρέμεται μάλιστα ἀπὸ τὴν φρόνιμον καὶ δικαίαν διαμοίρασιν τῶν βιβλίων. "Ὅθεν, ὡς δωρηταί, ἔχετε ὅλα τὰ δίκαια (εἰς ἐμέ δὲν ἤρμοζε νὰ γράψω πλειότερα) ἐσεῖς, λέγω, ἔχετε ὅλα τὰ δίκαια νὰ ζητήσετε ἀπὸ τὴν Βουλὴν, νὰ ψηφίσῃ ἐπιτροπὴν πέντε ἢ ἕξ Βουλευτῶν τῶν πλέον εὐσυνειδήτων κατὰ δικαίων, καὶ νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν φροντίδα τῆς διαμοιράσεως, ὥστε νὰ ὠφεληθῶσι μάλιστα ἀπ' αὐτὴν οἱ πτωχοὶ καὶ ἄποροι σπουδασταί.

Εἰς τὸν αὐτὸν κύριον Θεόδωρον Πρασακάκην πέμπω δέσμην περιέχουσαν δύο σώματα τῆς νέας ἐκδόσεως τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τοῦ Γοργίου τοῦ Πλάτωνος παρακαλῶν νὰ εὕρῃ κἀνένα τρόπον νὰ σὲ τὰ στείλῃ ἀσφαλῶς. Φρόντισε νὰ ζήσης! νὰ τὸν διδάξης πῶς ἔχει νὰ σὲ τὰ στείλῃ. Εὐτυχεῖτε!

Εἰς τὰς προσταγὰς σας πρόθυμος
ΚΟΡΑΗΣ

Τὸ κύριον Θεόδωρον Πρασακάκην γράφω ἀκόμη (δὲν ἤξεύρω ἂν ἔκαμα καλὰ) νὰ ἀσφαλίσῃ τὰς 6 κιβωτοὺς ἀπὸ κινδύνους θαλάσσης διὰ τιμὴν περίπου 9000 fr.

Ἐπιγράφων τῆς σταλθείσης εἰς τὴν Βουλὴν.

Ἐκ Παρισίων 1 Μαρτίου 1826.

Σεβασμία Βουλὴ,

Οἱ φιλογενέστατοι ἀδελφοὶ κύριοι Ζωσιμάδαι συνειθι-
σμένοι πρὸ πολλοῦ νὰ εὐεργετῶσι τὴν Ἑλλάδα, ἠθέλησαν
τώρα μάλιστα, ὅτε αἱ εἰς αὐτὴν εὐεργεσίαι ἔγιναν ἀναγ-
καιότεραι, νὰ δείξωσι τὴν πρὸς τὴν πατρίδα παλαιὰν
ἀγάπην καὶ προθυμίαν τῆς γενναίας των ψυχῆς. Ὅθεν
μὲ διέταξαν νὰ σᾶς πέμψω τὰ κατωτέρω σημειωμένα βι-
βλία, συμποσούμενα εἰς τόμους 1008, καὶ διηρημένα εἰς
ἕξ κιβωτούς, τὰς ὁποίας καὶ ἔστειλα εἰς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ
κύριον Θεόδωρον Πρασακᾶκην διὰ νὰ τὰς κατευθύνῃ
αὐτοῦ.

Δὲν ἀμφιβάλλω, σεβασμία Βουλὴ, ὅτι λαμβάνοντες
αὐτά, θέλετε φανερῶσαι πρὸς τοὺς φιλογενεῖς Ζωσιμάδας
τὴν ἀπ' ὅλους ἡμᾶς χρεωστούμενην εἰς αὐτοὺς εὐγνωμο-
σύνην. Εὐγνωμοσύνην ὅμως νοῶ ὅχι τὴν συνήθως διὰ φι-
λοφρονητικῶν λόγων γινομένην, ἀλλ' ἐκείνην μάλιστα,
ἣτις μόνη δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τὸν φιλογενῆ σκοπὸν τῶν
τιμιῶν τούτων ἀνδρῶν. Ὁ σκοπὸς τῆς ὁποίας ἕκαμαν βα-
ρείας δαπάνης ἦτο καὶ εἶναι ἡ ὠφέλεια τοῦ γένους. Ἄλλ' ἡ
ὠφέλεια δὲν θέλει γενῆν ἀνάλογος τῆς εὐεργεσίας, ἐὰν ἡ
σεβασμία Βουλὴ, δὲν φροντίσῃ πατρικῶς νὰ κάμῃ τὴν
διαμοίρασιν τῶν βιβλίων εἰς τὰ σχολεῖα καὶ τοὺς σπου-
δαστάς, ἐξαιρέτως τοὺς πτωχοὺς, τοιαύτην, ὁποία νὰ
φωτίσῃ καὶ νὰ φρενώσῃ τοὺς νέους μας, ἐκ τῶν ὁποίων

μάλιστα ἐλπίζεται ἡ φυλακὴ τῆς μὲ τόσους ἀγῶνας ἀποκτηθείσης ἐλευθερίας. Τοιαύτην φροντίδα παρακαλοῦν καὶ προσμένουν ἀπὸ τὴν σεβασμίαν Βουλὴν οἱ φιλοπάτριδες καὶ γενναῖοι Ζωσιμάδαι· τοιαύτην κ' ἐγὼ ὁ μὲ σέβας ὑπογραφομένους.

Ἐτοιμος εἰς τὰς προσταγὰς σας
Α. ΚΟΡΑΗΣ

Σημειώσεις τῶν σταλθέντων διὰ τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ κυρίου Θεοδώρου Πρασακάκη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Βουλὴν βιβλίων εἰς ἕξ κιβωτούς.

Πρώτη	κιβωτ.σημ. Ζ.Ν ^ο 1	περιέχει Ἴσοκρ. σώμ. 90 εἰς 2 τόμ.	Τόμ. 180
Δευτέρα	» » » » 2	» τοῦ αὐτοῦ » 90 » » » »	180
Τρίτη	» » » » 3	» » » » 32 » » » »	64
		Εἰς τὴν αὐτὴν κιβωτὸν Προδρόμους	» 96
Τετάρτη	» σημ. Ζ. Ν ^ο 4	Ἴσοκράτους σώματα 80	160
		Καὶ Προδρόμους	» 23
Πέμπτη	» σημ. Ζ. Ν ^ο 5	Ἴσοκράτους » 80	160
		καὶ Προδρόμους	» 48
Ἑκτη	» σημ. Ζ. Ν ^ο 6	Ἴσοκράτους » 24	48
		καὶ Προδρόμους	» 51
		καὶ Αἰσώπους	» 28
		396	Τόμ. 1008
Ἐπανάληψις τῆς σημειώσεως	396 σώμ.	Ἴσοκρ. εἰς τόμ. 792	
		Προδρόμους » 188	
		Αἰσώπους » 28	<u>1008</u>
Δαπάνη τῆς ἀποστολῆς διὰ βιβλικά	1008 τόμ.	104.90	
Διὰ 6 κιβωτούς καὶ τὰ εἰς αὐτὰς ἀναγκαῖα		92	
Διὰ μετακόμισιν ἀπὸ τὸ μαγαζιὸν καὶ ἄλλα ἔξοδα		4.50	
		<u>fr. 201.40</u>	

Ἐκ Παρισίων, 29 Σεπτεμβρίου 1826.

Πρὸς τὸν κύριον Νικόλαον Ζωσιμάδην, εἰς Νισσάρ.

. . . . Ἄς ἔλθωμεν, φίλε, τώρα εἰς τὰ σπουδαιότερα, τὰ ὅποια παρακαλῶ καὶ τοὺς δύο ἀδελφοὺς ν' ἀκούσετε μὲ προσοχὴν εὐνοϊκὴν. Ἔως τώρα ἐπέμψατε εἰς τὴν Ἑλλάδα βιβλία καὶ πολλὰ καὶ ἀναγκαῖα καὶ ἡ Ἑλλὰς θέλει σᾶς χρεωστεῖν ἀείμνηστον τὴν χάριν. Ἄλλ' εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὰς πρὸ μικροῦ δυστυχίας, γεννηθείσας ἀπὸ τὰς μωρὰς διχονοίας τῶν πρσεστώτων, ἐγεννήθησαν νέαι ἀνάγκαι, ἀνάγκαι ζωῆς ἢ θανάτου, καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν τροφῶν, καὶ διὰ τὸν ἀπειλούμενον ἀπὸ τοὺς τυράννους ἐξολοθρευμόν. Ἐν ἤτον ἄρα ἅγιον καὶ ἱερὸν ἔργον, νὰ κατασταθῶσιν οἱ Ζωσιμάδαι ἀρχηγοὶ καὶ σύμβουλοι Ἑταιρίας βοηθητικῆς, συνταγμένης ἀπὸ ὅλους τοὺς εὐρισκομένους εἰς Μόσχαν, Πετρούπολιν, Ὀδησσὸν καὶ ὅπου ἄλλοῦ γνωρίζετε ὁμογενεῖς πλουσίους καὶ εὐεργετικούς (ὡς οἱ Ζωσιμάδαι), νὰ συναθροίσετε συνεισφορὰν πλουσίαν, ἐκ τῆς ὁποίας καὶ τροφὰς νὰ πέμψετε εἰς τὴν πεινώσαν πατρίδα, καὶ τρεῖς ἢ τέσσαρας φρεγάτας νὰ κατασκευάσετε, ἢ κατασκευασμένας ν' ἀγοράσετε διὰ τὴν κινδυνεύουσαν νὰ χαθῆ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς πατρίδα; Οἱ ἀλλογενεῖς καὶ ἑτερόθρησκοι (τὸ ἐμάθετε βέβαια ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας) ἐσύστησαν εἰς πολλὰς τῆς Εὐρώπης πόλεις ἑταιρίας, καὶ ἔστειλαν καὶ στέλλουν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ σιτάρια καὶ πολέμου ἐφόδια. Τοῦτο

μόνον ἔφθανε νὰ κινήσῃ καὶ ἡμᾶς εἰς ζῆλον (ἢ μᾶλλον ἐντροπήν) νὰ δείξωμεν, ὅτι βοηθοῦμεν καὶ ἡμεῖς καθείς τὸ κατὰ δύναμιν, καὶ δὲν προσμένομεν τὰ πάντα ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην τῶν ξένων. Ἄς γενῆ τοῦτο τὸ ἱερὸν ἔργον τῶν Ζωσιμάδων! Δὲν ζητῶ, οὔτε δίκαιον εἶναι νὰ ζητήσω, ἀπὸ σᾶς μόνους τοιαύτην ἀναγκαίαν βοήθειαν· διότι καὶ ἄρκετὰ ἕως τώρα ἐπληρώσατε τὰ πρὸς τὴν πατρίδα χρέη, οὐδὲ σεῖς μόνοι εἴσθε χρεῶσται τῆς πατρίδος. Ἄλλ' ἐὰν ἐσεῖς δειχθῆτε ἀρχηγοὶ τούτου τοῦ νέου χρεωστούμενου εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπαραιτήτου χρέους, γράφοντες εἰς τοὺς ἀπανταχοῦ γνωστούς καὶ φίλους σας, νὰ ἀνοίξωσι καὶ τὰς ἀκοάς των εἰς τὰς γοεράς φωνὰς τῶν σφαζομένων ἢ αἰχμαλωτιζομένων καὶ, τὸ ἐλεεινότερον, τουρκιζομένων Ἑλλήνων, καὶ τοὺς θησαυρούς των εἰς τὴν τόσον φρικτὴν δυστυχίαν· ἐὰν ἐσεῖς, λέγω, δειχθῆτε ἀρχηγοὶ καὶ σύμβουλοι τοιούτου καὶ τοσοῦτου καλοῦ, τοῦτο μόνον, σᾶς βεβαιόνω, ἀρκεῖ νὰ ὑπερβάλλῃ ὅσα ἕως τώρα ἔδαπανήσατε εἰς ὠφέλειαν τοῦ γένους· τοῦτο μόνον ἀρκεῖ νὰ δοξάσῃ τοὺς Ζωσιμάδας, φημιζόμενον εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς φωτισμένης Εὐρώπης, καὶ νὰ τιμήσῃ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα.

Συλλογίσθητε, φίλοι, ὅσα γράφω, καὶ ὅσα χρεωστεῖτε νὰ γράψετε πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ φίλους σας· λάβετε περὶ τούτου σύμβουλον καὶ συνεργὸν τὸν φρόνιμον φίλον μας I. P, καὶ εἶμαι βέβαιος, ὅτι θέλετε τὸ κατορθώσῃν. Κανείς ἀπὸ τοὺς πλουσίους μας δὲν θέλει φανῆν τόσον ἄσπλαγχνος, τόσον λιθινός, ὅστις ἀπαιτούμενος ὄχι τὸν πλοῦτον του, ἀλλὰ μικρὸν τι μέρος τοῦ πλούτου, νὰ παύσῃ τὰς σφαγὰς, τοὺς αἰχμαλωτισμούς, καὶ τὸ φρικωδέστερον, τοὺς ἀναγκασμένους τουρκισμούς τῶν ἀδελφῶν

του, κανείς λέγω δὲν θέλει δειχθῆν τόσον λίθινος, ὥστε νὰ μὴ συνδράμη εἰς τὴν πλήρωσιν τόσου ἱεροῦ χρέους.

Ἐὰν κατὰ δυστυχίαν εὐρεθῆ καὶ τοιαύτης ἀσπλάγγου ψυχῆς ἄνθρωπος κανέννας, μὴ διὰ τοῦτο ψυχρανθῆ τῶν λοιπῶν ὁ ζῆλος· κάμετε σεῖς τὸ χρέος σας, καὶ ἀφήσετε αὐτὸν νὰ συλλογίζεται, ἂν δὲν ἐμωράνθη καὶ ἡ κεφαλή του, ὡς ἐλιθώθη ἡ καρδιά του, τὰ φοβερά ταῦτα λόγια τοῦ Εὐαγγελίου, « Ἄφρων, ταύτη τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν » σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἠτοίμασας τίνι ἔσται; »

Υγιαίνετε! Ὁ Θεὸς τῶν οἰκτιρμῶν νὰ εὐλογήσῃ τοὺς ὅσοι οἰκτεῖρουν τὸ γένος των!

Εἰς τὰς προσταγὰς σας ἔτοιμος
Α. ΚΟΡΑΗΣ.

103.

28 Ὀκτωβρίου 1828.

Τιμώτατε κύριε Νικόλαε,

Ἀσπάζομαί σε φιλικῶς· ἔλαβα τὴν 18 Ἀπριλίου ἐπιστολήν της καὶ τὴν πρὸ αὐτῆς, τὴν ὁποίαν δὲν εὐρίσκω πρόχειρον κατὰ τὸ παρὸν ἀνακατωμένην εἰς πλῆθος ἄλλο πολὺ ἐπιστολῶν.

Ἡ μέλλουσα εἰς Μόσχαν ἀποδημία σου, ἐπειδὴ εἶναι ἀναγκαία, σ' εὐχομαι καὶ τὴν ἐκεῖ ἐπιδημίαν καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐπιστροφήν εὐτυχῆ καὶ ὅσον δυνατὸν ἐγρήγορον. Τὸ γῆρας (τὸ αἰσθάνομαι, φίλε, ἀπ' ἐμαυτοῦ) χρειάζε-

ται ἡσυχίαν καὶ ἀνάπαυσιν τοῦ σώματος, καὶ γαλήνην τῆς ψυχῆς ἀπὸ πάσης λογῆς φροντίδας. Εἶθε, ἂν αἱ περιστάσεις τὸ ἐσυγχωροῦσαν, νὰ ἐλάβανες τὴν ἀγίαν ἀπόφασιν νὰ κάμης ἀκόμη ἕν μόνον ταξίδιον τὸ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου καὶ ἀνάπαυσιν πλειοτέραν θέλεις ἀπολαύσειν, καὶ τὴν ἡδονὴν νὰ βλέπῃς τὰ σχολεῖα καὶ τοὺς σπουδαστὰς νέους μας εὐεργετημένους ἀπὸ τὰ δῶρα σας καὶ περικυκλοῦντάς σε ὡς πατέρα.

Χαίρω ὅτι ἐπληροφορήθης ἀπὸ τὸν φίλον Ρώταν τὸ κατευόδιον τῶν βιβλίων καὶ τόσον πλεόν ὅσον ἐγὼ δὲν ἔλαβα ἀκόμη ἀπόκρισιν μετὰ τόσους μῆνας ἀπὸ τὸν πρόεδρον Καποδίστριαν· τὸ ὅποιον ἄλλως νὰ ἐξηγήσω δὲν ἔμπορῶ, πλὴν ὅτι κανένας μισέλλην καὶ μισόχριστος, ἀνοιξε τὰς ἐπιστολάς καὶ τὰς ἐμπόδισεν. Ὡς τόσον ἦλθεν ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὅχι πρὸ πολλοῦ, καὶ μ' ἐβεβαίωσε καὶ αὐτὸς τὸ κατευόδιον τῶν βιβλίων.

Μὲ δυσαρέστησίν μου βλέπω τὴν δυσκολίαν νὰ λαμβάνῃς τὰ ὅποια σὲ πέμπω ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ἀντίτυπα τῶν νέων ἐκδόσεων. Ἔστειλα πάλιν εἰς Τεργέστην τὸν Ρώτα δύο ἀντίτυπα τῶν νεωστὶ ἐκδοθέντων Ἀτάκτων. Εἶθε τὰ λάβῃς εὐκολώτερον!

Τὸν αὐτὸν Ρώτα παρακαλῶ νὰ σ' ἐμβάσῃ φρ. 237,50 διὰ τὰ συναχθέντα ἀπὸ βιβλίων σου πώλησιν τοῦ περασμένου ἔτους. Γνωστοποίησέ με νὰ ζήσης! τὴν παραλαβὴν καὶ αὐτῶν καὶ τῶν βιβλίων.

Σ' εὐχομαι ἀπὸ ψυχῆς ἐπιστροφὴν ἀπὸ τοὺς ψυχροὺς τόπους ἐγρήγορον, ὑγείαν πολυχρόνιον καὶ εὐδαιμονίαν!

Εἰς τὰς προσταγὰς σου

A. ΚΟΡΑΗΣ.

KZ'.

Πρὸς Γ. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΝ.

104.

Σεβάσμιε Πρόεδρε,

Μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν τῆς ψυχῆς μου ἔμαθα τὸν προβιβασμὸν σου εἰς τὴν προεδρίαν τοῦ Νομοτελεστικοῦ συνεδρίου. Ἡ ὑπόληψις, τὴν ὁποίαν ἔχω περὶ τῆς φιλογενείας σου μὲ δίδει χρηστὰς ἐλπίδας, ὅτι μέλλεις νὰ ὠφελήσῃς τὴν κοινὴν μας πατρίδα, τὴν μάλιστα, ὅτε βοηθούμενος ἀπὸ τοὺς σεβασμίους συνέδρους σου, δύνασαι νὰ συνεργήσῃς εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς.

Ἔργα νέων, Βουλαὶ δὲ μέσων, εὐχαὶ δὲ γερόντων.

Εἰς ἐμὲ δὲν ἔμεινε πλέον ἄλλο παρὰ τὸ τελευταῖον, αἱ εὐχαί. Ἄν ἦσαν ἀρκεταί, καιρὸς ἤθελ' εἶσθαι ν' ἀρχίσῃ ἡ Ἑλλὰς νὰ γεύεται τοὺς καρπούς, ὧσων ἐδείξετε μέχρι τῆς ὥρας ταύτης θαυμαστῶν ἔργων ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας.

Καθὼς τὰ ἔργα σας ἐθαυμάσθησαν ἀπ' ὅλην τὴν φωτισμένην Εὐρώπην, οὕτως ἤθελαν ἐπαινέσειν καὶ τὰς βουλάς σας, ἐὰν τὰς ἐγνώριζαν. Ἐγὼ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι καὶ αἱ βουλαὶ σας εἶναι κατὰ τὰ ἔργα σας· ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες ἀκόμη νὰ καταστήσετε κανονικὴν αὐθεντικὴν κοινολογίαν μὲ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, δίδετ' ἀφορμὴν νὰ πιστεύωσιν ὅσας ἀκούουν ἀλλαχόθεν ὀνειδιστικὰς τῶν

λαμπρῶν σας ἔργων εἰδήσεις. Ἄπ' αὐτὰς μία εἶναι καὶ ἡ περὶ τῶν Ἑλληνικῶν διχονοιῶν εἰδησις. Ἄν ἦναι ἀληθής, οὐαὶ εἰς τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα! ἐπειδὴ οἱ σπινθῆρες τῆς διχονοίας, ἂν δὲν καταπλακωθῶσι πάραυτα, κινδυνεύουν ν' ἀνάψωσι πυρκαϊάν ικανὴν νὰ κατακαύσῃ καὶ νὰ φανίσῃ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ὅλην τὴν δόξαν τῶν ἔργων σας. Αἱ κατὰ τοῦ τυράννου νίκαι ἔκαμαν ἕως τῶρα τοὺς Ἕλληνας θαυμαστούς· ἀλλὰ μόνη ἡ φρόνιμος κυβέρνησις τῆς πολιτείας ἰσχύει νὰ τοὺς καταστήσῃ καὶ σεβαστούς. Τοῦτον τὸν σεβασμὸν (τὸ λέγω μὲ θλίψιν ἀπαρηγόρητον τῆς ψυχῆς μου) δὲν τὸν ἐμπνεύσαμεν ἀκόμη εἰς τοὺς ξένους.

Ὅπως ἂν ἦναι, καὶ τὰς ὁμονοίας καὶ τὰς διχονοίας μας ἔπρεπε νὰ τὰς ἀναγγέλλῃ ἡ κυβέρνησις κανονικῶς, προστάσσουσα τὸν ἐφημεριδογράφον τῆς νὰ στέλλῃ τὴν ἐφημερίδα εἰς κἀνένα ἐφημεριδογράφον τῶν ἐδῶ, καὶ νὰ ἀντιλαμβάνῃ τὴν Γαλλικὴν ἐφημερίδα ἀπ' ἐκεῖνον. Τὰς ὁμονοίας ἀναγγέλλοντες, γίνεσθε σεβαστοί· τὰς διχονοίας πάλιν ἀναγγέλλοντες, πρῶτον μὲν τὰς ἀναγγέλλετε κἀν συνωδευμέναις μὲ τὴν ὁποίαν δείχνετε προθυμίαν καὶ νὰ τὰς σβένετε· ἔπειτα ἐμποδίζετε νὰ τὰς ἀναγγέλλωσιν ἄλλοι ἀλλαχόθεν, καὶ νὰ τὰς μεταμορφώσωσιν ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, ἄλλος διὰ λάθος ἀκούσιον, καὶ ἄλλος ἐχθρικῶς, αὐξάνων τὰς δυστυχίας μας, διὰ νὰ μᾶς κάμῃ καταφρονητούς.

Συγχώρησε, σεβάσμιε Πρόεδρε, μετὰ τῶν σεβασμίων συνέδρων σου, εἰς τὸ γῆράς μου ταύτην μου τὴν εἶτε εἰδησιν, εἶτε συμβουλήν, περὶ τῆς σωτηρίας καὶ δόξης τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος. Ἄν τὴν νομίσετε συμβουλήν, οὐτ' ὄνειδος οὐτε τιμὴ κάμμια μὲ πρέπει δι' αὐτήν· διότι

δὲν τὴν δίδω ἐγώ, ἀλλ' ὁ αἰμίμηστος καὶ αἰδιμος Σωκράτης, ὅστις ἔλεγεν, ὅτι « Μητρός τε καὶ πατρός καὶ » τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμιώταρόν ἐστι πατρίς » καὶ σεμνότερον καὶ ἀγιώτερον, καὶ ἐν μείζονι μοίρᾳ καὶ » παρὰ θεοῖς, καὶ παρὰ ἀνθρώποις τοῖς νοῦν ἔχουσι· καὶ » σέβασθαι, καὶ μᾶλλον ὑπεῖκειν, καὶ θωπεύειν πατρίδα » χαλεπαίνουσαν, ἢ πατέρα κ.τ.λ. »

Τὸ πρὸς τὴν πατρίδα ἀπαραίτητον τοῦτο χρέος μὲ ἀναγκάζει νὰ σᾶς κοινωνήσω καὶ τὰ ἐξῆς. Εἰς τὸ Τούνεζι διατρίβει φίλος μου ἀλλογενῆς, καὶ φίλος ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους. Πρὸ ὀλίγων μηνῶν βλέπων, ὅτι οἱ θαλάσσιοί μας ἦρωες, αἰχμαλωτίζοντες Τούρκους, τοὺς πωλοῦν πάραυτα, ἀντὶ νὰ τοὺς δίδωσιν εἰς ἀνταλλαγὴν ἄλλων ἀδελφῶν μας αἰχμαλωτισμένων ἀπὸ τοὺς τυράννους, καὶ κινδυνευόντων νὰ χάσωσι καὶ τιμὴν καὶ θρησκείαν καὶ ζωὴν· τοῦτο (λέγω) παρατηρῶν ὁ φίλος μου, ἠπόρησεν, ὅτι δὲν ἐφρόντισεν ἡ κυβέρνησις μας ἀκόμη νὰ πληρώσῃ τὸ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μας χρέος. Τώρα πάλιν ὁ αὐτὸς φίλος ἀνανεώνει τὴν αὐτὴν ἀπορίαν μὲ ἐπιστολὴν 12 Ἀπριλίου, ἀφορμὴν λαμβάνων ἀπὸ δύο βαρβαρικὰ σανδάλια, φορτωμένα πραγματείας καὶ 38 βαρβάρους, τὰ ὅποια αἰχμαλωτίσαντες οἱ ἡμέτεροι, ἐπώλησαν τὰ 38 ἄγρια θηρία· καὶ μὲ δίκαιον. Δικαιότερον ὅμως πολὺ καὶ ἐνδοξότερον καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τὴν πατρίδα ἦτο νὰ δίδωσι τοὺς ἀσεβεῖς εἰς λύτρωσιν τῶν ὀρθοδόξων ἀδελφῶν μας. Τοῦτο παρακαλῶ νὰ τοὺς παραγγείλετε νὰ πράσωσιν εἰς τὸ ἐξῆς, παριστάνοντες εἰς αὐτοὺς, ὅτι πολεμοῦν ὄχι μόνον ὑπὲρ πατρίδος, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πίστεως. Δυνάμενοι νὰ σώσωσι ψυχὰς ἀδελφῶν ἀπὸ τῶν ἀπίστων

τὰς χεῖρας, ἂν τὸ ἀμελήσωσιν, ἀμελοῦν τὸ γινόμενον ἄδικον εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ.

Πρὸ 10 μηνῶν, σεβάσμιε Πρόεδρε, ἐπεμψα διὰ τῶν ἐν Μασσαλίᾳ κυρίων Πράσακᾶκη καὶ Ψύχα εἰς τὴν κυβέρνησιν φράγκα 630. Αὐτὰ ἦσαν δῶρον τῆς σοφῆς χήρας τοῦ Βυττεμβαχίου (Wytttenbach), σοφοῦ καὶ περιφήμου Προφέσσороς τῆς Ὀλλανδίας. Τὴν 11 Μαΐου τοῦ παρόντος ἔτους, ἔστειλα διὰ τῶν αὐτῶν Πρασακᾶκη καὶ Ψύχα ἄλλα 300, δῶρον τῆς αὐτῆς χήρας. Καὶ τὰ πρῶτα καὶ τὰ δευτέρα τὰ προσφέρει ἡ φιλόθρωπος καὶ φιλέλλην χήρα εἰς τοὺς πληγωμένους Ἑλληνας εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος πόλεμον. Οὕτω ῥητῶς μὲ τὸ γράφει, «Διὰ τοὺς πληγωμένους.» Μετὰ τρεῖς μῆνας λέγει, ὅτι μέλλει νὰ μὲ στείλῃ ἄλλα 300 φρ. διὰ τοὺς αὐτούς. Ὡς τόσον, ἐπειδὴ οὐδὲ τὰ δύο λεπτὰ τῆς εὐαγγελικῆς χήρας, δοθέντα ἀπὸ Ἰουδαίαν εἰς ὁμογενεῖς Ἰουδαίους, ἔμειναν ἀνεγκωμιάστα, δίκαιον εἶναι νὰ δεῖξωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν πλουσιόδωρον ἀλλογενῆ χήραν τὴν εὐγνωμοσύνην ὅλου τοῦ γένους, μὲ μικρὸν ἐπιστόλιον (ὡς ἦναι καὶ εἰς τὴν γλῶσσάν μας) ὑπογραμμένον ἀπὸ τὸν Πρόεδρον, ἢ καὶ ἀπὸ τὸν λειτουργὸν τῶν ἐξω, δηλωτικὸν τῆς παραλαβῆς τῶν 930 φρ.

Ἐμεινε τελευταία δέησις, Σεβάσμιε Πρόεδρε, ἡ ὑπὲρ τῆς μερικῆς μου πατρίδος. Ἄν ἀπέβλεπε μόνον ἐμέ, δὲν ἤθελα τολμήσειν νὰ τὴν κάμω· ἀλλ' ἀποβλέπει τὰ συμφέροντα τῆς κοινῆς πατρίδος. Ὁ λόγος μου εἶναι περὶ τῆς δυστυχεστάτης Χίου. Ὀλίγων τινῶν ἀνοήτων ἀνόητος ἐπιχείρησις ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν ἄγριον τύραννον νὰ κατερημώσῃ νῆσον, ἣτις, λαμπρὰ καὶ εἰς τοὺς χρόνους τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ἔδειξε καὶ εἰς

τοὺς ἐσχάτους καιροὺς τῆς δουλείας, πόσον ἐπεθύμει νὰ λαμπρυνθῆ καὶ δεύτερον εἰς ἰδίαν τῆς καὶ κοινὴν ὅλης τῆς Ἑλλάδος ὠφέλειαν. Τὸ γυμνάσιον, ἡ βιβλιοθήκη, ἡ τυπογραφία τῆς, ὡς τόσαι πηγαὶ σοφίας, ἐπότιζαν ὅλα τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ ἀνεψύχοναν εἰς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας. Εἶναι δυστυχία ἀπαρηγόρητος διὰ τοὺς Χίους, εἴαν οἱ ὠφεληθέντες ἀπὸ τοὺς προλαβόντας κόπους καὶ τὰς βαρεῖας δαπάνας τῶν Χίων, καὶ ἀποκτήσαντες πατρίδας, τοὺς ἀφήσωσιν αὐτοὺς χωρὶς πατρίδα. Ἡ παροῦσα τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος κυβέρνησις χρεωστει παρηγορίαν εἰς τοὺς Χίους, ὡς δικαίαν, ὡς εὐκολον καὶ ὡς συμφέρουσαν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Δικαίαν· ὄχι μόνον ὡς ἀμοιβὴν τῆς προτέρας εἰς τὰ καλὰ καὶ κοινῶς ὠφέλιμα προθυμίας τῶν Χίων, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ τυράννου δι' ὅσας ἐτόλμησε ληστείας καὶ σφαγὰς εἰς τοὺς καὶ τὸ γένος καὶ τὴν θρησκείαν ἀδελφούς μας.

Εὐκολον· ἕως τώρα ἡ πτωχεία τοῦ δημοσίου θησαυροῦ, καὶ ἡ μέριμνα ἀναγκαιοτέρων ἄλλων πολέμων κατὰ τοῦ τυράννου, ἦσαν εὐλογοὶ προφάσεις νὰ ἀναβαλθῆ ἡ περὶ τῆς Χίου φροντίς. Ἀλλὰ τώρα ὁ δημόσιος θησαυρός, εἴαν δὲν ἐπλούτησεν ἀκόμη, δύναται κἂν νὰ χορηγήσῃ μικρὰν βοήθειαν, ἥτις, ἐνωμένη μὲ τὴν συνεισφορὰν τῶν Χίων, θέλει ἀρκέσειν νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸν τύραννον τὴν λαμπρὰν ταύτην νῆσον.

Συμφέρουσαν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα· εἴαν, ἀναστενάζοντες ἀκόμη ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ τυράννου, οἱ Χῖοι εὐρήκασιν τρόπον νὰ τὸν ἐλαφρύνωσιν ὅπως οὖν, μὲ τὴν πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν, στηριζομένην εἰς νόμους χριστιανικούς, χωρισμένους ἀπὸ τὴν τουρκικὴν ἀνομίαν· εἴαν ὑπο-

κείμενοι εἰς ἔθνος ἐχθρὸν πάσης ἀρετῆς καὶ παιδείας, ἐφρόντισαν ν' ἀποκτήσωσι τὰ μέσα τῆς παιδείας καὶ νὰ τὰ κοινοποιήσωσιν ἀφρόνως εἰς ὅλους τοὺς ὁμογενεῖς· ἐὰν ἔκαμαν ἐλευθέρων ἄξια ἔργα, ὄντες ἀκόμη δοῦλοι, ἰτί δὲν ἐλπίζονται νὰ κατορθώσωσιν ἐπιστρέφοντες εἰς τὸν τόπον τῆς γενέσεως αὐτῶν, μὲ τὴν συνδρομὴν τῶν ἀδελφῶν ἄλλων Ἑλλήνων, εἰς κοινὴν τῆς Ἑλλάδος ὠφέλειαν ;

Δὲν ἀμφιβάλλω, σεβάσμιε Πρόεδρε, ὅτι θέλει φροντίσειν ἢ παροῦσα κυβέρνησις νὰ προσκολληθῇ εἰς τὸ σῶμα τῆς Ἑλλάδος τὸ ἀνόμως ἀποσπαραγμένον αὐτῆς μέλος, τὴν Χίον. Τοῦτο μόνον προσθέτω, ὅτι οὐδὲ συμφέρει νὰ ἀναβαλθῇ μακρότερον ἢ ἀπολύτρωσις τῆς νήσου, διὰ τὸν κίνδυνον μὴ μείνῃ πάντοτε εἰς τὰς χεῖρας τοῦ τυράννου. Ὁ εὐτυχῆς καιρὸς πλησιάζει, ὅτε ὁ τύραννος, βλέπων ὅσα ἕως τώρα ἔπαθεν ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ ὄπλα, καὶ φοβούμενος τὰ χειρότερα, θέλει ἀναγκασθῆν νὰ μᾶς ἀφήσῃ ἡσύχους μὲ εἰρηνικὰς συμβάσεις τινάς. Ἀφοῦ μίαν φορὰν συμβιβασθῆτε, ἐνόσω αὐτὸς μένει εἰς τὰς συμβάσεις, δέν σας μένει δίκαιον νὰ τὸν πολεμῆτε.

Σᾶς εὐχομαὶ ἀπὸ ψυχῆς τὴν κατόρθωσιν ὅλων τῶν ἱερῶν ἀγώνων κατὰ τοῦ τυράννου ! καὶ μένω μὲ τὸ χρεωστούμενον σέβας.

Ἐκ Παρισίων, 29 Μαΐου 1824.

Εἰς τὰς προσταγὰς σου
Α. ΚΟΡΑΗΣ.

Σεβάσμιε Πρόεδρε,

Τῆς ἄνω ἐπιστολῆς τὸ πρωτότυπον, συνωδευμένον μὲ τὰ 300 φρ. τῆς γενναίας χήρας Wyttenbach, ἐστάλη τὴν 29 Μαΐου διὰ τῶν ἐν Μασσαλίᾳ κυρίων Πρασακάκη καὶ Ψύχα. Διὰ τῶν αὐτῶν πάλιν ἔπεμψα, κατὰ τὴν 30 τοῦ παρελθόντος Ἰουλίου, ἄλλα 300 φρ. τὰ τελευταῖα τῆς αὐτῆς καλῆς χήρας· ὥστε συμποσοῦνται μὲ τὰ προσταλμένα (630 φρ. τὸ πρῶτον, καὶ 300 φρ. τὸ δεύτερον) φρ. 1230· καὶ ταύτην τὴν ποσότητα, παρακαλῶ, Σεβάσμιε Πρόεδρε νὰ προστάξῃς νὰ γνωστοποιηθῇ διὰ τῆς ἐφημερίδος σας, τοῦ *Φίλου τοῦ νόμου*.

Μέρος τῆς ἐφημερίδος ταύτης ἔφθασεν εἰδῶ, καὶ μᾶς ἐπαρηγόρησε μὲ τὴν χαρμόσυνον ἀγγελίαν τῆς καταπαύσεως τῶν διχονοιῶν. Εἶθε εἰς τὸ ἐξῆς πᾶσα διχόνοια ν' ἀφήσῃ τὴν ἀγαπητὴν μας Ἑλλάδα, καὶ νὰ ὑπάγῃ, συνωδευμένη μὲ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, νὰ ταράσῃ τὰς βουλὰς καὶ τὰς πράξεις τῶν τυράννων μας!

Ὁ *Φίλος τοῦ νόμου* γράφεται φρόνιμα, ἀλλὰ τυπώνεται κάκιστα. Ἰδιὰ τί νὰ μὴ μεταχειρίζονται τοὺς σταλθέντας δῶρον ἀπὸ τὸν τυπογράφον Διδότον χαρακτῆρας, καὶ κατευοδωθέντας πρὸ πολλοῦ (ὡς ἐμάθαμεν) εἰς τὸ Ναύπλιον;

Συγχώρησέ με νὰ ἐνθυμίσω καὶ πάλιν εἰς τὴν σεβαστὴν Κυβέρνησιν τὴν ἀνάγκην νὰ προνοήσετε τὴν ἀπολύτρωσιν τῆς Χίου ἀπὸ τοῦ τυράννου τὰς χεῖρας. Τὰ ἀνόμως ἐκχυθέντα τῶν ἀδελφῶν μας αἵματα ζητοῦν ἐκδίκησιν ἀπὸ τοὺς ζῶντας ἀδελφούς των· καὶ τῆς Ἑλλά-

δος ἡ ἐξῆς εἰρήνη καὶ ἡσυχία δὲν ἐμπορεῖ νὰ ἀσφαλισθῆ
ἐνόσω ἡ Χίος κυριεύεται ἀπὸ τὸν τύραννον.

Μὲ τὴν ἐπιθυμίαν ν' ἀκούσω, πρὶν ἀφήσω τὸν παρόντα
κόσμον, τὴν ἀπολύτρωσιν αὐτῆς, μένω,

Ἐκ Παρισίων, 15 Αὐγούστου 1824.

Σεβάσμιε Πρόεδρε,

εἰς τὰς προσταγὰς σου πρόθυμος,

ὁ αὐτός

Α. ΚΟΡΑΗΣ.

105.

Ἐκ Παρισίων, 2 Αὐγούστου 1825.

Σεβάσμιε Πρόεδρε,

Τὴν ἐδῶ συγκλεισμένην μακρὰν ἐπιστολὴν ἀφίνω εἰς τὴν
ἐξουσίαν καὶ κρίσιν τῆς σεβασμιότητός σου, νὰ κοινωνή-
σης, ἢ ὄχι, εἰς πολλοὺς ἢ ὀλίγους, ὅσους ἢ ὅπως γνωρί-
ζεις συμφερώτερον, ὀδηγούμενος ἀπὸ τὰς περιστάσεις,
καὶ συμβουλευόμενος καὶ ἀνακαλύπτων ὅλην σου τὴν
καρδίαν μὲ ἀδίστακτον ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν γραμματο-
κομιστὴν Κοντόσταυλον, φίλον εἰλικρινῆ τῆς Ἑλληνικῆς
δόξης. Ἡ ἐπιστολὴ ὁμῶς, ὡς εἶπα δὲν συμφέρεει νὰ ἐκβῆ
ἀπὸ τὰς χεῖράς σου, διὰ νὰ μὴ τὴν ἀντιγράψῃ κανεὶς
καὶ τὴν δημοσιεύσῃ ἢ τὴν κοινωνήσῃ εἰς τοὺς ἐπιβου-
λεύοντας τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος μας.

Ἄγρυπνεῖτε, Σεβάσμιε Πρόεδρε, τὴν διαγωγὴν καὶ ξένων καὶ ὁμογενῶν, ὅσοι ἔδωκαν ἢ δίδουν εὐλογον ἀφορμὴν ὑποψίας. Εἰς ὅλας τὰς πολιτικὰς μεταβολὰς βλαστάνουν φυσικὰ καὶ προδότηι τῆς πατρίδος. Ἄλλ' εἰς ἡμᾶς ἂν ἔχωμεν προδότης, ἢ προδοσία τῶν ὑπερβαίνει πᾶσαν κακίαν, προσθέτω δὲ καὶ πᾶσαν μωρίαν· διότι πωλῶντες μας εἰς ξένους, δέν μας πωλοῦν κἂν εἰς εὐεργέτην ἢ σύμμαχον κἀνένα ξένον. Κάνεις ἀπὸ τοὺς ξένους δέν ἐβοήθησε τὴν Ἑλλάδα, οὐδὲ κάνεις ἐκλαυσε τὰς δυστυχίας της· ἐξεναντίας οὔτε Θεὸν ἐφοβήθησαν, οὔτ' ἀνθρώπους ἐντρέπησαν νὰ βοηθήσωσι καὶ μὲ λόγον καὶ μὲ ἔργον τοὺς φονεῖς ληστὰς καὶ πυρπολητὰς τῶν Ἑλλήνων, τοὺς ἀσελγεῖς βιαστὰς τῶν Ἑλληνικῶν γυναικῶν καὶ παρθένων. Εἰς κἀνένα λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ξένους δέν χρεωστοῦμεν ἄλλο τίποτε παρὰ συγχώρησιν. Μόνοι οἱ Ἕλληνες ἀπέκτησαν τὴν ἐλευθερίαν τῶν· μόνοι ἔχουν καὶ τὸ ἱερώτατον καὶ ἀναπαλλοτριώτατον δίκαιον νὰ διατάξωσι τὴν πολιτείαν τῶν, ὡς τοὺς συμφέρει.

Συγχώρησε, Σεβάσμιε Πρόεδρε, καὶ εἰς τὸ βαθύ μου γῆρας, καὶ εἰς τὴν τύχην νὰ κατασταθῶ μάρτυς αὐτόπτης τῶν πολιτικῶν ταραχῶν τῆς Γαλλίας, συγχώρησε, λέγω, ὡς νεώτερος εἰς ἐμὲ τὸν γηραλέον νὰ σοῦ φανερώσω καὶ τοῦτο. Κάνεις ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δέν τολμᾷ νὰ καυχηθῆ ὅτι δέν ἔχει πάθη· εἰς μόνον τὸν Θεὸν ἐδόθη ἢ ἀπάθεια. Ἄρκει εἰς ἡμᾶς νὰ τὰ μετριάζωμεν, ὅσον δυνατόν, μηδὲ νὰ τ' ἀφίνωμεν νὰ ἀγριεύωνται· τὸ ὅποιον συμβαίνει μάλιστα εἰς τὰς πολιτικὰς ταραχάς. Μὴ τὸ ὄριση ὁ Θεὸς νὰ ὑποθέσω τοιαῦτα πάθη εἰς τὴν γενναίαν σου ψυχὴν! Μ' ὅλον τοῦτο τοιαύτη εἶναι τῶν πολιτικῶν ταραχῶν ἡ φύσις, ὥστε καὶ αἱ γενναῖαι ψυχαὶ ἀναγκά-

ζονται πολλάκις ἀπὸ τούς κακοὺς πολίτας νὰ κρίνωσι τὰς πράξεις τῶν ἄλλων αὐστηρότερον παρὰ τὸ πρέπον. Αὐστηρὸς γίνου εἰς αὐτούς καὶ ἀπομάκρυνέ τους ἀπὸ τὰς πολιτικὰς ὑπουργίας· ἀλλὰ κάμνε τους νὰ καταλαμβάνωσιν ἐνταυτῷ ὅτι ἡ αὐστηρότης σου σκοπὸν ἄλλον δὲν ἔχει, οὐδ' ἀπὸ κἀνὲν ἄλλο τέλος κινεῖται παρὰ ἀπὸ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος.

Εἶθε ἡ φρόνησίς σου, Σεβάσμιε Πρόεδρε, νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα!

Πρόθυμος εἰς τὰς σεβασμίας σου προσταγάς,

Α. ΚΟΡΑΗΣ.

Τὴν 12 Μαρτίου τοῦ παρόντος ἔτους ἔγραφα πρὸς τὴν σεβασμιότητά σου, ὅτι σᾶς ἔπεμπα διὰ τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ κ. Θεοδώρου Πρασακάκη φρ. 300, νέον δῶρον τῆς εὐγενοῦς χήρας Wyttenbach διὰ νὰ μοιρασθῇ εἰς τοὺς κριθέντας τολμηροτέρους πυρπολητὰς τῶν караβίων τοῦ τυράννου. Ὁ καλὸς μας Κανάρης ἀκούω ὅτι εἶναι πτωχός. Παρακαλῶ λοιπὸν τὴν σεβασμιότητά σου νὰ τοῦ δοθῇ μέρος τῆς δωρεᾶς, ὅσον κρίνετε πρέπον, καὶ νὰ προσταξῆς τὸν ὑπουργὸν τοῦ κράτους νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν χήραν, δι' ἐπιστολῆς.

2 Αύγουστου 1825.

Σεβάσμιε Πρόεδρε τοῦ Νομοθετικοῦ καὶ Νομοτελεστικοῦ συνεδρίου, Σεβάσμιοι Ἀντιπρόσωποι, Γενναῖοι στρατηγοὶ καὶ Ναύαρχοι, ὅσοι τρέφετε εἰς τὰ σπλάγχνα σας εἰλικρινῆ καὶ ἄδολον τῆς ταλαιπώρου μητρὸς καὶ πατρίδος μας ἀγάπην.

Παρακαλῶ σας ὅλους, ἀγαπητοὶ μου ἀδελφοί, μὲ τρέμουσαν χεῖρα καὶ ὀφθαλμοὺς ἀσθενεῖς διὰ τὸ γῆρας, καὶ τυφλωμένους τὴν ὥραν ταύτην ἀπὸ τὰ δάκρυα, νὰ ἀκούσετε μὲ εὐνοίαν τὰς τελευταίας ταύτας φωνὰς γέροντος, μέλλοντος μετ' ὀλίγον νὰ ταφῆ εἰς ξένην γῆν, διότι δὲν ἔχει πατρίδα ὁ ταλαιπώρος.

Πεντήκοντα χρόνοι εἶναι ἀποῦ ἀπεσπάσθην ἀπὸ τὰς ἀγκάλας της, ὅχι τόσον διὰ τοὺς ἀγρίους Τούρκους, μὲ τοὺς ὁποίους δὲν εἶχα κάμμίαν κοινωνίαν, ὅσον δι' ὁμογενεῖς ἐπαγγελλομένους χριστιανούς, καὶ μολυσμένους μὲ ἦθη ψυχῆς ἀγριώτερα τῶν τουρκικῶν ἠθῶν. Εὐκολώτερον ἀποφεύγονται, καὶ μακροθυμότερον ὑποφέρονται αἱ ἀδικίαι τῶν ἄλλοφύλων τυράννων, διότι ὁ ἀδικούμενος τὰς κρίνει καὶ τὰς φυλάσσειται ὡς λυσσασμένων σκύλων δαγκάματα. Ἄλλὰ νὰ βλέπη τις καὶ ν' ἀκούη καθημέραν πράξεις καὶ λόγους τυραννικούς ἀπὸ ὁμογενεῖς, ὁμογλώσσους, ὁμοθρήσκους, ἐκκλησιαζομένους εἰς τοὺς αὐτοὺς ἱεροὺς ναοὺς, καὶ μεταλαμβάνοντας τὰ αὐτὰ ἄχραντα

μυστήρια, τοῦτο εἶναι τὸ βαρὺ! τοῦτο τὸ ἀνυπόφορον! τοῦτο μ' ἐξώρισεν ἀπὸ τὴν πατρίδα μου!

Διὰ νὰ ἐλαφρύνω ὅπως οὖν τὴν ἀπαρηγόρητον τῆς ἐξορίας θλίψιν, ἠσχολήθην, ὅσον ἐσυγχώρει ἡ μικρά μου δύναμις, νὰ συνεργήσω κ' ἐγώ, ὡς καὶ ἄλλοι δυνατώτεροί μου ἀδελφοί, εἰς τὴν παιδείαν τοῦ γένους. Διότι ἐπρόβλεπα, ὅτι καὶ ἂν εὐτυχοῦσε τὸ γένος νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ ἄλλοφύλους τυράννους, ὀλίγον ἤθελ' ὠφελήθην ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν, ἂν δὲν ἦτο προετοιμασμένον εἰς αὐτὴν μὲ τὴν « παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ » ὡς τὴν ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος, μόνον μέσον δραστικὸν νὰ φυλάξῃ τὴν ἐλευθερίαν.

Καὶ συνέβη, Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ὅ,τι ἐπρόβλεπα. Ἡ ἀποστασία μας, ἂν καὶ κατὰ πάντα δικαία, ἐγένεν ὁμως πρὸ τοῦ πρέποντος καιροῦ· τὸ κατὰ τῶν Τούρκων μῖσος ἦτον ἐκ γενετῆς φυτευμένον εἰς ὅλων ἡμῶν τὰς ψυχὰς· ἀλλ' ἐχρειάζοντο ἀκόμη ὀλίγοι χρόνοι, διὰ νὰ φυτεύσωμεν εἰς αὐτὰς καὶ παιδείαν ἱκανὴν νὰ μᾶς φέρῃ εἰς ἀποστροφὴν καὶ μῖσος πάσης τουρκικῆς πράξεως. Αὐτὴ τῆς ἀποστασίας ἡ ἀρχὴ ἔδειξε τὸ ἄωρον τῆς ἐπιχειρήσεως· καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῆς δὲν μας συγχωροῦν πλέον νὰ ἀμφιβάλλωμεν, ὅτι ἐκινήθησαν εἰς αὐτὴν ὄχι ἀπὸ ἔρωτα πατρίδος, ἀλλὰ Διὰ τὴν ἄωρον καὶ μωρὰν αὐτῶν ταύτην ἐπιχείρησιν ἤθελ' ἀφανισθῆν ὀλότελα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν γῆν καὶ αὐτὸ τῶν Ἑλλήνων τὸ ὄνομα, ἂν ἡ θεία πρόνοια δὲν μᾶς ἐσπλαγχνίζετο, παραβλέπουσα τὰς ἀφροσύνας μας διὰ τὰς πολὺ βαρυτέρας ἀνομίας τῶν τυράννων μας.

Ναί! Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, μὴν ἀμφιβάλλετε, ὅτι ἡ θεία Πρόνοια, σᾶς ἐκατάστησε καλοὺς νὰ διορθώσετε μὲ τὰς λαμπράς σας νίκας τὴν ἀνόητον καὶ ἄωρον ἐπιχει-

ρησιν τῆς ἀποστασίας, καὶ νὰ σώσετε ἀπὸ τὸν ὄλεθρον ὄσους δὲν ἔφθασε νὰ σφάξῃ ὁ μιαρὸς τύραννος. Εἰς τὰ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν ἀνδραγαθήματά σας χρεωστεῖ τὸ γένος ὅλον τὴν μέχρι τοῦδε σωτηρίαν του. Ἄλλὰ : τί ὠφελεῖ τὸ γένος ἡ παροῦσα σωτηρία καὶ ποίαν χάριν χρεωστεῖ ἡ πατρὶς εἰς ἐσᾶς τοὺς σωτῆράς του, ἐὰν ἀφοῦ τὴν ἐλευθερώσετε ἀπὸ τοὺς τούρκους, δὲν φροντίσετε νὰ τὴν σώσετε καὶ ἀπὸ τοὺς φοβεριζοντας τὴν αὐτονομίαν τῆς ἐμφυλίου πολέμου ;

Εὐρίσκονται μεταξύ σας ἄνθρωποι, δὲν ἐξεύρω τί νὰ τοὺς ὀνομάσω . . . τὸ φιλανθρωπότερον εἶναι νὰ τοὺς ὀνομάσω πλανημένους, οἱ ὅποιοι δὲν αἰσθάνονται, ὅτι ἡ μὲ τόσα αἵματα καὶ τόσους ἀγῶνας ἀποκτηθεῖσα ἐλευθερία, εἶν' ἀδύνατον νὰ φυλαχθῇ χωρὶς τὸν ἱερὸν δεσμὸν τῆς ὁμονοίας, καὶ τὴν εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος ὑποταγὴν ὅτι ὄσον δόξαν ἀπέκτησαν ἕως τώρα διὰ τοὺς λαμπροὺς ἀγῶνάς των, ἄλλη τόση κατασχύνη ἀπαρηγόρητος μέλλει νὰ καλύψῃ τὰ πρόσωπά των, ἂν φανῶσιν εἰς ὅλα τὰ φωτισμένα καὶ ἐλεύθερα ἔθνη, ὅτι ἔχυσαν τὸ πολύτιμον αὐτῶν αἷμα, ὄχι διὰ νὰ καταστήσωσιν αὐτόνομον τὴν πατρίδα των, ἀλλὰ διὰ νὰ τὴν ὑποτάξωσιν εἰς ζυγὸν κἀνεὸς ἄλλου ξένου δεσπότη. Δὲν αἰσθάνονται, ὅτι ὁ ξένος οὗτος δεσπότης, ὅσον ἡμέρος κἂν ἤθελ' εἶσθαι, ἐκείνους πρῶτους μέλλει νὰ ἐπαγρυπνῇ πλέον τῶν ἄλλων, ὅσοι ἔδειξαν πλειοτέραν ἀνδρίαν εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνας, διότι ἐκείνους καὶ πλέον τῶν ἄλλων ἔχει νὰ φοβῆται. Τοῦ ξένου δεσπότη τούτου τὰς προσταγὰς χρεωστοῦν νὰ πληρόνωσι, καὶ εἰς τὰ θελήματά του νὰ ὑποτάσσωνται χωρὶς ἀντιλογίαν, ὅσοι δὲν θέλουν τώρα νὰ δέσωσι τὸν αὐχένα των εἰς τὸν ἱερὸν καὶ ἔλα-

φρόν ζυγὸν τῶν νόμων τῆς ἰδίας των πατρίδος. Ἄντι νὰ ὀνομάζωνται στρατηγοί, ναύαρχοι, κυβερνήται, λειτουργοὶ αὐτονόμου πατρίδος τῆς Ἑλλάδος, τῶνομά των θέλει εἶσθαι, στρατηγοί, ναύαρχοι, κυβερνήται, λειτουργοὶ τοῦ Βασιλέως ἢ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ἑλλάδος. Ἄν ἔμεινε μικρὸς σπινθὴρ ἔρωτος πατρίδος εἰς τὰς ψυχὰς των, καὶ μικρὰ μερὶς φρονήσεως εἰς τὰς κεφαλὰς των, ἅς συλλογισθῶσι ποία ἀπὸ τὰς δύο ταύτας ὀνομασίας εἶναι ἡ δικαιότερα καὶ ἐνδοξότερα εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τὴν πατρίδα των, καὶ ἅς κάμωσι τὴν ἐκλογὴν αὐτοί.

Ὅστις ἀπὸ σᾶς ἐπιθυμεῖ νὰ δοξασθῆ, τοῦτο πρῶτον ἅς πληροφορηθῆ καλὰ, ἀξίωμα ἀποδειγμένον ἀπὸ τὴν παλαιὰν καὶ νέαν ἱστορίαν, ὅτι ὅποια δόξα δὲν στηρίζεται εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος ὑποταγὴν, εἶναι δόξης ὄνειρον καὶ φάντασμα, ὅχι δόξα ἀληθινή. «Οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος» λέγει ἡ ἱερά μας θρησκεία, καὶ τὸ λέγει δι' ἐκείνους ὅσοι ἤρχισαν ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωὴν νὰ ἐργάζωνται τὴν δικαιοσύνην, χωρὶς τὴν ὅποιαν κἀνεὶς δὲν εἶν' ἄξιος νὰ ὀνομασθῆ καλὸς πολίτης, ὡς λέγει καὶ ἡ φιλοσοφία μὲ τὸ στόμα τοῦ δικαίου Σωκράτους, «Οὐχ οἷόν τε ἄνευ δικαιοσύνης ἀγαθὸν πολίτην γενέσθαι.»

Ἰ. Ἐπιθυμεῖς δόξαν, Στρατηγέ, Ναύαρχε, Ἀντιπρόσωπε ἢ Κυβερνήτα; ὀρέγεσαι νὰ λαμπρυνθῆς μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν σου; ζήτησε τὴν δόξαν καὶ τὴν λαμπρότητα ἀπὸ τὴν θρησκείαν σου, «Οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος.» Μὴν ἐλπίσης νὰ ἀξιωθῆς τῆς οὐρανίου πολιτείας, εἰάν δὲν φανῆς πρῶτον εἰς τὴν ζῶσαν καὶ παροῦσαν πολιτείαν χρηστὸς πολίτης. Τοῦτο μάλιστα χαρακτηρίζει καὶ χωρίζει τὴν θρησκείαν μας ἀπὸ τὰς ψευδεῖς θρησκείας,

ὅτι τὸ αὐτὸ βιβλίον τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου εἶναι ἐνταυτῷ καὶ τῆς ἐπιγείου καὶ τῆς οὐρανίου πολιτείας ΧΑΡΤΗΣ. Χάρτης ἱερός, εἰς τὸν ὁποῖον ὅστις δὲν πείθεται, μεταμορφώνεται εἰς Τούρκον ἀπὸ Χριστιανόν, γίνεται ληστής, ὄχι πολίτης.

Ἐπιθυμεῖς, Στρατηγέ, Ναύαρχε, Ἀντιπρόσωπε ἢ Κυβερνήτα καὶ δόξης ἀληθινῆς παραδείγματα ἔχεις πολλὰ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν προγόνων μας· ἂν δὲν τὰ κρίνης ἀρκετά, στρέψε τοὺς ὀφθαλμούς σου καὶ εἰς τοὺς ἀποκτήσαντας τὴν ἐλευθερίαν καὶ εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους νὰ τὴν ἀποκτήσωσιν Ἀμερικανούς, Τοῦ Βολιβάρου αἱ νίκαι δὲν εἶναι ὀλιγώτερον θαυμασταὶ παρὰ τὰς λαμπράς σας νίκας· δὲν ἐλαμπρύνθη ὁμως δι' αὐτάς ὁ Βολιβάρος, οὐδὲ τὸνομά του μέλλει νὰ μείνη εἰς γενεάς γενεῶν αἰοδιμον, διότι ἐνίκησεν Ἰσπανικὰ στρατεύματα πολὺ τακτικώτερα παρὰ τὰ μωρὰ τῶν Τούρκων ἀνδραποδικὰ μαζεύματα, ἀλλὰ διότι ἐνίκησε τὰ πάθη του, κ' ἐγινε παράδειγμα δικαιοσύνης εἰς ὅλους τοὺς συμπολίτας, ἀκολουθήσας αὐτὸς παράδειγμα τοὺς ἡμετέρους Ἀριστείδας καὶ Φωκίωνας, καὶ τοὺς νεωτέρους τῆς Ἀμερικῆς Ἡρώας, τοὺς Βασικτῶνας, Γεφερσῶνας, Φραγκλίνους καὶ τὸν ἐνδοξον αὐτῶν σύμμαχον, τὸν Λαφαίετην.

Ἦκούσατε βέβαια ὁποῖαν λαμπρὰν ὑποδοχὴν ἔκαμαν εἰς τὸν σεβάσμιον τοῦτον γέροντα Λαφαίετην οἱ ἀπόγονοι τοῦ Βασικτῶνος καὶ τοῦ Φραγκλίνου. Τὸν ἐδόξασαν ὄχι τόσον διότι ἔδραμεν εἰς βοήθειαν αὐτῶν, καὶ συνήργησεν εἰς τὴν ἐλευθερίαν των μὲ τὰ χρήματα καὶ μὲ τὸ αἷμά του, ὅσον διότι τὸν ἐγνώρισαν ἄδολον φίλον τῆς ἰσονομίας. Αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ ἀπέρριψε καὶ τίτλους καὶ παράσημα προγονικῆς εὐγενείας, ὡς μωρῶν παιδιῶν παίγνια,

διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν μητέρα τῆς ἀληθινῆς δόξης, τὴν προσωπικὴν εὐγένειαν. Ἐρωτήσατε τὴν ἱστορίαν : ποῖος Καῖσαρ, ποῖος Πομπήϊος, ποῖος Ἀλέξανδρος, ποῖος Ναπολέων ἀπέλαυσε τὴν ἀληθινὴν δόξαν τοῦ Λαφαῖέτου· ἐζήσαν καὶ ἀπέθαναν ὅλοι ἐνυπνιαζόμενοι δόξης ὀνειράτα οἱ ταλαίπωροι.

Ἰ Δὲν εἶναι ἐντροπή μας, ἔχοντας προγονικὰ καὶ ξένα παραδείγματα, νὰ μὴ κινηθῇ κάνεις ἀπὸ ἡμᾶς ἀκόμη εἰς μίμησιν αὐτῶν ; Δὲν εἶναι ἐντροπή μας νὰ μὴ γεννηθῇ καὶ μεταξύ μας ἀκόμη κάνενας Βολιβάρως, ἄξιος νὰ ἐμπνεύσῃ πίστιν εἰς τοὺς συμπολίτας του, καὶ νὰ τοὺς διδάξῃ μὲ τὸ παράδειγμά του τὴν ὑποταγὴν εἰς τῆς πατρίδος τοὺς νόμους ; Δὲν εἶναι ἐσχάτη δυστυχία μας νὰ κινδυνεύωμεν κατὰ πᾶσαν ὥραν καὶ στιγμὴν νὰ χάσωμεν διὰ τὰς διχονοίας τὸ μὲ τόσους ἡρωϊκοὺς ἀγῶνας ἀποκτηθὲν πάντιμον τῆς ἐλευθερίας κτῆμα ;

Μή, φίλοι ἀδελφοί μου ! μή, διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ, ὑποφέρετε νὰ εἰπωσιν οἱ ἐχθροί μας, ὅτι οἱ Γραικοὶ εἶναι ἀνάξιοι ἐλευθερίας, ὅτι νόμοι πολιτικοὶ δὲν ἀρκοῦν νὰ τοὺς κρατήσωσιν εἰς ὁμόνοιαν· ὅτι μόνος ὁ νόμος τῶν τυράννων, ἡ μάστιξ, δύναται νὰ τοὺς ἡσυχάσῃ.

* Ἄν ᾖναι αἰσχρὸν νὰ πείθεται τίς εἰς νόμους τυράννων, δὲν εἶναι ὀλιγώτερον αἰσχρὸν νὰ ἀπειθῇ εἰς τοὺς ἰδίους του νόμους καὶ εἰς τὰς ἰδίας του συνθήκας. Οἱ νόμοι τῆς Βουλῆς, ἐνεργούμενοι ἀπὸ τοὺς κυβερνήτας, εἶναι καὶ λογίζονται νόμοι θεμέιοι ἀπὸ σᾶς ὅλους, ἐπειδὴ ἑσεῖς ἐκλέγετε τοὺς Βουλευτάς, καὶ τὸ πρόσωπόν σας φέρουν οἱ Βουλευταί, ὅταν θέτωσι νόμους. Ἡ δύναμις τῶν νόμων εἶναι δύναμις ἰδική σας· ἀθετοῦντες τοὺς νόμους, παραλύετε τὴν δυνάμιν σας, ἀθετοῦντες τὰς συνθήκας

σας, ἀρνεῖσθε τὰς ὑποσχέσεις σας, παραβαίνετε τοὺς ἰδίους σας νόμους καὶ προκρίνετε νὰ ζῆτε εἰς ἀνομίαν.

Ἄλλὰ συλλογίσθητε, πάλιν τὸ λέγω, Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ὅτι τοιαύτη ἀνομία δὲν ἔχει νὰ κρατήσῃ πολὺν καιρὸν· αὐτὴν θέλουσι λάθειν πρόφασιν, οἱ ξένοι, διὰ νὰ σᾶς ἀναγκάσωσι νὰ ὑποταχθῆτε εἰς ἕνα μόνον ἄνθρωπον, ὅποιον αὐτοὶ κρίνουν ἱκανὸν νὰ σᾶς κυβερνᾷ. Μὴ νομίσετε, φίλοι ἀδελφοί, ὅτι κατηγορῶ τὴν μοναρχίαν· εἰδομαὶ ὅλους τοὺς νῦν ζῶντας μονάρχους τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης, χωρὶς νὰ φέγω ἢ νὰ ἐγκωμιάζω κανέν' ἀπ' αὐτούς. Ἄλλὰ πιστεύω ἀδιστακτικῶς, ὅτι ὅσον ἀναγκαῖον πρᾶγμα εἶναι ἡ μοναρχία εἰς τὰς πολυάνδρους καὶ πλατείας ἐπικρατείας, ἄλλο τόσον βλαβερὰ γίνεται, εἰς τὰς μικρὰς καὶ ἐρημωμένας ἀπὸ τυράννου χώρας, ὡς εἶναι ἡ ταλαίπωρος Ἑλλάς τὴν σήμερον. Μονάρχος καὶ Μοναρχικὴ αὐλὴ εἰς δύο πιθαμῶν (νὰ εἶπω οὕτως) γῆν, τὴν Ἑλλάδα, κατοικημένην ἀπὸ ὀλίγους καὶ πτωχοὺς ἀνθρώπους, εἶναι νέα τῆς Ἑλλάδος ἄλωσις. Διὰ νὰ καλλιεργηθῇ ἡ Ἑλληνικὴ γῆ καὶ νὰ γεμισθῇ ἀπὸ κατοίκους πολλοὺς καὶ εὐδαιμόνας, χρειάζεται ἀκοίμητος συνεισία ἀνθρώπων φρονηματοσιμένων μὲ αὐτόνομον ἐλευθερίαν. Ἀκούετε καὶ πιστεύετε, ἂν δὲν βλέπετε, τὸ παράδειγμα τῶν εὐδαιμόνων Ἀγγλαμερικανῶν, οἱ ὅποιοι εἰς μικρὸν καιροῦ διάστημα ἔκαμαν τὴν γῆν αὐτῶν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Ἰδιὰ τί, διότι κυβερνῶνται ἀπὸ νόμους ἰδίους, καὶ τοὺς εἰσὼντες ὡς νόμους Θεοῦ· οἱ ἀντιπρόσωποι καὶ κυβερνῆταί των ἐκλέγονται ἀπὸ τὸ ἔθνος μὲ ἐκλογὴν ἄδολον· οἱ δικασταὶ των κρίνουν ἀδεκάστως κατὰ τοὺς νόμους· οἱ στρατηγοὶ των καὶ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης δὲν τολμοῦν νὰ πράξωσιν ἄλλο παρ' ὅ,τι τοὺς προστασ-

σουν οί νόμοι· καί οί ὑπηρέται τῶν νόμων, οί ἄρχοντες, ὡς καί ὁ ἐλάχιστος πολίτης, δέν γνωρίζουν δεσπότην ἄλλον κἀνενα παρὰ τὸν νόμον.

Τοιαῦτα καί τοσαῦτα καλὰ προξενεῖ ἡ ἱερὰ αὐτονομία εἰς τοὺς εἰλικρινεῖς ἐραστὰς τῆς ἐλευθερίας· τὰ ὅποια εἰς τὴν ἐξουσίαν σας εἶναι νὰ συναπολαύσετε ὅλοι ὡς ἀδελφοὶ ἰσόνομοι, καί νὰ τ' ἀφήσετε κληρονομίαν εἰς τοὺς ἀπογόνους σας, ἂν ὀρέγεσθε νὰ σᾶς μακαρίζη ἡ ἐπερχομένη γενεά, ὡς κτίστας τῆς εὐδαιμονίας της, καί νὰ ἐορτάζη ὡς ἀγίων τὴν μνήμην σας. Ἄν εὐρίσκεται τις μεταξύ σας στρατηγός, ναύαρχος, ἀντιπρόσωπος, κυβερνήτης ἢ ὑπουργός τῆς κυβερνήσεως, ὅστις ἀγαπᾷ τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ τὴν ἀγαπᾷ μόνον δι' ἑαυτόν· θέλει νόμους, ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς ἐπιβάλλῃ εἰς ἄλλους, χωρὶς νὰ ὑποτάσσεται εἰς αὐτοὺς κοινῶς μὲ τοὺς ἄλλους, στολιζέται μὲ τίτλους καί προνόμια, διὰ νὰ φαίνεται ἀνώτερος τῶν ἄλλων, καί προτιμᾷ νὰ ὑποβάλλῃ τοὺς ἀδελφούς του εἰς ξένον ζυγόν, παρὰ νὰ ἦναι ἴσος μ' αὐτούς· μὴν ἀμφιβάλλῃ ὁ τοιοῦτος ψευδάδελφος, ὅτι θέλει τὸν μνημονεύει καί αὐτὸν ἡ ἐπερχομένη γενεά· ἀλλ' ἡ μνήμη του θέλει ὁμοιάζειν τὴν μνήμην τῶν παλαιῶν ταραχοποιῶν δημαγωγῶν τῆς Ἑλλάδος, τῶν πρὸ τριάκοντα χρόνων δημαγωγησάντων τὴν Γαλλίαν φονέων, καί τῶν δημαγωγούντων σήμερον τὴν ταλαίπωρον Ἰσπανίαν ληστῶν. Ἐὰν ἴσως, εὐχαριστούμενος νὰ τρυφᾷ καί νὰ τιμᾶται μεταξύ τῶν ζώντων, ὀλίγον τὸν μέλη πῶς ἔχουν νὰ τὸν κρίνωσιν ὅσοι δέν ἤρχισαν ἀκόμη νὰ ζῶσιν· ἐπειδὴ εὐρίσκονται καί τοιαῦτα ἀναίσχυντα ἀνδράποδα, τῶν ὁποίων ὅλη ἡ ἠθικὴ στέκει εἰς τὸ «Φάγωμεν καί πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν.» ἐὰν ἔφθασε λέγω, εἰς τόσην καταφρόνησιν

τῆς ἐπερχομένης γενεᾶς καὶ ἱστορίας, ἃς μάθη ὁ ταλαιπώρος, ὅτι οὐδ' ἀπὸ τοὺς ζῶντας ἔχει νὰ ἐλπίζῃ τιμὴν ἀληθινὴν. Τὰ φῶτα τῆς παρούσης ἐποχῆς, βοηθούμενα ἀπὸ τὴν τυπογραφίαν ἔκαμαν τὴν ἱστορίαν ἀδυσώπητον· ἡ ἱστορία δὲν κρίνει πλέον μόνους τοὺς ἀποθανόντας, ἀλλ' ἐξετάζει αὐστηρῶς καὶ τὴν διαγωγὴν τῶν ζώντων, καὶ ἀποδίδει εἰς καθένα ὅ,τι τὸν πρέπει. Ἀπὸ τοῦ νῦν ἤρχισαν νὰ ἱστορῶσιν, ὅσοι ἀπὸ τοὺς φωτισμένους Εὐρωπαϊοὺς σὰς ἴδαν ἢ σὰς ἤκουσαν, καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ σας· ἀπὸ τοῦ νῦν ἤρχισε νὰ γίνεται γνωστὴ καθενὸς ἡ πολιτικὴ διαγωγή· καὶ ἂν ἐκατηγορήθη, ἢ ἐπαινέθη κάνεις ἀπὸ σας παρὰ τὸ δίκαιον, ἢ ὠριμωτέρα σκέψις δὲν θέλει ἀργήσειν νὰ διακρίνῃ τὸν δίκαιον ἀπὸ τὸν ἀσεβῆ, καὶ νὰ στέψῃ τὸν πρῶτον μὲ τὸν στέφανον τῆς ἀληθινῆς δόξης, καὶ νὰ ἐξυπνίσῃ τὸν δεύτερον ἀπὸ τὴν ὄνειρευομένην δόξαν, διὰ νὰ ἀκούῃ τοὺς ψόγους τῆς παρούσης γενεᾶς, καὶ νὰ προσμένη τρέμων τὰς κατάρτας τῆς ἐπερχομένης. « Οὐδὲν κρυπτόν, ὃ οὐ γνωσθήσεται· » ἡ τυπογραφία ἐπλήρωσε σήμερον καὶ τοῦτον τοῦ Χριστοῦ τὸν λόγον.

Διὰ νὰ κερδαίνῃ τίς τὰ πρὸς τὴν ἀπλὴν ζωὴν ἀναγκαῖα, ἐμπορεῖ νὰ διαλέξῃ μίαν ἀπὸ τὰς πολλὰς τέχνας καὶ τὰ πολλὰ τοῦ βίου ἐργόχειρα· ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποκτήσῃ ἔντιμον ζωὴν, μία μόνη τέχνη, ἔν ἐργόχειρον μόνον ἔμεινε σήμερον, τὸ ὠραῖον τῆς δικαιοσύνης ἐργόχειρον, ὡς τῶνόμαζεν ἓνας ἀπὸ τοὺς ποιητὰς μας (1).

(1) Τὸ μηδὲν ἀδικεῖν ἐμαθεῖν γὰρ, ὃ Λάχη, Ἄσπερον ἐπιτήδευμα κρίνω τοῦ Βίου.

Ἐπιθυμεῖτε, φίλοι ἀδελφοί, νὰ κατασταθῆτε ἀληθῶς ἔντιμοι, νὰ ὑπερβάλετε τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν προγόνων σας, σπουδάζετε τὴν τέχνην τῆς δικαιοσύνης (μὲ τὴν δικαιοσύνην τὴν ἀπέκτησαν κ' ἐκεῖνοι, καὶ διὰ τῆς ἀδικίας των τὴν ἔχασαν)· ἐργόχειρόν σας ἀπὸ τοῦ νῦν, εἰς τὸ Βουλευτήριον, εἰς τὸ Κυβερνεῖον, εἰς τὸ Στρατήγιον καὶ εἰς πᾶν ἄλλο πολιτικὸν ἐργαστήριον, ἃς γίνεται ἡ δικαιοσύνη· καὶ διχόνοιαν ἢ φιλονεικίαν ἄλλην μεταξὺ σας μὴν ἀφήσετε παρὰ τὴν εὐγενῆ συνερισίαν, τίς τοῦ ἄλλου νὰ φανῇ πλέον ἐπιδέξιος τεχνίτης τῆς δικαιοσύνης. Μόνη ἡ δικαιοσύνη ἔχει νὰ φυλάξῃ τὴν ἀποκτημένην μὲ τὰ αἵματά σας ἀνεξαρτησίαν, καὶ νὰ ὑψώσῃ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος εἰς τὸν ἀκρότατον τῆς εὐδαιμονίας βαθμόν. « Δικαιοσύνη ὑψοῖ ἔθνος. » λέγει πάλιν ἡ ἱερά μας γραφή.

Ἄν εὐρίσκεται τίς μεταξὺ σας τόσον σκληροτράχηλος, ὥστε νὰ προκρίνῃ παρὰ τὴν εὐγενῆ τέχνην τῆς δικαιοσύνης τὸ ληστρικὸν ἐργόχειρον τῆς ἀδικίας, ἀποστράφητέ τον ἀπὸ τοῦ νῦν ὡς Τοῦρκον, ἕως νὰ τὸν παραστήσῃ ὁ θάνατος συνωδευμένον μὲ πολλοὺς ἄλλους Τοῦρκους εἰς τὸν ἀδέκαστον κριτὴν, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ τοῦ στόμα μέλλει ν' ἀκούσῃ τὴν φρικτὴν του καταδίκην, « Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται τῆς ἀδικίας. »

Τὸ βαθύ μου γῆρας, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, δέν με συγχωρεῖ μακρότερα ἀπ' ὅσα ἔλαβα τὸ θάρρος νὰ σᾶς γράψω μὲ ἐλπίδα ὅτι θέλετε τὰ δεχθῆν, ὄχι ὡς συμβουλάς, ἀλλ' ὡς δεήσεις φίλου τῆς δόξης καὶ τῆς εὐδαιμονίας σας. Ἄν ἤμην παρῶν, ἀντὶ νὰ γράφω, ἤθελα προσπέσειν καὶ ἀγκαλισθῆν τὰ γόνατα τῶν Κυβερνητῶν, τῶν Ἀντιπροσώπων, τῶν Στρατηγῶν μὲ γοεροὺς ἀναστεναγμοὺς καὶ

θρήνους, διὰ νὰ λάβω ἔνορκον ὑπόσχεσιν ἀπ' ὅλους σας, ὅτι προκρίνετε ὅλοι τὸν θάνατον, παρὰ νὰ καταισχύνετε τὸ καὶ πάλαι καὶ σήμερον τόσον δοξασμένον Ἑλληνικὸν ὄνομα. Ὅ,τι μ' ἐμποδίζει νὰ ἐνεργήσω ἡ ἀπουσία μου, ἄς τὸ ἐνεργήσῃ ἡ πατρίς. φαντάσθητε, ὅ,τι, ὡς βλέπετε παροῦσαν, οὕτω καὶ ἀκούετε παρακαλοῦσαν τὴν κοινὴν πατρίδα σας. « Μὴ τέκνα μου, (φωνάζει εἰς ὅλους σας » κλαίουσα), μὴ καταισχύνετε τὴν μητέρα σας, ὑποβάλλοντές της εἰς ξένον ζυγόν· μὴν ὑποφέρετε νὰ μεταβάλετε ὄσσην ἢ ἀνδρία σας μ' ἐπροξένησε δόξαν καὶ χαρὰν » εἰς ἀπαρηγόρητον πένθος ἀλλογενοῦς κυβερνήσεως· μὴν » ὑποφέρετε νὰ μὲ βλασφημήσωσιν οἱ ἐχθροὶ σας, κηρύττοντες, ὅτι μίαν μόνην φορὰν ἐγέννησα ἄνδρας· ἀλλὰ » τὴν σήμερον δὲν γεννῶ πλέον παρὰ τέρατα θηριόμορφα » ἀνδράρια παράσημα, τὰ ὅποια μόνην ἀρετὴν γνωρίζουν τὴν ἀνδρίαν τοῦ βραχίονος, κ' ἐγύμνωσαν τὴν » ψυχὴν των ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην, τὴν μόνην ἱκανὴν νὰ » θρέψῃ καὶ ν' αὐξήσῃ τῆς ἀνδρίας τοὺς καρπούς. »

Διὰ πολλὰς αἰτίας, φίλοι ἀδελφοί, ἡ παροῦσα ἐπιστολὴ πρέπει νὰ κοινωνηθῇ εἰς ὀλίγους τινάς, ὅσους κρίνετε φίλους εἰλικρινεῖς τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, ἀφοῦ πρῶτον τοὺς ὀρκώσετε νὰ μὴ δημοσεύσῃ κανεὶς τίποτ' ἀπὸ τὰ γραφόμενα· καὶ νὰ μείνῃ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Σεβασμίου Προέδρου, χωρὶς νὰ συγχωρηθῇ εἰς κανένα νὰ τὴν ἀντιγράψῃ. Ὁ μέλλων νὰ τὴν ἐγχειρίσῃ εἰς αὐτόν, κύριος Ἀλέξανδρος Κοντόσταυλος, ἐκλέχθη καὶ στέλλεται ἀπὸ τοὺς ἀπεσταλμένους διὰ τὸ δάνειον. Εὐτυχίαν τῆς Ἑλλάδος κρίνω καὶ τὴν ἐκλογὴν ταύτην, ἣτις προξενεῖ πλειοτέραν τιμὴν εἰς τοὺς ἐκλέξαντας παρὰ εἰς τὸν ἐκλεχθέντα. Μία ἀπὸ τὰς ἀποδείξεις ὅτι τρέφει ζῆλον θερμὸν

ὕπερ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, ἡ ψυχὴ τοῦ κυρίου Κοντοσταύλου, εἶναι ὅτι κατευδοθεὶς εἰς τὸ Λονδίνον δι' ἀναγκαιᾶς καὶ ἀπαραιτήτους ὑποθέσεις τοῦ ἐμπορίου του, μόλις διέτριψεν ἐκεῖ δέκα ἡμέρας, καὶ ἀκούσας τὴν πρόσκλησιν τῆς πατρίδος, ἐθυσίασεν εἰς τὰ συμφέροντά της τὰ ἰδιά του συμφέροντα. Παρεκτός τοῦ ζήλου ἔχει καὶ νοῦν· διότι οὐδ' ὁ ζῆλος ὠφελεῖ τίποτε χωρὶς τὸν νοῦν. Δεχθῆτέ τον λοιπὸν ὡς φρονιμώτατον καὶ θερμότατον φίλον τῆς κοινῆς μας πατρίδος, καὶ ἀκούσατε ἀπὸ τὸ στόμα του μὲ ἐμπιστοσύνην, παρὰ τὰ γραφόμενα ἀπὸ τοὺς ἀποστέλλοντας αὐτόν, ὅσα ἔμαθεν ἀπ' αὐτοὺς καὶ ἀπ' ἄλλους διὰ ζώσης φωνῆς εἰς τὸ Λονδίνον, καὶ κατ' αὐτὰ συμβουλευθῆτε.

Ὁ Θεὸς τῶν οἰκτιρμῶν, Σεβάσμιοι προεστῶτες, νὰ ὀδηγήσῃ τὰς βουλὰς σας εἰς τὴν δόξαν καὶ εὐδαιμονίαν τῆς Ἑλλάδος!

Τῆς ὑμετέρας σεβασμιότητος πρόθυμος
εἰς τὰς προσταγὰς,
Α. ΚΟΡΑΗΣ.

ΚΗ'.

Πρὸς τὸν Κύριον ΝΙΚΟΛΑΟΝ ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΝ.

107.

16 Ἰανουαρίου 1824.

Χρηστὲ καὶ τίμιε συμπατριῶτα.

Ὡς ἄνδρα φρονιμώτατον σ' ἔκρινα πάντοτε, καὶ ὡς τοιοῦτον σὲ ἠγάπησα. Βεβαίωσέ με, σὲ παρακαλῶ, εἰς

τὴν παροῦσαν δεινὴν περίστασιν, ὅτι δὲν ἠπατήθην εἰς τὴν κρίσιν μου. Καὶ πρὶν λάβῃς τὴν παροῦσαν μου, πιθανὸν ὅτι σοῦ ἔγινε γνωστὴ τοῦ ἀγαπητοῦ σου υἱοῦ ἢ ἀποθίωσις. Ἡ ἰδία μου λύπη δὲν μὲ συγχωρεῖ νὰ συμβουλευσῶ φιλόστοργον πατέρα νὰ μὴ λυπηθῇ. Τοῦτο μόνον σὲ παρακαλῶ, φίλε μου, νὰ λυπηθῆς, ὡς πρέπει νὰ λυπῶνται οἱ φρόνιμοι.

Ἡ Πρόνοια, ἀποφασίσασα νὰ σὲ στερήσῃ τὸν υἱόν σου, δὲν ἠθέλησεν ὁμως νὰ σοῦ ἀφήσῃ πρόφασιν νὰ γογγύσῃς κατ' αὐτῆς· ἀλλ' ἔβαλεν εἰς τὴν ζυγαρίαν τῆς ἐξ ἑνὸς μέρους τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὰ συνοδεύοντα τὴν αἰχμαλωσίαν πάνδεινα κακὰ, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸν ἥσυχον θάνατον τοῦ νέου, καὶ σπλαγχνισθεῖσα τοὺς γονεῖς, ἐσυχώρησε νὰ τελειώσῃ τὰς ἡμέρας τοῦ ἐλευθέρως, εἰς ἐλευθέραν γῆν, καὶ ὄχι νὰ περιφέρεται αἰχμάλωτος εἰς ἀνθρωποφάγων χώραν ἀπὸ τυράννους ἀγρίους, ὑβριζόμενος, μαστιζόμενος, ἴσως καὶ ἀναγκαζόμενος νὰ ἀποταχθῇ τὸν Χριστόν του, καὶ νὰ συνταχθῇ μὲ τὸν Σατανᾶν. Βλέπεις λοιπόν, φίλε μου, ὅτι πλειότερας ἀφορμὰς δοξολογίας παρὰ γογγυσμοῦ σ' ἐχάρισεν ὁ θεός· διότι γογγυσμὸς κατ' αὐτοῦ λογίζεται πᾶσα ὑπέρμετρος λύπη.

Εἰς ταῦτα πρόσθετες, ὅτι ὁ υἱός σου, ἂν καὶ ἀπέθανεν εἰς ξένην γῆν καὶ μακρυσμένος ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, δὲν ἀπέθανεν ὁμως περικυκλωμένος ἀπὸ ξένων ἀμέλειαν καὶ ἀδιαφορίαν. Δὲν ἐστερήθη προστασίαν ἰατροῦ ἀπὸ τοὺς ἐμπειροτέρους ἰατροὺς τῆς πόλεως. Ὁ Φουρναράκης ὁ ταλαίπωρος τὸν ἐπεμελήθη ὡς ἀδελφός. Αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Φουρναράκη τὸν ἐνοσοκόμησαν μὲ ὄχι ὀλιγωτέραν στοργὴν, ὅσης ἠθέλατε δεῖξαι σεῖς οἱ γονεῖς του, ἂν εὕρισθε παρόντες. Καμμία ἀπὸ τὰς ἀνθρωπίνας βοήθειας δὲν

τὸν ἔλειψε· μᾶς ἔλειψεν ἡ θεία βοήθεια δι' αἰτίας εἰς μόνον τὸν θεὸν γνωστάς, ἀλλὰ πάντοτε πρὸς τὸ συμφέρον μας ἐνεργουμένας.

Παρηγορήσου λοιπόν, φίλε μου, καὶ παρηγόρησε με σταθερὰν ψυχὴν τὴν ἀγαπητὴν σου συμβίαν, καὶ τὰ φίλα μένοντά σου τέκνα. Εἰς ὅλους εὐχομαι τὸ λειπόμενον τοῦ νέου ἔτους τόσον εὐτυχές, ὥστε νὰ ἐξαλείψῃ ἀπὸ τὴν ψυχὴν σας τῆς ἀπροσδοκῆτου ταύτης δυστυχίας τὴν λύπην!

Ὁ φίλος καὶ συμπατριώτης
ΚΟΡΑΗΣ.

ΚΘ'.

Πρὸς ΟΔΥΣΣΕΑ ΑΝΔΡΟΥΤΖΟΝ.

108.

Ἐκ Παρισίων, 17 Ἰουνίου 1824.

Υἱὲ τῆς Ἑλλάδος ἀγαπητέ, καὶ γενναῖε τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ὑπέρμαχε, Ὀδυσσεῦ!

Ἡ ἐπιστολή σου, τὴν ὁποῖαν ἔλαβα τὴν 7 Ἰουνίου τοῦ παρόντος ἔτους, ἐκατάβρεξε τοὺς γηραλέους ὀφθαλμούς μου μὲ δάκρυα λύπης καὶ χαρᾶς. Χαρᾶς, ὅτι βλέπω τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος ἀγωνιζόμενα προθύμως ν' ἀναστήσωσι τὴν νεκρωμένην ἀπὸ τὸν τύραννον μητέρα των. Λύπης, ὅτι ὅλα τῆς τὰ τέκνα δὲν ὁμοιάζουσι τὸν Ὀδυσσεά,

ἀλλ' εὐρίσκονται τινὲς μεταξὺ σας, μὴ δυνάμενοι νὰ καταλάβωσιν, ὅτι αἱ διχόνοιαι, ἂν δὲν φέρωσι πάλιν ὀπίσω τοὺς Τούρκους, δὲν θέλουσι ὁμῶς φέρεσθαι ποτὲ τὴν αὐτόνομον ἐλευθερίαν ἐκείνην, ἣτις χρεωστεῖται εἰς τὰ ἐκχυθέντα τίμιά σας αἵματα, καὶ τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖ ὅλη ἡ Ἑλλάς. Τὸ μέγα τοῦτο κακὸν ἐγνώρισες καὶ σύ, φίλε, ὅτι πηγάζει ἀπὸ τὰ φαρμακερὰ μαθήματα, τὰ ὅποια ὅλοι κοινῶς ἐδιδάχθημεν εἰς σχολεῖον ἄνομον, ἀπὸ διδασκάλους ἀνόμους, τοὺς Τούρκους. Ἄν δὲν μᾶς ἐφθειραν ὅλους ἰσομέτρως, ὅλους ὁμῶς σχεδὸν μᾶς ἐμπόδισαν νὰ μάθωμεν τὸ μόνον σωστικὸν τῆς ἐλευθερίας μάθημα, τὴν δικαιοσύνην.

Ἰ: Ποία λοιπὸν ἰατρεία τοσούτου κακοῦ; Ν' ἀποθάνῃ μέγα μέρος τῆς παρούσης γενεᾶς, ὅσοι δὲν ἐμποροῦμεν πλέον νὰ ἀπομάθωμεν τὰ κακὰ μαθήματα, διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν καὶ τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα ἀπὸ τοῦ ὀλέθριον μας βάρους· ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἀρκεῖ. Ἄν ἀφήσωμεν τοὺς ἐξοπίσω μας νέους χωρὶς παιδείαν, μέλλουσι καὶ αὐτοὶ νὰ λάβωσιν ἡμᾶς τοὺς ἀνοήτους πατέρας των παράδειγμα τῆς διαγωγῆς των. Εἶναι λοιπὸν χρεῖα, ὡς καὶ σύ, φίλε, τὸ λέγεις, νὰ παιδευθῇ τὸ γένος τὰ μαθήματα τῆς ἐλευθερίας, τὰ ὅποια δὲν εἶν' ἄλλα παρὰ τὰ μαθήματα τῆς δικαιοσύνης.

Διὰ τοῦτο ἐπιθυμεῖς διδασκάλους τοιούτων μαθημάτων τοὺς διεσπαρμένους εἰς τὴν φωτισμένην Εὐρώπην ὁμογενεῖς λογίους, καὶ τοὺς προσκαλεῖς νὰ πληρώσωσι καὶ αὐτοὶ τὸ εἰς τὴν πατρίδα ἀπαραίτητον αὐτῶν χρέος, καθὼς ἐσεῖς καθημέραν τὸ πληρόνετε μὲ τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνάς σας. Οὐδ' αὐτοὶ τὸ ἠμέλησαν, τινὲς ἐξ αὐτῶν εὐρίσκονται ἤδη μεταξὺ σας· ἄλλοι δὲ ἐκίνησαν, διὰ νὰ ἐνωθῶ-

σιν ἐντὸς ὀλίγου μὲ τοὺς ἀδελφούς των. Ὅσοι ἔμειναν ἀκόμη, ἐμποδίσθησαν ἀπὸ διαφόρους εὐλόγους αἰτίας, καὶ ἐξαιρέτως ἀπὸ τὴν ἀδηλότητα τῆς αὐτοῦ μελλούσης αὐτῶν καταστάσεως· ἀδηλότητα, τὴν ὁποίαν ἠύξησαν μάλιστα τῶν Ἑλλήνων αἱ διχόνοιαι. Τώρα ἀκούοντες, ὅτι ἐπιθυμεῖτε καὶ τὴν ὁμόνοιαν, καὶ τὴν παρουσίαν αὐτῶν ὡς διδασκάλων ὁμονοίας, δὲν ἀμφιβάλλω περὶ τῆς προθυμίας νὰ δεῖξωσι καὶ αὐτοί, ὅτι εἶναι τέκνα τῆς Ἑλλάδος. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν δὲν ζητοῦν ἄλλο ἀπὸ σᾶς, πλὴν ὅ,τι ἤθελε ζητήσῃν καὶ ὁ ὀλιγαρχέστατος Σωκράτης, τὴν ἀναγκαίαν αὐτῶν τροφήν, καὶ τὴν βεβαιότητα, ὅτι μέλλετε νὰ τῶν εὐκολύνετε τὰ μέσα νὰ διασπείρωσι τὴν παιδείαν, διὰ νὰ μὴ κατασταθῇ ἡ διδασχὴ των «Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ.»

Τοιαύτη βεβαίωσις ἤθελ' ἐνεργήσῃν πολὺ, ἂν ἐκηρύττετο ἀπ' αὐτὴν τὴν Κυβέρνησιν. Δὲν ἠμέλησα νὰ γράψω καὶ περὶ τούτου καὶ περὶ ἄλλων τινῶν ἀναγκαιῶν τὴν 27 Αὐγούστου τοῦ παρελθόντος ἔτους, πρὸς τὸν σεβασμιον Πρόεδρον τοῦ Συνεδρίου τῶν Ἀντιπροσώπων μακρὰν ἐπιστολὴν, τῆς ὁποίας τὴν ἀπόκρισιν δὲν ἔλαβα ἀκόμη. Ὅπως ἂν ἦναι, χαίρω, ὅτι γνωρίζετε ὅλοι κοινῶς τὴν ἀνάγκην τῆς παιδείας καὶ τὴν ἐπιθυμεῖτε, ὡς φύλακα τῆς ἐλευθερίας.

Ναί! φίλε Ὀδυσσεῦ, τὰ κατορθώματα καὶ σοῦ καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίων σου, κατέστησαν τὴν νέαν Ἑλλάδα ὄχι ὀλιγώτερον θαυμαστὴν τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος· σᾶς ἔμεινε τώρα νὰ τὴν καταστήσετε καὶ σεβαστὴν, στολίζοντές την μὲ τὴν παιδείαν, ἣτις ἔχει νὰ φέρῃ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀκόλουθον τῆς δικαιοσύνης ὁμόνοιαν, καὶ νὰ ἀναγκάσῃ τὰ ἄλλα ἔθνη νὰ σᾶς ἀφήσωσιν ἀνενο-

χλήτους και κυρίους νά οργανίσετε τήν πολιτείαν σας, ὡς εἶναι δίκαιον, ἐσεῖς μόνοι, ἐπειδὴ και σεῖς μόνοι ἐχύσετε αἵματα δι' αὐτήν.

Χωρίς τήν ἱεράν ταύτην ὁμόνοιαν, πίστευσε τὸν γηραιὸν πατέρα σου, υἱὲ ἀγαπητῆ (ἐπειδὴ μ' ἔκαμες τὴν τιμὴν νά ὀνομασθῆς υἱὸς μου), ὅτι και ἐάν παρὰ τὰ ἔως τώρα ἡρωϊκά σας ἀνδραγαθήματα δεῖξετε ἀκόμη ἡρωϊκώτερα εἰς τὸ ἐξῆς ἄλλα, ἐάν και ἔως εἰς αὐτήν τοῦ τυράννου τὴν καθέδραν προχωρήσωσι τὰ ἀνίκητά σας ὄπλα, μὴν ἐλπίζετε τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖτε, και διὰ τὴν ὁποίαν ἀγωνίζεσθε, ἀνεξαρτησίαν. Ὡ Θεεῖ! τρέμει και τὸ σῶμά μου και ἡ ψυχὴ συλλογιζομένου τὰ ἐκ τῆς διχονοίας ἐνδεχόμενα παθήματα. Μετὰ τόσας θυσίας, μετὰ τόσους ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους και ὁ Λεωνίδας και ὁ Θεμιστοκλῆς ἤθελαν θαυμάσειν, ἂν ἐπέστρεφαν εἰς τὸν κόσμον, ν' ἀναγκάσετε μὲ τὴν διχονοίαν σας τοὺς ξένους νά ὀργανίσωσι τὴν πολιτείαν σας! Ἐσεῖς νά φυτεύετε και μὲ τὰ αἵματά σας νά ποτίσετε τῆς ἐλευθερίας τὸ δένδρον, και νά ἔλθωσιν ἐξωθεν ἄλλοι νά σᾶς διδάξωσι πῶς και πότε πρέπει νά γεύεσθε τοὺς καρπούς τοῦ!!! Στρατιῶται, Στρατηγοί, Νομοθέται, Κυβερνήται, πάσης τάξεως πολῖται, ἰποφέρετε νά πάθῃ τόσην κατασχύνην ἢ κοινή σας μήτηρ, ἢ Ἑλλάς; Και ἰποίαν χάριν ἔχει νά σᾶς χρεωστῆ, ὅτι τὴν ἐλευθερώσετε ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐάν δὲν καταστήσετε και τὴν ἐλευθερίαν της αὐτόνομως ἀνεξάρτητον μὲ τὸν ἱερὸν δεσμὸν τῆς ὁμονοίας; « Ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις ὄχυρά και ὑψηλή, ἰσχύει δέ, ὡσπερ τεθεμελιωμένον βασιλείον » εἶναι λόγια τοῦ σοφοῦ Σολομῶντος, βεβαιωμένα ἀπὸ τὴν καθημερινὴν πείραν.

“Όσα λέγω, φίλε Όδυσσεῦ, περί ὁμοιοίας, δὲν ἀποβλέπουν κατευθεῖαν ἐσέ· ἔδειξες μὲ τὴν ἕως τώρα διαγωγὴν σου, ὅτι δὲν ἔχεις χρεῖαν ἀπὸ τοιαύτας παραγωγελίας. Ἐνδέχεται ὁμως νὰ εὐρίσκωνται μεταξύ σας τινές, ὄχι κακοὶ στρατηγοί, ὄχι κακοὶ πολῖται, ἀλλ’ ἀνθρώποι ἀπατημένοι ἀπὸ ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδος ἀνθρωπίσκων φαρμακερὰς συμβουλὰς· ἀνθρώποι νομίζοντες, ὅτι ὅστις κρατεῖ ὄπλα, εἶναι καὶ ἐλεύθερος, εἶναι καὶ δυνατός, εἶναι καὶ ἀσφαλής, διὰ τοῦτο μόνον, ὅτι κρατεῖ ὄπλα. Πλάνην μεγάλην πλανῶνται οἱ ταλαίπωροι. Μόνη ἢ δικαιοσύνη φέρει τὴν ἐλευθερίαν, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν· ὄπλα χωρὶς δικαιοσύνην, γίνονται ὄπλα ληστῶν, ζῶντων εἰς καθημερινὸν κίνδυνον νὰ στερηθῶσι τὴν δύναμιν ἀπὸ ἄλλους ληστὰς, ἢ καὶ νὰ κολασθῶσιν ὡς λησταὶ ἀπὸ νόμιμον ἐξουσίαν. Ἡ ἀνδρία χωρὶς τὴν δικαιοσύνην εἶναι εὐτελὲς προτέρημα· ἡ δικαιοσύνη, ἀν ἐφυλάσσετο ἀπὸ ὅλους, οὐδὲ χρεῖαν ὅλως εἶχε τῆς ἀνδρίας, ὡς ἔλεγεν ὁ ἔνδοξος καὶ μέγας στρατηγὸς Ἀγησίλαος, «Οὐδὲν ἀνδρίας χρῆζομεν, ἐὰν πάντες ὦμεν δίκαιοι.» Καὶ αὐτὴ τοῦ Θεοῦ ἡ παντοδυναμία ἤθελ’ εἶσθαι χωρὶς ὄφελος διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἀν δὲν ἦτον ἐνωμένη μὲ τὴν ἄπειρον δικαιοσύνην του.

Λαυθάνεσαι, φίλε Όδυσσεῦ, ὅταν κρίνης ἀναγκαίαν καὶ τὴν αὐτοῦ παρουσίαν μου. Ἰ Τί ζητεῖς, καὶ τί ἐλπίζεις, ἀπ’ ἐμέ; Ἐὰν ζητῆς συμβουλὰς, παρ’ ὅσας ἔγραψα πολλάκις πρὸς ἄλλους, καὶ γράφω πρὸς σέ σήμερον, συμβουλὰς ὄχι τῆς κεφαλῆς μου, ἀλλὰ τῶν σοφῶν προγόνων μας, ἄλλας δὲν ἔχω νὰ δώσω· αὐτὰς καὶ οἱ αὐτοῦ διατρίβοντες λόγιοι ὁμογενεῖς εἶναι ἰκανώτεροί μου νὰ σὰς τὰς ἐνθυμίζωσιν. Ἐὰν ζητῆς πράξεις, ζητεῖς ν’ αὐ-

ξήσης τὴν λύπην μου. Ἄν εἶχα στρατιωτικὴν ἡλικίαν, χωρὶς ἀναβολὴν ἤθελα τρέξειν νὰ γραφθῶ στρατιώτης τῆς πατρίδος, στρατηγούμενος ἀπὸ τὸν Ὀδυσσεύα. Ἀλλὰ μάθε, στρατηγέ μου, ἂν ἀκόμη δὲν τὸ ἔμαθες, ὅτι ἀπὸ τὴν 27 τοῦ περασμένου Ἀπριλίου ἤρχισα νὰ τρέχω μὲ ποδαγρικούς πόδας τὸ 77 ἔτος τῆς ἡλικίας μου ἀπὸ τοιούτους στρατιώτας εἶμαι βέβαιος, ὅτι δὲν ἔχεις χρεῖαν. Τὰ πρὸς τὴν πατρίδα χρέη μου εἶναι τόσον βαρύτερα, ὅσον ἡ πατρίς μ' ἐπλήρωσε πολὺ πλειότερον ἀπ' ὅτι ἤξιζαν οἱ μικροὶ μου κόποι, μὲ τὴν εὐνοϊάν της, τὴν ὁποίαν δὲν ἀλλάσσω μὲ τοὺς θησαυροὺς ὅλης τῆς γῆς· ἀλλὰ δὲν ἔχω πλέον ὁ ταλαίπωρος ἄλλο τί νὰ προσφέρω εἰς αὐτὴν παρὰ εὐχὰς ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας της, καὶ δεήσεις εἰς ὅλα της τὰ τέκνα, τοὺς ἀδελφούς μου, νὰ σέβωνται τὴν πατρίδα πλέον παρὰ τοὺς ἰδίους των γονεῖς. Ἡ δέησίς μου εἶναι αὐτοῦ τοῦ φιλοπάτριδος Σωκράτους παραγγελία τοῦ ὁποίου τοὺς λόγους γράφω μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς ὀλοκλήρους, διὰ νὰ τοὺς κοινωθήσῃς καὶ εἰς στρατηγούς καὶ εἰς στρατιώτας, καὶ πάσης ἄλλης τάξεως πολίτας, καὶ νὰ τοὺς μεταχειρίζεσθε ὡς ὁμονοίας σάλπιγγα, ὄχι μόνον πολεμοῦντες Τούρκους, ἀλλὰ καὶ ὁσάκις ἔρχεσθε εἰς ἀνάγκην νὰ πολεμῆτε τὰ τυραννικώτερα παρὰ τοὺς Τούρκους ἀνθρώπινα πάθη.

Ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, υἱὲ τῆς Ἑλλάδος Ὀδυσσεῦ, νὰ εὐλογήσῃ τὰ ὄπλα σου, διὰ νὰ ἀληθεύσῃ εἰς μὲν ἐσᾶς τὸ « Εἰς διώζεται χιλίους » εἰς δὲ τοὺς ἐχθρούς σας τὸ « γεννηθῆτω ἡ ὁδὸς αὐτῶν σκότος καὶ ὀλισθημα, καὶ ἄγγελος κυρίου καταδιώκων αὐτούς ! »

Ὁ φίλος καὶ σοῦ καὶ τῆς κοινῆς πατρίδος

A. ΚΟΡΑΗΣ.

ΚΙ΄.

Πρὸς ΠΑΓΚΛΑΚΗΝ.

109.

Ἐκ Παρισίων, 21 Ἰουλίου 1825.

Φίλε συμπατριῶτα,

Σήμερον πέμπω εἰς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ κ. Θεόδωρον Πρασακάκην κιβώτιον σημειωμένον ΖR N^ο 1, διὰ νὰ σὲ τὸ κατευθύνῃ αὐτοῦ εἰς Ὑδραν.

Εἰς αὐτὸ θέλεις εὔρεϊν 170 φυλλάδια περιέχοντα τὸν Διάλογον τὸν αὐτὸν ἀπαρραλλάκτως, ὡς ἐτυπώθη πέρυσιν ἐνωμένος μὲ τὰ ἐδῶ ἐκδοθέντα Πολιτικὰ τοῦ Πλουτάρχου. Ἐτυπώθη τῶρα χωριστὸς εἰς ὄνομα τῆς αὐτοῦ τυπογραφίας, διὰ νὰ πωλῆται καὶ χωριστά. Διὰ νὰ πιθανολογηθῇ ὁμως τοῦτο τὸ ἄθῳον ψεῦσμα, ἀνάγκη εἶναι, ὅταν τὰ λάβῃς νὰ κόψῃς καὶ νὰ χωρίσῃς τὸ τελευταῖον φύλλον, ὅπου εὔρισκεται τὸ ὄνομα τοῦ ἐδῶ τυπογράφου. Αὐτὸ ἐτυπώθη δι' αἰτίας τινὰς ἀπαραιτήτους νομικὰς, καὶ διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας δὲν ἐσυγχωρήθη νὰ κοπῇ καὶ νὰ χωρισθῇ, πρὶν ἐκβῇ τὰ ὄρια τῆς Ἐπικρατείας.

Κάμε με λοιπὸν τὴν χάριν νὰ τὰ κόψῃς αὐτοῦ, καὶ νὰ μὲ βεβαιώσῃς ὅτι τὰ ἔκοψες. Ζητῶ καὶ δευτέραν χάριν νὰ ἐπιμεληθῇς προθύμως τὴν πώλησιν καὶ διασκορπίσιν των εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὴν διαταγὴν τῶν ἐν Τεργέστη κυρίων Ζανῆ Βλαστοῦ καὶ Ἰακώβου Ῥῶτα, οἱ ὅποιοι θέλουν σὲ γράψειν περὶ τούτου.

“Όταν μ’ αποκριθῆς, εἰπέ με (ἂν δὲν βαρύνεσαι) καὶ τὰ αὐτοῦ λεγόμενα καὶ πραττόμενα, καὶ τὴν διαγωγὴν τινῶν προσώπων, καὶ ὅ,τι ἄλλο γνωρίζεις ἄξιον ἀκοῆς.

Ἐδῶ κλεισμένον (διὰ πλειοτέραν ἀσφάλειαν) σὲ πέμπω τὸ ὅποσον πρέπει νὰ κόψης φύλλον, καὶ τὸ μέτρον πόσον νὰ κόψης. Ὑγιάινε εὐδαιμονῶν !

Ὁ συμπατριώτης
ΚΟΡΑΗΣ.

● Ἡ ἀνωτέρω εἶναι τὸ ἴσον τῆς σταλθείσης τὴν 21 Ἰουλίου· ἀπὸ τὰ 170 φυλλάδια χῶρισε δύο, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν εἶναι διὰ σέ· τὸ ἄλλο κάμε τὴν χάριν νὰ πέμψης ἀσφαλῶς εἰς τὸν ἐφημεριδογράφον τῶν Ἀθηνῶν, ὡς ἀπὸ μέρους σου, χωρὶς νὰ μὲ ὀνομάσης. Μὴ λησμονήσης νὰ κόψης ἀπ’ ὄλα (πρὶν ἐκβάλης κἀνὲν ἀπὸ τὰς χεῖρας σου) τὸ φύλλον, τοῦ ὁποίου ἴσον περικλείω καὶ εἰς τὴν παροῦσαν. Καὶ πάλιν ὕγιάινε !

30 Ἰουλίου

110.

1 Αὐγούστου 1826.

Φίλε Παγκαλάκη,

Σοῦ εἶμαι ὑπόχρεως διὰ τὴν πρὸ πολλοῦ μακρὰν ἐπιστολήν σου, καὶ παρακαλῶ νὰ μὴ βαρύνεσαι καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὲ γράφης, συγχωρῶν εἰς τὸ γῆράς μου τὴν ἀδυναμίαν ν’ ἀποκρίνωμαι διὰ μακρῶν.

Σήμερον σὲ πέμπω διὰ τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ Θεοδώρου

Πρασακάκη ἐν ἀντίτυπον τοῦ λόγου τοῦ Λυκούργου κατὰ τοῦ Λεωκράτους. Εἰς τὸν περιεχόμενον εἰς τὰ Προλεγόμενα Διάλογον, θέλεις παρατηρήσειν, ὅτι ὠφελήθην ἀπὸ τὴν ἐπιστολήν σου. Εὐδαιμόνει! Ο. Ο.

Λ'.

Πρὸς ΓΕΩΡΓΙΟΝ ΡΙΖΑΡΗ.

111.

Ἐκ Παρισίων, 5 Μαΐου 1825.

Τιμώτατε Κύριε Γεώργιε Ριζάρη,

Ἡ ἐπιστολή σου τῆς 23 Μαρτίου μὲ ἀναγκάζει νὰ σὲ δώσω μᾶλλον τὸν εἰς πολλὰ ὀλίγους πρέποντα τίτλον χρησιμώτατος, ἐπειδὴ ἀποφασίσετε καὶ σὺ καὶ ὁ μακαρίτης ἀδελφός σου νὰ κατασταθῆτε χρήσιμοι εἰς τὴν πατρίδα ἀφίνοντές την κληρονόμον εἰς ὅλην σας τὴν περιουσίαν. Τοιαύτη γενναία καὶ ὄντως Ἑλληνικὴ ἀπόφασις, εἰς τὰς παρούσας ὁμως χρεῖας τῆς κοινῆς ἡμῶν μητρὸς καὶ πατρίδος γίνεται ἀσυγκρίτως ἐπαινετωτέρα, διότι συνεργεῖ εἰς τῶν ἀδελφῶν μας Ἑλλήνων τὴν παιδείαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἄλλο ὠφελιμώτερον, ὡς ὀρθῶς κρίνεις καὶ λέγεις, δὲν εἶναι, διότι ἡ παιδεία μόνη δύναται νὰ φυλάξῃ τὴν μὲ τόσα αἵματα καὶ τόσους κόπους ἀποκτηθεῖσαν Ἑλευθερίαν.

Ἡ γνώμη σας, χρησιμώτατε φίλε, εἶναι νὰ χρησιμεύ-

σετε εἰς τὴν μερικὴν σας πατρίδα τὸ Ζαγόρι, συστάινοντες ἐκεῖ σχολεῖα εἰς παιδείαν τῶν νέων. Ἄλλ' ἀναγκαζόμενος ἀπὸ τὰς περιστάσεις νὰ ἀναβάλῃς τοῦ ἱεροῦ τούτου σκοποῦ τὴν πλήρωσιν, κλίνεις εἰς τὴν γνώμην νὰ δανείσῃς τὴν περιουσίαν σας εἰς τὴν κοινὴν πατρίδα, διὰ νὰ φροντίσῃ αὐτὴ νὰ καταστήσῃ τὸ σχολεῖον ἢ εἰς τὸ Ζαγόρι, ἢ ὅπου ἄλλου κριθῆ χρησιμώτερον. Φρόνιμος καὶ ἢ προτίμησις, τῆς μερικῆς σου πατρίδος, φρονιμωτέρα καὶ ἢ συγκατάθεσις εἰς ὅ,τι ἀποδείξουν αἱ περιστάσεις χρησιμώτερον εἰς τὴν κοινὴν πατρίδα.

Ἄν ἐρωτᾷς λοιπὸν καὶ ἐμὲ περὶ τούτου, ἡ γνώμη μου εἶναι, φίλε, νὰ γράψῃς ἀνυπερθέτως εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐξαιρέτως εἰς τὸν φρόνιμον αὐτῆς πρόεδρον Κουντουριώτην (πρὸς τὸν ὅποιον ἂν ἀγαπᾷς καὶ μὲ προστάζῃς, θέλω γράψῃν κ' ἐγὼ ἰδιαιτέρως) νὰ μεταχειρισθῆ τὴν εὐεργεσίαν σας κατὰ τὸ παρὸν εἰς τὴν κοινὴν παιδείαν ὅλων τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὅταν αἱ περιστάσεις τὸ συγχωρήσωσι, νὰ λάβῃ φροντίδα ἐξαιρετοῦ, ὡς εἶναι δίκαιον, καὶ διὰ τοὺς συμπατριώτας σας Ζαγορινοὺς. Μὴν ἀμφιβάλλῃς, φίλε, ὅτι ὠφελῶν τὴν κοινὴν πατρίδα, ὠφελεῖς ἐνταυτῷ καὶ τὴν μερικὴν, καὶ γίνεσαι τῷ ὄντι χρηστός, καὶ χρήσιμος εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

.

Εἰς τὰς προσταγὰς σου πρόθυμος
Α. ΚΟΡΑΗΣ.

Ἐκ Παρισίων, 28 Νοεμβρίου, 1825

Φιλογενέστατε κύριε Ριζάρη,

Σὲ ὑπεσχέθην τὴν 5 Μαΐου νὰ σὲ δώσω τὴν εἶδησιν, ὅταν ἐκδώσω τι νέον· πληρώνω τώρα τὴν ὑπόσχεσιν, λέγων ὅτι ἐξέδωκα πρὸ μικροῦ ὄλην τὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωκράτους, γραμμένην ἀπὸ δύο του μαθητᾶς καὶ παρακαλῶ τοὺς ἐν Τεργέστη φίλους νὰ σὲ πέμψωσιν ἐν ἀντίτυπον.

Εἰς αὐτοὺς πέμπω μίαν ἑκατοστὴν ἀντιτύπων, διὰ νὰ τὰ πωλήσωσιν εἰς τὴν Ἑπτάνησον, καὶ ὅπου ἄλλοῦ δυνηθῶσι, ἐπειδὴ διὰ τὴν Πελοπόννησον ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις μ' ἐπρόσταξε νὰ στείλω ὅσα μέλλει νὰ μοιράσῃ δωρεὰν εἰς τὰ ἐκεῖ καὶ εἰς Μεσσολόγγιον Ἑλληνικὰ σχολεῖα. Ἐμειναν λοιπὸν οἱ πτωχοὶ νέοι οἱ σπουδάζοντες εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Ἑπτάνησου, χρεῖαν ἔχοντες καὶ αὐτοὶ ὁμοίας βοηθείας. Ἄν ἀγαπᾶς, νὰ γενῆς βοηθὸς των ἐμπορεῖς νὰ ζητήσης ἀπὸ τοὺς ἐν Τεργέστη φίλους, ὅσα ἀντίτυπα θέλεις. Σὲ λέγω, χωρὶς καμμίαν ὑποψίαν φιλοκερδείας, ὅτι τὸ σύγγραμμα εἶναι ἀναγκαιότατον εἰς τὰ σχολεῖα μας, ἐπειδὴ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους παραγγέλλει τὴν δικαιοσύνην, χωρὶς τῆς ὁποίας ἐλευθερία νὰ φυλαχθῆ εἶναι τῶν ἀδυνάτων. Κάμε ὅ,τι σὲ φωτίσῃ ὁ Θεός.

Υἱαίνει καὶ εὐτύχει.

Εἰς τὰς προσταγὰς σου πρόθυμος

A. ΚΟΡΑΗΣ.

Τὸ σύγγραμμα πωλεῖται ἐδῶ φρ. 12 εἰς τὴν Κυβέρνη-
σιν τὸ ἐλογάρισα φρ. 10, καὶ περιπλέον ἐλάττωσιν $\frac{10}{100}$.

ΛΑ'.

Πρὸς ΕΔΟΥΑΡΔΟΝ ΕΥΕΡΕΤΤΟΝ.

113.

« A Monsieur

Monsieur, Edward Everett, membre du Congrès
des Etats-Unis de l'Amérique et Secretaire du
Comité philhellénique de Boston. à Washington.

Φίλε Ευέρεττε, (ἢ μᾶλλον Εὐαίρετε, ἐπειδὴ ἠρέθης
μέλος τῆς βουλῆς τοῦ μόνου ἀληθῶς ἐλευθέρου ἔθνους),
τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς 11 Σεπτεμβρίου ἔλαβα. Τὴν
ἀνέγνωσα μὲ δάκρυα χαρᾶς, βλέπων τὴν προθυμίαν σας
νὰ βοηθήσετε τὴν Ἑλλάδα, τῆς ὁποίας ἡ ἀντίστασις
ταράσσει ὄχι μόνον τὸν τύραννον, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς φί-
λους τοῦ τυράννου, ἐπαγγελλομένους χριστιανούς.

Ὅ,τι μὲ λέγεις περὶ τῆς ἀπὸ μέρους σας ἀναγνωρί-
σεως τῆς Ἑλληνικῆς αὐτονομίας, τὸ ἐπεθύμουν πρὸ πολ-
λοῦ κ' ἔγραψα περὶ τούτου καὶ πρὸς τὸν συμπολίτην σου
Γεφερσῶνα, λέγων ὅτι πολὺ ἐσύμφερε καὶ εἰς σᾶς καὶ εἰς
ἡμᾶς νὰ φανερώσετε τὴν ἀναγνώρισιν ταύτην πρὸ τῶν
Ἄγγλων, ἢ καὶ νὰ ἦσθε δεύτεροι (καὶ ὄχι τρίτοι) μετὰ
τοὺς Ἄγγλους. Τώρα ὁμως ἀπορῶ τί νὰ σὲ εἶπω, διὰ
τὰς ἐξῆς αἰτίας·

Πρῶτον, οἱ τοῦ παρόντος ἔτους (1825) ἀγῶνες τῶν Γραικῶν, ἦσαν ἀγῶνες φοβεροί, καὶ διὰ τὴν πλειοτέραν παρασκευὴν τοῦ τυράννου, καὶ διὰ τὴν θερμότεραν τῶν συμμάχων τοῦ χριστιανῶν προθυμίαν νὰ τὸν ἀνδρείξωσιν ἐξολοθρευτὴν τῆς Ἑλλάδος. Δὲν ἐκατώρθωσαν τὸ πο-
θούμενον, ἠνάγκασαν ὁμῶς τοὺς Γραικοὺς νὰ ζητήσωσι τῶν Ἑγγλων τὴν ἐπεράσπισιν, τὴν ὁποίαν ἄλλοι ἐρμη-
νεύουν assistance καὶ ἄλλοι (τὸ χειρότερον) protection. Γνωστὸν εἰς ὅλους εἶναι, ὅτι οἱ Ἑγγλοι ἄλλως νὰ προ-
στατεύωσι (protéger) δὲν ἠξέυρουν, παρὰ ὡς προστα-
τεύουν τὴν Ἑπτάνησον. Ὅπως ἂν ἦναι, ἂν οἱ καταφυ-
γόντες εἰς αὐτοὺς τὸ ἔκαμαν ἀπὸ ἀνάγκην, καὶ προσέτι
μὲ συγκατάθεσιν τοῦ ἔθνους, μένουσιν ἀναίτιοι· « Ἀνάγκη
οὐδὲ θεοὶ μάχονται. »

Ἄλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἐσαφηνίσθη ἀκόμη. Εἰς τοὺς
προφασιζομένους τὴν ἀνάγκην ἀντιλέγουσιν ἄλλοι πολλοί,
βεβαιουῦντες, ὅτι ἢ εἰς τοὺς Ἑγγλους καταφυγὴ οὐτ'
ἀνάγκης ἔργον ἦτον, οὔτε μὲ τοῦ ἔθνους τὴν συγκατάθε-
σιν ἐπράχθη, ἀλλ' ἐμηχανήθη ἀπὸ πατρίαν, πατριάρχην
ἔχουσαν τὸν Μκυροκορδάτον.

Ἄπορῶ πῶς καὶ σύ, φίλε, τὸν ἐπονομάζεις Πρίγκιπα,
ὡς τὸν ἐπονομάζουσι οἱ Ἑγγλοι, μὲ τοὺς ὁποίους ἔχει
στενοτάτην φιλίαν. Πίστευσέ με τὸν γέροντα, οὐτ' ἀπὸ
Πρίγκιπα ἐγεννήθη, οὔτε Πρίγκιψ ἐχρημάτισε ποτὲ τῆς
Μολδαυίας ἢ τῆς Βλαχίας. Ἄλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῆ ὅτι
ἐχρημάτισε, ἐχρεώσται, ἂν ἦτον ἐραστὴς γνήσιος τῆς Ἑλ-
ληνικῆς ἐλευθερίας, νὰ ἐκδυθῆ τὸν τίτλον, ὡς μολυσμένον
Τουρκικὸν φόρεμα. Ὁ Σουλτάνος ἦτο πραγματικῶς καὶ
εἶναι Πρίγκιψ τῆς Μολδοβλαχίας· οἱ χειροτονούμενοι
ἀπ' αὐτὸν καὶ πεμπόμενοι ἐκεῖ Γραικοὶ ἦσαν ἀνδράποδά

του, τὰ ὅποια σήμερον ἐστόλιζε μὲ τὸν τίτλον τοῦ πρίγκιπος, καὶ αὖριον ἐξώριζεν ἢ ἔσφαζε χωρὶς κρίσιν. Ὁ Λόρδος Βυρῶν καὶ οἱ περὶ τὸν Βυρῶνα ἐστόλιζαν τὸν Μαυροκορδάτον μὲ τὸν τίτλον τοῦ Πρίγκιπος· ἐγὼ ἀποκρινόμενος εἰς τὰς ἐπιστολάς του, ἀντὶ νὰ τὸν τιτλίσω Πρίγκιπα, τὸν ἔδωκα νὰ καταλάβῃ αἰνιγματωδῶς τὴν ἀτοπίαν τοῦ τίτλου. Εἶναι μαρτυρημένον ἀπὸ τοῦ Γάμβα τὸ σύγγραμμα (*Relation de l'expédition de Lord Byron en Grèce, par le Comte P. Gamba, Paris 1825 pag. 104*) ὅτι λαμβάνων τὴν τελευταίαν μου ἐπιστολὴν εἰς Μεσολόγγιον ὁ Μαυροκορδάτος, τὴν ἀνέγνωσεν εἰς τοὺς φίλους του, καὶ ἔλυσεν αὐτὸς τὰ αἰνίγματα ἀπολογούμενος: *Si l'on persiste à me donner ce titre, puis-je l'empêcher? Je ne l'ai jamais réclamé, et je ne le ferai jamais, χωρίς νὰ αἰσθανθῇ τῆς ἀπολογίας τὸ ἄτοπον. Τοιαύτη ἀπολογία δείχνει φανερά, ὅτι ἀγωνίζεται ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ ὄχι ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ἀγωνίζεται νὰ χειροτονηθῇ ἀπὸ τοὺς Ῥώσους, Ὁσποδάρος, ἢ ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους Πρίγκιψ τῆς Ἑλλάδος.*

Δεύτερον οἱ Ἄγγλοι, ἢ μᾶλλον ἢ νῦν κυβέρνησις τῶν Ἄγγλων ἐφέρθη πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ μικρὸν πρὸ τῆς εἰς αὐτοὺς καταφυγῆς τῶν Ἑλλήνων, καὶ φέρεται κατὰ τὸ παρὸν πολὺ διάφορα, παρ' ὅτε ἐφέρετο ὅτε ἐλειτούργει ὁ αἰμίμηστος διὰ τὰς πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀδικίας Καστελρήγ. Ὁ σκοπὸς ὁμῶς τῆς τοιαύτης βραδείας φιλανθρωπίας τῶν Ἄγγλων εἶναι τόσον ὑποπτος εἰς τὸ ἔθνος, ὥστε ἐμπορῶ νὰ σὲ βεβαιώσω, χωρὶς κίνδυνον νὰ ψευσθῶ, ὅτι οἱ Γραικοὶ ἤθελαν ἀποσπασθῆν ὀλότελ' ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους, ἂν ἠδύναντο νὰ καταφύγωσιν εἰς ἐσᾶς. Ἄλλὰ διὰ δυστυχίαν τῶν Γραικῶν, ὄχι μόνον κατοικεῖτε

μακρὰν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' οὐδὲ στόλον ἀξιόλογον ἔχει ἀκόμη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν θάλασσαν. Μόνα δέκα χονδρὰ καράβια Ἀγγλαμερικανικὰ ἦσαν ἱκανὰ καὶ τῶν Ἄγγλων τοὺς σκοποὺς νὰ κρατήσωσιν ἢ νὰ μεταβάλωσιν εἰς τὸ δίκαιον, καὶ τὰς διχονοίας τῆς Ἑλλάδος νὰ παύσωσι διχονοίας, αἱ ὁποῖαι τρέφονται καὶ ἀπὸ Γραικοὺς σπουδαρχίδας, καὶ ἀπὸ ἀποστόλους τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας, καὶ ἴσως καὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς Ἄγγλους.

Ἡ ἱερὰ συμμαχία ἤλπιζε νὰ παύσῃ τὴν ἐπανάστασιν μὲ τὸν μελετηθέντα ἐξολοθρευμὸν τῶν Γραικῶν ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο δὲν ἀπέβη κατὰ τὰς ἐλπίδας τῆς, πιθανὸν ὅτι τὸν ἐρχόμενον χειμῶνα θέλει σπουδάσειν νὰ συμβιβασθῇ μὲ τοὺς Ἄγγλους, διὰ νὰ καταστήσῃ κοινῶς μ' αὐτοὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα κανὲν εἶδος πολιτεύματος ὁποῖον θέλουν αὐτοί, ἀθέλητον εἰς τοὺς Γραικοὺς. Ἡ ἱερὰ συμμαχία θέλει Ὀσποδάρους καὶ Μολδοβλαχικὴν δεσποτείαν· ἡ Ἀγγλία ἐπιθυμεῖ ἐπτανησιωτικὸν σύνταγμα. Ἀπὸ τὰ δύο ταῦτα ποῖον μέλλει νὰ ἐπικρατήσῃ δὲν εἶμαι καλὸς νὰ τὸ προβλέψω. Καὶ τὰ δύο κρῖνω βλαθερὰ εἰς τοὺς Γραικοὺς, καὶ παντάπασιν ἀσύμφορα εἰς τοὺς Ἀγγλαμερικανούς.

Πίστευσε, φίλε, τὴν προφητείαν μου ταύτην· στοχαζόμενος τὸ πρὸς σᾶς φυσικὰ ἄσπονδον μῖσος τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας, καὶ τὸν διὰ τὴν εὐδαιμονίαν σας φθόνον τῶν Ἄγγλων, προφητεύω θαρρετὰ, ὅτι ὁποῖον ἀπὸ τὰ δύο κρατήσῃ, δὲν ἔχετε πλέον νὰ ἐλπίζετε μὴτ' ἐμπορίαν μὲ τοὺς Ἑλληνας μῆτε τὰ ἀπὸ τῆς ἐμπορίας ἀγαθὰ. Οἱ Ὀσποδάροι, ὡς ἀνδράποδα τῆς ἱερᾶς συμμαχίας, θέλουν σᾶς βλέπει ὡς σᾶς βλέπει ἡ ἱερὰ συμμαχία, καὶ ἡ ναυτικὴ τῶν Ἄγγλων δύναμις προσλαμβάνουσα σύμμαχον τὸ νῦν

ἀσθενές ἀλλὰ μέλλον νὰ κατασταθῇ ἰσχυρὸν ναυτικὸν τῶν Ἑλλήνων, ἔχει νὰ σᾶς κλείσῃ διὰ πάντα τὴν εἴσοδον εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.

Προσέχετε καλὰ, φίλοι, ὄχι μόνον nostra ἀλλὰ καὶ vestra res agitur. Ἀπὸ τὰ γραφόμενα συμπεραίνει, ὅτι ἀφοῦ κατέφυγαν (ἢ ἀναγκασμένοι ἢ ἀπατημένοι) εἰς τοὺς Ἕλληνας οἱ Γραικοί, κατὰ τὸ παρὸν δὲν δύνανται νὰ στείλωσιν αὐτοῦ πρεσβείαν χωρὶς νὰ ταραξῶσι τοὺς Ἕλληνας καὶ τὴν Ἱερὰν συμμαχίαν. Ἐμμεῖς λοιπὸν αὐτόθεν νὰ κινηθῆτε, πέμποντες πολεμικὰ πλοῖα νὰ εὐρίσκωνται ἐκεῖ παρόντα, καὶ προσέχοντα εἰς τὰς πράξεις τῶν Ἕλληνων, ἢ καὶ παραδίδοντες τινὰ ἐξ αὐτῶν, ὡς πωλημένα εἰς τοὺς Ἕλληνας, καὶ πολεμοῦντα μὲ σημαίαν Ἑλληνικὴν. Εἰς τὰ πλοῖά σας πρέπει νὰ φροντίσετε νὰ εὐρίσκεται καὶ ἓνας ἢ δύο ἀπὸ τοὺς φρονιμωτέρους βουλευτάς σας, ἕτοιμος νὰ κατασταθῇ νομοθέτης, καὶ ἀκόμη Δικτάτωρ, ἂν προσκαλεσθῇ ἀπὸ τοὺς Γραικοὺς. Οἱ Γραικοί, ἔχοντες πλοίων βοήθειαν, καὶ τῆς Κρήτης τὴν ἀποστασίαν ἰσχυροποιοῦν, καὶ Χίον, Ῥόδον, Κῶν, Μιτυλήνην καὶ ἄλλας νήσους ἀποκτοῦν, καὶ τοιοῦτοτρόπως καὶ τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας τὰς ἐλπίδας ματαιοῦν, καὶ τῶν Ἕλληνων τὰς ἐπιθυμίας μετριάζουσι.

Φανερὰ πρέσβυς αὐτοῦ (πάλιν τὸ λέγω) κατὰ τὸ παρὸν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σταλθῇ. Ἐνα μόνον τρόπον ἐπινοῶ τὴν ὥραν ταύτην, καὶ ἰδὲ ἂν σὲ ἀρέσκῃ. Εὐρίσκεται ἐδῶ σωσμένος ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου, Χιὸς τις νέος χρηστοθήτης, ἀλλὰ καταλειφθεὶς εἰς τὴν ἐσχάτην πενίαν διὰ τὰς συμφορὰς τῆς πατρίδος, καὶ ἀδύνατος νὰ τελειώσῃ τὰ μαθήματα τῆς Νομικῆς, διὰ τὰ ὅποια ἦλθεν. Ἐὰν ἡ αὐτοῦ φιλελληνικὴ ἐπιτροπὴ (comité)

ἀναδέχεται τὴν δαπάνην, νὰ τὸν φέρῃ αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν τρέφῃ, ἕως οὗ νὰ τελειώσῃ τὴν σπουδὴν τῆς Νομικῆς, ἔμπορεῖ νὰ ἔλθῃ ἀνυπόπτως ὡς σπουδαστῆς· καὶ ἀφοῦ μίαν φορὰν εὐρεθῆ αὐτοῦ, τότε ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις δύναται νὰ τὸν δώσῃ τὴν χρειώδη ἐξουσίαν νὰ πραγματεύεται τὰ συμφέροντα καὶ εἰς σᾶς καὶ ἡμᾶς. Ὁ νέος δὲν ἔχει πείραν, ἀλλ' ἔχει νοῦν, ὅστις ἀναπληροῖ πολλάκις τὴν πείραν. Γράψε με γρήγορα περὶ τούτου· ἀλλὰ μὴν ἀμελήσετε διὰ τοῦτο νὰ στείλετε καὶ ναυτικὴν βοήθειαν εἰς τοὺς Γραικοὺς, ἂν ἀληθῶς ἐπιθυμῆτε καὶ αὐτοὺς νὰ σώσετε καὶ τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος σας νὰ κατορθώσετε.

Ἡ κατοικία μου εἶναι, Rue de Madame N° 15. Μὲ τὴν ἐπιστολήν μου ταύτην παραδίδω εἰς τὸν κύριον Wels δέσμην εἰς ὄνομά σου περιέχουσαν τὰ Πολιτικὰ συγγράμματα τοῦ Πλουτάρχου καὶ τὴν δευτέραν ἔκδοσιν τοῦ Βεκκαρίου. Ἐπεθύμουν νὰ μὲ γράψῃς διὰ τοῦ κυρίου D. B. Warden (Rue Pot de fer, N° 12) ὅστις εἶναι καὶ φίλος καὶ γείτων, καὶ ἔμπορεῖ νὰ μὲ διδῇ τὰς ἐπιστολάς σου ἀμέσως χωρὶς νὰ τὰς πέμπῃ διὰ τῆς μικρῆς πόστας, ὅπου κινδυνεύουν καὶ νὰ ἀνοιχθῶσι. Αἱ περιστάσεις εἰς τὰς ὁποίας εὐρίσκομαι ἀπαιτοῦν προσοχὴν. Ὅθεν σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ δημοσιευθῆ αὐτοῦ τὸ ὄνομά μου, ὡς τὸ ἐδημοσίευσαν τινὲς ἀβουλήτως μου εἰς τὴν Ἑλλάδα, βάλλοντες εἰς κίνδυνον τοὺς ὁποίους ἔχω συγγενεῖς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἀκόμη τοῦ τυράννου. Εὐδαιμόνει!

Ἐκ Παρισίων, 12 Νοεμβρίου 1825.

Ὁ φίλος ΚΟΡΑΪΣ.
A. CORAY.
Rue de Madame, N° 15.

Τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν κατευθύνω ὡς βλέπεις, εἰς τὴν πόλιν Washington ἐπειδὴ μὲ λέγεις, ὅτι θέλεις δια-
τρίψειν εἰς αὐτὴν ἕως τὸν Μάϊον. Ὁ Warden, ὁ γείτων
μου, ἦτο καὶ εἶναι ἀκόμη (νομίζω) Consul général à
Paris des Etats-Unis. Δι' αὐτοῦ ἔγραψα εἰς τὸν Γε-
φερσῶνα, καὶ δι' αὐτοῦ ἔλαβα τὴν ἀπόκρισιν.»

ΛΒ'.

Πρὸς ΙΩΑΝΝΗΝ ΚΟΡΑΪΝ.

114.

Τὴν ἐπιστολὴν σου, φίλε Ἰωάννη, τῆς 17 Ἰουνίου
ἔλαβα· ἔλαβα καὶ πολλάς σου ἄλλας ἀρχήτερα, καὶ λυ-
ποῦμαι ὅτι κοπιᾷζεις καὶ σὺ ματαιῶς, καὶ βάλλεις εἰς
κόπους τὸν πολύκοπον ἐμὲ γέροντα. Ὁ ἀνεψιός σου ἔπραξε
φρονιμώτατα νὰ μὴν ἔλθῃ εἰς Παρισίους.

Ἐνδεχόμενον νὰ κατάρχησαι καὶ σὺ, ὡς λέγεις, ἀπὸ
κανένα Κοραῖ (μ' ὄλον ὅτι οὔτε ἀπὸ τὸν πατέρα μου,
οὔτε ἀπὸ κανέν' ἄλλον μου συγγενῆ ἤκουσά ποτε, ὅτι
ἀπεδήμησε κανεὶς ἀπὸ τὴν συγγένειάν μας εἰς ξένους τό-
πους). Ἄλλ' ὁ Κοραῖς οὗτος, ὅστις ἂν ἦτον, ἂν κατέ-
φυγεν εἰς τὴν Ζάκυνθον, πρέπει νὰ ἦναι 250 χρόνοι σχε-
δὸν ἀποῦ κατέφυγεν, ἤγουν ἀφοῦ ἐδιώχθησαν οἱ Γενοβέ-
ζοι ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ὅθεν ἔπαυσε πλέον ἡ συγγένεια
τοῦ αἵματος καὶ ὑπερέπαυσεν, ἐπειδὴ καὶ εἰς τοὺς πλη-
σιεστέρους συγγενεῖς (ὡς δὲν σὲ λανθάνει) παύει, ὅταν
καταντήσῃ εἰς βαθμὸν νὰ συγχωρῇ τὰς συμπεθερίας. Τὴν

σήμερον μεταξύ τῶν Χίων, καθὼς καὶ μεταξύ ὄλων σχεδὸν τῶν ἔθνῶν, εὐρίσκεται πλῆθος ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι φέρουν τὰ αὐτὰ ἐπωνύμια, καὶ ὁμῶς συμπεθεριάζουν, ἐπειδὴ ἔπαυσαν πλέον νὰ λογιζονται συγγενεῖς αἵματος, ἢ καὶ δὲν εἶχαν παρὰ μόνον τὸ ἐπωνύμιον χωρὶς κάμμειαν συγγένειαν.

Παρὰ ταύτην ὁμῶς τὴν πρόσκαιρον αἱματικὴν συγγένειαν, εἶναι τρεῖς ἄλλαι ἀρχαιότεραι συγγένειαι, αἱ ὅποια δὲν παύουν ποτέ. Ἡ πρώτη εἶναι τοῦ Ἀδάμ· ὅσοι καταγόμεθα ἀπ' αὐτόν, εἴμεθα συγγενεῖς. Ἡ δευτέρα, τοῦ ἔθνους καὶ τῆς γλώσσης· ὅσοι καταγόμεθα ἀπὸ Ἑλλήνας, καὶ λαλοῦμεν καὶ γράφομεν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, εἴμεθα συγγενεῖς. Ἡ τρίτη, τῆς θρησκείας· ὅσοι πιστεύομεν τὴν αὐτὴν θρησκείαν, εἴμεθα πάλιν συγγενεῖς. Κατὰ ταύτας λοιπὸν τὰς τρεῖς συγγενείας εἶσαι καὶ σὺ καὶ ὄλοι οἱ Ἕλληνες Χριστιανοὶ συγγενεῖς καὶ ἀδελφοὶ μου. Συγγενεῖς γνησίου αἵματος δὲν ἔχω, παρὰ ἓνα ἀδελφόν, εἰς τὸν ὅποιον γράφω κάποτε, καὶ πολλοὺς ἐξαδέλφους καὶ ἀνεψιούς, οἱ ὅποιοι οὔτε μὲ γράφουν οὔτε γράμματα προσμένουν ἀπὸ ἐμέ.

Υγίαине καὶ μὴ τρίβης ματαιίως τὸν καιρόν σου νὰ γράφης ἐπιστολάς, καὶ τὸ πολλὰ παράξενον νὰ παραγγέλλης εἰς τοὺς ὁποίους τὰς πέμπεις νὰ μοῦ ζητῶσι τὴν ἀπόκρισιν ὡς χρέος. Ἄλλην παρὰ ταύτην ἐπιστολήν μου μὴ προσμένης. Καὶ πάλιν ὑγίαине καὶ εὐτύχει!

Ἐκ Παρισίων, 18 Νοεμβρίου 1825.

A. ΚΟΡΑΗΣ.

ΛΓ'.

Πρὸς ΣΠΥΡΙΔΩΝΑ ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΝ.

115.

Ἐκ Παρισίων, 20 Φεβρουαρίου 1827.

Φιλάνθρωπε Πρόεδρε!

Δι' ἐπιστολῆς μου (8 Δεκεμβρίου 1826) παρεκάλεσα τὸν φίλον πολίτην Θεόκλητον νὰ προσφέρῃ ἐκ μέρους μου εἰς τὴν Ἑταιρίαν τινὰ σώματα ἀπὸ τὰ εἰς χεῖρας του εὐρισκόμενα Πολιτικά τοῦ Πλουτάρχου, διὰ νὰ μοιράζωνται δωρεάν εἰς τὴν κάτοικον τῆς Ἑλλάδος Ἑλληνικὴν νεολαίαν, καὶ ἐξαιρέτως τοὺς σπουδάζοντας εἰς τὰ Σχολεῖα τὴν προγονικὴν γλῶσσαν, εἰς ὅσους ἡ τύχη δὲν συγχωρεῖ νὰ τὰ ἀγοράζωσι.

Τώρα δὲ πέμπω διὰ Μασσαλίας εἰς τὴν αὐτὴν Ἑταιρίαν 300 σώματα τοῦ κατὰ Λεωκράτους λόγου τοῦ Λυκούργου, καὶ ἄλλα τόσα τοῦ Ἐγχειριδίου τοῦ Ἐπικτήτου, διὰ νὰ μοιράζωνται ὁμοίως καὶ αὐτὰ εἰς πτωχοὺς σπουδαστάς, κατοίκους τῆς Ἑλλάδος Ἑλληνας.

Καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἦσαν (ὡς εἶπα) ἐκ μέρους μου μικρὰ προσφορὰ εἰς τὴν πατρίδα· τὰ δὲ παρόντα (τὸν Λυκούργον λέγω καὶ τὸ Ἐγχειρίδιον) εἶναι πλουσίου δωρεὰ ὁμογενοῦς καὶ φιλογενοῦς ἀνδρός, τοῦ ὁποίου σιωπῶ τὸ ὄνομα ἐκ προσταγῆς, ἀλλὰ δὲν εἶναι δίκαιον νὰ σφετερισθῶ καὶ τὴν χρεωστούμενην εἰς αὐτὸν εὐγνω-

μοσύνην τῆς πατρίδος. Δὲν ἀμφιβάλλω, φιλόανθρωπε Πρόεδρε, ὅτι ἡ Ἑταιρία θέλει δεῖξειν τὴν εὐγνωμοσύνην ταύτην, δεχομένη τὸ δῶρον, ὡς παρακαταθήκην, ἐμπιστευομένην εἰς χεῖρας σας, διὰ νὰ διαμοιράζεται εἰς τρόπον, ὥστε οἱ μὲν πτωχοὶ νὰ λαμβάνωσι τὰ βιβλία δωρεάν· τὰ δὲ συναθροιζόμενα ἀργύρια ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς νὰ τ' ἀγοράζωσι, νὰ δαπανῶνται πάλιν εἰς τὰς λοιπὰς χρείας τῶν αὐτῶν πτωχῶν σπουδαστῶν.

Συγχωρήσατε, φιλόανθρωποι Πολῖται, καὶ εἰς ἐμὲ τὸν γέροντα, πατέρα τὴν ἡλικίαν ὄλων ἴσως πῶν μελῶν τῆς Ἑταιρίας, καὶ πατέρα τολμῶ εἰπεῖν φιλοστοργώτατον, συγχωρήσατε λέγω, ὄχι νὰ σᾶς συμβουλεύσω, ἀλλὰ νὰ σᾶς ἐνθυμίσω αὐτολεξεί, ὅ,τι σεῖς αὐτοὶ ἐκηρύξατε (12 Σεπτεμ. 1826) λέγοντες, ὅτι « ἡ παιδεία εἶναι ἡ μόνη, ἥτις ἄγει τὰ ἔθνη εἰς τὴν ἀληθῆ ἐλευθερίαν των ». Μὲ τοὺς λόγους τούτους ὁμολογεῖτε καὶ σεῖς τὸ ἀποδειγμένον ἀπὸ τὴν μακρὰν πείραν τοῦτο, ὅτι ἡ φυλακὴ τῆς Ἑλευθερίας χρειάζεται ἀπαραιτήτως παιδείαν, καὶ ἐκ τούτου συμπεραίνεται ὅτι ἡ διάδοσις τῆς παιδείας εἶναι ὄλων τῶν φιλανθρώπων ἔργον τὸ φιλανθρωπότατον. Τὴν διάδοσιν ταύτην ἐπαγγέλλεσθε, καὶ ταύτην ἐξαιρέτως χρεωστεῖτε εἰς τοὺς ὁμογενεῖς, διότι μεταβαίνοντες ἀπὸ αἰσχρὰν καὶ σκληρὰν δουλείαν, ἔχουν χρεῖαν καὶ ἐξαιρέτου ἐπιμελείας. Τὴν αἰσχύνην ἐξάλειψαν μὲ Μαραθῶνια καὶ Σαλαμίνια κατορθώματα· ἀλλὰ τοὺς μένει ἀκόμη νὰ ἐξαλείψωσι καὶ τὰ δουρικὰ μαθήματα, ἱκανὰ νὰ γεννήσωσι νέαν δουλείαν. Τοῦρκοι δὲν θέλουσι βέβαια μιάναι πλέον τὸ ἐλευθερωθῆν τῆς Ἑλλάδος ἕδαφος. Ἄλλ' ἡ τυραννία δὲν εἶναι μόνον τῶν Τούρκων ἴδιον ἐπιτήδευμα. Εἰς ὅλας τὰς θρησκείας γεννῶνται δεσπότης· καὶ οἱ Χριστιανοὶ δεσπό-

ται ἐφάνησαν πάντοτε ἀναιδέστεροι, διότι ἀναγκάζονται νὰ ὑποκρίνονται καὶ θρησκείαν ἱεράν, ἥτις ἄλλην ὑπεροχὴν δὲν συγχωρεῖ παρά τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἀρετῆς, οὐδὲ δεσπότης ἄλλους γνωρίζει παρά τοὺς δικαίους νόμους.

Ἄρχιζοντες ἀπὸ τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον ἤρχισατε ἀπὸ τὰ θεμέλια τῆς παιδείας· χρεωστεῖτε ὁμως νὰ ἐπικτίσετε καὶ τὴν λοιπὴν αὐτῆς οἰκοδομήν, φροντίζοντες τὸν πολυπλασιασμὸν τῶν σχολείων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἡ γλῶσσα τῶν προγόνων μας εἶναι τῆς Ἑλευθερίας γλῶσσα· καὶ ἂν ἐχρησίμευσέ τι (ὡς δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἐχρησίμευσε) εἰς τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ, σήμερον μᾶς ἐγεινεν ἀναγκαία εἰς τὴν φυλακὴν τῆς Ἑλευθερίας. Ὡς ὁ ἐνδιάθετος λόγος μορφώνει τὸν προφορικόν, παρόμοια πάλιν ὁ προφορικὸς κανονίζει τὸν ἐνδιάθετον. Ὅστις ἀσχολεῖται νὰ ἀναγινώσκη ἢ νὰ λαλῇ τῶν σοφῶν τὰ παραγγέλματα, τὰ ἐντυπώνει καὶ ἐπομένως εἰς τὴν ψυχὴν του· ἢ τουλάχιστον ἐντρέπεται νὰ τὰ παραβῇ. Ἰ Καὶ ποία ἄλλη γλῶσσα πλουτεῖ πλέον τῆς Ἑλληνικῆς ἀπὸ τοιαῦτα παραγγέλματα; Πολυπλασιαζόμενοι οἱ σπουδασταὶ τῆς διορθόου κατὰ μικρὸν καὶ τὰ ἦθη τοῦ κοινοῦ λαοῦ, ἢ διὰ μεταφράσεως Ἑλληνικῶν συγγραμμάτων, ἢ δι' ἀπλῆς ζώσης φωνῆς, καὶ τὸν ἐλευθερόνουν ἀπὸ τὴν ἀνδραποδῶδη ὑπόκλισιν, καὶ τὸν ἠλίθιον ἐκείνον θαυμασμὸν πρὸς τοὺς ὑπερέχοντας, τόσον πλέον ὀλέθριον, ὅσον ἀπ' αὐτὸν μόνον γεννῶνται καὶ τρέφονται οἱ δεσπότης. Μόνη τῶν φώτων ἢ φιλάνθρωπος διασπορὰ δύναται νὰ διδάξῃ τὸν λαόν, ὅτι τὰ ἀληθῆ του συμφέροντα εἶναι νὰ ὑποτάσσεται εἰς μόνους τοὺς νόμους, ὡς εἰς Θεοῦ φωνάς, νὰ πείθεται εἰς τοὺς ὑπηρέτας τῶν νόμων, τοὺς ἄρχοντας, νὰ τοὺς σέβεται ἐν ὅσῳ ἄρχουν, καὶ τοῦ λοιποῦ,

ἂν ἦναι σεβάσμιοι· νὰ τιμᾶ καὶ ν' ἀγαπᾶ τοὺς συμπολί-
τας ἀδελφούς του· νὰ μὴ θυσιάσῃ ὅμως εἰς κανένα τὴν
ἐλευθερίαν του, μηδ' ἀπὸ κανένα νὰ προσμένῃ τίποτε·
ἀλλὰ νὰ ἔχῃ τὰς ἐλπίδας του, μετὰ Θεόν, εἰς μόνους
τοὺς κόπους του, ἂν θέλῃ νὰ ἀποφύγῃ τὴν προφητικὴν
κατάραν. « Ἐπικατάρατος ὁ ἄνθρωπος ὃς τὴν ἐλπίδα
ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον. » Τῶν πολιτειῶν ἡ ἀνεξαρτησία γεν-
νᾶται ἀπὸ τὴν καθενὸς πολίτου ἀνεξαρτησίαν. Χαμερπῆς
ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ἦναι καὶ ἡ πολιτεία, ὅταν συγκρο-
τῆται ἀπὸ χαμερπεῖς πολίτας.

Παρακαλῶ, φιλόανθρωποι πολῖται, νὰ μοῦ γνωστο-
ποιήσετε τὴν παραλαβὴν τῶν πεμπομένων βιβλίων, διὰ
νὰ τὸ γνωστοποιήσω κ' ἐγὼ εἰς τὸν γενναῖον ἀνώνυμον
δωρητὴν. Καὶ σᾶς εὐχομαι ἀπὸ ψυχῆς καρπούς πολλοὺς
καὶ καλοὺς τοῦ φιλανθρώπου σας ἔργου.

Εἰς τὰς προσταγὰς σας πρόθυμος
ΚΟΡΑΗΣ

ΛΔ'.

Πρὸς ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΠΕΤΡΙΤΣΗΝ.

116.

Ἐκ Παρισίων, 28 Ἀπριλίου 1827.

Φίλιτατε μου ἐξάδελφε,

Δὲν ἐξαρκῶ νὰ σοῦ παραστήσω ζωηρῶς πόσον μ' εὐ-
φρανεν ἡ ἀπροσδόκητος ἐπιστολή σου, τὴν ὁποίαν μ'

ἐνεχείρισεν ὁ συνιστάμενος ἀπὸ σέ σεβάσμιος Δόμινος Ἰωνᾶς ὁ Κύνγ ὄντως σεβάσμιος, καὶ διὰ τοῦτο ἄξιος νὰ μὲ κινήσῃ εἰς εὐχαριστίαν πρὸς σέ ὅτι μὲ τὸν ἐγνώρισες.

Ἡ εὐφροσύνη μου ὅμως δὲν μὲ ἤλθεν ἀμέτοχος ὀλό-τελα λύπης, διὰ τὸν ὅποιον μὲ ἀναγγέλλεις θάνατον τῶν ἐξαδέλφων μου καὶ ἀγαπητῶν σου ἀδελφοῦ καὶ ἀδελφῆς. Ὁ ἀδελφός σου καὶ ὁμώνυμός μου Ἀδαμάντιος ἦτον ἐξάμηνον πρεσβύτερός μου· ὅθεν ἦτον καιρὸς νὰ τὸν ἀκολουθήσω καὶ ἐγώ· καὶ ὅμως ζῶ ἀκόμη, ὅχι μὲ πολλὴν ἀγάπην ζωῆς, καὶ ἀρχίζω σήμερον (28 ἀπριλίου) τὸ ὄγδοηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας μου. Σὲ τὸ εὐχομαι, φίλε μου, χωρὶς ὅμως τὰς συνοδευούσας αὐτὸ ἀρρωστίας μου.

Εἶναι, φίλε, δὲν ἐνθυμοῦμαι πόσα ἔτη, ἀποῦ ἔγραψα (οὐδὲ τοῦτο ἐνθυμοῦμαι) εἰς σέ ἢ εἰς τὸν φίλον ἀδελφόν σου Νικόλαον, τὸν ὅποιον κατασπάζομαι, νὰ μὲ στείλῃ ἐν ἀντίτυπον τοῦ ὁποίου ὁ κοινὸς ἡμῶν Πάππος, Ἀδαμάντιος Ῥύσιος, εἶχε συντάξῃ καὶ ἐκδώσειν διὰ στίχων Ἰαμβικῶν κατὰ τῶν Παπιστῶν συγγράμματος. Τοῦτο μὲ ἤλθε, καὶ τὸ ἐχάρισα εἰς ἓνα μου φίλον ἄριστον καὶ κράτιστον. Αὐτὸς ἀπέθανε πρὸ ἑξ ἢ ἑπτὰ ἐτῶν· καὶ εἰς τὴν δημόσιον πώλησιν τῆς βιβλιοθήκης, ἐρευνήσας τὸν κατάλογον, μὲ σκοπὸν νὰ τὸ ἀγοράσω, δὲν τὸ εὔρηκα. Ὁ σκοπός, εἰς τὸν ὅποιον ἀπέβλεπα, ἦτο νὰ πληρώσω ἄλλο χρέος ἱερὸν καὶ ἐμοῦ καὶ ὅλης τῆς συγγενείας, σώζων τὴν μνήμην τοῦ κοινοῦ ἡμῶν Πάππου. Ὁ τρόπος τῆς σωτηρίας ἦτο νὰ παραδοθῇ τὸ ἀντίτυπον εἰς τὴν ἐδῶ Βασιλικὴν βιβλιοθήκην, περιέχουσαν ὑπὲρ τὰς τετρακοσίας χιλιάδας βιβλίων, καὶ σώζουσαν αὐτὰ ἀσφαλῶς καὶ ἀιδίως εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς. Ἡ ἀποτυχία αὕτη μὲ θλίβει, φίλε μου, καὶ ἡ θλίψις μου αὐξάνει, ὅσον

πλησιάζει ἡ τελευταία μου. Ὀνειδιζομαι ἀπὸ τὴν συνείδη-
σιν ὡς αἷτιος τοῦ νὰ μὴ σωθῆ ἡ μνήμη τοῦ πάππου μας,
ὅστις ἐχρημάτισε, κατ' ἐκείνην τοῦ χρόνου τὴν περίστα-
σιν, ὄχι ἓνας ἀπὸ τοὺς πρώτους, ἀλλ' ὁ πρῶτος φιλολό-
γος τοῦ γένους.

Ἰ Ἄρα εἶναι δυνατὸν εἰς σέ, φίλε μου, νὰ μὲ παρηγο-
ρήσης πρὶν κλείσω τοὺς ὀφθαλμούς; Ἐως δὲν ἐγνώριζες
τὸν σκοπὸν μου, ἦσον ἐλεύθερος ἀπὸ πᾶσαν ἐνοχλήν. Ἄλλὰ
τώρα τὸ χρέος μου ἔγινε καὶ χρέος σου, καὶ χρέος ἱερὸν
ὅλης τῆς συγγενείας, νὰ σώσωμεν τὴν μνήμην τοῦ κοινοῦ
μας εὐεργέτου καὶ πάππου, διὰ καὶ τὴν θεῖαν ἐντολήν·
«Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου.» Ἄν σώζε-
ται λοιπὸν κανὲν ἀντίτυπον αὐτοῦ (ἐπειδὴ ὅταν ἀφῆκα
τὴν πατρίδα εἶχαν μείνειν πολλὰ ὀλίγα), μὴν ἀμελήσης,
φίλε, νὰ μὲ τὸ στείλῃς ἀνυπερθέτως.

Νὰ μὲ τὸ στείλῃς! λέγω, ὡς νὰ ἐμελλα νὰ κατοικῶ
τὴν γῆν αἰδίως. Ὅχι, μὴ τὸ στείλῃς εἰς τὸν ὅστις δὲν
θέλει φθάσει νὰ τὸ λάβῃ· ἀλλὰ στείλέ το ἢ εἰς τὸν ἐν
Τεργέστη κοινὸν φίλον, Κύριον Ἰάκωβον Ῥώταν, ἢ εἰς
τὸν ἐν Μασσαλίᾳ Κύριον Θεόδωρον Πρασακάκην, καὶ εἰς
ἐξ αὐτῶν (ἂν δὲν εὔρεθῶ πλέον μετὰ τῶν ζώντων) θέλει
λάβει τὴν φροντίδα νὰ τὸ παραδώσῃ διὰ τινος ἐν τοῖς
Παρισίοις φίλου εἰς τὴν βασιλικὴν Βιβλιοθήκην. Τοῦτο
κάμε, νὰ ζήσης! ἐξάδελφε, καὶ φρόντισε νὰ μὲ ἀποκρι-
θῆς πάραυτα, διὰ νὰ λάβω καὶ τὴν παρηγορίαν, ὅτι
ἐπλήρωσα τὸ χρέος μου. Ἄσπασε ἐκ μέρους μου ὅλους
τοὺς συγγενεῖς, χωρὶς νὰ λησμονήσης τὸν ἀδελφόν μου.
Εὐχομαί σας ὅλους ζωὴν εὐδαίμονα!

Ὁ φίλος ἐξάδελφος Ο. Ο.

ΛΕ΄.

Πρὸς Ι. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΝ.

117.

7 Ἰανουαρίου 1828.

Φίλε πολίτα,

Τὴν περασμένην ἑβδομάδα σ' ἐστάλη διὰ τῆς πόστας ὁ δεύτερος διάλογος, ὅστις εὐρίσκεται εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ δευτέρου τόμου τῶν Διατριβῶν τοῦ Ἐπικτήτου. Ἄπ' αὐτὸν μανθάνεις, ὅτι ἡ αὐτὴ θλιψίς σου μ' ἐβασάνιζε, καὶ μὲ βασανίζει κατὰ πᾶσαν ὥραν καὶ στιγμὴν· ὁ φόβος, λέγω, μὴ οἱ ταλαίπωροί μας νέοι ὄλοι (ὄχι μόνον οἱ υἱοὶ σου) λησμονήσωσι καὶ τὴν πατρίδα καὶ τὰ πάτρια των ἔθνη καὶ ἥθη. Τὴν εἰς τὴν Πελοπόννησον μετοικίαν ἢ ἀποικίαν τὴν κρίνω ὡς τῶν δύο κακῶν τὸ ἐλαφρότερον· διότι εἶναι φόβος μὴ ἀντὶ νὰ διορθώσωσι τοὺς Πελοποννησίους οἱ Χῖοι, ἀχρειωθῶσιν αὐτοὶ ὡς οἱ Πελοποννήσιοι. Εἰς τὴν Χίον, καὶ ὄχι ἄλλου, εἶναι ἐλπίς νὰ μείνωσι Χῖοι οἱ Χῖοι, καὶ τοῦτο ἂν ἐπιστρέψωσιν ἐγγήγορα εἰς τὴν πατρίδα, πρὶν ἢ βαφῇ τῶν ξένων ἡθῶν περάσῃ εἰς τὸ βάθος τῶν νέων ψυχῶν. Πυρετοῦ παροξυσμὸς κλονεῖ τὰ μέλη μου, ὡσάκις βλέπω ἢ ἀκούω νεαρὰ μειράκια νὰ λαλῶσι ξένας γλώσσας, πρὶν διδαχθῶσι τὴν πάτριον γλῶσσαν. Μετὰ τὰς γλώσσας κινδυνεύουν νὰ ἔλθωσιν εἰς ἐπιθυμίαν καὶ γαμικῆς ξένης ἐνώσεως (ὡς συνέθησαν καὶ

τοιαῦτα παραδείγματα), καὶ τὸ χειρότερον νὰ ἐξαλείψωσιν ὀλότελα ἀπὸ τὴν ψυχὴν των τὴν μνήμην τῆς πατρίδος, ἢ ἂν ἐπιστρέψωσι, νὰ τὴν μολύνωσι μὲ ἀλλότρια τῶν Χίων ἤθη, ἐὰν ἐσεῖς οἱ πρεσβύτεροι δὲν εὐτυχήσητε νὰ ἐμποδίσετε τὸν μολυσμὸν μὲ νέας αὐστηρὰς διαταγὰς εἰς προφύλαξιν τοῦ κακοῦ. Εἰς τὴν Χίον (πάλιν τὸ λέγω) οἱ Χῖοι ἔχουν νὰ μείνωσι Χῖοι, καὶ ὄχι ἀλλοῦ· καὶ τοῦτο ἐλπίζω ὅτι θέλετε ἀπολαύσειν, ὄχι ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν τῶν Μεσιτῶν, ἀλλ' ἀπὸ τὸ εὐτυχέστερον πείσμα τοῦ Μαχμούτη. Ὁ πόλεμος μὲ φαίνεται ἄφευκτος. Ὅθεν ἀφοῦ στερεωθῆ ἡ κατάκτησις τῆς πατρίδος, χρεωστεῖτε οἱ πρεσβύτεροι νὰ στείλητε ὅλα τὰ νεαρὰ παιδιά εἰς τὴν πατρίδα, καὶ νὰ καλέσητε τὸν Βάμβαν νὰ ἀνοίξῃ παρευθὺς τὸ παιδευτήριόν του, καὶ νὰ θεραπεύσετε (ἂν ἦναι δυνατὸν) ὅσας πληγὰς μᾶς ἐπλήγωσεν ἡ Ξενιτεία.

Σήμερον παρεδόθη εἰς τὴν κοινὴν ἄμαξαν κιβώτιον σημειωμένον Ι Μ Ν^ο 2 καὶ περιέχον 20 ἀντίτυπα τοῦ δευτέρου μέρους τῶν Διατριβῶν, διὰ νὰ τὰ κατευθύνῃς εἰς τὴν διαταγὴν τῶν ἐν Τεργέστη Ζ. Βλαστοῦ καὶ Ι. Ῥῶτα, διὰ τοὺς ὁποίους σ' ἔστειλα τὸν περασμένον Νοέμβριον (1827) τὰ 20 ἀντίτυπα τοῦ πρώτου τόμου. Φανέρωσέ με, νὰ ζήσης! τὴν παραλαβὴν, καὶ τὸν τρόπον εἰς τὸν ὅποιον τὰ πέμπεις. Φοβῶμαι μὴ ὁ κατάρατος Μέτερνιχ ἐκλείσῃ πανταχόθεν τοὺς δρόμους. Διὰ νὰ τοὺς πέμψω τὸν Διάλογον χωριστόν, ἠναγκάσθην νὰ καταφύγω εἰς ἀλλόγουρον μακρόν, ὥστε μόλις τὸν λάβωσι πρὸς τὸ τέλος τοῦ παρόντος μηνός. Ὁ σκοπός μου ἦτο νὰ κοινολογηθῆ ἐγρήγορα μεταξὺ τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν ξένων ἡ ἱστορία τῆς πρὸ 1900 ἐτῶν συμφορᾶς τῶν Χίων,

καὶ τῆς εἰς αὐτοὺς βοηθείας τοῦ αἰμοδόρου Σύλλα. Ὁ ἐδῶ ἐφημεριδογράφος (Constitutionel, 5 Ἰανουαρίου) τὸ ἐπῆρεν ἀπὸ τὸν Διάλογον καὶ τὸ ἐτύπωσε, μὲ καλὸν βέβαια σκοπὸν, ἀλλ' ὅμως τόσον κολοβά, καὶ τόσον ἀνόητα, ὥστε δὲν καταλαμβάνει τις τίποτε. Τὸν ἔστειλα (τὴν 4 τοῦ παρόντος) εἰς τὸν πρόεδρον μὲ ἄλλα τινὰ βιβλία, τὰ ὅποια μ' ἐζήτησε δι' ἐπιστολῆς τοῦ 2 Δεκεμβρίου 1827 ἀπὸ Ἀγκῶνος, ὅπου εὕρισκετο ἀκόμη προσμένων τὸ πλοῖον. Αὐριον ἀποκρίνομαι εἰς τὴν ἐπιστολήν του, ἣτις μ' ἔδωκε χρηστάς ἐλπίδας περὶ τῶν ὁποίων μὲ βεβαίονει σκοπῶν του εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος.

Ἔλαβα τὰ 100 φρ.

Ἄν τὸ κρίνης εὐλόγον, στείλε τὴν παροῦσαν ἐπιστολήν εἰς τὸν πενθερόν σου, ἐπειδὴ δὲν ἔχω οὔτε καιρὸν οὔτε δύναμιν νὰ γράφω καὶ πρὸς αὐτὸν τὰ αὐτά. Ἀπὸ τὰ μουζαλώματά μου καταλαμβάνεις εἰς ποίαν κατάστασιν εὕρισκομαι.

Σ' εὐχομαι τὴν κατάκτησιν τῆς πατρίδος. Οἱ Χῖοι εἰς τὴν Χίον μέλλουν νὰ μείνωσι Χῖοι. Ο. Ο.

Λγ'.

Πρὸς ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΝ.

118.

Σεβάσμιε Πρόεδρε,

Τὴν ἐπιστολήν τῆς 2 Δεκεμβρίου τοῦ περασμένου ἔτους ἀνέγνωσα μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν, βλέπων ὅτι κατενόη-

σες τὸν εἰλικρινῆ σκοπὸν τοῦ διαλόγου. Ἡ πατρὶς ὄλη σ' ἐπαρεκάλει δι' ἐμοῦ, νὰ ἔχῃς εἰς πᾶσάν σου πράξιν καὶ βουλήν, ἀκαταπαύστως πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν πρόγονον Τιμολέοντα, καὶ ἀπ' αὐτὸν νὰ λαμβάνῃς συμβουλήν.

Τροχὸς ἄρματος γὰρ οἶα,
Βίωτος τρέχει κυλισθείς·
Ὀλίγη δὲ κεισόμεθα
Κόνις, ὀστέων λυθέντων.

Ὁ ἀκαταπαύστως κυλιόμενος οὗτος βίωτος ἄλλο δὲν ἀφίνει εἰς τὴν ἐξουσίαν μας παρὰ νὰ τρέξωμεν νομίμως τὸ ὅποσον εἰς καθένα ἡνοιξεν ἢ πρόνοια στάδιον μικρὸν ἢ μέγα· αἴΩ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ.»
Τὸ ἀνοιχθὲν εἰς σὲ ἀπὸ τὴν Πρόνοιαν στάδιον ὑπερβαίνει καὶ τὸ πολὺ· ἐπειδὴ σοῦ ἐμπιστεύθη ὀλοκλήρου ἔθνους εὐδαιμονίαν. Εἶν' ἀπ' ἐκεῖνα τὰ στάδια τὰ ὅποια δὲν ἀνοίγονται πλὴν μίαν φορὰν εἰς κάθε 500 ἢ 1000 ἔτη. Γνωρίζεις ἐκ τῆς παλαιᾶς ἱστορίας, πῶς τὸ ἔτρεξεν ὁ Τιμολέων, καὶ ἐκ τῆς νέας, πῶς ὁ Ναπολέων. Ὁ δυστυχὴς οὗτος μέγας ἄνθρωπος, ἀλλ' ὄχι μέγας ἀνὴρ, εἶχε πολὺ πλείοτερα τοῦ Τιμολέοντος μέσα καὶ βοηθήματα νὰ τὸ τρέξῃ λαμπρῶς· ἀλλὰ τοῦ ἔλειπεν ὁ θεϊότατος ἔρωσ τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας, ὅστις ἐπύρωνε τὴν γενναίαν ψυχὴν τοῦ Τιμολέοντος. Sapiienti satis. Συγχώρησε καὶ τὰ ὀλίγα ταῦτα εἰς γέροντα, ὅστις δὲν ἐκολάκευεν οὐδὲ νέος ὦν ποτὲ κάμεινα.

Ἡ πενία μου (τὴν ὁποίαν βλέπω ὅτι γνωρίζεις) δὲν με κατασιχύνει, ἐπειδὴ δὲν ἐγεννήθη οὗτ' ἀπ' ἀργίαν οὗτ' ἀπ' ἀσωτίαν, ἀλλ' ἀπὸ περιστάσεις ἀπροσδοκῆτους· μὲ θλίβει ὁμως, διότι μ' ἐμποδίζει νὰ συνεισφέρω κ' ἐγὼ ὅσον ἐπιθυμῶ εἰς τὰς πολλὰς χρείας τῆς πατρίδος. Μ'

ὄλον τοῦτο δὲν ἔλειψα νὰ πέμψω δῶρα τινὰ εἰς τὴν ἐν Ναυπλίᾳ φιλάνθρωπον ὀνομαζομένην ἐταιρίαν, ἣτις δὲν μ' ἐφιλανθρωπεύθη οὐδὲ κἄν μὲ μίαν ἀπόκρισιν.

Περὶ τῶν ὁποίων ζητεῖς τριῶν ἀντιτύπων τῶν πονημάτων μου, ἐδίστασα μικρόν, ἂν ἔπρεπε νὰ τὰ στεῖλω· διότι ἐξ αὐτῶν σχεδὸν ὄλων μέλλεις νὰ εὔρης, μέρος εἰς τὴν ῥηθεῖσαν Ἑταιρίαν, καὶ μέρος δῶρα τῶν Ζωσιμάδων, ἀμέσως σταλέντα δι' ἐμοῦ εἰς αὐτὴν τὴν Βουλὴν, ἣτις οὐδ' αὐτὴ μὲ ἠξίωσεν ἀποκρίσεως, ἴσως δὲ οὐδὲ τοὺς Ζωσιμάδας. Ἀπὸ τὴν παράξενον ταύτην σιωπὴν καὶ ἀπὸ τὰς λοιπὰς τῶν πράξεις, συμπεραίνω, ὅτι καὶ τὰ βιβλία, ἂν δὲν ἐσκορπίσθησαν κακηγκάκως (φεῦ!) κοιτάζονται ἀκόμη ἀμελημένα εἰς κάμμίαν γωνίαν.

Διὰ τοῦτο περικλείω ἐδῶ ἀντίγραφα ὄλων τῶν σημειώσεων, παρακαλῶν θερμῶς νὰ ἐρευνήσης, νὰ τὰ παραλάβῃς ὅλα, καὶ νὰ τὰ οἰκονομήσης, ὡς κρίνεις συμφέρον εἰς τὴν παιδείαν τοῦ γένους. Αὐτὰ (τὰ σταλθέντα λέγω δῶρα κατὰ τὸ 1826 καὶ 27 ἔτος) εἶναι τὰ ἐξῆς:

Δῶρον τῶν Ζωσιμάδων, τόμοι διαφόρων συγγραφέων (τυπωμένων δι' ἰδίας τῶν δαπάνης),	1008
— Ἀνωνύμου ἐκ τῆς Ὁδησοῦ	300 Ἐγχειρίδιον Ἐπικτήτου.
— τοῦ αὐτοῦ	— — 300 Λυκουργ. κατὰ Λεωκ. 600
— τοῦ Κοραῖ	100 Πολ. Πλουτάρχου
— τοῦ αὐτοῦ	100 Διαλόγους. 200
	τόμοι 1808

Παρὰ τοῦτα καὶ πρὸ τούτων ἐστάλησαν (τὴν 12 Ἀπριλίου, 1825) ἐκ προσταγῆς καὶ πληρωμῆς τῶν

ἐν Λονδίῳ ἐπιτρόπων Ὀρλάνδου καὶ Λουριώτη, διάφοροι Συγγραφεῖς (τυπωμένοι διὰ δαπάνης μου), ἤγουν Στράβων, Ἀριστοτέλους Ἠθικά καὶ Πολιτικά, Μάρκος Αὐρήλιος, Ξενοκράτης, Ἡλιόδωρος, Ὀνήσανδρος, Ἱεροκλῆς, Ἱπποκράτης καὶ Γαληνός, Πλουτάρχου Πολιτικά, Βεκκαρίας, Ἰλιάδος αἱ τέσσαρες Ῥαψωδίαί τόμοι,	175
Τὴν 10 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐκ δωρεᾶς καὶ προσταγῆς τοῦ ἐν Μόσχῃ Γεωργίου Ῥιζάρη, οἱ αὐτοὶ σχεδὸν διάφοροι συγγραφεῖς, ὡς οἱ ἀνωτέρω, πρὸς τὸν ἐν Λιβόρνῳ Πάλην, νὰ τὰ κατευθύνῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα.	348
Τὴν 12 Δεκεμβρίου ἐκ προσταγῆς καὶ πληρωμῆς τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως Ξενοφώντος Ἀπομνημονεύματα ἐνωμένα μὲ τὸν Γοργίαν τοῦ Πλάτωνος σώματα	300
Σώματα 823	Τόμοι 2631

Εἰς τὸν Dufart παρέδωκα, κατὰ τὴν διαταγὴν σου, τρία ἀντίτυπα ἀπὸ καθὲν σύγγραμμα τῶν ἐκδόσεων μου, τῶν ὁποίων ἡ τιμὴ συμποσομένη εἰς φρ. 277,50 μοῦ ἐπληρώθη. Εἰς αὐτὰ λείπουν ὅσα ἐξεδόθησαν μὲ δαπάνην τῶν Ζωσιμάδων, ὅχι μόνον διότι προέστειλαν αὐτοὶ τόσα, ὥστε νὰ μὴν ἔχω πλέον ἐδῶ παρὰ σχεδὸν τὰ χρειάζομενα διὰ τοὺς βιβλιοπώλας, ἀλλὰ καὶ διότι οὐδὲ κύριος ἤμην νὰ τὰ σημειώσω εἰς τὴν ὁποίαν καταβάζω τὰ μὲ δαπάνην μου ἐκδοθέντα. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐλπίζω νὰ σὲ στείλω καὶ ἄλλα ἐκ τῶν Διατριβῶν τοῦ Ἐπικτήτου, δωρημένα ἀπὸ Χίους διὰ νὰ διαμοιράζωνται εἰς τοὺς

Ἑλληνας πτωχοὺς σπουδαστάς, καὶ ὄχι εἰς τοὺς δυνα-
τοὺς νὰ τὰ ἀγοράζωσι.

Ἐπειδὴ περὶ Χίων ὁ λόγος, ἡ ἐλευθέρωσις τῆς Χίου
βεβαιουῦται ἀπ' ὅλα τὰ μέρη· τοῦτο ὁμῶς δὲν ἀρκεῖ,
ἀλλ' εἶναι χρεῖα καὶ ἡ φυλακὴ τῆς νᾶ κυρωθῆ ὡς ἐν ἀπὸ
τὰ ἀπαραίτητα τῆς πραγματευομένης εἰρήνης ἄρθρα.
Τοῦτο ἐλπίζουν οἱ ταλαιπῶροι Χῖοι ἀπὸ τὴν φιλανθρω-
πίαν τῶν μεσιτῶν ἡγεμόνων, καὶ παρακαλοῦν τὸν Ἑλ-
ληνα καὶ φιλέλληνα Πρόεδρον νὰ ἐνθυμίση εἰς τοὺς ἡγε-
μόνας (ἂν καὶ ἐκεῖνοι τὸ παραβλέψωσι διὰ διπλωματικὰς
προφάσεις) τὴν πρὸ 1900 ἐτῶν συμφορὰν τῆς Χίου, μηδὲ
νὰ τοὺς ἀφήση νὰ φανῶσιν ἀσυμπαθέστεροι παρὰ τὸν
αἰμοβόρον Σύλλαν εἰς τοὺς ταλαιπῶρους Χίους.

Περὶ δὲ τῶν ἔξω τῆς πατρίδος μεираκίων μας, τὸ
συμφερότερον μὲ φαίνεται τὰ μὲν διεσπαρμένα εἰς τὰ
παράλια τῆς Ἰταλίας νὰ περιμαζεύσης αὐτοῦ, νὰ διδα-
χθῶσι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς Ἑλληνικὰ σχολεῖα,
ἀπὸ διδασκάλους Ἑλληνας· τὰ δὲ καλεσθέντα ἐδῶ ἀπὸ
ζῆλον φιλάνθρωπον μὲν, ἀλλ' ὄχι κατ' ἐπίγνωσιν, νὰ
μετοικίσης εἰς τὴν Γενεύαν, ὡς ἐπεθύμεις, καὶ ὡς ἐπεθύ-
μουν πρὸ πολλοῦ κ' ἐγώ. Δέν με λανθάνει, ὅτι χρειάζε-
σαι πόρους, « καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἐστὶ γενέσθαι τῶν
δεόντων. » Ἀλλὰ καιρὸς εἶναι, νομίζω, νὰ ζητήσης καὶ
πάλιν ἀπὸ τοὺς βαθυπλούτους Ἄγγλους δάνειον· καὶ
ἐλπίζω νὰ τὸ ἐπιτύχης, ἐὰν μάλιστα δείξης εἰς αὐτοὺς
ἐπιστάτην καὶ διοικητὴν τοῦ δανείου ἄνδρα ἀξιόπιστον,
ὅποιοι εἶναι οἱ ἐν Λόνδρῳ Ἄδελφοὶ Ῥάλλη. Ἄν τὸ κρί-
νης εὐλογον γράψῃ πρὸς τοὺς Ἄδελφούς Ῥάλλη περὶ
τούτου· ἐλπίς εἶναι νὰ τὸ κατορθώσῃ.

Κατευθύνου κύριος τὰ διαθήματά σου! τοῦτο σ' εὐχε-
ται ὁ μὲ σέβας καὶ ἀγάπην ὑπογραφόμενος.

Ἐκ Παρισίων, 5 Ἰανουαρίου 1828.

Ἐκράτησα τὴν ἐπιστολὴν ἕως τὴν σήμερον, διὰ νὰ ἀναγγεῖλω καὶ τὴν δωρεὰν τεσσάρων χρηστῶν πολιτῶν τὴν εἰς τοὺς ἀπόρους σπουδαστάς, τοὺς διδασκομένους τῇ ἑλληνικῇ γλῶσσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πέμπω λοιπὸν εἰς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ Θεόδωρον Πρασακάκη 4 κιβωτοὺς περιεχούσας 200 σώματα τῶν Διατριβῶν Ἐπικτήτου, διὰ νὰ τὰς κατευθύνῃ εἰς Ναυπλίαν. Οἱ τέσσαρες δωρη-
ται εἶναι οἱ ἐν Λονδίῳ ἀδελφοὶ Ῥάλλη, οἱ ἐν Τεργέστῃ Ζαννῆς Βλαστός, Ἀμβρόσιος Ῥάλλης (υἱὸς Στεφάνου Ῥάλλη) καὶ Ἰάκωβος Ῥώτας. Μὲ παρεκάλεσαν νὰ τὰ στείλω ἀπ' ὀνόματός μου· ἀλλὰ δὲν ἦτο δίκαιον νὰ σφε-
τερισθῶ τὴν χρεωστουμένην εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τὸ γένος εὐ-
γνωμοσύνην. Ἄν ἀγαπᾷς νὰ γνωρίσης, καὶ τὸν ἀνώνου-
μον τῆς Ὀδησοῦ, ἐκ τῆς χορηγίας τοῦ ὁποίου ἐστάλη-
σαν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1827 ἔτους τὰ ἀνωτέρω 300
σώματα Ἐγχειριδίου Ἐπικτήτου, καὶ 300 σώματα
Ἀπομν. Ξενοφῶντος, αὐτὸς εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος Μαῦρος.
Καὶ συμφέρον καὶ δίκαιον εἶναι νὰ γνωστοποιῶνται οἱ
συνεισφέροντες εἰς τὰς χρεῖας τῆς πατρίδος.

Καὶ πάλιν κατευθύνου κύριος τὰ διαθήματά σου!

11 Ἰανουαρίου 1828.

Ἄγνοῶν ἂν ἔλαβες τὴν εἰς τὴν ἐπιστολὴν σου (2 Δε-
κεμβρίου, 1827) μακρὰν μου ἀπόκρισιν, πέμπω τὸ ἀνω-
τέρω ταύτης ἀντίγραφον, ὡς εἶδησιν ἀναγκαίαν τῶν
κατὰ διαφόρους καιροὺς σταλέντων αὐτοῦ βιβλίων.

Μετ' ἐκεῖνα ἐστάλησαν εἰς τοὺς πένητας ὁμογενεῖς σπουδαστὰς ἀπὸ τοὺς ἐν Λονδίῳ Ἀδελφοὺς Ῥάλλη, διὰ τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ Πέτρου Σκυλίτση, 50 σώματα τοῦ πρώτου τόμου τῶν Ἀτάκτων. Τὰ κατεύθυνα περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου τοῦ παρελθόντος ἔτους πρὸς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ Πέτρον Σκυλίτσην.

Τώρα δὲ (τὴν 15 Φεβρουαρίου τοῦ παρόντος ἔτους) κατευθύνθη εἰς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ Ἰωάννην Μαυροκορδάτον κιβωτὸς (Ε. Π. Ν^ο 1) περιέχουσα ἄλλα 100 σώματα τοῦ αὐτοῦ πρώτου τόμου τῶν Ἀτάκτων. Χαρίζονται καὶ τοῦτα εἰς τοὺς πένητας σπουδαστὰς ἀπὸ τοὺς Ἀδελφοὺς Ζωσιμᾶ, οἱ ὅποιοι μοῦ τὰ ἐζήτησαν διὰ τῶν ἐν Τεργέστη Ἰακώβου Ῥώτα καὶ Ἰωάννου Βλαστοῦ. Πιθανὸν ὅτι ἔλαβες ἤδη καὶ παρὰ τοῦ Νικολάου Ζωσιμᾶ τὴν περὶ αὐτῶν εἶδησιν.

Παρακαλῶ νὰ φροντίσης νὰ γενῆ εἰς τὰς αὐτοῦ ἑφημερίδας ἡ ἀγγελία τῶν δωρητῶν, καὶ τῶν Ἀδελφῶν Ῥάλλη καὶ τῶν Ζωσιμάδων. Ἡ δῆλωσις τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐγνωμοσύνης ἀπὸ τοὺς εὐεργετούμενους, σιμὰ τοῦ δικαίου καὶ συμφέρει εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐξώλαμπρα ἐλπίζω ὅτι θέλει σταλθῆν καὶ ὁ δεῦτερος τόμος τῶν αὐτῶν Ἀτάκτων, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν πολύπονον ἐκδοσιν ἀσχολοῦμαι τώρα καταπονούμενος ἀπὸ γεροντικούς ἀρθριτικούς πόνους.

Αὐξάνουν τοὺς πόνους μου τούτους καὶ αἱ βουλαὶ τῶν ἰσχυρῶν εὐεργετῶν μας νὰ περισφίγῃσι (ἢ μᾶλλον νὰ πνίξωσι) τὴν ταλαιπωρον Ἑλλάδα εἰς ὄρια τόσον στενά, ὥστε νὰ ἦναι πάντοτε ἕτοιμον θῦμα εἰς τοῦ λύκου τῆς τῆς χεῖρας. Ἐλπίζω ὅτι δὲν θέλεις τοὺς ἀφήσειν νὰ πράξωσι τοιαύτην καὶ ἄτιμον καὶ ἀσύμφορον εἰς αὐτοὺς πρᾶ-

ξιν. Ἄρκει (ἂν δὲν λανθάνωμαι) νὰ τοὺς φοβερίσῃς, ὅτι σοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ κυβερνήσῃς τόσον κολοβὴν καὶ νάννον Ἑλλάδα· καὶ ἢ εἰς τὴν φρόνησίν σου κοινὴ παρ' αὐτῶν ὑπόληψις θέλει τοὺς φοβήσῃν, μὴ ἢ παραίτησίς σου αὐξήσῃ ἐπιπλέον τὰς δυσκολίας νὰ συμβιβασθῶσι πρὸς ἀλλήλους.

Φρόντισε, παρακαλῶ, νὰ σύρῃς αὐτοῦ τὰ ἐδῶ εὐρισκόμενα, ἂν ἦναι δυνατόν καὶ τὰ ἄλλου πανταχοῦ σκορπισμένα, ὁμογενῆ μειράκια, τὰ ἀπὸ δεκαπενταετοῦς καὶ κάτω λέγω, νὰ διδαχθῶσιν αὐτοῦ πρῶτον εἰς ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ ἀπὸ ἑλληνας διδαθκάλους τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἀπὸ τόσον μαλακὴν νεότητα ἀναθραμμένην ἔξω, ἢ Ἑλλάς κινδυνεύει νὰ λάβῃ Γάλλους, Ἄγγλους, Γερμανοὺς, Ἰταλοὺς, ἀλλ' ὄχι Ἑλληνας πολίτας. Συμβούλευσε καὶ τοὺς ἀπαιδεύτους γονεῖς των, νὰ μὴ στέλλωσιν ἔξω τὰ τέκνα των, πρὶν τὰ ἐφοδιάσωσιν αὐτόθεν μὲ τελείαν ἐπιστήμην τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, μόνῃς καὶ μόλις ἱκανῆς νὰ φυλάξῃ τὰ ἦθη των ἀμόλυντα.

Ὁ παρὰ σοῦ χορηγούμενος Ζυγομαλᾶς σὲ παρακαλεῖ δι' ἐμοῦ νὰ τοῦ ἐκτείνῃς τὴν εὐεργεσίαν εἰς ἕν ἐξάμηνον ἀκόμη πλέον τοῦ ὠρισμένου.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ περασμένου Ἰανουαρίου σ' ἐγράψαμεν κοινὴν ὁ Φωτίλας κ' ἐγὼ ἐπιστολὴν περὶ τῆς κληρονομίας τοῦ μακαρίτου Μακρῆ.

Κατευθύνοι κύριος τὰ διαβήματά σου! Τοῦτο καὶ πάλιν σ' εὐχεται ὁ μὲ σέβας ὑπογραφόμενος,

1 Μαρτίου 1829.

A. ΚΟΡΑΗΣ.

ΛΖ'.

Πρὸς ΠΟΛΥΖΩΪΔΗΝ.

119.

Ἐκ Παρισίων, 6 Μαΐου 1831.

Φίλιππε κ. Πολυζώδη,

Ἐλπίζω καὶ παρακαλῶ νὰ συγχωρήσης εἰς τὸ ὀδυνηρόν μου γῆρας τὴν ἕως τῆς παρούσης ὥρας σιωπὴν μου εἰς τὰς τρεῖς ἐπιστολάς σου, τῆς α' Σεπτ. καὶ 26 Δεκ. 1830, καὶ τῆς 5 Ἰαν. 1831. Ἴδα τὴν πρώτην σου προκήρυξιν, καὶ μ' ἐγνωστοποίησεν ἐσχάτως ὁ κ. Περιλλῆς καὶ τὴν δευτέραν, καὶ τὴν εἰς Ὑδραν μετάβασίν σου. Ἐκαμες καλὰ νὰ ἀσφαλίσῃς αὐτοῦ καὶ τὸ πρόσωπον καὶ τὴν ἐφημερίδα σου. Γράφε τώρα κρίνων καὶ ἀδεκάστως καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὰς πράξεις των, καὶ κρατῶν πάντοτε ἀνεξάλειπτον εἰς τὴν μνήμην σου τὸ «Μέμνας' ἀπιστεῖν κ.τ.λ.» Μετ' ὀλίγον θέλεις ἰδεῖν αὐτοῦ καὶ τὸν κ. Ζυγομαλᾶν, ἔτοιμον καὶ ἱκανὸν νὰ συνεργήσῃ εἰς ὅλα τὰ καλὰ καὶ δίκαια. Ἄσπασε ἀπὸ μέρους μου τοὺς κ. Γεώργιον καὶ Λάζαρον Κουντουριώτην. Ἀπὸ τὴν φιλοπατρίαν των ἐλπίζω δραστικωτάτην συνέργειαν. Παρὰ τὴν εἰς τὸ ἔργον σου συνδρομήν, τοὺς παρακαλῶ νὰ φροντίσωσι κατὰστασιν φροντιστηρίου καλοῦ καὶ τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς ἀλλοφύλου σοφίας. Εὐδαιμονεῖτε!

Ὁ φίλος σας Ο. Ο.

ΛΗ'.

Πρὸς τὸν πανοσιολογιώτατον Ἀρχιμανδρίτην
Κύριον ΑΝΘΙΜΟΝ τὸν ΓΑΖΗΝ.

120.

22 Ὀκτωβρίου 1801.

Ἀσπάζομαι σου φιλικῶς τὴν Ἐλλογιμότητα.

Παρακαλῶ νὰ μὲ συγχωρήσης, εἴαν ὁμοῦ μὲ τὸν Ἰπποκράτην δὲν σὲ ἔπεμψα καὶ τὸν Θεόφραστον. Ἐπειδὴ ἡ ἔκδοσις τούτου ἦτον πολὺ ἀρχαιοτέρα παρὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἰπποκράτους, ἐνόμισα ὅτι σὲ ἦτον ἤδη γνωστός· λάθε λοιπὸν τώρα καὶ ἀνάγνωθι καὶ αὐτὸν μὲ τὴν αὐτὴν φιλοσοφικὴν πρὸς τὸν ἐκδότην συγκατάβασιν, μὲ τὴν ὁποίαν ἀνέγνωσας τὸν Ἰπποκράτην. Καὶ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλον ἐξέδωκα ὄχι ὡς ἤθελα, ἀλλ' ὡς ἠδυνήθην. Ἦθελα ἴσως δώσει καὶ εἰς τοὺς δύο μορφήν καὶ τάξιν εὐπρεπέστεραν, εἴαν αἱ περιστάσεις μὲ τὸ ἐσυγχώρουν. Ἡ χρεία τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους εἶναι κατεπείγουσα· καὶ ὅστις δύναται νὰ συνεισφέρει καὶ τὸ μικρὸν εἰς τὴν ἀνέγερσιν τῆς πεσοῦσης Ἑλλάδος, πρέπει νὰ ταχύνη, ὅσον εἶναι δυνατόν, τὴν συνεισφοράν, καὶ ὄχι νὰ τὴν ἀναβάλλῃ μὲ πρόφασιν τοῦ νὰ τὴν πληρώσῃ δαψιλεστέραν εἰς ἄλλον καιρὸν. Τοῦ παντάπασι γυμνοῦ ἡ πρώτη χρεία εἶναι νὰ ἐνδυσθῇ· καὶ δὲν πρέπει νὰ πολυπραγμονῇ, ἂν τὰ προσφερόμενα εἰς αὐτὸν ἐνδύματα ἦναι τοῦ Ἰρου τὰ ράκη, ἢ

τῆς Ἀθηνᾶς ὁ πέπλος. Οἱ παρόντες Γραικοὶ φιλόμουσοι πρέπει νὰ ἀρκῶνται εἰς τὴν ἐντιμον ὑπουργίαν καὶ κλησιν τῶν ἐνδυτῶν τῆς Ἑλλάδος· οἱ στολισταὶ καὶ καλλωπισταὶ αὐτῆς ἀκόμη ἴσως δὲν ἐγεννήθησαν. Αὐτοὶ θέλουν εἶσθαι ἀναμφιβόλως εὐτυχέστεροι παρ' ἡμᾶς· ἀλλ' ὅχι διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἀφήσωμεν εἰς αὐτοὺς τὴν τιμὴν τοῦ νὰ φανῶσι καὶ προθυμότεροι φίλοι τῆς πατρίδος. Οὕτω κρίνω περὶ τῶν τοιούτων, καὶ οὕτω κρίνει, εἶμαι βέβαιος ὅτι, καὶ ἡ λογίότης σου. Περὶ δὲ τῶν ὄσων δι' ἄγνοιαν, ἢ διὰ πάθη, ἀνάξια ψυχῆς Ἑλληνικῆς, κρίνουσιν ἄλλως, λέγε ὡς λέγω καὶ ἐγώ, « Οὐ φροντίς Ἴπποκλείδῃ » Ἐρρωσο εὐδαιμονῶν! Ὁ φίλος Κ.

Μετ' ὀλίγας ἴσως ἐβδομάδας θέλω σε πέμψει μικρὸν ἄλλο βιβλίδιον γραμμένον εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν.

ΛΘ'.

Πρὸς τὸν κύριον ΙΩΑΝΝΗΝ ΟΡΑΑΝΔΟΝ.

121.

22 Φεβρουαρίου 1807.

Ἀσπάζομαί σε,

Δὲν ἐνθυμοῦμαι νὰ ἔλαβα, πρὸ τῆς κατὰ τὴν 27 Νοεμβρίου ἐπιστολῆς σου, ἄλλην παρὰ μίαν κατ' ἀρχὰς

τῆς ἀποδημίας σου. Ἀπεκρίθην ἢ ὄχι εἰς ἐκείνην, μήτε τοῦτο δὲν μὲ τὸ ἀναφέρει ἢ μνήμη μου. Αἱ ἀσχολίαι μου εἶναι τόσον πολλαί, ὥστε μόλις μ' ἀφίνουσι καιρὸν νὰ προνοήσω τὰς σωματικὰς μου χρείας· ἐκ τούτου προέρχεται ὅτι παραπονοῦνται πολλοὶ φίλοι διὰ τὴν σιωπὴν μου· ἀλλὰ δὲν ἐξεύρουσιν ὅτι « οὐδ' Ἡρακλῆς πρὸς δύο. »

Χαίρω ὅτι εὐρίσκεσαι εἰς τὴν πατρίδα σου· ἀλλ' ἔπρεπε καὶ νὰ προθυμηθῆς νὰ τὴν ὠφελήσῃς, προξενῶν εἰς αὐτὴν διὰ τῆς συμβουλῆς σου, διδασκάλους, φροντιστήρια, καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὴν παιδείαν καὶ καλὴν ἀνατροφὴν τῶν συμπολιτῶν σου νέων. Βλέπεις τί κάμνει ἡ ἀπαιδευσία· γυμνῶνουσιν οἱ Ἕλληες (ὡς λέγεις) τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὰ λείψανα καὶ μαρτύρια τῆς ἀληθινῆς δόξης· Τί πταίουσιν εἰς τοῦτο οἱ Ἕλληες; Τὸ ἀμάρτημα εἶναι τῶν ἀπαιδευτῶν Ἀθηναίων, οἱ ὅποιοι δὲν εἶναι καλοὶ νὰ φυλάξωσι τὰ προγονικὰ των κτήματα. Ὑγιαίνει!

Ὅ Κ.

122.

22 Ἰουνίου 1825.

Φίλε Πολίτα,

Ἀποκρίνομαι εἰς δύο μερικὰς ἐπιστολάς σου 13 Μαΐου καὶ 14 Ἰουνίου, καὶ τρίτην ἄλλην κοινὴν μετὰ τοῦ Κ. Λουριώτη (τὸν ὅποιον ἀσπάζομαι) 20 Μαΐου.

Περὶ τῶν λαμπρῶν νικῶν τῆς Ἑλλάδος ὅσας αὐτόθεν μ' ἐκοινωνήσας, καὶ ὅσας ἐγὼ μαθὼν ἀπὸ Τεργέστης παρεκάλεσα τὸν φίλον Μαῦρον νὰ σὲ κοινωνήσῃ, δὲν εἶναι χρεῖα νὰ σὲ εἶπω ἂν ἐχάρην, οὐδὲ νὰ σ' ἐρωτήσω ἂν ἐχάρης. Εἶθε ἡ κοινὴ χαρὰ νὰ στεφανωθῇ μὲ τὴν ἀνυπέβλητον χαρὰν τῆς αὐτονομίας! διότι (νὰ σὲ εἶπω τὴν ἀλήθειαν) ἂν καὶ ἔπαυσα πρὸ πολλοῦ νὰ φοβοῦμαι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Τούρκων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐνοχλοῦμαι ὁμως ἀπὸ τὸν φόβον μὴ γεννηθῶσι Τούρκοι εἰς τὴν Ἑλλάδα, τόσον πλειότερον, ὅσον οἱ Ἑλληνικοὶ οὗτοι Τούρκοι, οἱ ἐκκλησιαζόμενοι εἰς τοὺς χριστιανικοὺς ναοὺς καὶ ἀκούοντες τὸ Εὐαγγέλιον, εἶναι ἀσυγκρίτως μιαιώτεροι ἀπὸ τοὺς ἀκροατὰς τοῦ ναμαζίου Τούρκους. Ἐλπίζω ὅτι ἡ κυβέρνησις, καὶ ἐξαιρέτως ὁ σεβάσιμος αὐτῆς Πρόεδρος, προσέχει καὶ ἀγρυπνεῖ, νὰ μὴν ἰσχύσωσιν οἱ Ταρτούφοι τοῦ Πατριωτισμοῦ. Τὸ ἰσχυρότερον μέσον ν' ἀποφύγῃ τὰς παγίδας τῶν εἶναι ἡ γρήγορος ἐξάπλωσις τῆς παιδείας εἰς τὸ γένος, καὶ ἡ ἀπόλυτος ἐξουσία τοῦ τύπου. Ὅταν λέγω ἐξουσίαν ἀπόλυτον, ἐξαιρῶ τὴν συκοφαντίαν καὶ τὴν δυσφημίαν. Διὰ τὰ δύο ταῦτα εἶναι δίκαιον νὰ κολάζωνται ἀπὸ τοὺς νόμους οἱ ἐφημεριδογράφοι· ἀλλὰ παρεκτὸς τούτων, πρέπει νὰ ἔχωσι τὴν ἄδειαν νὰ ἀνακρίνωσι τὴν διαγωγὴν τῶν πολιτῶν, καὶ μάλιστα τῶν πολιτευομένων, ἢ γουν ἐκείνων, ὅσοι ὑπουργοῦν μικρὸν ἢ μέγα τι ὑπουργημα τὴν πολιτείαν. Ἄν τῶν δεθῶσιν αἱ χεῖρες νὰ μὴ γράφωσι περὶ αὐτῶν, ἐγρήγορα μέλλει νὰ δεσμευθῇ ἡ αὐτονομία τῆς Ἑλλάδος. Αὐτοῦ βλέπεις, φίλε, ὅτι ἐξετάζεται δημοσίως εἰς τὰς ἐφημερίδας αὐτῶν τοῦ βασιλέως τῶν ἀδελφῶν ἡ διαγωγή· αὐτοῦ βλέπεις τοὺς χρεωστοῦντας ἡγεμονικοὺς νὰ κατατρέχωνται καὶ

νὰ ἀναγκάζωνται εἰς πλήρωσιν τοῦ χρέους των, ἀπὸ τὸν παραμικρὸν πολίτην δανειστήν. Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ἀκόμη οὔτε βασιλεῖς, οὔτε βασιλέων συγγενεῖς. Οὐαὶ εἰς ἡμᾶς, ἂν ἀρχίσωμεν ἀπὸ τῶρα νὰ σεβώμεθα ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ἐσφετερίσθησαν, ἢ ἔλαβαν ἀπὸ τοὺς κόλακας των τίτλους ἐναντίους εἰς τὴν Ἴσονομίαν! Ἄλλὰ πάλιν τὸ λέγω, ἡ ἀνάκρισις τῆς διαγωγῆς τῶν τοιούτων πρέπει νὰ στηρίζεται εἰς ἀποδείξεις ἀναντιρρήτους, καὶ ὄχι εἰς συκοφαντίας. Ὁ συκοφάντης ἀδικεῖ τὴν πατρίδα, ἐπειδὴ ταράσσει τὴν ἡσυχίαν τῆς· ἀλλὰ δὲν κάμνει ὀλιγώτερον κακὸν εἰς αὐτήν, ὅστις κρύπτει τὰ ἀποδειγμένα, διὰ σέβας, φόβον, ἢ ἄλλην τινα πρόφασιν. Εἰς τοὺς φρονίμους ὀλίγα, καὶ τὰ ὀλίγα ταῦτα ὡς εἰς φρόνιμον τὰ γράφω, μὲ πίστιν ὅτι καὶ μόνος ἔχεις νὰ τὰ ἐξεύρης. Δὲν φοβοῦμαι κανένα, οὐδὲ τίποτ' ἐλπίζω ἀπὸ κανένα· δὲν συγχωρεῖται πλέον εἰς τὴν ἡλικίαν μου οὔτε διὰ φόβον οὔτε δι' ἐλπίδα νὰ σιωπήσω ὅ,τι κρίνω ὠφέλιμον εἰς τὴν πατρίδα· ἀλλὰ πάλιν σὲ λέγω, αἱ κρίσεις καὶ ἀνακρίσεις μου πρέπει νὰ στηρίζωνται εἰς ἀποδείξεις ἀναντιρρήτους.

Τὸ ὅποῖον μ' ἐκοινώνησες ψήφισμα τῆς κυβερνήσεως εἶχα τὸ λάθειν πρὸ πέντε ἢ ἕξ ἡμερῶν ἀπὸ Λιβόρνον. Μ' ἐχαροποίησε τὸ πλεόν, ὅτι τιμᾷ τὴν κυβέρνησιν εἰς τοὺς ἀλλογενεῖς, ὡς φροντίζουσιν περὶ τῆς παιδείας τῶν νέων.

Ἐξεύρεις, νομίζω, ὅτι ἐπεμψα πρὸ πολλοῦ φρ. 1200 εἰς τέσσαρας μερίδας, δῶρον τῆς γενναίας χήρας τοῦ περιφήμου Ὀλλανδοῦ Προφέσσороς Wyttenbach, διὰ τοὺς πληγωμένους. Πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἡ αὐτὴ χήρα μ' ἐπεμψεν ἄλλα τριακόσια φράγκα, ὄχι διὰ τοὺς πληγωμένους, ἀλλὰ διὰ τοὺς πληγωτάς. Ἡ ἐπιθυμία τῆς χήρας

είναι (λέγει) νὰ μοιρασθῶσιν εἰς δύο, καθένα 150 φρ., ναύτας ἀπλοῦς (καὶ ὄχι καπιτάνους ἢ ναυάρχους) οἱ ὅποιοι κριθῶσιν ὅτι ἐφάνησαν τολμηρότεροι εἰς τὴν προσκόλλησιν τῶν ἐμπρηστηρίων (brulots). Κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς λοιπῆς ἔγγραφας κατὰ τὴν 12 τοῦ περασμένου Μαρτίου πρὸς τὸν σεβάσμιον Πρόεδρον, πέμψας εἰς αὐτὸν καὶ τὰ 300 φρ. διὰ τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ κ. Θεοδώρου Πρασακάκη, καὶ παρακαλῶν τὴν σεβασμιότητά του νὰ πληρῶσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς γενναίας χήρας. Συλλογιζόμενος ὁμως τώρα ἐνθυμήθη τὸν περίφημον εἰς τὴν προσκόλλησιν τῶν ἐμπρηστηρίων Κανάρην, καὶ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ὁ σεβάσμιος Πρόεδρος θέλει ἀνταμείψειν τὸν Κανάρην, ὡς εἶναι δίκαιον. Μ' ὅλον τοῦτο, παρακαλῶ σε, μὴν ἀμελήσῃς νὰ δώσῃς νύξιν περὶ τούτου εἰς τὸν σεβάσμιον Πρόεδρον. Ὁ Κανάρης εἶναι ἄξιος ἀμοιβῆς καὶ ὡς φοβερὸς πυρπολητὴς τῶν τυράννων, καὶ ὡς πτωχὸς, καὶ τὸ ἐντιμότερον δι' αὐτὸν, ὡς ἀφιλοκερδῆς. Μὴ τὸ ἀμελήσῃς νὰ ζήσῃς!

Σ' εὐχομαι ἀπὸ ψυχῆς εὐδαιμονίαν, καὶ παντοτινὴν ἐνθύμησιν ὅτι μόναι οἱ ἄδολοὶ ἐρασταὶ τῆς πατρίδος τὴν ἀποκτῶσι!

Ο. Ο.

123.

Ἐκ Παρισίων, 6 Αὐγούστου 1825.

Φίλε Πολίτα,

Ὁ φίλος Κοντόσταυλος μ' ἔφερε τὴν 27 Ἰουλίου ἐπιστολήν σου, καὶ ἀνεχώρησε τὴν 3 τοῦ παρόντος, συνω-

δευμένος με δύο μου ἐπιστολάς πρὸς τὸν σεβαστὸν Πρόεδρον τοῦ Νομοτελεστικοῦ συνεδρίου· τὴν μίαν μακρὰν πρὸς πολλοὺς (ἂν ὄχι ὅλους) καὶ τῶν κυβερνητῶν καὶ τῶν ἀντιπροσώπων, καὶ τὴν ἄλλην μικρὰν ἰδιαιτέρως πρὸς τὸν βῆθέντα Πρόεδρον, ἀφίνουσας τὴν ἐξουσίαν εἰς αὐτὸν νὰ κοινωνήσῃ ἢ ὄχι τὴν μακρὰν, ὅπως τὸν διδάξωσιν αἱ περιστάσεις, συμβουλευόμενος καὶ τὸν Κοντοσταυλον. Ἡ ἐκλογή καὶ ἀποστολή τοῦ Κοντοσταύλου σᾶς κάμνει τιμὴν· ἐπειτηδειότερον εἰς τὴν ὑπόθεσιν δὲν ἠθέλετ' εὔρεϊν ἄλλον κανένα.

Ἐμαθα ἀπὸ τὸν φίλον Μαῦρον τὰς ὑποφίας καὶ τὰς λύπας σου περὶ τοῦ μέλλοντος νὰ σᾶς ἔλθῃ νέου συνεργοῦ. Μὴ λυπεῖσαι· δεχθῆτε τον μὲ ὄλην τὴν προσήκουσαν εὐμένειαν. Ἄν ἔχῃ ὅπως οὖν ψυχὴν μαλακὴν, τὸν κερδαίνετε διόλου, καὶ τὸν κατασταίνετε ἀληθινὸν συμπράκτορα, καὶ ὄχι ἀντιπράκτορα. Ἄν κατὰ δυστυχίαν τοῦ ἦναι σκληροτράχηλος, ἢ εὐμενὴς ἀποδοχὴ σας σᾶς ἀπολύει ἀπὸ πάσαν ἐνοχίαν, καὶ ἀφίνει εἰς μόνον αὐτὸν κακίαν ἀπροφάσιστον.

Εἰς ὅλας σας τὰς πράξεις ἓνα μόνον σκοπὸν ἀποβλέπετε, τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος· καὶ αἱ φιλίας καὶ αἱ ἔχθραι σας ἀπ' ἄλλο τι ἄς μὴ γεννῶνται παρὰ ἀπὸ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος. Ἄλλὰ τί λέγω Ἐχθραι! Οὐδὲ τοὺς κακοὺς πρέπει κανεὶς νὰ ἐχθρεύεται· ἀρκεῖ νὰ προσέχῃ νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ, ὅσον τὸ δυνατόν, ἀπὸ τὰ πολιτικὰ ὑπουργήματα, διὰ τὸν φόβον μὴ βλάψωσι τὴν πατρίδα. Διὰ νὰ περάσῃ τις τὸν ὀλιγοχρόνιον τοῦ βίου τούτου δρόμον, μία μόνη ὁδὸς εἶναι «Ἡ δι' ἀνθρώπων» ὡς ἔλεγεν ὁ διὰ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος φονευθεὶς ἀπὸ Ταρτούφους Σωκράτης. Εἰς τὸ δι' ἀνθρώπων τοῦτο πέ-

ρασμα μὴν ἐλπίσης ν' ἀπαντήσης δεξιὰ καὶ ἀριστερά σου ἀγγέλους, ἀλλ' ἀνθρώπους, καὶ καλοὺς καὶ κακοὺς, καὶ φρονίμους καὶ ἀνοήτους. Εἶναι καὶ ἄλλη ὁδὸς τοῦ βίου, τὴν ὁποίαν ὀδεύουν οἱ ζῶντες εἰς τὰς ἐρήμους ἀναχωρηταί· ἀλλὰ τοιαύτην ὁδὸν οὔτ' ὁ Σωκράτης τὴν συμβουλεύει, οὔτε σύ, εἶμαι βέβαιος, ἔχεις ὄρεξιν νὰ τὴν περάσης. Ἐκεῖνη εἶναι ὁδὸς διὰ θηρίων· εἰς τὴν πολιτικὴν ὁδὸν, ἂν ἀπαντῶμεν ἀνθρώπους μὴ διαφέροντας παρὰ τὴν μορφήν ἀπὸ τὰ θηρία, εὐρίσκομεν ὅμως κάποτε καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸ πρᾶγμα ἀνθρώπους. Τούτους χρεωστοῦμεν νὰ κάμνωμεν φίλους καὶ συμμάχους ὑπὲρ τῆς πατρίδος κατὰ τῶν κακανθρώπων.

Ὁ φίλος Μαῦρος, ἔπειτα καὶ ὁ Κοντόσταυλος, μ' ἐκινώνησαν τὴν ζήτησίν σου περὶ σφραγίδος. Τύπωσε, ἂν ἀγαπᾷς, εἰς τὸ μέσον τὴν δικαιοσύνην μὲ τὴν ζυγαρίαν της. Ἄλλ' εἰς τὸν γύρον τί νὰ γράψωμεν; Εἶναι ὠραία τοῦ Σωκράτους τὰ λόγια ταῦτα, « Οὐχ οἶόν τε ἄνευ δικαιοσύνης ἀγαθὸν πολίτην γενέσθαι » ἀλλ' εἶναι πολλὰ μακρὰ διὰ τὸν γύρον τῆς σφραγίδος. Ἄλλο συντομώτερον τοῦ αὐτοῦ Σωκράτους, « Δικαιοσύνη καὶ ἡ ἄλλη πᾶσα ἀρετὴ σοφία ἐστὶ. » Ἄν σὲ φανῇ καὶ τοῦτο μακρὸν, βάλε τὴν Ἑλληνικὴν παροιμίαν, τὴν εὐρίσκομένην καὶ εἰς τὸν Πλάτωνα καὶ εἰς τὸν Ἀριστοτέλην. ΙΣΟΤΗΣ, ΦΙΛΟΤΗΣ. Μὲ φιλότητα σᾶς ἀσπάζομαι καὶ τοὺς δύο.

Ὁ φίλος Ο. Ο.

Μ'.

Πρὸς ΘΕΟΔΩΡΟΝ ΠΡΑΣΣΑΚΑΚΗΝ.

124.

A Monsieur

*Monsieur Théodore Prassacaki, negociant, grec,
à Marseille.*

Φίλε συμπατριῶτα,

Τὰς δύο σου ἐπιστολάς τῆς 2 'Ιουνίου καὶ 3 'Ιουλίου ἔλαβα. Εὐχαριστῶ σε διὰ τὴν ἀπὸ τὸν Πίκκολον, ἣτις περιεῖχε καὶ ἄλλην ἀπὸ τὸν Βάμβαν. Καὶ τῶν δύο τὰ καλὰ εἶναι ἢ καλητέρα μορφή τὴν ὁποῖαν ἔλαβαν τὰ 'Ελληνικὰ πράγματα, καὶ αἱ χρησταὶ περὶ αὐτῶν ἐλπίδες. Ἐξώσθη (λέγουν καὶ οἱ δύο) ὁ Κόλαος τῶν ἐξωτερικῶν, καὶ ὠρίσθη εἰς τόπον αὐτοῦ ὁ Μαυροκορδάτος.

Ἄπο τοῦτον τὸν Μαυροκορδάτον ἔλαβα ἀπὸ τὸ Μεσολόγγιον ἐπιστολὴν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, ἣτις μ' ἐφάνη φρόνιμος καὶ εἰλικρινής· καὶ ὡς τοιαύτην πιστεύσας, τὸν ἀπεκρίθην τὴν 4 τοῦ παρόντος διὰ μακρῶν. Εἰς τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς μου ἐσύστησα εἰς αὐτὸν θερμῶς ὡς χρέος του τὴν ἀπολύτρωσιν τῆς Χίου. Τοῦτο σᾶς λέγω, διὰ νὰ θαρρύνω πλειότερον τὰς ἐπιχειρήσεις σας. Τώρα μάλιστα ὁπότε ἀνέλαβε τὸ μινιστέριον τῶν ἐξωτερικῶν (δὲν τὸ ἤξευρα ἀκόμη τότε), δὲν ἦτον ἀσύμφορον, ἂν ἔχετε κἀνένα συμπατριώτην εἰς Πελοπόννησον, νὰ προσκολληθῇ εἰς αὐτόν.

Τοῦ Βεκκαρίου ἡ δευτέρα ἔκδοσις μὲ μακρὰ Προλεγόμενα (εἰς τὰ ὅποια θέλεις εὐρεῖν τὴν ἐξήγησιν τῶν Κολάων) ἐτελειώθη. Δὲν ἐξεύρω ἂν πρέπη γὰρ σὰς τὰ στείλω στιχωμένα ἢ ῥαμμένα. Τὸ στιχωμα μού προξενεῖ δαπάνην πλειοτέραν· εἶναι ὁμως εὐπρεπέστερον καὶ ἴσως παρακινητικώτερον εἰς ἀγοράν. Τὰ συστένω εἰς τὴν φροντίδα σοῦ καὶ τοῦ φίλου Ψύχα, νὰ τὰ σκορπίσετε γρήγορα, καὶ εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἀσφαλῶν· ὄχι μόνον διότι ἡ κατάστασις μου μὲ συμβουλεύει τὸ ἀκίνδυνον, ἀλλὰ πολὺ πλέον, διότι ἐλπίζω (ἴσως ἀπατῶμαι) ὅτι ἡ ἀνάγνωσις μέλλει νὰ προξενήσῃ ὠφέλειαν καὶ εἰς τὸν λαόν καὶ εἰς τοὺς *Αὐθέντας* του ἢ καὶ *Πρίγκιπας*. Ὁ Μαυροκορδάτος δὲν ὑπογράφεται Πρίγκιψ· καὶ ἂν ὑπεγράφετο, ἀπόκρισιν δὲν ἤθελε λάβειν ἀπ' ἐμέ. *Ce sont des imbeciles qui lui ont attaché ce grelot*, διὰ νὰ φθειρώσῃ καὶ αὐτόν, καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐλπίζομένην εὐδαιμονίαν. Ἐνδέχεται νὰ τὸ νοστιμεύεται καὶ αὐτός, καὶ ἂν οὕτως ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, δὲν θέλει νοστιμευθῆν τὴν ἀπόκρισίν μου. Ὅπως ἂν ἦναι, « ἂ γέγραφα, γέγραφα, » ἄλλα παρὰ ταῦτα δὲν ἔμαθα, οὐδὲ νὰ μάθω πλέον μὲ συγχωρεῖ τὸ γῆρας, τὸ ὅποῖον δὲν ἔχει πλέον οὔτε τί νὰ φοβῆται, οὔτε τί νὰ ἐλπίζῃ. Εὐχομαι εἰς ὅλους σας νὰ ἐλπίζετε ὅλα τὰ καλὰ, ἀλλὰ καὶ νὰ φοβῆσθε πάντοτε ὅσα κάμνουν τοὺς ἀνδρας ἀνδράποδα. Μὴ γένοιτο, φίλοι μου! Ἡ ἐλευθερία μόνη εὐγενίζει καὶ ἀληθῶς *πριγκιπίζει* τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων.

Ο.Ο.

15 Ἰουλίου. [1823].

Τὰς ἐπιστολάς μου μὴν ἀναγινώσῃς εἰς καθένα.

A Monsieur
Monsieur Théodore Prassacaki, négociant grec,
à Marseille.

Φίλε συμπατριῶτα,

Δὲν ἐνθυμοῦμαι τὴν ὥραν ταύτην, ἂν σὲ χρεωστῶ ἀπόκρισιν, οὐδὲ καιρὸν ἔχω νὰ σκαλίζω ὁ ταλαίπωρος εἰς σωρὸν ἐπιστολῶν, αἱ ὁποῖαι πίπτουν κατὰ τῆς κεφαλῆς μου καθημέραν ὡς βραγδαία βροχή. Ἐπὶ μόνην τὴν Ἀφρικὴν δὲν εἶχα ἀκόμη λάβειν ἐπιστολήν· ἰδοὺ καὶ ἀπὸ τῆν Ἀφρικὴν ἐπιστολή, εἰς τὴν ὁποίαν βλέπεις τὴν ἐδῶ κλεισμένην ἀπόκρισιν. Εἰς αὐτὴν νὰ μὴν ἀποκριθῶ ἦτον ἀδύνατον καὶ παντελῶς ἀπάνθρωπον, πρὸς τὴν ὁποίαν ἔδειξε φιλάνθρωπίαν εἰς ἡμᾶς ὁ καλὸς οὗτος Δανός. Στείλέ την παρακαλῶ σε σφραγισμένην καὶ συνωδευμένην μὲ δύο σου στίχους γράμματος, καὶ ἓνα Βεκκαρίαν ἀπὸ τοὺς ραμμένους. Ἐπειδὴ δὲν πωλοῦνται, ἄς χαρίζωμεν. Εἰς αὐτὸν ὁμῶς εἶναι χρέος καὶ ὄχι χάρις, τὸν καλὸν καὶ φιλάνθρωπον νέον. Δὲν ἐμπορεῖς νὰ λογιᾶσης πόσην προθυμίαν ἔδειξε νὰ ἐρευνήσῃ καὶ νὰ ἀνακαλύψῃ τοὺς πολλοὺς δυστυχεῖς ὁμογενεῖς αἰχμαλώτους, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ἐννέα ἢ δέκα Χῆροι, ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες. Σοῦ ἐσημείωσε τὰ ὀνόματα ὁ Φουρναράκης.

Ἐπὶ τὴν Τεργέστην μανθάνω, ὅτι ἐλάβετε αὐτοῦ τὴν ὁποίαν ἐπεμψα τὴν 20 Ὀκτωβρίου πρὸς τὸν κύριον Ψύχαν ἐγκύκλιον ἐπιστολήν. Αὐτῆς ἴσον ἐστάλη εἰς Τεργέ-

στην και ἄλλο εἰς Λόνδραν ἀπ' ἐμέ. Ἐλπίζω ὅτι ἐφροντίσετε νὰ στείλετε αὐτόθεν ἴσον και εἰς Λιβόρνον. Ἐκάμνετε καλὰ νὰ πέμψετε ἔν ἴσον και εἰς Ὀδησσόν, ὅπου μανθάνω τώρα ἀπροσδοκῆτως ὅτι εὐρίσκονται ὄχι ὀλίγοι Χῖοι.

Ἄπροσδοκῆτως, λέγω, διότι ἔλαβα περὶ τὰ μέσα τοῦ Νοεμβρίου ἐκεῖθεν ἀπὸ ἀνδρα ἄγνωστον εἰς ἐμέ, Δημήτριον Κωνσταντουλάκη, ἐπιστολὴν πολλὰ Λακωνικὴν, ἐπειδὴ δὲν εἶναι πλὴν εἰς μόνον ἔνδεκα καταβατὰ! Καὶ μ' ὅλα ταῦτα τὰ ἔνδεκα καταβατὰ, ἂν μ' ἐρωτήσης τί γράφει, τί θέλει, τί ζητεῖ ἀπ' ἐμέ, σὲ βεβαιῶνω, ὅτι δὲν εἶμαι εἰς κατάστασιν νὰ σοῦ τὸ ἐξηγήσω. Ἄν ὁ Φουρναράκης δὲν ἐλάμβανε τὸν κόπον νὰ μοῦ τὴν ἀναγνώσῃ, ἴσως δὲν ἐξαρχοῦσεν ἡ δύναμις μου εἰς τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς. Ὡς τόσον τὸν ἀπεκρίθην και ἐγὼ εἰς στίχους ἔνδεκα. Τὸν εἶπα πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι αὐτόθεν μέλλετε νὰ στείλετε πρὸς τοὺς ἐκεῖ Χῖους ἀντίγραφον τῆς ἐγκυκλίου, και τὸν παρεκίνησα νὰ παραβλέψῃ τώρα τὰς ἰδίας του δυστυχίας, και νὰ ἐνώσῃ και αὐτός, και οἱ λοιποὶ ἐκεῖ εὐρισκόμενοι Χῖοι τὰς δυνάμεις των μὲ τὰς ἰδικὰς σας εἰς τὴν ἀπολύτρωσιν τῆς πατρίδος.

Ἡ ἀπολύτρωσις αὐτῆς ἂν δὲν κατορθωθῇ τὸν χειμῶνα τοῦτον, δὲν τολμῶ νὰ σοῦ φανερώσω ὅσα φοβοῦμαι διὰ τὴν μέλλουσαν αὐτῆς τύχην. Εἰς τοὺς φρονίμους ὀλίγα.

Τὸν γηραιὸν πατέρα σου ἀσπάζομαι. Ὑγιαίνειτε ὅλοι· εἰς ὅλους εὐχομαι τὴν ἀνάκτησιν τῆς πατρίδος!

20 Δεκεμβρίου 1823.

Ο. Ο.

A Monsieur
Monsieur Théodore Prassacaki, négociant grec,
à Marseille.

Φίλε πολίτα,

Ἔχω τρεῖς ἐπιστολάς σου, 17 Ἰουνίου, 3 καὶ 7 Ἰουλίου. Μὲ τὴν τελευταίαν ἔλαβα τὰ θαυμαστά Πορτογάλλια, καὶ σὲ ὑπερευχαριστῶ. Ἀπ' αὐτά, φίλε ἔρρηξα 30, καὶ ἐμοιράσθην τὰ λοιπὰ μὲ τοὺς φίλους, ὄχι τόσον ἀπὸ καλοσύνην μου (σὲ τὸ ἐξομολογοῦμαι), ἀλλὰ διὰ τὸν φόβον μὴ πάθῃσι καὶ αὐτὰ τὴν τύχην τῶν 30. Τοῦτο σὲ λέγω, διὰ νὰ μὴ με στέλλῃς εἰς τὸ ἐξῆς τοιαῦτα δῶρα. Δῶρον ἀπὸ σὲ ἄλλο δὲν ζητῶ, οὐδὲ προσμένω παρὰ τὸ πολῦτιμον δῶρον τῆς φιλίας σου. Καὶ πάλιν εὐχαριστῶ σε.

Τὸν Φουρναράκην εἶπα νὰ βάλῃ εἰς τὴν πόσταν διὰ σὲ ἓν σῶμα τῆς νέας ἐκδόσεως τοῦ Λυκούργου κατὰ Λεωκράτους. Δέξε πρὸς ὥρας αὐτό, ἕως νὰ σὲ στείλω δεύτερον ἄλλο στιχωμένον. Μὴν εἴπῃς, νὰ ζήσῃς! κἀνένα, ὅτι τὸ ἔλαβες ἀμέσως ἀπ' ἐμέ, ἀλλ' ὅτι τὸ ἐζήτησες. Εἰς τὴν σελίδα 4' τῶν Προλεγομένων, ὁ λόγος εἶναι περὶ τοῦ καλοῦ μας Βάμβα, τὸν ὅποιον (ἂν ἐνθυμᾶσαι τὰς Γραικικὰς ἐφημερίδας) ἐπολέμησεν ἀδίκως ἕνας λιγομναλῆς, διὰ τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ἀπόκρισιν ὁ Β. πρὸς τὸν ποτὲ Ὀδυσσεά.

Σ' εὐχαριστῶ διὰ τὴν ὁποίαν ἔστειλες ἐπιστολήν μου

εις τὸν Βλαστόν. Ἀλλογύρους ἀναγκάζομαι νὰ κάμνω, διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων. Ὁ κατάρτατος Μέτερνιχ ἐπιθυμῶν νὰ διδάξῃ τὸν χαμάλην τὴν πολεμικὴν, τὸν ἔρρηξεν εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Δὲν ἐτελείωσε τὸ πρᾶγμα· ἄλλα παχύτερα μέλλεις ν' ἀκούσῃς. Δὲν ὑποφέρει ἀδικίας ἢ Πρόνοια. «Λάκκον ὄρυξε καὶ ἀνέσκαψε, καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον, ὃν εἰργάσατο.»

Ἄς ἔλθωμεν εἰς τὸν φιλόπονον ἱερέα σου. Ἐκαμε καλὰ νὰ παραιτηθῇ τὸν Rosier. Εἶναι πάμπολλα νεώτερα γεωπονικά, καὶ ἀκολούθως ἀκριθέστερα. Ταύτας τὰς ἡμέρας βλέπω εἰς τὴν Revue encyclopédique τοῦ περασμένου Ἰουνίου (σελ. 641) τὴν ἀγγελίαν γεωπονικοῦ συγγράμματος μεταφρασμένου ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴν εἰς τῶν Γάλλων τὴν γλῶσσαν, καὶ ἐπιγραφόμενον L'agriculture pratique et raisonnée, par Sir John Sinclair εἰς δύο τόμους καὶ πωλούμενον ἰδῶ φρ. 15 ἀπὸ τὸν Βιβλιοπώλην ἢ Βιβλιοπώλισσαν, Madame Huzard. Δὲν γνωρίζω τὸ σύγγραμμα, ἀλλ' οἱ ἔπαινοι τοὺς ὁποίους κάμνει περὶ αὐτοῦ ἐν Revue encyclopédique, καὶ ἡ ἰδία μοι πίστις, ὅτι οἱ Ἄγγλοι ἔκαμαν μεγάλας προόδους εἰς τὴν γεωπονίαν, μ' ἀναγκάζουν νὰ τὸ κρίνω καλόν.

Ἄλλὰ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο. Ἰ γνωρίζει ὁ μεταφραστὴς τὰ Ἑλληνικά μας Γεωπονικά; Αὐτὰ εἶναι τυπωμένα εἰς Λειψίαν εἰς τόμους τέσσαρας, κατὰ τὸ 1781, Ἑλληνολατινικά, καὶ τὸν εἶναι ἀναγκαῖα, ἂν ὄχι δι' ἄλλο, διὰ κἄν τινὰς λέξεις τεχνικάς. Ἐπιγράφονται· «Γεωπονικά, Geoponicorum, sive de re rustica libri XX κ.τ.λ. a Io. Nicolao Niclas. Εἶναι συνωδευμένα μὲ σημειώσεις σοφάς, ἀπὸ τὰς ὁποίας δύναται νὰ ὠφεληθῇ, ἂν γνωρίζῃ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν.

Ἄπο ἐπιστολῆς πρὸς ἐμὲ τοῦ κ. Νικολάου Ζωσιμᾶ, γραμμένης 31 Μαρτίου, μανθάνω, ὅτι σ' ἔγραψε τὰ χρειώδη περὶ τῶν σταλμένων κιβωτῶν βιβλίων.

Σ' εὐχομαι ὑγίαν, εὐτυχίαν καὶ τὴν ἀνάκτησιν τῆς πατρίδος, ὁ φίλος Ο.Ο.

19 Ἰουλίου 1826.

Σήμερον δίδεται εἰς τὴν Πόσταν ὁ Λυκοῦργος.

Σημείωσέ με τὸ κατευοδίον του.

127.

A Monsieur

Monsieur Théodore Prassacaki, à Marseille.

Φίλε πολίτα,

Ἀσπάζομαι καὶ σὲ καὶ τὴν ἀγαπητὴν σου σύζυγον. Ἀκούω μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν ὅτι ἀνέλαβ' ἐντελῶς τὴν ὑγίαν της, καὶ τὴν εὐχομαι καὶ νὰ τὴν φυλάξῃ. Παρακαλῶ σε νὰ μὲ δώσης πληροφορίαν περὶ τοῦ ἐξῆς ζητήματος, μὲ τὴν ὑπομονὴν σου.

Ἐδῶ, πρὸ ἡμερῶν ἢ πρὸ τινων ἐβδομάδων, ἔφθασεν ἓνας ἀπὸ τοὺς συμπολίτας Χίου, τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας, ἐπονομαζόμενος Ἰουστινιάνης. Αὐτὸς ἔρχεται ἀπὸ τὴν Ῥώμην, ὅπου διέτριψεν ἔτη πολλά, ἐλεύθερος ὁμως, ὡς φαίνεται, ἀπὸ τῆς Παπικῆς αὐλῆς τὰ φρονήματα. Περὶ τῆς Χίου λαλῶν, μού ἰστόρησε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ

τουτο· ὅτι πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως δύο ἢ τρία ἔτη, ὑπῆ-
γεν ἐκεῖ ἓνας ἀπὸ τοὺς Ἰησοῦίτας ὀνομαζόμενος Padre
Franco, ὅστις ἔμβασεν εἰς τοὺς ὀμοδόξους του τὴν λα-
τρείαν τῆς καρδίας τῆς Μαρίας (le sacré coeur de
Marie), καὶ προσέτι διήγειρεν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ὀμοδό-
ξων του μὲ τὰς καθημερινὰς διδαχὰς του τόσο ἐνθου-
σιασμόν, ὥστε πολλοὶ νέοι ἔλαβαν ἱερατικὸν ἐπάγγελμα,
καὶ πολλαὶ νέαι ἔγιναν Βεγύναι (ἢ κατὰ τὴν χιακὴν διά-
λεκτον βεΐναι ἐκ τοῦ γαλλ. *beguines*—καλογραφαὶ Σ.Ε.).
Πιστεύω ὅσα μὲ διηγήθη περὶ τούτου.

Ἐπεθύμουν ὁμως νὰ ἔχω ἀσφαλεστέραν καὶ λεπτομε-
ρεστέραν πληροφορίαν καὶ ἀπὸ σὲ καὶ ἀπὸ τοὺς αὐτοῦ
λοιποὺς συμπολίτας, οἱ ὅποιοι ἀναμφιβόλως πρέπει νὰ τὰ
ἤκούσετε καὶ πολλοὶ καὶ νὰ τὰ ἴδετε. Πρῶτον, τὸνομα
καὶ τὴν ἡλικίαν, καὶ τὴν πατρίδα (ἢ καὶ τὴν πόλιν ὅθεν
ἦλθεν, ἢ ἐστάλη) τοῦ διδασκάλου τῆς καρδιολατρείας.
Δεύτερον, ἂν ἡ καρδιολατρεία ἦτο κάρχητέρα γνωστὴ εἰς
τοὺς ἐκεῖ Παπιστάς, ἢ ἂν ὁ Φράγκος πρῶτος τὴν ἐδί-
δαξε· καὶ τελευταῖον εἴ τι ἄλλο ἐξεύρετε περὶ τούτου·
μὲ τὴν ὑπομονὴν σου ὁμως, ὡς εἶπα, καὶ ἀφοῦ μάθης
καὶ ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ὅσα ἴσως δέν σου εἶναι γνωστά.

Καὶ πάλιν σὰς ἀσπάζομαι· καὶ πάλιν παραγγέλλω εἰς
τὴν ἀγαπητὴν σου σύζυγον τὴν πρόνοιαν τῆς ὑγείας της.
Τὸν ἐρχόμενον Σεπτέμβριον (ἂν εὐρίσκωμαι ἀκόμη εἰς τὸν
κόσμον) ἐλπίζω νὰ τῆς πέμψω βιβλιάριον, χρήσιμον, ἂν
δέν ἀπατῶμαι, καὶ εἰς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης τὴν κα-
τανόησιν, καὶ εἰς τὰς περὶ ὀμιλουμένης σήμερον γλώσ-
σης μας ἐρεύνας. Εὐδαιμονεῖτε!

Ο.Ο.

4 Ἰουλίου 1828.

Ἀποδίδουν τὴν ἀποτυχίαν τῆς Χίου εἰς τὰς διπλω-

ματείας τῶν εὐεργετῶν μας· καὶ τὸ πιστεύω τόσον εὐκολώτερα, ὅσον καὶ τὸ ἐφοβούμην καὶ τὸ ἐπρόβλεπα πάντοτε. Κοινωνήσε με, νὰ ζήσης! καὶ περὶ τούτου ὁ,τι αὐτοῦ ἐμάθετε ἀσφαλέστερον.

128.

*A Monsieur
Monsieur T. Prassacaki, à Marseille.*

Φίλε πολίτα,

Κατασπάζομαι καὶ σὲ καὶ τὴν ἔντιμον φίλην ἀδελφήν. Ἔχω τὸ γράμμα σου τῆς 25 Μαΐου. Περὶ τῆς φροντίδος τῶν παρελθόντων καὶ παρόντων σ' εὐχαριστῶ· περὶ δὲ τῶν μελλόντων, φρόντισε νὰ μὲ ἀνεθυμίσῃς, ὅταν ἔλθῃ ὁ καιρὸς, πόσα ἐπιθυμοῦμε ἀπὸ τὰ εἰς τὰ ὅποια τώρα καταγίνομαι μὲ σωματικούς δεινοὺς κόπους καὶ μὲ ψυχικὰς ἀνίας· διότι, φίλε, ἡ μνήμη μου ἐξησθένησεν ὀλότελα, καὶ δὲν εἶμαι πλέον παρὰ νεκρὸς περιπατῶν.

Αἱ ψυχικαὶ μου ἀνίαι εἶχαν παρηγορηθῆν ἀπ' ὅσα βλέπεις καὶ ἀκούεις νεαρὰ καὶ ἀπροσδόκητα συμβάντα. Ἀλλὰ τὰς ἀνήγειρε πάλιν τὴν 12 τοῦ παρόντος, ἡ ἀπὸ Κερκύρας 8 Ἰουλίου ἐπιστολὴ τοῦ Βάμβα. Τώρα μάλιστα ἦτον ὁ καιρὸς νὰ εὐρεθῇ ἐδῶ, καὶ αὐτὸς μὲ λέγει ὅτι προσμένει τώρα τὴν ἀποικίαν, νὰ ὑπάγῃ πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ νὰ ἴδῃ ἂν κατορθώνεται ἡ εἰς Εὐβοίαν

κατάστασις. Ἄν τοῦτο δὲν λάβῃ τὴν ποθουμένην ἔκβα-
σιν, τότε (λέγει) ἔρχεται εἰς τοὺς Παρισίους.

Ἄλλ', ὡς τὸ ἔγραφα πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς τὸν Μαυ-
ροκορδάτον, τὸ ἐπαναλαμβάνω καὶ πρὸς σέ, διὰ νὰ πλη-
ροφορήσῃς καὶ τὸν Βάμβαν. Ἄδηλον πότε καὶ πόσον
τόπον μέλλει νὰ σᾶς συγχωρήσῃ ὁ Κυβερνήτης (ὅστις
φαίνεται ὅτι δὲν σᾶς πολλαγαπᾷ) εἰς τὴν Εὐβοίαν· ἄς
ὑποθέσωμεν ὁμῶς, ὅτι καὶ σᾶς τὸν ἐσυγχώρησε κατὰ τὴν
ἐπιθυμίαν σας. Ἡ συγχώρησις μόλις ὀρίσθη πρὸς τὰ τέλη
τοῦ παρόντος ἔτους. Ὅλον τὸ 1831 ἔτος μόλις ἀρκεῖ νὰ
πληρώσετε τὰς πρώτας ἀπαραιτήτους χρείας τῆς νέας
οἰκονομίας (nouveau ménage). Εἰς τοῦτο τὸ διάστημα
μόνην χρείαν ἔχετε κολυβογραμμμάτων ἀλληλοδιδακτι-
κῶν, καὶ ὄχι διδασκαλιῶν τοῦ Βάμβα. Ἐντοσοῦτω ὁ
Βάμβας ἤμποροῦσε νὰ διατριβῇ ἐδῶ, νὰ γνωρισθῇ, ν'
ἀγαπηθῇ, νὰ σεβασθῇ. Ἐκ τούτου ἐγεννᾶτο πρῶτον κα-
λὸν διὰ τοὺς Χίους παρὸν καὶ βέβαιον νὰ προσκολληθῇ
τὸνομα τῶν Χίων εἰς τὸ Λύκειον αἰωνίως· καὶ δεύτερον
ἐλπίζόμενον ἀξιολογώτερον τῆς νέας Χίου καλὸν ἢ ἀνά-
κτησις τῆς παλαιᾶς. Ἐγνώρισες βέβαια τὸ ἔθνος τῶν
Γάλλων, ὅτι δὲν εἶναι ἄλλοι κοινωνικώτεροι καὶ μεταδο-
τικώτεροι καὶ φιλανθρωπότεροι παρὰ τούτους· τῶρα μά-
λιστα, ὅτε ἐξεπλύθησαν ἀπὸ τὴν παλαιὰν λέπραν, θέλουν
φιλοτιμηθῆν νὰ προστατεύσωσι, καὶ τοὺς ἐπιθυμοῦντας
νὰ ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ τὴν δουλείαν, ἂν ὄχι μὲ ὄπλα, μὲ
παντοίους ἄλλους τρόπους φιλανθρώπου διπλωματίας.

Συλλογίσου καλὰ, φίλε, ὅσα σὲ γράφω, καὶ κοινώνησέ
τα γρήγορα εἰς τὸν Βάμβαν. Διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ
Θεοῦ! μὴ χάσωμεν τοιαύτην ἀπροσδόκητον περίστασιν.
Δὲν ἔχω δύναμιν ὁ ταλαίπωρος νὰ τὸν γράψω πάλιν

κατευθείαν. Ἐσύμφερε νὰ τὸν γράψετε οἱ αὐτοῦ εὕρισκό-
μενοι κοινὴν προσκλητικὴν ἐπιστολὴν, λέγοντες ὅτι τὸν
προσκαλεῖτε διὰ τὴν ἀποικίαν, ἀλλὰ τὸν παρακαλεῖτε νὰ
περάσῃ προσώρας εἰς τὴν Γαλλίαν.

Τὴν ἐδῶ κλεισμένην παρακαλῶ σε νὰ κατευθύνῃς ἀσφα-
λέστατα πρὸς τὸν Κοντόσταυλον. Λέγω Ἄσφαλῆστατα,
διότι μανθάνω ἀπὸ τοὺς ἐκεῖθεν ἐρχομένους καὶ ὁμογενεῖς
καὶ ξένους, ὅτι ἤρχισε νὰ τολμᾶται καὶ τὸ ἀσέβημα τῆς
ἀνοιξεως τῶν ἐπιστολῶν, Γράψε λοιπὸν νὰ ζήσης! τὸν
ἀδελφόν σου νὰ προσέχῃ πῶς ἔχει νὰ περάσῃ τὴν ἐπι-
στολὴν ἀπὸ Σύρας εἰς Αἴγιναν. Εὐτύχει! Ο.Ο.

13 Αὐγούστου 1830.

129.

*A Monsieur
Monsieur T. Prassacaki, à Marseille.*

Φίλε πολῖτα,

Ἄσπάζομαι καὶ σὲ καὶ τὴν σεβασμίαν καὶ φιλόμουσον
χῆραν. Ἐλαβα τὴν ἐπιστολὴν σου, καὶ μὲ πολλὴν λύπην
καὶ τὴν ἀπὸ τὸν ἱερέα μας, τὸν ὅποιον ἀσπάζομαι.

Ἀπὸ ταύτας καὶ ἄλλας καὶ αὐτόθεν, καὶ ἀπὸ ἄλλους
διεσπαρμένους ἐξω τῆς Ἑλλάδος συμπολίτας, καὶ ἀπὸ
Σύραν καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος διαφόρους ἐπιστο-
λάς, ἐσυμπέρανα τὸ θερίζον τὰ σπλάγχνα μου θλιβερόν

τοῦτο συμπέρασμα : ὅτι οἱ Χῖοι ἀφίνοντες τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος, ἀφῆκαν ἐκεῖ (Οἰμοὶ !) καὶ ὅλην αὐτῶν τὴν πολιτικὴν καὶ ὁμονοϊτικὴν φρόνησιν, διὰ τὴν ὁποίαν, καὶ ὑπὸ τὸν ζυγὸν ὄντες, ἐδιακρίνοντο ἀπὸ ὄλων τῶν λοιπῶν ἑλληνικῶν πόλεων τοὺς πολίτας. Δὲν ἐμπορεῖς, φίλε, νὰ συλλογισθῆς πόσον μοῦ θερίζει, ὡς εἶπα, τὰ σπλάγγνα αὐτῆ τῶν Χίων ἢ διχόνοια.

Χθὲς ἀποκρινόμενος εἰς τοῦ Βάμβας τὴν μικρὰν ἐπιστολὴν συστατικὴν Κερκυραίου τινὸς πρὸς ἐμέ, δὲν ἐτόλμησα πλέον νὰ ἀνανεώσω τὴν πρόσκλησιν, διότι τοῦτο πλέον ἐκ μέρους ἐμοῦ μόνου ἦτο δεσποτικόν, καὶ ὄχι φιλικόν. Τὸν ἱστόρησα μόνον τὰ περὶ τῆς θλιθεραῆς ἀποτυχίας τοῦ φίλου Κρεατσούλη· τὸν ὁποῖον εἶπε νὰ μὴν ἀκούῃ τοὺς ἰατροὺς. Οἱ ψυχροὶ τόποι βλάπτουν τοὺς διὰ βιωτικὰς χρεῖας ἀναγκαζομένους νὰ τρέχωσιν εἰς τοὺς δρόμους δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, καὶ ὄχι τοὺς ἔχοντας ἐπάγγελμα οἰκουρικόν, καὶ πῦρ ἄφθονον νὰ ζεσταίνωνται. Ὅπως ἂν ἦναι, αὐτὸς γνωρίζει κάλλιον ἐμοῦ τὸ συμφερότερον εἰς ἑαυτόν. Ἐγὼ ὡς τόσον εἶπα τὸν Λαστερῆν, ὅτι χρειάζεται μῆνας τέσσαρας, νὰ φέρῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἄλλον ἱερέα εἰς τὸν τόπον του. Τοῦτο τὸ ψεῦδος ἐτόλμησα, διὰ τὸν φόβον μὴν ἀρπάσῃ ἄλλος τὴν τόσον ὠφέλιμον, κατὰ τὴν κρίσιν μου, εἰς τοὺς Χίους ἐπιστάσιαν Χίου εἰς τὸ Λύκειον, καὶ διὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι εἰς τὸ τετραμηνιαῖον τοῦτο διάστημα, ἢ ὁ Κρεατσούλης θέλει μεταβάλλει βουλήν, ἢ ὁ Βάμβας λυθῆν ἀπὸ τὰ δεσμά του.

Ὁ Βάμβας, φίλε, σᾶς ἔγραψε καθαρὰ, ὅτι μόνη πρόφασις εὐλόγος νὰ τὸν ἀπολύσῃ ἐκεῖθεν ἦτο μία κοινὴ τῆς πατρίδος πρόσκλησις· καὶ σεῖς, ἢ ἀπατημένοι ἀπὸ τὰς κενὰς ἐλπίδας τῆς ἀποικίας, ἢ ἀπ' ἄλλας δὲν γνωρίζω

ποιας αίτίας, δὲν ὠμονοήσετε, νὰ τὸν γράψετε κοινήν ἐπιστολήν αὐτόθεν ὑπογραμμένην ἀπ' ὅλους, καὶ ἄλλην παρομοίαν κοινήν οἱ ἀπὸ τῆς Σύρας, λέγοντες ὅτι τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος σας ἀπαιτεῖ τὴν εἰς Παρισίους μετάβασίν του. Ἰ Ἄρα εἶναι καιρὸς τώρα νὰ διορθώσετε τὴν ἀμέλειαν ταύτην;

Ἰ Διὰ τί ὄχι; Ἰ Ἄς γενῆ τὸ ἔργον ἰδικόν σου. Παρακίνησε τοὺς αὐτοῦ νὰ τὸν προσκαλέσετε κοινῶς· γράψε καὶ εἰς τὸν ἐν Σύρα ἀδελφόν σου νὰ παρακινήσῃ κ' ἐκεῖνος τοὺς ἐκεῖ ὅλους νὰ κάμωσι τοιαύτην κοινήν πρῶσκλησιν· καὶ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ὁ Βάμβας ἔρχεται.

Ἰ Ἐν τοσοῦτῳ καὶ πρὸ τούτων ἔμπορεῖς νὰ στείλῃς τὸν ἀνεψιόν σου εἰς τὸ Λύκειον, τὸ ὁποῖον ἔχει τώρα καὶ ἀρκετὴν ἐπιστημῶν παράδοσιν, καὶ ἀρκετὴν φυλακὴν τῆς σωφροσύνης τῶν νέων.

Ἰ Ἐμαθες βέβαια τὸν πνιγμὸν εἰς θάλασσαν τοῦ δυστυχοῦς Βαρδαλάχου πλέοντος ἀπὸ Σύραν εἰς Αἴγιναν. Μ' αὐτὸν ἱκαταίθησαν εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης καὶ δύο κιθωτοὶ τοῦ ἰδικοῦ μου τρίτου τόμου τῶν Ἀτάκτων. Ὁ Κοντόσταυλος μοῦ ζητεῖ νὰ ἀναπληρώσω καὶ αὐτούς, καὶ νὰ τὸν προσαποστείλω καὶ ἄλλα βιβλία ἀπὸ τὰς ἐκδόσεις μου, τὸ ὁποῖον θέλω πράξῃ τὴν ἐρχομένην ἐβδομάδα. Ὡς τόσον, ἐπειδὴ ἡ τύχη τῶν Ἀτάκτων συνέβη τοιαύτη, παρακάλεσε τὸν ἀδελφόν σου, νὰ στείλῃ εἰς τὸν Κοντόσταυλον μέρος ἀπὸ τὴν Συμβουλήν τριῶν ἐπισκόπων, καὶ μέρος ἀπὸ τὸν Βεκκαρίαν, ὅσα κρίνει, ἢ ἂς ἐρωτήσῃ πρῶτον τὸν Κοντόσταυλον πόσα θέλει. Εἰπέ, νὰ ζήσης! ἂν ἦν αὐτοῦ κατὰ τὸ παρὸν πλοῖον ἔτοιμον διὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἂν ἦναι συχνὴ ἢ ἐκεῖ τῶν πλέοντων διάβασις.

Δίδαξέ με καί τοῦτο. Εἰς τὴν πρὸ ἑνὸς μηνὸς σταλ-
θεῖσαν εἰς ἐμέ ἀπὸ Σύρας ἀναφορὰν τῶν Χίων πρὸς τὸν
Λεοπόλδον στολισμένην μὲ πολλοτάτας ὑπογραφάς, βλέπω
εἰς τὴν κεφαλὴν τούτων ὑπογραφὴν Ὁ Χίου κτλ. σκο-
τεινὰ μονοκονδηλιακὰ γραμμένα, κατὰ τὴν σκοτεινὴν
πολαιὰν τῶν Βυζαντίων συνήθειαν. Ἄν ἡ Χίος ἔχη ἀρ-
χιερέα (καὶ πιθανὸν ὅτι ἔστειλ' ἐκεῖ ὁ Παναγιώτατος!
κἀνενα Πανιερώτατον!), αὐτὸς οὔτ' εἰς τὴν Σύραν εὐρί-
σκετο, οὔτ' ἀπὸ τὴν Χίον ἐτόλμα νὰ στείλῃ τὴν ὑπογρα-
φὴν του. Καὶ πάλιν ἀσπάζομαί σε! Ο.Ο.

7 Ὀκτωβρίου 1830.

130.

A Monsieur

Monsieur Théodore Prassacaki, à Marseille.

Φίλε πολῖτα,

Ἀσπάζομαί σε πανοίκιον. Τὴν ἐπιστολὴν σου ἔλαβα,
καὶ τὴν συναλλαγματικὴν φρ. 276,50. Βλέπω ὅτι ἠθέ-
λησες νὰ πληρώσης 40 ἀντίτυπα ἀντὶ τῶν 30. Ἄν τὸ
ἔκαμες διὰ χρεῖαν ὑπάγει καλὰ· ἂν τὸ ἔκαμες δι' ἀρέ-
σκειαν (*complaisance*), δὲν ὑπάγει οὐδ' οὕτω κακὰ·
ἀλλ' ὁμως δὲν ἤθελα νὰ βαρύνεσαι ματαίως, εἰς καιρὸν
μάλιστα ὅτε χρεωστεῖτε ὅλοι νὰ ἐπιφορτισθῆτε τὰ ἱερά
καὶ ἀπαραίτητα μέλλοντα τῆς πατρίδος βάρη, ἂν ἡ Πρό-

νοια πληρώση τὰς ἐλπίδας μας. Ἐξεύρεις, ὡς εὐρισκό-
μενος εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ γάμου, τί θέλει νὰ εἶπῃ pouveau
ménage. Τοιαύτη εἶναι ἡ κατάστασις τῆς ταλαιπώρου
πατρίδος· ἣτις προσμένει ἀπὸ σᾶς τὰ τέκνα της, ὄχι
μόνον νὰ ἀναστήσετε ὅσα ἠφάνισαν οἱ ἄγριοι χαμάληδες,
ἀλλὰ νὰ προσθέσῃ ἀκόμη ὅσα μέλλει νὰ σᾶς δείξῃ καὶ
νὰ εὐκολύνῃ ἢ ἐλευθερίᾳ νέα καλὰ. Ἐκαμες καλὰ νὰ
πέμψῃς τὸ δῶρον σου εἰς τὸν Κορβανᾶν τῆς πατρίδος·
καὶ οἱ ἄλλοι ἄς κάμουν καθεὶς ὅ,τι τὸν ὑπαγορεύσει ἡ
συνείδησις του.

Τὸ ἀμάρτημα τοῦ δυστυχεστάτου Χίου εἶναι διπλοῦν.
Ἡμαρτε καὶ εἰς τὴν πατρίδα καὶ εἰς τὴν θρησκείαν. Εἰς
τὴν πατρίδα, διότι συνήργησε τὸ κατ' αὐτὸν εἰς τὸν
φρικτὸν κίνδυνον νὰ κατοικῆται τῶρα ἡ Πελοπόννησος
καὶ πολὺ μέρος τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος ἀπὸ ἀγρίους Ἄρα-
βας, καὶ ὄχι πλέον ἀπὸ Ἑλληνας. Εἰς τὴν θρησκείαν,
ὅτι ἔγιν' αἷτιος, τὸ κατ' αὐτόν, νὰ σκορπισθῶσι μεταξὺ
τῶν βαρβάρων πολλὰ Ἑλληνικὰ μειράκια καὶ κοράσια,
τοῦτα νὰ συνοικῶσιν μὲ ἄνδρας ἀσεβεῖς, ἐκεῖνα νὰ πλη-
ρόνωσι τὰς ἀσελγεῖς ἐπιθυμίας τοῦ σοδομιτικοῦ ἔθνους,
καὶ ὅλα ὁμοῦ νὰ καταπατήσωσι τὴν ὑπόσχεσιν, τὴν ὁποίαν
ἔκαμαν εἰς τὸ βάπτισμα, καὶ τὴν ὁποίαν ἔκαμε καὶ αὐτός
ὁ δυστυχεστάτος περὶ ἑαυτοῦ, καὶ ἀντὶ τοῦ « Ἀποτάσ-
σομαι τῷ Σατανᾷ καὶ συντάσσομαι τῷ Χριστῷ » νὰ λέ-
γῃσι τῶρα, « Ἀποτάσσομαι τῷ Χριστῷ, καὶ συντάσσομαι
τῷ Σατανᾷ ». Τοῦτο ἔκαμεν ὁ ἄθλιος, καὶ τοῦτο φωνά-
ζει ἐνδοθεν ἡ συνείδησις του, ἂν τοῦ ἔμεινε συνείδησις
ἀκόμη εἰς τὴν ψυχὴν.

Ἄλλὰ φοβοῦμαι, μὴ δὲν του ἔμεινε μηδὲ συνείδησις,
ἐπειδὴ ζητεῖ τῶρα, ἀφοῦ ἔβλαψε καὶ τὴν πατρίδα καὶ

τὴν θρησκείαν, νὰ τὰς ἀπατήσῃ καὶ τὰς δύο, προσφέρων δῶρον εἰς αὐτάς (ὡς τὴν θυσίαν τοῦ Κάλιν) πρὶν πρῶτον νὰ δείξῃ εἰλικρινῆ μετάνοιαν, ὡς νὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐξαλείψῃ τοιοῦτοτρόπως τὴν κηρυχθεῖσαν καὶ εἰς τὰς ἐφημερίδας ἀτιμίαν του. Πλανᾶται ὁ ταλαίπωρος. Χωρὶς προλαβοῦσαν μετάνοιαν φανεράν, καὶ ἂν ὄλα του τὰ ὑπάρχοντα μέχρι καὶ αὐτό του τὸ ὑποκάμισον ἂν προσφέρῃ, δὲν ὠφελεῖται τίποτε. Ἡ θρησκεία ἔχει πάντοτε τοὺς κόλπους ἀνοικτούς· ἀλλ' ἀπαιτεῖ πρῶτον μετάνοιαν, ἔπειτα δέχεται καὶ τὰς προσφοράς, καὶ προστάσσει καὶ τὰ λοιπὰ τῆς τέκνα νὰ δεχθῶσιν ὡς ἀδελφὸν τὸν μετανοήσαντα.

Ἔως ἐδῶ λαμβάνει τέλος τὸ περὶ θρησκείας· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἀμάρτημα εἶναι διπλοῦν, ἔχει καὶ ἡ πατρὶς νὰ ζητῆ λόγον περὶ τοῦ ἀδικήματος, καὶ νὰ ἐπιβάλῃ ποινὴν τὴν ἀτιμίαν, ἤγουν, νὰ τὸν ἀποβάλῃ ἀπὸ τὸν χορὸν τῶν πολιτῶν (citoyens), ἢ νὰ τὸν συγχωρήσῃ μὲ τὴν συνήθως γενομένην καὶ κηρυττομένην εἰς πολλὰς τοιαύτας περιστάσεις AMNHETIAN. Τοῦτο κρέμεται ἀπὸ τὴν κοινὴν τοῦ Ἐθνους Βουλὴν. Ἴσως κινηθεῖσα ἀπὸ τὴν διαλλαγὴν του μὲ τὴν θρησκείαν τὸν δεχθῆ καὶ αὐτὴ ὡς πολίτην. Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν πράξῃ τοῦτο δὲν ἀποβλέπει ἐσᾶς. Ἐσεῖς τοῦτο μόνον χρεωστεῖτε, νὰ τὸν δεχθῆτε μετανοοῦντα, ἐπειδὴ δέχεται τοὺς μετανοοῦντας ἡ θρησκεία, καθὼς ἐξεναντίας εἰς τοὺς προσφέροντας δῶρα χωρὶς μετάνοιαν λέγει μὲ τρομερὰν φωνὴν, « Τὸ ἀργῦριόν σου σὺν σοὶ εἶη εἰς ἀπώλειαν ! »

Ἐξηγοῦμαι καθαρώτερα· ἂν ἡ θρησκεία τὸν δεχθῆ, πρέπει νὰ τὸν δεχθῆτε καὶ σεῖς, καὶ ὡς ἀδελφόν, καὶ ὡς σύμβουλον καὶ συμβοητὸν εἰς τὰ περὶ τῆς Χίου· ἂν δὲν

τὸν δεχθῆ διὰ τὴν ἀμετανοησίαν του, οὐδ' ἐσεῖς χρεω-
στεῖτε νὰ τὸν δεχθῆτε ὡς σύμβουλον εἰς τὰ περὶ Χίου·
ὄχι ὅμως καὶ νὰ τὸν μισήσετε διὰ τοῦτο· ἅπαγε! διότι
ἀδελφὸς μένει πάντοτε, ἂν καὶ πλανημένος· ἀλλ' ἀδελ-
φός, ὡς ὁ Ἰουδαῖος, ὡς ὁ Τοῦρκος, ὡς ὁ Εἰδωλολάτρης,
μὲ τοὺς ὁποίους καὶ ἐμπορικὰ συναλλάγματα καὶ ἄλλας
ὑποθέσεις συμβαίνει νὰ ἔχετε πολλάκις. « Ἐὰν δὲ καὶ
» τῆς Ἐκκλησίας παραλοῦση, ἔστω σοι ὡς ὁ ἐθνικὸς καὶ
» ὁ τελώνης. » Καὶ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης, ἀδελφοί
μας εἶναι, ἐπειδὴ εἴμεθα ὅλοι ἐνὸς δημιουργοῦ τέκνα.
Ἄν ἔσφαλαν, ὁ πατὴρ Δημιουργὸς ἔχει μόνος τὸ δίκαιον
νὰ τοὺς κρίνῃ· εἰς ἡμᾶς ἄλλο δίκαιον δὲν μένει, ἢ μᾶλ-
λον χρέος ἀπαραίτητον, πλὴν τοῦτο μόνον, ὅταν ὁ λόγος
ᾗναι περὶ θρησκείας νὰ μὴ δεχώμεθα εἰς τὰ συμβούλια
μας τοὺς καταπατοῦντας τὴν θρησκείαν μας, τοὺς συνερ-
γήσαντας εἰς τὸν Τουρκισμόν τόσον μειρακίων καὶ κορα-
σίων χριστιανῶν.

Ἐπειτα, ζητῶν τώρα νὰ ἐμβῆ εἰς τὸ κοινὸν τῶν
Χίων συμβούλιον, καὶ νὰ συνεισφέρῃ εἰς τῆς πατρίδος
τὰς χρείας, μὲ ποῖον σκοπὸν τὸ ζητεῖ; διὰ νὰ ἐξαλείψῃ
τὴν ὁποίαν ἐπροσκόλλησεν εἰς τ' ὄνομά του ἀτιμίαν·
Σκοπὸς καλός, ὅστις δείχνει συνειδήσεως ἔλεγχον καὶ
κάποιαν ἀρχὴν μετανοίας, ἀλλ' ὄχι ἀρκετὸς οὐδ' ἀνά-
λογος μὲ τὸ ἀμάρτημα. Τὸ ἀμάρτημα ὑπερβαίνει ὅλα τὰ
ἀμαρτήματα· τόση πρέπει νὰ ᾗναι καὶ ἡ μετάνοια, νὰ
ὑπερβαίνῃ ὅλας τὰς μετανοίας. Διότι δὲν ἀρκεῖ νὰ διαλ-
λαχθῆ μὲ τὴν ζῶσαν καὶ παροῦσαν γενεάν μόνον· ἀλλὰ
ν' ἀφήσῃ καὶ εἰς τὴν ἐπερχομένην τ' ὄνομά του πλυμέ-
νον καὶ καθαρισμένον ἀπὸ πᾶσαν ἀτιμίαν. Μὴν ἀμφιβάλ-
λης, ὅτι καθὼς τώρα ἐγράφη εἰς τὰς ἐφημερίδας τ' ὄνομά

του, οὕτως μέλλει νὰ μείνη γραμμένον καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν· καὶ ἄλλη θεραπεία δὲν μένει δι' αὐτόν, παρὰ ἡ μέλλουσα νὰ κηρύξη τὸ ἀμάρτημά του ἱστορία, νὰ κηρύξη ἐνταυτῷ καὶ τὴν μετάνοιάν του. Ἐνα μόνον Χρῖστος ἀτιμον ἄνδρα μᾶς ἐγνώρισεν ἡ ἱστορία, ὅστις πρὸ σχεδὸν 2500 ἐτῶν ἔργον καὶ ἐμπόριον εἶχε νὰ εὐνουχίζῃ τὰ νέα παιδάκια, καὶ νὰ τὰ πωλῇ εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἑλλάδος Πέρσας. (Ἄς ἀναγνώσῃ τὴν ἱστορίαν ἢ φιλόμουσος Πουλχερία εἰς τὸν Ἡρόδοτον, Βιβλ. 8 κεφ. 105-106. Ἄν δὲν τὸν ἔχη, πρέπει νὰ τῆς προξενήσῃ καὶ τὸν Ἑλληνικὸν καὶ τὸν μεταφρασμένον εἰς τὸ Γαλλικὸν Ἡρόδοτον.) Ἐὰν ἡ χειρογραμμένη ἱστορία ἴσχυσε νὰ μᾶς φυλάξῃ τὸ ὄνομα τοῦ ἀτίμου ἀνδρός, (Πανιώνιος ὀνομάζετο) καὶ τὴν ὁποίαν ἔπαθε δικαίαν κόλασιν, ἃς συλλογισθῇ ὁ ταλαίπωρος * * *, ἂν ἡ τυπογραφία μέλλει νὰ λησμονήσῃ τὸ ἀμάρτημά του, τόσον χειρότερον τοῦ Πανιωνίου κακοῦ, ὅσον εἶναι χειρότερος ὁ τουρκισμὸς τοῦ εὐνουχισμοῦ.

Ἄπὸ τὰ μουζαλώματα τῆς ἐπιστολῆς μου καταλαμβάνεις, φίλε Πρασσακίκη, πόσον κόπον ἔδοκίμασα ὁ γέρον καὶ ἀσθενὴς νὰ τὴν γράψω. ! Εἰσεύρεις διὰ τί ὑπέφερα τόσον κόπον; Ὅσους γνωρίζῃς μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν μας ἔχοντας εἰς τὸ κρανίον των ἐγκέφαλον, νὰ τὴν ἀναγνώσῃς (χωρὶς νὰ τὴν ἐκβάλῃς ἀπὸ τὰς χεῖράς σου), καὶ ἂν τὸ κρίνετε εὐλογον, νὰ τὴν κοινωρήσετε καὶ εἰς αὐτὸν τὸν * * *, μὲ ἐλπίδα νὰ τὸν σώσωμεν πλύνοντες καὶ καθαρίζοντες τὸ ὄνομα του ἀπὸ τὴν ἀτιμίαν μεγάλου ἀμαρτήματος διὰ μεγάλης μετανοίας. Ἄδελφός μας εἶναι· χρεωστοῦμεν νὰ τὸν βοηθήσωμεν (οὐδ' ἡμεῖς ἀναμάρτητοι ὄντες) εἰς τὴν μεγάλην του ταύτην συμφοράν.

Ὁ Φ. Φ. σὲ ἀσπάζεται, καὶ λέγει ὅτι τὰ 22 φρ. ἔμελλε νὰ σὲ τὰ πληρώσῃ ὁ Σκυλίτσης.

Τὴν 16 τοῦ παρόντος σ' ἐβάρυνα μὲ ἐπιστολὴν διὰ τὸν Ἰακωβάκην, μὲ τὴν ὁποίαν μ' ἐβάρυναν ἀπὸ τῆς Λόνδρας. Τὴν ἔστειλα πρὸς σέ, ἐπειδὴ εἶχεν ἀναχωρήσειν ἀπεδῶ, κ' ἔμελλεν (ὡς μὲ εἶπαν) νὰ περάσῃ αὐτοῦ διὰ τῆς Γενεύης.

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ ἔτους ἐλπίζω νὰ σὲ στείλω τὸν δεύτερον καὶ τελευταῖον τόμον τῶν Διατριβῶν Ἐπικτήτου.

Ἄσπασε, νὰ ζήσης! ἀπὸ μέρους μου τὸν Ἀργέντην, καὶ εἶπέ τον ὅτι ἔλαβα τὰς ὁποίας μ' ἔστειλεν ἐπιστολὰς ἀπὸ τῆς Σύρας.

Σᾶς εὐχομαι τὴν ἀνάκτησιν τῆς πατρίδος!

30 Νοεμβρίου 1827.

Ὁ φίλος ΚΟΡΑΗΣ.

ΜΑ'.

Πρὸς ΑΓΡΑΤΗΝ.

131.

Ἐντιμότατε κύριε Ἀγράτη!

Μὲ χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν μεγάλην λαμβάνω τὸ δῶ-
πλωμα τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, ἣτις μέλλει νὰ ὀνομασθῇ
εἰς τὸ ἐξῆς Μήτηρ τῶν Ἀκαδημιῶν τῆς νέας Ἑλλάδος.

Ἐὰν ἡ πολλή μου ἡλικία, βεβαρυμένη ἀπὸ φιλολογι-

κὰς ἀσχολίας, καὶ σωματικὰς ἀσθενείας, δὲν μὲ συγχωρῆ πλεόν νὰ ἤμαι ὠφέλιμος εἰς τὴν νέαν ταύτην Ἀκαδημίαν, θέλω ὁμως διπλώσειν τὴν προθυμίαν εἰς τὴν ὁποίαν καταγίνομαι τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων ἔκδοσιν, διὰ νὰ τὴν κάμω, ὅσον εἶναι δυνατόν, ὠφέλιμον εἰς ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν γένος, τοῦ ὁποίου τὸ ἀξιολογώτερον μέρος (ὡς τὸ πρῶτον φωτιζόμενον) εὐτυχῆσατε νὰ ἦσθε σεῖς. Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι τῆς ἐπιστολῆς σου τὰ χαροποιὰ πρὸς ἐμὲ μηνύματα.

Παρακαλῶ δὲ μὲ τὸ χρεωστούμενον σέβας τὴν Ἴόνιον Ἀκαδημίαν διὰ σοῦ, νὰ συγχωρήσῃ εἰς τὴν ἡλικίαν μου νὰ ἐξομολογηθῶ καὶ ὅ,τι μ' ἐλύπησεν εἰς αὐτήν. Τὴν ἀπὸ τὸν Ἑνετικὸν ζυγὸν ἐλευθερίαν τῆς Ἑπτανήσου ἀπ' ἀρχῆς τὴν ἐστοχάσθην ὡς εὐτύχημα καὶ δῶρον τοῦ οὐρανοῦ· διότι ἐὰν ἑκατὸν ἀκόμη ἔτη ἐμένετε ὑποκείμενοι εἰς αὐτόν, ἠθέλατε καὶ σεῖς πάθειν ὅ,τι ἔπαθαν οἱ οἰκισταὶ τῆς Μασσαλίας Φωκαεῖς, ὅ,τι ἔπαθαν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, οἰκισταὶ τῆς Σικελίας, καὶ τῆς ὀνομασθείσης μεγάλης Ἑλλάδος: ἤγουν ἠθέλατε παντάπασιν ἀπολέσειν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ ἐπομένως παύσειν νὰ ἦσθε καὶ νὰ ὀνομάζεσθε Ἕλληνες. Ἡλπίζα λοιπὸν ὅτι πρῶτον ἔργον τῆς ἀναγεννήσεως τῶν Γραικῶν τῆς Ἑπτανήσου ἠθελεν εἶσθαι, ἡ ἐξάαιρετος φροντίς καὶ πρόνοια νὰ καταστήσωσι κοινὴν καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν ἐνδόξων αὐτῶν προγόνων, καὶ τὴν βαρβαρωθεῖσαν αὐτῆς θυγατέρα, τὴν κοινῶς λαλουμένην Γραικικὴν, νὰ καθαρίσωσιν. Ἀντὶ τούτου, βλέπω μὲ μεγάλην θλίψιν τῆς ψυχῆς μου τὸ μὲν πρόγραμμα καὶ τὴν ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν γραμμéνα Ἰταλιστί, τοὺς δὲ θεσμοὺς τῆς Ἀκαδημίας Ἰταλιστί καὶ Γαλλιστί.

Καὶ ἡ μὲν Γαλλικὴ γλῶσσα ἦτον ἀναγκαία διὰ τοὺς κρατοῦντας, ἴσως καὶ ἡ Ἰταλικὴ (εἰς μόνον ὁμως τὸ πρόγραμμα καὶ εἰς μόνην τὴν ἐγκύκλιον), διὰ τὴν ἐλπίζομένην ἀπὸ τοὺς ἀλλογενεῖς συνδρομὴν καὶ βοήθειαν. Ἄλλὰ διὰ τί νὰ μὴ προστεθῆ ἡ Γραικικὴ τρίτη, ἣτις ἔπρεπε νὰ ἦναι ἡ πρώτη, ἐὰν διὰ τὴν κοινὴν τῆς Ἑλλάδος δυστυχίαν δὲν ἐμπορῆ νὰ ἦναι ἡ μόνη; Τοῦτο ὄχι μόνον ἐμοῦ τοῦ Γραικοῦ τὴν κάρδιαν ἐπλήγωσεν, ἀλλὰ μηδὲ τοὺς, εἰς ὅσους εἶδειξα τοὺς θεσμούς, Γάλλους ἤρεσε.

Μὴ, διὰ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος! φίλτατοι ὁμογενεῖς, τοιαύτη καταφρόνησις τῆς προγονικῆς ἡμῶν γλώσσης, ἡ ὁποία ἔμεινεν ἡ μόνη σχεδὸν μαρτυρία καὶ ἀπόδειξις τῆς εὐγενείας ἡμῶν· εὐγενείας τόσον ἐνδοξοτέρας, ὅσον εἶναι, ὄχι τοῦ δεινός, ἢ τοῦ δεῖνος, ἀλλ' ὀλοκλήρου γένους εὐγένεια. Διότι, φίλτατοί μου ὁμογενεῖς, ὅστις συλλογισθῆ ὅτι ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Δημοσθένης, καὶ ὁλος ὁ χορὸς τῶν δοξασάντων τὸ Ἑλληνικὸν γένος ἐνδόξων ἀνδρῶν, ἐὰν ἤρχοντο πάλιν εἰς τὸν κόσμον, μόνου μηνὸς ἐνὸς μελέτην ἐχρειάζοντο, διὰ νὰ καταλάβωσιν ὅ,τι λαλοῦμεν καὶ ὅ,τι γράφομεν τὴν σήμερον· ὅστις, λέγω, συλλογισθῆ τοῦτο, τί ἄλλο δύναται νὰ συμπεράνη, πλὴν ὅτι καὶ ἐκεῖνοι, καὶ ἡμεῖς εἴμεθα τῆς αὐτῆς μητρὸς καὶ πατρίδος, εὐτυχούσης ἐκεῖνοι, δυστυχούσης ἡμεῖς, τέκνα; Μὴν (σᾶς ἐξορκίζει διὰ τοῦ στόματός μου ἡ Ἑλλάς) ἀφανίσετε τὴν εὐγένειαν τῆς πατρίδος, μηδὲ δώσετε, πρῶτοι φωτιζόμενοι σεῖς, πρῶτον εἰς τοὺς ἄλλους Ἑλληνας κακὸν παράδειγμα, τὴν καταφρόνησιν τῆς ἰδίας τῶν γλώσσης. Ἀπὸ σᾶς ἡ Ἑλλάς ὅλη προσμένει, καὶ τὰ σχολεῖα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς ὅλην τὴν Ἑπτάνησον νὰ πολλαπλασιάσετε, καὶ τὴν ὁποίαν

κοινῶς λαλεῖτε νὰ καθαρίσετε ἀπὸ τὰς ξένας λέξεις. Τοῦ καθαρισμοῦ τούτου ἐν ἀπὸ τὰ μέσα εἶναι, καὶ ἡ καθημερινὴ μεταχειρίσις αὐτῆς εἰς τὰ δημόσια γράμματα καὶ ψηφίσματα. Μὴ φοβεῖσθε ὅτι οἱ Γάλλοι, καὶ ὁ βασιλεύων εἰς αὐτοὺς ἦρως, θέλουν δυσαρεστηθῆν εἰς τὴν προτίμησιν τῆς ἐγγωρίου προγονικῆς γλώσσης· ἐξ ἐναντίας τόσον περισσότερον θέλουν σᾶς ἐπαινέσειν, ὅσον αὐτοί, διὰ τοῦτο ὑπερέβησαν καὶ εἰς δύναμιν καὶ εἰς σοφίαν τὰ ἄλλα ἔθνη, διότι πλέον παρὰ κανὲν ἄλλο ἔθνος ἐμιμήθησαν τῶν προγόνων ἡμῶν τὰ καλὰ.

Ἐὰν τὴν γερωντικὴν μου ταύτην συμβουλὴν δὲν κρίνη τολμηρὰν ἡ Ἀκαδημία, ἐλπίζω ὅτι μηδὲ διὰ τὴν ἐξῆς μου ἀπορίαν θέλει μὲ κατακρίνειν.

Τὸ πρόβλημα, τοῦ ὁποίου τὴν λύσιν ζητεῖ εἰς τὸ πρόγραμμά της ἡ Ἀκαδημία, διαιρεῖται εἰς δύο κεφάλαια.

I. Quale Sia la causa principale per che gli abitanti delle Isole Ionie, benché forniti di talento e di forza d'ingegno, si occupino facilmente di oggetti frivoli e vani, trascurandone i più importanti e più utili al loro bene essere?

II. Quale sarebbe il modo di volgere la loro mente ed il loro interesse a quello Scopo che più loro conviene?

Ἐδῶ πλέον δὲν συμβουλεύω τολμηρῶς, ἀλλὰ μὲ ἀπορίαν ἐρωτῶ. Τὸ πρῶτον κεφάλαιον δὲν εἶναι τάχα περιττόν; Εἶναι τάχα ἐξαιρέτως ἴδιον ἀμάρτημα τῶν Γραικῶν τῆς Ἐπτανήσου ἢ εἰς τὰ μάταια ἐνασχόλησις; καὶ ἂν ἦναι, ἔπρεπε νὰ ἐξομολογηθῶσιν καὶ νὰ θεατρίσωσιν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην τὰς ἰδίας των ἀμαρτίας, ὅποταν

εἰς τοιαύτην ἐξομολόγησιν τίποτε δὲν τοὺς ἀναγκάζει ;

Σοφοὶ δὲ συγκρούουσιν οἰκείας βλάβας,

εἶπεν εἰς, δὲν ἐνθυμοῦμαι τίς, ἀπὸ τοὺς προγόνους ἡμῶν. Καὶ μὴν ἀπορήσετε, ὅτι Ἰατρὸς ὢν δὲν συλλογίζομαι, ὅτι καὶ εἰς τὰ ἠθικὰ ἀρρωστήματα ἔχει τὴν προσαρμογὴν τοῦ τὸ ἰατρικὸν ἀξίωμα τοῦτο· « Τῆς νόσου τὴν » αἰτίαν πρέπει ἀκριβῶς νὰ ἐρευνήσῃ, ὅστις ἐπιχειρεῖ νὰ » ἰατρεύσῃ τὴν νόσον. » Τοῦτο εἶναι ἀληθές, ὅταν ἡ αἰτία ἦναι ἄγνωστος, ὅταν ἦναι σπάνιος. Ἄλλὰ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν οἱ κάτοικοι τῆς Ἐπτανήσου ἠσχολήθησαν ἕως τῶρα εἰς πράγματα μάταια, τὴν ἐφανέρωσεν, εἶναι σχεδὸν ἔτη τρισχίλια, ὁ Ὅμηρος· αἰτίαν ἀρρωστήματος ὄχι ἐξαιρέτου εἰς τὴν Ἐπτανήσον, ἀλλὰ κοινοῦ εἰς ὅλην τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα, εἰς ὅλα τὰ δουλωμένα ἔθνη.

Ἡμῖσι γὰρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνονται εὐρύσπα Ζεὺς
Ἄνέρος, εὐ τ' ἄν μιν κατὰ δούλιον ἤμαρ ἔλθῃσιν.

Δὲν ἦτο λοιπὸν μὴτ' ἀναγκαῖον, μὴτε δίκαιον (νομίζω) τὸ κοινὸν ἀρρωστήμα καὶ γέννημα τῆς δουλείας, νὰ τὸ φορτωθῆτε σεῖς ἐκουσίως, ὡς ἐξαιρέτως ἴδιον τῆς Ἐπτανήσου.

Τὸ δεύτερον μόνον κεφάλαιον τοῦ προβλήματος ἤρκει ἐκφρασμένον εἰς τοῦτον τὸν τρόπον. « Ποῖα εἶναι τὰ μέσα νὰ κατευθύνῃ τις τὸν νοῦν τῶν κατοίκων τῆς Ἐπτανήσου εἰς τὸν μάλιστα συμφέροντα σκοπὸν εἰς αὐτούς ; ἢ ἀκόμη σαφέστερον (ἐπειδὴ ὁ,τι εἶναι συμφέρον δὲν εἶναι πάντοτε καὶ δίκαιον), ποῖα εἶναι τὰ μέσα νὰ κατευθύνῃ τις τὰς βουλάς καὶ πράξεις τῶν κατοίκων τῆς Ἐπτανήσου εἰς τὴν κοινὴν ἀπάντων εὐδαιμονίαν ;

Ἴδιον εἰς σᾶς σφάλμα καὶ ἀρρώστημα, ἢ εἰς τὰ μά-
ταια ἐνασχόλησις, τότε μόνον ἤθελε δικαίως νομισθῆν,
εἴαν μετὰ τὴν ἐλευθερίαν, ἢ τουλάχιστον μετὰ τὴν εἰς
φωτισμένην ἡγεμονίαν ὑποταγῆν, ἐμένετε πάντοτε ἀσχο-
λούμενοι εἰς μάταια· ἀλλὰ τοιοῦτον δυστύχημα μήτε τὰ
σημερινὰ φῶτα, τῶν ὁποίων καὶ σεῖς δὲν θέλετε ἀργή-
σειν νὰ γενῆτε μέτοχοι, μήτ' ἢ εὐτυχῆς τῆς Ἑπτανήσου
εἰς τὸ πλεόν πεφωτισμένον ἔθνος προσκόλλησις, θέλουν
συγχωρήσειν νὰ συμβῆ πλεόν εἰς ἐσᾶς. Ἐὰν ἄλλην φο-
ρὰν συνέβη ἢ τοιαύτη τῆς ἐλευθερίας κακὴ μεταχειρίσις
εἰς σᾶς, καθὼς ἱστορεῖ ὁ Στράβων, ὅστις μᾶς ἐφύλαξε
καὶ τὴν ἀπὸ τοῦτο τὸ κακὸν γεννηθεῖσαν παροιμίαν,

Ἐλευθέρα Κέρκυρα χεῖς' ὅπου θέλεις,

τοῦτο εἶναι πιθανόν, ὅτι ἦτο σφάλμα τῶν Ῥωμαίων
περισσότερον παρὰ τῶν Κερκυραίων.

Ὅχι! φίλοι ὁμογενεῖς, κανεῖς ἀπὸ σᾶς, εἶμαι βέβαιος,
δὲν θέλει πλεόν εἰς τὸ ἐξῆς μεταχειρισθῆν τὴν ἐλευθερίαν
του εἰς πράγματα μάταια· ὅλοι κοινῶς, μιμούμενοι ὅλα
τὰ εὐρισκόμενα καλὰ εἰς τὸ ἐνδοξον ἔθνος, τοῦ ὁποίου οἱ
νόμοι σᾶς κυβερνῶσι τῶρα, πρὸς τούτοις ἐνθυμούμενοι
καὶ τῶν προγόνων ἡμῶν τὴν παλαιὰν ἀρετὴν καὶ δόξαν,
θέλετε προθυμηθῆν νὰ γενῆτε τύπος καὶ παράδειγμα φρο-
νίμου διαγωγῆς εἰς τοὺς λοιποὺς ἀδελφούς σας τοὺς Ἑλ-
ληνας, τῶν ὁποίων ἡ ἐλευθερία δὲν εἶναι μακρὰν.

Ταῦτα μὲ τὸ χρεωστούμενον σέβας σᾶς λέγει ὁ φίλος
καὶ σπουδαστὴς τῆς κοινῆς τῶν Ἑπτανησιωτῶν εὐδαι-
μονίας, ὁ καιόμενος εἰς τὸ νὰ λέγεται καὶ νὰ γράφεται
συμμέτοχος τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας.

MB'.

Πρὸς τὴν ἐν Λοιδίνῳ Ἑλληνικῇ Ἀποστολῇ.

132.

Φίλοι Πολῖται!

Τὴν ἐνάτης Φεβρουαρίου ἐπιστολὴν σας ἀνέγνωσα μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν· καλῶς ἤλθετε, καὶ εἴθε κάλλιον νὰ ἐπιστρέψετε! Ἡ πατρίς ἀποστέλλουσα δύο της τέκνα νὰ πραγματευθῶσι τὰ πρὸς σωτηρίαν της, φανερόν ὅτι δὲν ἔστειλε τοὺς τυχόντας, ἀλλ' ἐδιάλεξε τοιούτους, ὅποιοι νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς τοὺς ἀλλογενεῖς τὸ πρὸς αὐτὴν σέβας, ἀπὸ τὸ ὅποιον πολὺ πλέον παρ' ἀπὸ τὸ δάνειον κρέματα ἡ σωτηρία της.

Διότι, φίλοι Πολῖται, (τὸ λέγω στενάζων) ἡ Πατρίς καὶ Μητρίς μας ἔμπνευσεν ἕως τώρα εἰς αὐτοὺς θαυμασμὸν διὰ τὰ λαμπρά της κατὰ τοῦ τυράννου τρόπαια, ἀλλ' ὄχι ἀκόμη καὶ τὸν ἀναγκαῖον εἰς τὴν Ἀνεξαρτησίαν σεβασμὸν. Τὰς κατὰ τῶν βαρβάρων νίκας μόνος ὁ φθόνος ἀρνεῖται, ὅτι δὲν ἐφάνησαν καὶ αὐτῶν τῶν προγονικῶν θριάμβων πλειότεραι· ἀλλὰ νίκας (λέγουσι καὶ οἱ μὴ φθονοῦντες) ἐγέννησε πολλάκις καὶ ἡ ἀπελπισία, πολλάκις καὶ αὐτὴ τῶν ἀντιπολεμούντων ἡ ἐσχάτη μωρία· τί ἄλλο προσμύρομεν παρὰ παντελῆ ὄλεθρον, ἂν δὲν νικήσωμεν ἐχθρούς, τῶν ὁποίων ἡ κτηνώδης θηριωδία ὑπερβαίνει καὶ αὐτὰς τὰς τίγρεις;

Μὴν ἐλπίσωμεν λοιπὸν ποτὲ νὰ μᾶς σεβασθῶσιν οἱ

Ξένοι διὰ μόνας τὰς νίκας τόσον, ὥστε νὰ μᾶς ἀφήσωσιν ἀνενοχλήτους διόλου, ἂν δὲν τοὺς πληροφορήσῃ ἡ πολιτική μας σταθερὰ διαγωγή ὅτι συντρίβομεν τὸν ζυγὸν τοῦ τυράννου, διὰ νὰ ὑποταχθῶμεν ὄχι εἰς νέον ἄλλον ζυγὸν ἐθνικὸν ἢ ξένον κανένα, ἀλλ' εἰς ζυγὸν Νόμων, θεμένων, ὡς εἶναι τὸ δίκαιον, ἀπὸ τοὺς Ἀντιπροσώπους ὄλου καὶ μόνου τοῦ ἔθνους.

Τοιαύτην πληροφορίαν θέλουσιν λάβειν, ὅταν ἴδωσιν τὸ Ἔθνος ὁμονοοῦν, ὅταν ἴδωσιν ὅτι ἀποστρεφόμεθα ὅλοι κοινῶς τὴν ἀνισότητά, φεύγομεν τοὺς τίτλους καὶ τὰς ἀρχάς, οὐδὲ δέχετ' ἐξουσίαν καμμίαν κανεὶς ἐξ ἡμῶν, πλὴν ὡς βᾶρος ἐπιβαλλόμενον ἀπὸ τὴν Πατρίδα, μὲ ἐπιθυμίαν νὰ τὸ ἀποφορτισθῇ μετὰ χαρᾶς, ὅταν ἡ Πατρίς δὲν ἔχῃ πλέον χρεῖαν νὰ τὸν βαρύνῃ· ὅτι οἱ κυβερνῶντες τὸ Ἔθνος, ἀντὶ νὰ πολυπλασιάσῃ τὰ πολιτικὰ Ὑπουργήματα, περιορίζουσιν τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν εἰς μόνον τὰ ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα, ὅτι οἰκονομοῦσιν αὐστηρῶς τοὺς ἰδρώτας τοῦ Ἔθνους, οὐδὲ τοὺς ἐξοδεύουσιν, πλὴν εἰς ὅσα ὠφελοῦν τὸ Ἔθνος, ὅποια εἶναι πρὸ πάντων ἡ κοινὴ παιδεία, ὁ φωτισμὸς ὄλων τῶν μελῶν τῆς Πολιτείας, καὶ ἡ συνοδεύουσα τὸν φωτισμὸν βελτίωσις τῶν ἠθῶν, χωρὶς τῆς ὁποίας, οἱ πλέον δίκαιοι Νόμοι γίνονται ὑφασμα ἀράχνης.

Αἱ! Φίλοι Πολῖται, ἐξεπηδήσαμεν ὅλοι ἀπὸ σχολεῖον ἀνομίας τὸ Τουρκικὸν σχολεῖον, ἐξυλοκοπήσαμεν τὸν τύραννον διδάσκαλον, ἐσυντρίψαμεν τὰ καθίσματα, τὰς πινακίδας, κατεσχίσσαμεν τὰς φυλλάδας τοῦ σχολείου μὲ θαυμαστὴν ἀνδρίαν, ἀλλὰ τὰ φαρμακερά του μαθήματα ἔμειναν εἰς ὄλων ἡμῶν τὰς ψυχὰς χαραγμένα, καὶ ἡ ἐκρίζωσις των εἶναι ἔργον καὶ κόπου πολλοῦ καὶ χρόνου μακροῦ. Δι' ἡμᾶς τοὺς γέροντας δὲν ἔμεινεν οὐδεμία

πλέον διορθώσεως ἐλπίς· οὔτε ὄρεξιν ἔχομεν νὰ ἀπομάθωμεν τὰ κακὰ μαθήματα, οὔτε δύνამις μᾶς ἔμεινε νὰ διδαχθῶμεν ἄλλα νέα· ὡς ἐζήσαμεν, τοιοῦτοι μέλλομεν νὰ καταβῶμεν εἰς τὸν τάφον, μὲ τῆς ἀνισότητος τὰ τυραννικὰ φρονήματα, καταφρονοῦντες ἄλλους, ὡς δεσπόται, ὅταν ἔχωμεν τὴν ἐξουσίαν, ἢ ὑποφέροντες τὴν καταφρόνησιν τῶν ἄλλων, γινόμενοι τῆς ἐξουσίας τῶν εὐτελέστατοι δορυφόροι καὶ κόλακες.

Ἄπο σᾶς τοὺς νέους μόνους ἐλπίζει τὴν σωτηρίαν τῆς ἡ Πατρίς· ὅτι καὶ σεῖς μόνοι ἢ καθαρεύετε ἀπὸ Τουρκικὰ μαθήματα, ἢ ἔχετε κἂν ἀκόμη δύναμιν νὰ ἀποπλύνετε τὰς ψυχὰς σας ἀπὸ τὸν μολυσμὸν αὐτῶν, καὶ νὰ ἀναβαπτισθῆτε εἰς τὸ σωτήριο λουτρὸν τῆς εὐνομίας καὶ τῆς ἰσότητος. Πλειοτέραν χάριν ἤθελε σᾶς γνωρίζειν ἡ Πατρίς, ἂν ἐσπουδάσετε νὰ ἀναβαπτίσετε καὶ ἡμᾶς τοὺς Τουρκογέροντας· ἐνδεχόμενον βλέποντες τὴν φρόνιμον διαγωγὴν σας νὰ ἐντραπῶσι τινὲς ἐξ αὐτῶν, καὶ νὰ συνεργήσωσιν, ἢ κἂν νὰ μὴ σᾶς ἐμποδίζωσιν εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς Πατρίδος. Τὸ στάδιον εἰς τὸ ὅποσον ἐξεδύθητε εἶναι λαμπρόν· σᾶς ἐπαινεῖ ἡ Πατρίς ὅτι τὸ τρέχετε μετὰ χαρᾶς· ἀλλὰ διὰ νὰ σᾶς στεφανώσῃ προσμένει νὰ τὸ ἀποτρέξετε. Ὀλίγοι κατὰ δυστυχίαν ἐφάνησαν εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας καὶ εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη οἱ καλοὶ σταδιοδρόμοι· καὶ συνέβη εἰς τὴν πολιτικὴν ὅ,τι συμβαίνει καὶ εἰς τὴν θρησκευτικὴν· πολλοὶ κλητοί, καὶ ὀλίγοι ἐκλεκτοί. Ἰ Πῶς θέλεις νὰ σταδιοδρομήσῃ εὐτυχῶς, ὅστις τρέχει φορτωμένος; Εἰς τοὺς σωματικούς ἀγῶνας πρῶτον ἔργον τοῦ μέλλοντος νὰ τρέξῃ εἶναι νὰ ἐκδυθῇ τὰ περιττὰ φορέματα, καὶ νὰ ἐλαφρώσῃ τὸ σῶμά του· εἰς τοὺς πολιτικούς ἐξ ἐναντίας, οἱ πλειότεροι ἀπὸ τοὺς τρέχοντας τρέχουν κατα-

φορτωμένοι τὰ πάθη των· ἄλλος τρέχει διὰ νὰ ἀποκτήσῃ χρυσόν, ἄλλος ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, ἄλλος διὰ κανένα τίτλον γελοιώδη Ἐξοχότητος ἢ Ἐκλαμπρότητος, χωρὶς νὰ συλλογισθῇ, ὅτι μόνος σκοπὸς τοῦ δρόμου του πρέπει νὰ ᾔηται νὰ χρυσώσῃ τὴν Πατρίδα του, νὰ τὴν καταστήσῃ μόνην ἀρχουσαν, μόνην Ἐξοχωτάτην καὶ Ἐκλαμπροτάτην, ὡς ἐπραξάν ἄλλοτε οἱ Ἀριστείδαι, οἱ Φωκίω-νες, καὶ εἰς τοὺς καιροὺς μας οἱ Βασιγιγκτῶνες, οἱ Φραγκλῆνοι καὶ Γεφερσῶνες.

Τοὺς ὀλίγους τούτους στεφανωμένους νομίμους ἀθλη-τὰς χρεωστοῦν οἱ νέοι μας νὰ συλλογίζωνται νύκτα καὶ ἡμέραν· αὐτοὺς μόνους νὰ στήσωσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς πολιτικῆς των διαγωγῆς παράδειγμα. «Ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ.» Τὸ νομίμως εἶναι τὸ ἰσονόμως, δικαίως, ἀδελφικῶς, χωρὶς ὑπεροχὴν πρὸς ἀλλήλους ἄλλην, παρὰ μόνην τὴν ὑπεροχὴν τῆς φρονήσεως καὶ τῆς ἀρετῆς· πᾶσα ἄλλη ὀνομα-τικὴ ὑπεροχὴ πολίτου συνοδεύει, ἢ γεννᾷ μὲ τὸν καιρὸν τὸν ἐξευτελισμὸν τῶν λοιπῶν πολιτῶν. Ἄν καὶ κατα-λαμβάνετε τὴν δύναμιν τοῦ πολιτικοῦ τούτου ἀξιώματος, συγχωρήσατέ με νὰ τὸ σαφηνίσω μὲ παράδειγμα. Ὅταν ἐλαμπρύνετο τὸ Ἑλληνικὸν γένος μὲ ἐπιστήμας, κανεὶς ἀπὸ τοὺς λαμπρύνοντας αὐτὸ σοφοὺς ἄνδρας δὲν ἐπωνο-μάζετο ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΣ. Ὁ γελοῖος οὗτος τίτλος ἐγεννήθη καὶ ἐδόθη εἰς πολλὰ μικρὸν τι μέρος τοῦ ἔθνους, πολλά-κις διὰ πολλὰ μικρὰν καὶ ἀθλίαν μόνης τῆς ἀθλίας γραμ-ματικῆς εἶδησιν, ὅτε τὸ λοιπὸν Ἔθνος δὲν ἤξευρε μηδὲ νὰ γράψῃ. Μὲ τοὺς Τσαρλατάνους ἰατροὺς παρόμοια σύγχρονος ἐγεννήθη καὶ ὁ τίτλος τοῦ ΕΞΟΧΩΤΑΤΟΥ· ὅταν τὸ γένος μας εἶχεν Ἱπποκράτας καὶ Γαληνοὺς, κανέν·

ἀπ' αὐτοὺς δὲν ἐπωνόμαζεν ἐξοχώτατον· τοιαῦται πτω-
χαζωνεῖαι δὲν γεννῶνται πλὴν εἰς τὰ πολιτικῶς καὶ
ἠθικῶς φθαρμένα Ἔθνη.

Τῆς φθορᾶς ταύτης, φίλοι πολῖται, ἡ ἀπόλυσις καὶ ὁ
καθαρισμὸς πρέπει νὰ ᾖναι σήμερον ἡ μόνη μας φροντίς
νὰ ἐκδυθῶμεν, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος, « τὸν παλαιὸν
ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπά-
της, καὶ νὰ ἐνδυθῶμεν τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ
Θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας. »
Μόνη ἡ Δικαιοσύνη σώζει τὰ ἔθνη, μόνη ἡ δικαιοσύνη
τὰ κάμνει σεβαστά, διότι μόνη πολυπλασιάζει τὴν δύ-
ναμιν τῆς Πολιτείας, συσφίγγουσα τὰ μέλη της ὅλα μὲ
τὸν ἱερὸν δεσμὸν τῆς ἰσονομίας, καὶ ἀκολουθῶς ἀναγκά-
ζει πᾶσαν ἄλλην ἀλλογενῆ κυβέρνησιν, ἂν ᾖναι δικαία,
νὰ σέβεται τὸ Ἔθνος καὶ νὰ τὸ βοηθῇ ἂν ᾖ πλεονεκτῆ,
νὰ ἐντρέπεται νὰ ἐνοχλήσῃ ἡσυχίαν Ἐθνους, τὸ ὁποῖον
καὶ διὰ τὰς λαμπράς του νίκας κατὰ τῶν τυράννων, καὶ
διὰ τὴν φρόνιμον ἐσωτέραν του κυβέρνησιν, ἔφθασε νὰ
κατασταθῇ Σεβαστόν.

Τὴν ὁποίαν δείχνει τὸ Ἀγγλικὸν Ἔθνος εὐνοϊκὴν διά-
θεσιν πρὸς τὸ γένος μας, δὲν ἀμφιβάλλω, φίλοι πολῖται,
δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἡ φρόνιμος διαγωγὴ σας θέλει τὴν
αὐξήσῃ ἐπὶ πλέον. Οἱ Ἀγγλοὶ πρῶτοι κτίσται καὶ πατέ-
ρες τῆς νέας ἐλευθερίας, χρεωστοῦν νὰ ἀγαπῶσι πλέον
παρὰ κανεὶς ἄλλος τοὺς Ἀπογόνους τῶν πρώτων Πατέ-
ρων τῆς παλαιᾶς ἐλευθερίας· αὐτόνομοι ὄντες αὐτοὶ μάλ-
ιστα χρεωστοῦν, ὄχι μόνον νὰ σέβωνται τὴν αὐτονομίαν
τῶν Γραικῶν, ἀλλὰ νὰ ἀναγκάσωσι μὲ τὸ παράδειγμά
των καὶ τοὺς ἄλλους νὰ τὴν σεβασθῶσιν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ περὶ τῶν Ἀγγλων ὁ λόγος, συγχωρή-

σατέ με νὰ σᾶς ἐνθυμίσω καὶ πάλιν ὅ,τι ἔλεγα ὀλίγον ἀρχήτερα, τὸ «πολλοὶ κλητοὶ καὶ ὀλίγοι ἐκλεκτοί» ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ἐλεύθερα Ἔθνη θεωρεῖται κατὰ δυστυχίαν ἢ ὀλιγότης αὕτη. Ἡ διαφορὰ δὲν στέκει πλὴν εἰς τοῦτο, ὅτι εἰς τὰ ἐλεύθερα εἶναι ὀλίγοι, εἰς τὰ νεωστὶ γευόμενα τὴν ἐλευθερίαν ἀσυγκρίτως ὀλιγώτεροι, καὶ εἰς τὰ δουλωμένα δὲν μένει οὔτε κλητὸς οὔτε ἐκλεκτὸς σχεδὸν κχένενας.

Διὰ τοῦτο, φίλοι πολῖται, εἰς τῶν Ἑγγλων τὸ φιλάνθρωπον καὶ φιλελεύθερον ἔθνος ὅλον πρέπει νὰ προσφέρεσθε ὡς εὐεργετούμενοι, καὶ νὰ προσφέρετε τὴν χρεωστούμενην εἰς αὐτοὺς τῆς πατρίδος μας κοινὴν εὐγνωμοσύνην. Ὅταν ὁμως ὁ λόγος ἦναι περὶ τῶν συμφερόντων εἰς τὴν διατήρησιν τῆς Ἀυτονομίας, νὰ μὴν ἀκούετε καθενὸς τὰς συμβουλὰς, μηδὲ νὰ δίδετε εἰς καθένα πίστιν.

« Μένεας ἄπιστείν, ἄρθρα ταῦτα φρενῶν »

εἶπεν ἓνας ἀπὸ τοὺς παλαιούς μας· ἔλεγε καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀοιδίμους τῆς μόνης ἀληθινῆς τῶν Ἑγγλαμερικανῶν ἐλευθερίας κτίστας, ὁ Φραγκλῆνος, ὅτι ὅσον ἀναγκαῖα εἶναι εἰς τὴν θρησκείαν ἢ δίχως ἐρεύνης πίστις, ἄλλο τόσον ἐπικίνδυνος γίνεται εἰς τὴν πολιτικὴν. Διαλέγετε λοιπόν, φίλοι πολῖται, τοὺς ὀλίγους ἐκλεκτοὺς, καὶ αὐτῶν μόνων τὰς συμβουλὰς δέχεσθε μετὰ χαρᾶς· ἐξ αὐτῶν εἰς εἶναι ὁ φιλόσοφος Bentham· σπουδάσατε νὰ γνωρισθῆτε εἰς αὐτὸν ὡς νεοβάπτιστοι εἰς τῆς ἐλευθερίας τὸ λουτρόν, διὰ νὰ σᾶς κατηχήσῃ καὶ νὰ σᾶς χειραγωγήσῃ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς αὐτονομίας.

Ὁ φίλος σας
Α. Κ.

Ἐκκλησιαστικὸς Θησαυρὸς Σουϊκῆρου,

Συμφωνία παλαιᾶς Διαθή- κης παρὰ τοῦ Τρομμίου ὁμοία τῆς νέας Στεφάνου	}	ὄχι ὡς κανόνας τῆς γλώσ- σης, ἀλλὰ πρὸς δῆλωσιν τῆς φθορᾶς, ἀρξαμένης ἀπὸ τῶν Πτολεμαϊκῶν χρόνων.
---	---	--

Budeo,

Camerario.

Ὅλας τὰς νέας ἐκδόσεις τῶν Συγγραφέων, μετὰ διεξο-
δικῶν πινάκων, οἷον

τοῦ Πλουτάρχου, παρὰ τοῦ ἱατροῦ Reiske,

τῶν 10 Ῥητόρων τοῦ Θεοκρίτου	}	τοῦ αὐτοῦ
---------------------------------	---	-----------

Πολυβίου,

Ἀππιανού,

Εὐριπίδου,

τὸν πίνακα τοῦ Ξενοφῶντος εἰς 3 τόμους,

Ἀριστοφάνους Λεξικόν,

Λεξικόν Σνεϊδέρου, 6' καὶ γ' ἔκδοσιν.

Οἱ Λεξικογράφοι ἄς μὴ βιάζωνται. Εἰς λεξικὸν μάλι-
στα, ἢ εἰς ἄλλο τι, χρησιμεύει τὸ « Σπεῦδε βραδέως »
ἂν θέλωσι νὰ προξενήσωσιν ὠφέλειαν εἰς τὸ γένος, καὶ
τιμὴν πρὸς τοὺς ἀλλογενεῖς. Λεξικὸν καλὸν εἶναι μεγά-
λου κόπου, καὶ μεγάλης κρίσεως ἔργον. Ἄς προσέχωσιν
μάλιστα εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν λέξεων εἰς κοινὴν γλώσ-
σαν, διὰ νὰ γίνεται ὁμοειδής, ἤγουν οἱ σχηματισμοὶ καὶ
αἱ μορφαὶ τῶν λέξεων νὰ μὴ ποικιλόνωται παραλόγως.
Εἶναι ποικιλίαι ἀναπόφευκτοι, καὶ αἱ τοιαῦται εἶναι εὐ-
λογοί. Δὲν μὲ φαίνεται τοιαύτη ἢ τοῦ Βάλλω, καὶ βάνω,
καὶ βάζω.

Μίσσον ἐπιτήδειον εἰς ἀποφυγὴν τοῦ τοιούτου διὰ τοὺς

λεξικογράφους μὲ φαίνεται, τὸ νὰ σημειῶσιν εἰς χωριστὰ φύλλα, σημειωμένα κατ' ἀλφάβητον, πᾶσαν λέξιν, ἢ φράσιν ἀπλῆν, εὐθὺς ὅταν πρῶτον τὴν μεταχειρισθῶσιν. Ὅταν δεύτερον χρειασθῆ, τότε νὰ προσέχωσιν εἰς τὸ Ἄλφάβητον, καὶ νὰ βλέπωσι πῶς τὴν μετεχειρίσθησαν, καὶ εἰ μὲν καλῶς, νὰ ἀκολουθῶσι τὸν αὐτὸν τρόπον· εἰδὲ κακῶς, νὰ διορθῶσιν ἐνταυτῷ καὶ τὸν πρῶτον τόπον, ὅπου τὴν μετεχειρίσθησαν.

Δεύτερον, εἰς τὴν ἐξήγησιν τῆς Ἑλληνικῆς λέξεως ἢ φράσεως, νὰ μεταχειρίζωνται τὴν γνησίαν ἀδελφὴν καὶ συνώνυμον λέξιν ἢ φράσιν κοινήν, καὶ ὄχι ἄλλην, ἂν καὶ ἐπίσης ἐρμηνευτικὴν τῆς ἐννοίας. Τοῦτο συμφέρει πολὺ εἰς τὴν ἀκριβῆ κατάληψιν τῆς παλαιᾶς, εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς μετ' αὐτῆς συγγενείας, καὶ τὴν διόρθωσιν τῆς νέας. Παραδείγματος χάριν ἡ λέξις *Ἐκρομῖως*, δύναται νὰ ἐξηγηθῆ διὰ τῆς κοινῆς λέξεως *Ὑπερβολικά*. Ἡ ἐξήγησις αὕτη δὲν εἶναι κυρίως κακὴ, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀκριβής. Διότι ἡ κοινὴ γλῶσσα ἔχει ἄλλην φράσιν ἀδελφὴν καὶ συνώνυμον, τὴν *Ἐξω ἀπὸ τὸν νόμον*, ἡ ὁποία σημαίνει τὸ *ὑπερβολικά*.

Τὴν ῥῆσιν τοῦ Ἀριστοφάνους (Πλοῦτος, 981), ὅπου τὸ κακὸν γραίδιον λέγει περὶ τοῦ ἔραστοῦ τῆς,

... « καὶ γὰρ ἐκρομῖως μ' ἠσχύνετο »

ὅστις τὴν μεταφράσιν μ' ἐντρέπετο ὑπερβολικά, ἐκεῖνος οὔτε τὴν Ἑλληνικὴν ἐξεύρει, οὔτε εἰς τὴν μητρικὴν του ἔκαμε ποτὲ σκέψιν. Κυριολεκτικῶς πρέπει νὰ εἴπη μ' ἐντρέπετο *ἐξω ἀπὸ τὸν νόμον*.

Εἰς τὰ ἐπιγράμματα τῆς Ἀνθολογίας εὐρίσκεται *Γαλέη ὄψις*, καὶ *υαλόεσσα παρειά*. Λοιπὸν εἰς τὴν λέξιν *υαλόεις*, καὶ τὸ ἐπίγραμμα πρέπει νὰ μνημονευθῆ, καὶ ἡ

συγγένεια τῆς κοινῆς γλώσσης νὰ σημειωθῆ, καθ' ἣν λέγομεν *βαλλῆει*, ἀντὶ τοῦ εἶναι *ώραία*.

Τὸ *ἀνάξιος*, εἰς τὸν Θησαυρὸν τοῦ Στεφάνου εἶναι πάντοτε μετὰ γενικῆς συνταγμένον, καθὼς εὐρίσκεται εἰς ὅλους τοὺς Ἑλληνικοὺς συγγραφεῖς. Ἡ κοινὴ γλῶσσα μεταχειρίζεται τὸ *ἀνάξιος* καὶ ἀπολύτως, ἀντὶ τοῦ *ἀχρεῖος*, καθὼς καὶ τὸ *ἄξιος*, ἀντὶ τοῦ χρήσιμος. Ἄξιος ἄνθρωπος. Ἀνάξιος ἄνθρωπος.

Τοιαύτης χρήσεως παραδείγματα εὐρίσκονται εἰς τὸν Σοφοκλέα (Φιλοκτ. 439), ὅστις ὀνομάζει τὸν Θερασίτην « Ἀνάξιον φῶτα ».

Εἰς Λεξικὸν λοιπὸν συνταγμένον ἀπὸ Ἑλλήνας, καὶ δι' Ἑλλήνας, πρέπει νὰ σημειωθῆ, διὰ νὰ φανῆ πόθεν ἔλαβεν ἀρχὴν τὸ τῆς κοινῆς γλώσσης, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἔλλειψιν τῆς χρήσεως εἰς τὸν Στέφανον, καὶ διότι εἰς τὸν Ἀριστοφάνην θεραπεύεται ἡ φράσις . . . Ἀναξίου μὲν φωτὸς ἐξερήσομαι ἐξηγουμένη, « θέλω σ' ἐρωτήσῃν περὶ ἀνθρώπου, ὅστις δὲν εἶναι ἄξιος τοῦ νὰ ἐρωτᾷ τις δι' αὐτόν ».

Τοῦ *ἄξιος* (ὡς εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν « ἄξιος ἄνθρωπος ») εὐρίσκεται τὸ οὐδέτερον εἰς τὸν Ξενοφῶντα, ἀντὶ τοῦ *Πολυτελέε*· καὶ κοινότερον καὶ παραδοξότερον εἰς ὅλους τοὺς Ἀττικοὺς, εἰς τὴν ἐναντίαν σημασίαν, ἀντὶ τοῦ εὖωνον (κοινῶς εὐθηνόν, χυδαιότερον φθηνά). Λέγει καὶ ὁ Βυζάντιος Στέφανος (λέξις Ἀμοργός) « ἦν τινα Καρκήσιος ἀνὴρ Ἄξιος ὤκισε ». Καὶ ὁ καλὸς σου Μελέτιος εἰς τὴν Γεωγραφίαν του (σελ. 490) εἶπεν « ἀπὸ Καρκησίου ἀνδρὸς ἀξιολόγου » Ἄλλ' εἶναι πιθανώτατον, ὅτι ὁ Στέφανος εἶπεν, « ἀνὴρ Νάξιος » ἐπειδὴ τῷ ὄντι ἡ Νάξος εἶναι πλησιεστάτη εἰς τὴν Ἀμοργόν. Ἴσως ἐκ

τοιούτων παροραμάτων ἔλαβεν ἀρχὴν καὶ ἡ κοινὴ ὀνομασία Ἄξια· ἀντὶ Νάξος.

Ἡ μελέτη τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ποτὲ δὲν θέλει εἶσθαι ἐντελής, χωρὶς τῆς μελέτης τῆς κοινῆς. Οἱ παλαιοὶ μας ἔρημοι καὶ σκοτεινοὶ διδάσκαλοι ἐπροτίμουν νὰ βαρβαρίζωσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ ὄχι νὰ βοηθῶνται ἐκ τῆς κοινῆς εἰς κατάληψιν ἐκείνης. Εἰς ἔνδειξιν τοῦ λόγου μου φέρω ἕν παράδειγμα ἀντὶ πολλῶν. Ὅτι τὸ *Καταλύω*, ἀντὶ τοῦ τουρκικοχουδαϊκοῦ *Κορεύω*, (ἐξ οὗ *κατάλυμα*, *κοράκι*) εἶναι ἔλλειπτικόν, οὐδεὶς πλέον ἀμφιβάλλει. Ὅποσον δέ τι τὸ προσυπονοούμενον, ὁ μὲν Σχηνεῖδῆρος, εἰς τὴν πρώτην ἔκδοσιν τοῦ Λεξικοῦ του, δὲν ἐνόησε· ὁ δὲ Στέφανος, καὶ ἐξεύρων τὸ Ὀμηρικὸν *Καταλύσω ἵππους*, ὅμως δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐκφωνήσῃ, ὅτι, ὅταν λέγωμεν « *Καταλύω εἰς Πανδοχεῖον* » νοοῦμεν « *λύω τὰ ἄλογά μου ἀπὸ τῆς ἀμάξης εἰς τὸ πανδοχεῖον* ». Ἡ κοινὴ γλῶσσα ὅμως οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἀφίνει, λέγουσα, ἀποζεύγω (κατὰ τὸν Καπουκίνον, ἀποζεύω) ἤγουν ἀπολύω τοῦ ζυγοῦ τοὺς ἵππους. Ὅχι δὲ μόνον τὸ *Καταλύω*, ἀλλὰ καὶ τὸ *λύω* εἶχε τὴν αὐτὴν σημασίαν.

Αἰσχύλος δέ, ἐν Χοηφόροις (στ. 291) ἐπλασεν ἄλλο σύνθετον, *συλλύειν* ἀντὶ *συγκαταλύειν*, καὶ ἐκ τοῦ παρεπομένου *συνοικεῖν*. Τὸ *συλλύειν* εἰς ταύτην τὴν σημασίαν εἰς οὐδὲν λεξικὸν ἔτι εὐρίσκεται, οὔτε τις τὸ ἐνόησε. Μόνος ὁ σχολιαστὴς τοῦ Αἰσχύλου τὸ ἐμάντευσεν, ὡς λέγει, *συγκλύειν* (ἐσφαλμένως ἀντὶ τοῦ *συλλύειν*) *συνοικεῖν*. Οἱ δὲ ἄλλογενεῖς Ἑλληνισταί, καταφρονοῦντες τοὺς σχολιαστὰς πολλάκις δικαιοτάτα, πολλάκις διὰ τὴν ἄλογον κατὰ τῶν Γραικίσκων πρόληψιν, λέγουσιν, ὅτι ἀντὶ τοῦ *συλλύειν*, πρέπει νὰ γράφῃ *συλλοῦειν*, ἐν ᾧ καὶ τὰ

ηγούμενα, καὶ τὰ ἐπόμενα εἰς τὸν στίχον φωνάζουσιν, ὅτι τὸ *συλλύειν* σημαίνει συγκαταλύειν, συνοικεῖν. Εἰς Λεξικὸν Γραικίσκων λοιπὸν εἰς τὸ *Συλλύειν*, πρέπει νὰ ἀποδοθῶσιν αἱ δύο σημασίαι, τοῦ *συραποζευγνύειν* καὶ *συγκατοικεῖν*. Εἰς ὅλα τὰ λεξικά εὐρίσκεται Κώθων, ἀντὶ *πυθήριον*, καὶ μεταφορικῶς ἀντὶ οἰνοποισίας. Εὐρίσκεται καὶ ῥῆμα Κωθωνίζω, Κωθωνίζομαι, ἀντὶ τοῦ οἰνοποτῶ, καὶ ῥηματικὸν Κωθωνιστής, οἰνοπότης· Κωθωνιστήριον (εἰς τὸν Σικελιώτην Διόδωρον) ἀντὶ τοῦ τόπου, ὅπου ἔπινον ἔξω τῆς πόλεως, ὅποια εἶναι τὰ λεγόμενα ἀπὸ τοὺς Γάλλους, *Guinguettes*. Εἰς Γραικικὸν λεξικὸν ἡ δευτέρα σημασία πρέπει νὰ ἐξηγηθῆ, Κώθων, γαβαθί, κωθωνίζω γαβαθίζω, Κωθωνιστής, γαβαθιστής. Τὸ δὲ Γαβαθί δὲν ἦτον ἄγνωστον εἰς τοὺς ἀρχαίους· ἐπειδὴ εὐρίσκομεν εἰς τὸν Ἡσύχιον· Γαβαθόν, Τρυβλίον. Ὁ Στέφανος ἐσημείωσε τὸ Γαβαθόν· πολλὰς δὲ ἄλλας λέξεις τοῦ Ἡσυχίου, καὶ αὐτός, καὶ οἱ λοιποὶ Λεξικογράφοι παρέλιπον, ἢ διότι εἶναι διεφθαρμένα, ἢ διότι δὲν εὐρίσκονται εἰς σωζομένους συγγραφεῖς, ἢ διότι δὲν παρατηρήθησαν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν.

Εἶναι καὶ σπάνια λέξεις, ἄξια διὰ τοῦτο, καὶ διὰ τὴν κοινὴν παράθεσιν, νὰ μὴ παραλειφθῶσι. Τοιαύτη εἶναι ἡ Ὀψις, ἀντὶ χρώματος εἰς τὸν Αἴλιανόν.

Θέα, εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν, εἰς τὸν Ἀπολλόδωρον.

Ἡ κοινὴ συνήθεια λέγει *θεωρία* (ἢ χυδατικώτερον *Θωριά*).

Τὰ σφάλματα τῶν προγενεστέρων Λεξικογράφων, μάλιστα τῶν ἀλλογενῶν, πρέπει νὰ ἐλέγχωνται, ὄχι ὁμῶς εἰς τρόπον θεριστοῦ.

Προσοχὴ εἰς τὴν χρονολογίαν τῶν λέξεων, ὅτι εἶναι

γελοῖον νὰ ἀναφερθῆ ὁ Λιβάνιος, ὅπου προηγεῖται ὁ Δημοσθένης. Οἱ μετὰ τὴν δευτέραν ἑκατονταετηρίδα ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς, τότε μόνον ἀναφέρονται, ὅταν ἦναι λόγος περὶ λέξεως, ἢ σημασίας λέξεως, μὴ εὐρισκομένης εἰς χρῆσιν τῶν ἐνδόξων προγενεστέρων.

Οἶον Ἰάζω, κατὰ Ἰωνας λαλῶ (Ἐρμογένης) τῆς 6' ἑκατονταετηρίδος.

Ἰάζω, χρωματίζω, χρωμάτων Ἴαν (Ἡλιόδωρος) 4. ἑκατονταετηρίδος.

Περὶ συνθέσεως Λεξικοῦ.

Κανῶν. α'.

Μαρτυρίας ὀλίγας, καὶ ταύτας ἐκ τῶν Κλασικῶν συγγραφέων. Τοιοῦτους ὀνομάζω τοὺς μέχρι τῶν Πτολεμαϊκῶν χρόνων προηγουμένως, καὶ μετὰ τούτους κατὰ συγκατάβασιν, τοὺς μέχρι τῆς δευτέρας ὅλης ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ Χριστοῦ. Τοὺς ἐντεῦθεν καὶ κάτω δὲν ἤθελα φέρειν εἰς παράδειγμα, πλὴν ὅσας δὲν εὐρίσκεται παράδειγμα τῆς φράσεως εἰς τοὺς κλασικούς· καὶ τοῦτο ὄχι ὡς κανόνα Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ πρὸς ἱστορικὴν γνῶσιν τῶν διαφόρων ἐποχῶν καὶ μεταμορφώσεων τῆς γλώσσης.

β'.

Γραμματικὰς παρατηρήσεις ἢ οὐδ' ὅλως, ἢ τὰς ἀπαιτητῆτως ἀναγκαίας. Πρῶτον, διότι οἰκειότερος τόπος τῶν τοιούτων εἶναι ἡ κυρίως λεγομένη Γραμματικὴ. Δεύτερον, διότι πολλαὶ ἐξ αὐτῶν δὲν εἶναι ἀξιόπιστοι. Ὁμολογῶ, ὅτι ὁ κανὼν οὗτος εἶναι ὁ δυσκολώτερος, διότι δὲν

εἶναι ἀκόμη ἀκριβῆ τὰ ἀληθινὰ ὄρια, τὰ χωρίζοντα τὴν Γραμματικὴν ἀπὸ τὸ Λεξικόν. Ὅπως ἂν ἦναι τὸ πρᾶγμα, ἅς λαμβάνωνται καὶ οἱ κανόνες ἀπὸ δοκίμους Γραμματικούς, παραβαλλόμενοι μὲ τὰς παρατηρήσεις τῶν νεωτέρων ἀλλοφύλλων Ἑλληνιστῶν, καὶ ὄχι ἀπὸ Γραμματικούς, τοὺς ὁποίους ἡ παρερχομένη τοῦ γένους δυστυχία ἔκαμεν ἐνδόξους.

γ'.

Ἡ ἐξήγησις, ἂν ἦναι εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, πρέπει νὰ ἦναι ἀκριβής, ἤγουν δι' ἀληθινῶν συνωνύμων λέξεων, εἰς τὸν τρόπον τοῦ Ἡσυχίου, καὶ ὄχι τοῦ Σουίδα.

δ'.

Ἐὰν εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, ἡ ἀκρίβεια εἶναι ἀσυγκρίτως πλέον ἀναγκαία, διότι συνεργεῖ καὶ εἰς τὴν κατανόησιν τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς, καὶ εἰς τὴν διόρθωσιν τῆς νέας· ἀλλ' ὁμως εἶναι ἀσυγκρίτως δυσκολωτέρα, διότι κατὰ δυστυχίαν μᾶς λείπουσιν ἀκόμη παρατηρήσεις εἰς τὴν μητρικὴν ἡμῶν γλῶσσαν.

ε'.

Τὸ ὕφος τῆς εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν ἐξηγήσεως πρέπει νὰ ἦναι ὁμαλόν, ἤγουν τοιοῦτον, ὥστε ἐξ αὐτοῦ νὰ συντίθεται μία ὁπωσοῦν σύμφωνος, ἀλλ' ὄχι πολλαί, καὶ ποικίλαι καὶ ἀντιφατικαὶ Γραμματικαί, καὶ κανόνες τῆς γλώσσης ἀνατρεπτικοὶ ἀλλήλων.

Ἴσως εἶναι καὶ ἄλλοι περισσότεροι κανόνες, τοὺς ὁποίους

τώρα δὲν ἐνθυμοῦμαι. Οἱ προειρημένοι ὁμως μὲ φαίνονται οἱ πλέον ἀναγκαῖοι.

Κρίσις τῆς τοῦ Ἐχω ἐξηγήσεως.

Ἡ παρατήρησις τοῦ Εὐσταθίου περὶ τῆς ψιλώσεως τοῦ ἔχω, διὰ τὸ ἐπιφερόμενον δασύ χ, ἔχει πιθανότητα. Ἀλλὰ δὲν ἦτον οἰκειότερος αὐτῆς τόπος εἰς τὸ περὶ πνευμάτων τῆς Γραμματικῆς κεφάλαιον ;

Εἰς τὴν σημασίαν τοῦ Ἐχω, ἀντὶ τοῦ πιάνω, βάνω εἰς τὸ χέρι. Πρῶτον, διὰ τί ὄχι Βάλλω, τοῦ ὁποίου τὰ σύνθετα παραβάλλω, ἀναβάλλω, διαβάλλω, καταβάλλω, μεταβάλλω, ἐπιβάλλω, προσβάλλω, ἀμφιβάλλω, εἶναι γνωστὰ εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν ; (διότι καὶ ἡ ὄλη ἔκφρασις εἶναι βαρβαρικὴ ἐκ τοῦ ἐλλε κοδοῦμ, mettere in mano). Ἐπειτα διὰ τί ἐδῶ εἰς τὸ χέρι, καὶ μετ' ὀλίγους στίχους, εἰς τὰς χεῖρας ; Δὲν εἶναι ὁ λόγος περὶ τῆς προτιμήσεως τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου τύπου ἢ τοιαύτη φιλονεικία ἤθελεν εἶσθαι ἀργολογία, ἐπειδὴ εἶναι περὶ πράγματος, τὸ ὁποῖον μέλλει νὰ κριθῆ εἰς τὸ 1950 ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ, ὅτε πιθανὸν θέλει παρασταθῆ καὶ ἡ πρώτη καλὴ Ἑλληνικὴ κωμωδία. Ὁ λόγος εἶναι περὶ τῆς ἀνωμαλίας εἰς σύνθεσιν Γραμματικῆς. Τῆς φράσεως « Ἐχω σὲ τὸν διώκτην » ἡ ἀκριβοῦς ἐξήγησις (precise) δὲν εἶναι « σ' ἔπιασα ἐχθρὲ ἄλλά, σὲ κρατῶ, σὲ ἔχω εἰς τὰς χεῖρας » τὸ σὲ ἔπιασα, εἶναι ἐκ τοῦ προηγουμένου παράρτημα τρόπον τινὰ τῆς ἐννοίας (ἐπειδὴ πρῶτον πιάνει, ἔπειτα κρατεῖ τις), ἀλλ' ὄχι αὐτὴ ἡ ἐννοια. Παρατηρεῖται προσέτι τὸ προειρημένον παράδειγμα, ὅτι φέρεται ἀπὸ τὸν Α' τόμον τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας. Ἐὰν εἶναι ἀπὸ

δόκιμον συγγραφέα, περιεχόμενον εἰς τὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν, ἔπρεπεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Λεξικὸν νὰ ὀνομασθῆ ὁ συγγραφεὺς. Πρόσθετες ὅτι ἡ σημασία αὕτη μὲ φαίνεται περιττή, διότι δὲν παραλάσσει ποσῶς ἀπὸ τὴν ἀκόλουθον· « Ἐξουσιάζω, ἢ ἔχω εἰς τὴν ἐξουσίαν μου. » « Ἐχω σε τὸν διώκτην » τί ἄλλο σημαίνει παρὰ τό, σὲ ἔχω εἰς τὴν ἐξουσίαν μου ;

Ἄλλη σημασία, « δι' ὄπλων κυριεύω » παράδειγμα, « ὡς ἔσχον τὴν πόλιν. » διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐξηγήσεως ἔπρεπε νὰ λείπῃ τὸ Δι' ὄπλων, ἢ νὰ ἐξηγηθῆ διὰ τοῦ κυριεύω τὰ πράγματα τοῦ ἐχθροῦ, ἢ ἄλλου τινὸς γενικωτέρου, ἐμφαίνοντος ὅχι μόνον τὴν δι' αἰχμαλωσίας γενομένην κατάληψιν πόλεως, ἀλλὰ καὶ τὴν διὰ στρατηγῆματος, ἢ διὰ προδοσίας, κτλ.

Εἰς τὴν σημασίαν τοῦ Ἐχω, ἀντὶ τοῦ ἐμποδίζω, φέρεται συνώνυμον τὸ διείργω. Ἴσως εἶναι τυπογραφικὸν σφάλμα, ἀντὶ τοῦ ἀπλοῦ εἶργω· διότι τὸ διείργω σημαίνει βέβαια τὸ ἀποχωρίζω, ὡς τό, Διείργω τοὺς μαχομένους, Θεοφρ. Χαρακτ.

Εἰς τὴν σημασίαν τοῦ Ἐχω, ἀντὶ τοῦ Ἐλαύνω, προστίθεται τὸ κτυπῶ, τὸ ὁποῖον μῆτ' ἀκριβὲς μὲ φαίνεται, μῆτε κύριον. Ἐδῶ ἤρμοζε τὸ διόχνω, ὅχι μόνον διότι εἶναι φράσις γνωστὴ τῆς κοινῆς γλώσσης, οἶον, « διόχνω τὸ ἄλογον » ἀλλ' ὅτι εἶναι καὶ λείψανον σεβάσμιον ἀρχαίας χρήσεως τῆς Ὀμηρικῆς. Καθὼς ὁ ποιητὴς μεταχειρίζεται τὸ « Ἐχειν ἵππους » ἀντὶ τοῦ Ἐλαύνειν, οὕτω μεταχειρίζεται συνωνύμως καὶ τὸ « Διώκειν ἵππους. »

Ἰλ. Θ. 439. Ζεὺς δὲ πατὴρ ἴδθ' ἐθεν ἐύστροφον ἄρμα καὶ ἵππους
Οὐλυμπόνδ' εἰδίωκε

Ἐξηγεῖται τὸ Ἐχω, ὀρμίζω, ἀράζω· τὸ ὀρμίζω εἰς

τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν δὲν εἶναι εἰς χρῆσιν· ὡς Ἑλληνικὸν δὲν εἶναι ἀκριβές, ἐπειδὴ ἔπρεπε κατὰ τὴν μέσσην διάθεσιν ὀρμίζομαι, ἢ κἄν ὀρμίζω τὴν ναῦν. Τὸ ἀράζω εἶναι καλόν, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἰκανόν. Ἔπρεπε νὰ προστεθῇ τὸ πιάρω, ἢ πιάζω, καὶ εἰς ἀκριβεστέραν κατάληψιν τῆς παλαιᾶς λέξεως, καὶ εἰς τιμὴν τῆς κοινῆς γλώσσης. Τοῦ Θουκυδίδου τὸ Ἔσχον εἰς Ἰμέραν, εἶναι ἀπαράλλακτον, ὡς τὸ τῆς κοινῆς γλώσσης, Ἐπίασαν εἰς τὴν Ἰμέραν. Μῆτε τὸ ἔν, μῆτε τὸ ἄλλο εἶναι ἀμεταβάτως, ἀλλ' ἑλληπτικῶς, εἰς τὸ παλαιὸν τοῦ ναῦν, εἰς τὴν κοινὴν τοῦ γῆν, ὡς ἂν ἐλέγετο, ἐπίασαν γῆν εἰς τὴν Ἰμέραν.

Εἰς δὲν ἐνθυμοῦμαι ποῖαν τοῦ Ἀριστοφάνους Κωμῶδιαν ἐρωτᾷ τις Καραβοκύριον, «Ποῦ σήσειν δοκεῖς;» Τὸ αὐτὸ ἐρώτημα γίνεται καθημέραν εἰς τὴν Ἑλλάδα, Καραβοκύριε, ποῦ μελετᾷς νὰ πιάσης; Μετὰ τὰ δύο παραδείγματα ταύτης τῆς φράσεως τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Θουκυδίδου, τὸ παράδειγμα τοῦ Παύσανιου εἶναι περιττόν, ὡς δίδον κόπον περισσότερον, ἀλλὰ τίποτε περισσότερον μὴ διδάσκον. Ἐπειτα μῆτε καταδέχονται ὁ Ὀμηρος καὶ ὁ Θουκυδίδης νὰ συναυλιζῶνται μὲ τοιοῦτους συγγραφεῖς.

Τὸ Ἔχω, ἀντὶ τοῦ Ἐπίσταμαι, εἶναι λεπτολογία τῶν Γραμματικῶν μᾶλλον, ἢ ἀληθῆς ἐννοίας, ἢ σημασίας διαφορὰ· εἶναι καθ' αὐτὸ μεταφορὰ· ἢ λέξεις ἐσήμαινε πρῶτον τὴν κατοχὴν καὶ κτῆσιν τῶν ὑλικῶν καὶ συγκεκριμένων, ἔπειτα μετεφέρθη καὶ εἰς τὰς ἀφηρημένας ἐννοίας. Τοιαῦτα εἶναι εἰς ὅλας τὰς γλώσσας· «οἱ πολλοὶ τῶν τὰς τέχνας ἐχόντων.» Εἶναι καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν τὸ αὐτό, οἷον «ἔχει καλὴν τέχνην, καὶ κερδαί-

νει πολλά » Ἐχεις τίποτε νέον ; Τὸ ἔχω ἐξ ἀκοῆς, καὶ ἄλλα μυρία.

Εἰς τὴν μετ' ἀπαρεμφάτου σύνταξιν, εἰς τὸ Ξενοφώντειον παράδειγμα, « οὐκ ἔχοιμι ἀπὸ στόματος εἰπεῖν » ἔλησμονήθη ὁ ἄν, (οὐκ ἂν ἔχοιμι) ὅστις εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖος.

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ « Καλῶς ἔχω τοῦ σώματος » βλέπω τρία ὀνόματα, τοῦ Ἰουλιανοῦ, τοῦ Χρυσολωρᾶ, καὶ τοῦ Νεοφύτου. Εἰς Ἑλληνικὸν Λεξικὸν μόλις εἶναι ἀνεκτὸν τοῦ Ἰουλιανοῦ τὸ ὄνομα καὶ τοῦτο εἰς ὅσας φράσεις (ὡς εἶπον ἀνωτέρω) δὲν εὐρίσκονται παραδείγματα εἰς τοὺς δοκίμους συγγραφεῖς (καν. ἁ). Εἰς τὸ προκείμενον εὐρίσκονται μυρία παραδείγματα καλῶν συγγραφῶν. Τί κοινότερον παρὰ τὸ προσδιοριστικῶς λαμβανόμενον Ἐνεκα, εἰς τὸν Ἀριστοφάνην, Ξενοφῶντα, καὶ ἄλλους τοιοῦτους ; Τοῦτο ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ Quant à τῶν Γάλλων, καὶ τὸ ὅσον διὰ, τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης, τὸ ὅποῖον δὲν ἔπρεπε νὰ λείψῃ, διότι ὁ ταλαίπωρος μαθηθῆς δὲν δύναται νὰ νοήσῃ τὸ προκείμενον. Ὁ καθείς μας ἐνθυμᾶται ἴσως πόσῃν δυσκολίαν ἐδοκίμασεν νὰ τὸ μάθῃ ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν του, ὁ ὅποιος μὴτ' αὐτὸς δὲν τὸ ἐξέυρεν. Ὁ Ἀγαμέμνων λέγει πρὸς τὴν γυναῖκα του (Εὐριπ. Ἴφ. ἐν Α. σ. 1621),

Γύναι, θυγατρὸς Ἐνεκ' ὄλβιοι γενοίμεθ' ἂν,

ἤγουν, ὅσον διὰ τὴν θυγατέρα, ἢ ὅσον ἐκ μέρους τῆς θυγατρὸς, θέλομεν εἶσθαι εὐτυχεῖς.

Ἐὰν τοιοῦτον παράδειγμα δὲν εὐρίσκετο, εἰμὴ εἰς τὸν Ἰουλιανόν, ἔπρεπεν ὁ Ἰουλιανὸς ἀμέσως νὰ ὀνομασθῇ, ὄχι ὁ Χρυσολωρᾶς, ὁ ἐκδότης μέρους τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰουλιανοῦ. Διότι τοῦτο μὴνύει εἰς τοὺς ἀλλοφύλλους, ἢ

παντελῆ βιβλίων στέρησιν, ἢ ἀμέλειαν ἐρεῦνης. Ὅσον διὰ τὸν Νεόφυτον, ἡ μαρτυρία του δὲν ἦτον ἀναγκαία εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ *εἶνεκα*, τὴν ὁποίαν πρὸ αὐτοῦ ἐξευρεν ὁ Στέφανος, καὶ πρὸ τοῦ Στεφάνου ὁ Κερκυραῖος Γραικὸς Δευάριος, ὁ μαθητὴς τοῦ Λασκάρεως, καὶ πρῶτος γράψας περὶ μορίων.

Εἰς τὴν μετὰ προθέσεως σύνταξιν τοῦ Ἔχω, εἰς τὴν σημασίαν τοῦ *καταγινομαι*, φέρονται ὁ Λουκιανὸς καὶ ὁ Ξενοφῶν. Ἰκανὸς ἦτον ὁ Ξενοφῶν. Ἐὰν ὁμως διὰ τὴν διαφορὰν τῶν Προθέσεων ἐκριθῆσαν ἀναγκαῖοι καὶ οἱ δύο, ἔπρεπε καὶ νὰ προηγήται ὁ Ξενοφῶν, διὰ τὴν χρονικὴν τάξιν, καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ λόγου.

« Ἐν νῶ ἔχω ἀπιέναι » ἔπρεπε νὰ ἐξηγηθῆ κατὰ λέξιν « ἔχω εἰς τὸν νοῦν μου νὰ ὑπάγω » διὰ νὰ γίνεται κατὰ πάντα τρόπον κατάδηλος ἡ συγγένεια τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας γλώσσης. Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν τὸ « ἐν αἰσχύνη ἔχειν » ἔπρεπε νὰ ἐξηγηθῆ μὲ τὴν κοινὴν εὐχρηστον φράσιν, « τὸ ἔχω εἰς ἐντροπήν. »

« Ἐπιμέσως δέ, εἴτ' οὖν ἐπικρατητικῶς » ἦτον καλὸν νὰ λείψωσιν ὀλοτελῶς οἱ τοιοῦτοι γραμματικοὶ ὄροι· πρῶτον ὅτι εἶναι ἀνοίκειοι Λεξικοῦ· δεύτερον ὅτι καὶ σφαλμένοι. Τὰ ἐπίμεσα τοῦ Θεοδώρου, εἶναι τὰ Ἀποθετικὰ τοῦ Λασκάρεως. Εἰς τοῦτο μόνον συμφωνοῦσιν, ἀλλά, μηδὲ τοῦτο πάντοτε καὶ οἱ δύο, ὅτι βάλλουσιν εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον ὅσα δὲν ἔχουσιν ἐνεργητικὸν τύπον· οἷον Μίμφομαι, Μάχομαι, κ.τ.λ., τῶν ὁποίων δὲν εὐρίσκεται τὸ Μίμφω, Μάχω· ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν μῆτε ὁ εἰς μῆτε ὁ ἄλλος ἐνόησε τὴν γνησίαν αὐτῶν φύσιν. Ὅπως ἂν ἦναι τὸ πρᾶγμα, εἰς τὸ παράδειγμα « Ἐποῦ ἐχόμενος τῆς χλαμύδος » τὸ Ἐχόμενος μῆτε κατ' αὐτοῦς

δὲν εἶναι ἐπίμεσον ἢ ἀποθετικόν, ἐπειδὴ ἔχει ἐνεργητικὸν τὸ ἔχω, ἀλλ' εἶναι ἀληθῶς μέσον ῥῆμα, διότι ἀναλύεται εἰς τὸ « Ἐπου ἔχων σαυτὸν ἐκ τῆς γλαμύδος. »

Τὸ « Σεῦ δ' ἔχεται » κάλλιον, νομίζω, ἤθελεν ἐξηγηθῆν εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, « ἀπ' ἐσὲ κρέματα. »

Εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ Ἐχω ἐλησημονήθη ἡ σπάνιος σημασία, τὴν ὁποίαν κατεχώρησεν ὁ Στέφανος εἰς τὴν σ. 1319, ἀπὸ τὸν Ἰσοκράτην. « Τίνας οὖν ἔχει πεπαιδευμένους » ὅπου τὸ ἔχω ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νομίζω, ὑπολαμβάνω. Ἡ σπανιότης αὕτη τῆς σημασίας ἐτάραξε τὸν Στέφανον, διότι δὲν ἐγνώριζε τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποίαν σώζεται· οἷον « δὲν σ' ἔχω ἄνθρωπον, ἂν δὲν τὸ κάμης. » « Τὸν ἔχω διὰ μέγαλον ἄνθρωπον » καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ἐὰν ἦναι χρεῖα καὶ συγγραφείως, ἢ ποιητοῦ, δύναμαι νὰ φέρω τὸν Ἐρωτόκριτον (καὶ ἄς μὴ γελάση τις, ὅτι οὗτος εἶναι ὁ μέχρι τοῦδε Ὅμηρος τῆς χυδαϊκῆς φιλολογίας)

Ἐγροῖκα τ' ὁ Ἐρωτόκριτος, δὲν τ' ἄχε παραμύθια,

Ἐγνώριζε κ' ἐθώρει τα πῶς ἦσαν ὄλ' ἀλήθεια.

ἤγουν δὲν τὰ ἐνόμιζε παραμύθια. Τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔλαβεν εἰς ἡμᾶς καὶ τὸ συνώνυμον κρατῶ· οἷον, « ὄλοι σὲ κρατοῦν γνωστικόν. »

Εἶναι καὶ ἄλλα σημειώσεως ἄξια, τὰ ὅποια μὴτ' ὁ Στέφανος δὲν ἔχει· ἀλλ' ἐπειδὴ, μῆτε καιρὸν ἔχω, μῆτε σκέψιν ὠριμον ἀκόμη ἔκαμα περὶ αὐτῶν, ἀρκοῦμαι εἰς τὰ προειρημένα, ἱκανὰ πρὸς ὄντινα δὲν ἔχει χρεῖαν μῆτε τῶν ὀλίγων τούτων, ἐὰν ἀκολουθήσῃ τὰ ἐξῆς ὁ κατὰ τὸ παρὸν λεξικὸν συγγράφων Ἕλλην.

Ἡ εἰλικρίνεια δὲν πρέπει νὰ ψυχράνη τινά, οὔτε νὰ τὸν κάμνη νωθρέστερον εἰς τὸ ἔργον. Τὸ ἔργον εἶναι φο-

θερόν, καὶ καθ' αὐτὸ δυσκολώτατον. Καὶ διὰ ζῆλον δὲν πρέπει νὰ καταντήσῃ εἰς Λαβύρινθον. Καθὼς ἔπρεπε νὰ γίνῃ τὸ λεξικόν, καὶ καθὼς, ἂν ἐγίνετο, ἤθελεν εἶσθαι μέγα εὐτύχημα, δὲν εἶναι τὸ ἔθνος εἰς καιρὸν ἀκόμη νὰ τὸ κατορθώσῃ. Ὅχι μόνος, ἀλλὰ καὶ μετὰ τεσσάρων ἢ πέντε βοηθῶν δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ συγγράψῃ ἐντελὲς Λεξικόν. Τὸ σφάλμα δὲν εἶναι εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ τῶν περιστάσεων, καὶ τῆς χρονικῆς ἐποχῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθημεν καὶ ζῶμεν. Ἄλλην θεραπείαν τοῦ πράγματος δὲν βλέπω, πλὴν νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ συγγράφων κατὰ πόδας τὸν Στέφανον, προσθέτων ἐκ τοῦ Σνεϊδέρου ὅσα εἰς ἐκεῖνον λείπουσι. Ἐλλείμματα εὐρίσκονται βέβαια καὶ εἰς τοὺς δύο ὄχι ὀλίγα, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναπληρώσεως τῶν ἑλλειμμάτων, δὲν πρέπει νὰ γένη τώρα λεξικόν καὶ ἐκείνων πολὺ ἑλλειπέστερον, ἢ διὰ μικροφυχίαν νὰ παραιτηθῇ παντάπασι. Τὸ γένος ἔχει χρεῖαν, καὶ χρεῖαν μεγάλην, τοιοῦτου βιβλίου. Ὅστις προσφέρει Λεξικόν ὡς τὸ τοῦ Στεφάνου καὶ Σχνεϊδέρου προσφέρει μέγα λεξικόν εἰς τὸ γένος· καὶ μὲ θάρρος δύναται νὰ εἴπῃ, αἶ ἔχω τοῦτο σοὶ δίδωμι» εἰς ὅλους τοὺς μωρούς καὶ ἀχαρίστους, ἂν κατὰ τύχην ἤθελαν εὐρεθῆν καὶ τοιοῦτοι. Ἄν ἀληθεύῃ, ὅτι καταγίνονται φιλογενεῖς εἰς σύνταξιν λεξικοῦ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς τὴν Μολδαυίαν, ἢ ὅτι σώζονται τοιαῦτα πονήματα, εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἶσθαι, νὰ γένη ἐκ τῶν ὄλων ἕν, διὰ νὰ μὴ φαίνεται, ὅτι σπαταλᾷ, ὁ μέχρι χθὲς καὶ πρώην λιμοκτονῶν. Καὶ ὁ κόπος ἤθελεν οὕτως ἐλαττωθῆν, καὶ τὸ ἔργον ἐντελέστερον ἤθελεν ἀποκατασταθῆν, καὶ οἱ ἐκδότης ἤθελαν ὠφεληθῆν, ὡς καὶ οἱ ἀγορασταὶ καὶ οἱ σπουδαῖοι.

Ἄμφεσταν, ἐστάθησαν ὀλόγυρα.

Ἄμφιπέλεται, Ὅδ. Α, σ. 352. ἀμφιστρέφεται, περι-
ἄδεται, περιηχεῖται, ἐκ τοῦ πέλω, τὸ στρέφω, καὶ δῆλον
ἐκ τοῦ ῥηματικοῦ πόλος, καὶ τοῦ συνθέτου ἀμφίπολος, ἢ
θεράπαινα, ἢ περὶ τὴν δέσποιναν στρεφομένη, καὶ ἐκ τοῦ
Ὀμηρικοῦ ἄλλου ῥήματος Ἄμφιπολεύω.

ΤΕΛΟΣ.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

Αὕτη ἐστὶν ἡ καθ' ἃς εἶχομεν πηγὰς πλήρης καὶ χρονολογικῶς κατατεταγμένη συλλογὴ τῶν ἑλληνικῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀοιδίου Κοραῆ.

Τῆς τοιαύτης δὲ σειρᾶς παρεξεκλίναμεν ἐν τῇ 82^α πρὸς Π. Βλαστὸν (σελ. 789 τοῦ Γ' Τόμου) ἥτις χάριν εὐκολίας τοῦ τύπου ἐτέθη κατὰ τὴν σειρὰν ἣν αὕτη ἔχει ἐν τῇ ἐπιφυλλίδι τῆς Ἡμέρας τοῦ 1859, ἐν ταῖς δύο πρὸς Τομπάζην αἵτινες κατὰ λάθος ἐπετάχθησαν τῇ πρὸς τοὺς Προεστῶτας τῆς Πελοποννήσου δέον προταχθῆναι ταύτης, ὡς καὶ ἐν ταῖς πρὸς Ἄνθιμον Γαζῆν (1) καὶ Ὀρλάνδον (2) αἵτινες παροράματι τυπογραφικῶ παρελείφθησαν ἐκ τῆς σειρᾶς αὐτῶν καὶ ἐτέθησαν ἐν τέλει.

Ἐκ δὲ τῶν ἄρτι δημοσιευθεισῶν ἐν Λειψία τύποις Δρουγουλίνου πρὸς Πρασασκάκην ἐπιστολῶν (ἃς μάτην διὰ τῆς Πρυτανείας παρὰ τοῦ κατόχου ἐζητήσαμεν) ἐξελεξάμεθα καὶ ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τέλει ἐπτὰ καινὸν τι καὶ μνείας ἄξιον περιεχοῦσας, τῶν λοιπῶν διαβιβαστικῶν οὐσῶν ἄλλων ἐπιστολῶν καὶ κιβωτίων ἢ μηδὲν καινὸν καὶ μὴ ἐν ταῖς ἄλλαις δημοσιευομέναις ἐνταῦθα μνημονεύομενον περιεχουσῶν.

Τῶν δὲ γαλλικῶν αὐτοῦ ἐπιστολῶν ἐξεδόθησαν ὑπὸ μὲν Ῥώτα αἱ πρὸς τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ Keun ἐν τῷ

δευτέρω ἀπανθίσματι, ὑπὸ δὲ Brunet de Presle αἰ πρὸς τὸν Chardon de la Rochette καὶ ἄλλους λογίους Γάλλους, ὑπὸ δὲ τοῦ Marquis Queux de St-Hilaire αἰ πρὸς τὸν Prevost καὶ ἄλλους τινὰς λογίους ἐν τέλει τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως τῶν πρὸς τὸν Πρωτοψάλτην ἐπιστολῶν. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ γνωστὰ ἡμῖν περὶ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀοιδίου Κοραῆ· εἰ δέ τις ἔχει καὶ ἕτερόν τι προσθεῖναι μὴ ὀκνησάτω.

Ἐν Ἀθήναις 25 Δεκεμβρίου 1885.

N. M. ΔΑΜΑΛΛΑΣ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

ΤΟΥ ΤΕΛΟΥΣ ΤΟΥ Β'. ΤΟΜΟΥ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ.

Σελ.	762	στίχ.	24	ἀνάγν.	συγκροτημένον
»	768	»	4	»	ήσυχάζει
»	770	»	21	»	διάγραφον τὸ διότι καὶ στίχ. 23 ἀνάγνωθι ὑπερβολικοί.
»	772	»	15	»	εὐρη
»	776	»	26	»	ἐξαλείψωσιν
»	778	στίχ.	τελευταίῳ	ἀντὶ ἄλλο τι ἀνάγν.	ἄλλο τε
»	786	»	15	ἀνάγν.	μεταμορφωθῆ
»	789	»	26	»	σηγουριτάν
»	790	»	14	»	ἠργοπόρει

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

ΤΟΥ Γ'. ΤΟΜΟΥ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ.

Σελ.	43	στίχ.	29	ἀνάγν.	πιστεύω
»	52	»	27 καὶ 28	ἀνάγν.	$\left. \begin{matrix} 241 \\ 49 \end{matrix} \right\} 290.$
»	65	»	20	ἀνάγν.	οὐτ'
»	79	»	24	»	9 Ἰουλίου
»	95	»	18	»	τοῦ θησαυροῦ
»	97	»	26	»	ὄν τινα
»	99	»	14	ἀφαιρετέον	τὴν ἄνω στιγμὴν

Σελ.	128	»	2	ανάγν. νὰ φροντίσης
»	134	»	7	» Κίας
»	164	»	9	» Λιδόρνη
»	177	»	8	» 9 Ὀκτωβρίου
»	178	»	1	» ἐπιστολῆς μου
»	183	»	3	» γνωστοποιήσης
»	195	»	15	» Τὴν 25
»	198	»	17	» μόνον
»	203	»	18	» ἀπ' ἐδῶ ;
»	207	»	1	» στείλω
»	216	»	22	» αὐτόκλητος
»	»	»	25	» ἔπαυσα
»	219	»	20	» νὰ ἀντισταθῇ τις
»	225	»	14	» ἐπειδὴ εἶσαι
»	228	»	20	» πρὸς τὸν Ζ. Β.
»	277	»	2	» ὁ Ζ. ;
»	329	»	18	» 1825
»	343	»	1	» τὴν πρὸς τὸν Θεόκλητον
»	363	»	10	» facons
»	382	»	16	» Σᾶς
»	386	»	2	κατὰ λάθος ἔμεινε διάστημα ἐν τέλει τοῦ στίχου
»	389	»	2	ανάγν. 1832.
Ἡ ἐν σελ. 426 ιε'. ἐπιστολὴ ἀνήκει εἰς τὰς πρὸς Ῥώταν.				
»	453	στίχ.	20	ανάγν. συμβουλεύω
»	465	»	14	» πίστητος
»	481	»	2	» Τόμ. 26
»	482	»	17	» facons
»	485	»	12	» Ἀριστοτέλους
»	500	»	5	» βάρος !
»	501	»	7	» 1829
»	519	»	7	» ἀσπάζομαι
»	»	»	23	» Ὀκτωβρίου

Σελ.	524	»	19	»	Ἑπτανησιώτας
»	529	»	25	»	Φαναριῶται
»	543	»	15	»	ὄσοι
»	547	»	15	»	Ἔσταιλα
»	556	»	16	»	θέλης
»	563	»	12	»	θὲς ἄνω στιγμὴν μετὰ τὸ τοῦτον
»	610	»	4	»	μετὰ τὸ τίποτε θὲς ἄνω στιγμὴν.
»	637	»	29	»	μετὰ τὸ δεινὸν θὲς ἐρωτηματικῶν
»	657	»	21	»	ἀνάγν. ἀναβάτην
»	658	»	8	»	στιχωτοῦ
»	»	»	καὶ στίχ.	»	20 ὠσαύτως
»	695	»	στίχ.	»	8 ἀνάγν. διὰ νὰ τὴν
»	707	»	4	»	ἔσιώπησεν
»	740	»	6	»	κοινωνόν
»	796	»	29	»	μετὰ τὸ ἀλίγων πρόσθετες ἡμερῶν.
»	813	»	18	»	διόρθου κατάρματος
»	821	»	7	»	πολύ
»	827	»	21	»	Καθολικῶν
»	840	»	19	»	προτέρα
»	855	»	5	»	τεῦχος
»	858	»	4	»	γράφε τὰ
»	872	»	12	»	τὰ ἄλλα
»	876	»	13	»	διότι
»	878	»	11	»	Ζωσιμάδες

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

	Σελ.
Πρόλογος	5
Α'. Πρὸς Δημήτριον Λῶτον πρωτοψάλ. Σμύρνης.	11
Β'. » Ἀλέξανδρον Βασιλείου (ἔπεται συνέχεια).	341

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

Β'. » Ἀλέξαν. Βασιλείου (συνέχεια καὶ τέλος).	5
---	---

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

Γ'. » Ἰάκωβον Ρῶταν	5
Δ'. » Βλαστὸν καὶ Ρῶταν	308
Ε'. » Ζ. Βλαστὸν	393
Ϛ'. » Ἀλέξανδρον Κοντόσταυλον	429
Ζ'. » Διαφόρους	556
Α'. Πρὸς τὸν Μητροπολ. Κορίνθου Μακάριον.	556
Β'. » τὸν Σμύρνης Γρηγόριον	558
Γ'. » τὸν αὐτάδελφον αὐτοῦ.	559

	Σελ.
Δ'. Πρὸς Ἀθανάσιον Ψαλίδαν	562
Ε'. » Ζώνη Καπλάνη	565
Ϛ'. » Σμυρναίους.	570
Ζ'. » τοὺς ἐν Σμύρνη Χίους.	588
Η'. » Κωνσταντῖνον Κούμαν.	602
Θ'. » Ἀναστάσιον Ζωσιμᾶν	606
Ι'. » Α. Πατρῖνον	613
ΙΑ'. » Κ. Βαρδαλάχον	631
ΙΒ'. » Εὐανθίαν Καίρη, Θεόφιλον Καίρην καὶ Ἐφόρους Γυμνασίου Κυδωνῶν	635
ΙΓ'. » Νεόφυτον Βάμβαν.	650
ΙΔ'. » Σ. Ροδοκανάκη	688
ΙΕ'. » Ν. Κοκκινάκη	693
ΙϚ'. » Ν. Πρώιον.	739
ΙΖ'. » Μ. Μηνᾶν.	740
ΙΗ'. » Παντολέοντα Βλαστὸν.	741
ΙΘ'. » Μιχαὴλ Βασιλείου.	795
Κ'. » Πλάτωνα Μητροπολίτην Χίου	798
ΚΑ'. » τοὺς Προεστῶτας Πελοποννήσου.	800
ΚΒ'. » Μανόλην Ν. Τομπάζην	815
ΚΓ'. » Κ. Πολυχρονιάδην.	822
ΚΔ'. » τοὺς ἀπανταχοῦ Χίους.	839
ΚΕ'. » Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον	871
ΚϚ'. » Ν. Ζωσιμᾶν	877
ΚΖ'. » Γ. Κουντουριώτην.	887

	Σελ.
ΚΗ'. Πρὸς Νικόλαον Φραγκόπουλον	908
ΚΘ'. » Ὀδυσσεά Ἀνδροῦτζον	910
ΚΙ'. » Ν. Παγκαλάκην	916
Λ'. » Γεώργιον Ριζάρην	918
ΛΑ'. » Ἐδουάρδον Εὐέρεττον	921
ΛΒ'. » Ἰωάννην Κοραῖν	927
ΛΓ'. » Σπυρίδωνα Καλογερόπουλον	929
ΛΔ'. » Κωνσταντίνον Πετρίτσην	932
ΛΕ'. » Ι. Μαυρογορδάτον	935
ΛϚ'. » Ι. Καποδίστριαν	937
ΛΖ'. » Πολυζωίδην	945
ΛΗ'. » Ἀνθιμον Γαζῆν	946
ΛΘ'. » Ἰωάννην Ὀρλάνδον	947
Μ'. » Θεόδωρον Πρασσακάκην	954
ΜΑ'. » Ἀγράτην	972
ΜΒ'. » Τὴν ἐν Λονδίῳ Ἑλλην. ἀποστολὴν	978
ΜΓ'. » Πρώτον	984
	Ἐπίλογος 1000
	Παροράματα 1002

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ
1886